

Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020

Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020

Zpráva o činnosti

ISBN: 978-80-86193-75-5

Vážení přátelé a příznivci Prácheňského muzea v Písku!

Ještě nikdy jsem nepsal tak zvláštní hodnocení proběhlého roku. Leden začal slibně, měli jsme velké plány, začali jsme je od prvních dnů roku úspěšně realizovat, ale stačilo dva a půl měsíce – a všechno bylo jinak. A ten podivný stav, s drobnými obměnami, kdy jsme si bláhově mysleli, že to nejhorší máme za sebou, trval až do konce roku. Takže: dle nařízení vlády bylo muzeum od 17. března pro veřejnost uzavřeno a zaměstnanci museli zůstat doma. To vše způsobil koronavirus označený SARS-CoV-2, který přinesl velmi nakažlivé infekční onemocnění. Rozšířil se rychle prakticky po celém světě, kde stačil nakazit do konce roku 2020 na 90 miliónů lidí, z nichž téměř dva miliony zemřely. Z tohoto důvodu bylo muzeum uzavřeno až do 12. května, kdy se zdálo, že situace se začala vracet do normálu. Vláda však situaci podcenila, vše se zhoršilo a na podzim došlo k dalšímu uzavření. Trvalo od 13. října do 2. prosince, po krátkém otevření jsme ale opět zavřeli 17. prosince, a to až do konce roku. V některých obdobích si situace vyžadovala i stav, kdy z důvodu vysokého nebezpečí vzájemného nakažení pracovali muzejníci z domova, v muzeu byla každý den pouze krátce služba, která umožňovala jednotlivcům vyzvednout si věci pro práci z domu a zajistit některé neodkladné záležitosti. Nakažlivým virem onemocnělo pět píseckých muzejníků, přičemž prakticky všichni měli velmi lehký průběh nemoci. Několik pracovníků muzea muselo být též v karanténě, protože se setkali s nakaženým člověkem. Panující poměry bych přirovnal k téměř válečnému stavu, byli padlí i ranění a situace se měnila každým okamžikem. V řeči čísel: v roce 2020 jsme měli mít otevřeno pro veřejnost celkem 233 dní. 77 dní jsme ale museli návštěvníkům vstup odepřít, to je více než tři měsíce. Spolu s uzavřením muzea jsme zrušili

Ředitel muzea Jiří Prášek při komentované prohlídce výstavy Psací stoly slavných 4. března. Foto V. Komasová

Archeolog Jaroslav Jiřík provádí výstavou o bitvě u Sudoměře — Foto V. Komasová

většinu plánovaných akcí: z 27 uvažovaných výstav jich návštěvníci mohli zhlédnout jen 15, z 26 připravovaných přednášek se uskutečnilo pouze 10. Zrušili jsme Vítání ptačího zpěvu, Muzejní noc či Mineralogickou burzu, akce, které k nám každoročně přiváděly spousty návštěvníků. Uskutečnily se jen podzimní Výstava jednoho dne (J. J. Hübl), Den otevřených dveří ateliérů, dvakrát Velké čtení spisovatelů jižních Čech a Literární nedělní odpoledne u Heyduků věnované Boženě Němcové a z přírodovědných Akce Acrocephalus, Světový festival ptactva a S muzeem v přírodě. Také výrazně ubylo přednášek, které písečníci muzejníci proslovili na

Při zahájení výstavy Graniton na nádvoří muzea účinkovala část skupiny Spirituál kvintet. — Foto V. Komasová

Výstavou Graniton provedl její autor Jiří Hořava. — Foto V. Komasová

školách, v obcích, v různých organizacích apod. (Jako příklad mohu uvést své aktivity: za rok 2020 jsem „stihl“ pouze 12 přednášek s účastí 428 osob, přičemž za běžný rok jich mívám kolem čtyřiceti s účastí bezmála dva tisíce posluchačů). Toto vše způsobilo vysoký úbytek návštěvnosti: za rok 2020 to bylo pouhých 14 591 osob, přičemž předcházející roky vykazovaly návštěvnost více než dvojnásobnou, např. v roce minulém to bylo 32 989.

V době koronaviru, pokud vůbec bylo muzeum otevřeno pro veřejnost, museli jsme dodržovat různá omezení – ochrana úst a nosu rouškou, respirátorem či ochranným štítem, regulace počtu návštěvníků v jednotlivých sálech, na toaletách byly všude instalovány dávkovače s desinfekcí, jeden, s nožním ovládáním, jsme pořídili též u hlavního vchodu. Pokladní jsou od návštěvníků odděleny zvláštním skleněným štítem a z prostoru haly vedle pokladny jsme odstranili křesla se stolečkem. Epidemiologická situace dokonce uspíšila zavedení bezkontaktních plateb na pokladnách.

Jak jsem již zmínil, zrušili jsme řadu výstav tohoto roku, některé se ovšem podařilo prodloužit. To byl příklad především dvou velkých výstav z počátku sezony, které musely být uzavřeny hned dva týdny po jejich otevření (Psací stoly slavných a 600 let bitvy u Sudoměře). Obě byly však natolik finančně i organizačně náročné, že jsme se pokusili je prodloužit. V obou případech se to podařilo a mohla je tak navštívit ještě řada zájemců. V závěru roku, kdy jsme tušili, že dojde k opětovnému zavření muzea, jsme již dopředu zrušili výstavu o šumavských Vánocích, která by byla rovněž finančně náročná a představovala nejistou návštěvnost. Podzimní výstava Intersalon, k níž její organizátor – Asociace jihočeských výtvarníků – vydala ne zrovna vyvedený katalog, musela být předčasně ukončena a později bylo možno si ji prohlédnout na

Zahájení výstavy Intersalon netradičně bez návštěvníků. Zleva výtvarník Vít Slabý, radní Jihočeského kraje Pavel Klíma, ředitel píseckého muzea Jiří Prášek a předseda Asociace jihočeských výtvarných umělců Vít Pavlík.

Foto V. Komarová

facebookových stránkách muzea prostřednictvím krátkého filmu. Během trvání této výstavy byl jeden z exponátů, rozměrná plastika akademického sochaře Richarda Rudovského, vystaven před arkádami na nádvoří muzea. Také výstava Františka Doubka, věnovaná jeho nedožitým 80. narozeninám, byla pro veřejnost přístupná jen krátce a v době, kdy ji nebylo možno vzhledem k vládním nařízením zpřístupnit návštěvníkům, nabízeli jsme postupně bloky s vystavenými exponáty rovněž na muzejním facebooku. Ten má 1147 fanoušků, dále využíváme Instagram s 235 sledujícími a „mailová komunita“, čítající přes 300 adres, od nás pravidelně dostává informace o veškerých nabídkách pro veřejnost. Naše webové stránky se připravují na výraznou proměnu, má to souvislost s novou jednotnou podobou tiskovin muzea. Oslovili jsme šest grafických studií, vybrali jedno z nich a nyní se jeho návrhy rozpracovávají do konečné fáze.

V průběhu roku probíhaly práce na stavebním projektu nových depozitářů v muzea v půdách bývalé obchodní akademie. Věříme, že již brzy bude rozhodnuto o zahájení stavby a dočkáme se tak výrazného rozšíření stávajících prostor, které již opravdu „praskají ve švech“. Sbírkové předměty do muzea stále přicházejí, v tomto roce to bylo 601 položek, což představuje zhruba dva tisíce předmětů. Pokud byly kupovány, vydali jsme za ně 200 tisíc korun. Na restaurování vzácných sbírkových předmětů šlo z rozpočtu muzea 400 tisíc korun. Sbírky se postupně zpracovávají v novém programu Museion, staré karty se musejí přepisovat a právě rok 2020 byl, vzhledem k omezení jiných činností, pro tuto práci vhodný.

Stejně jako v předcházejících letech jsme vylepšovali vybavení jednotlivých pracovišť muzea. A tak jsme zakoupili nový uklízeč stroj, který myje větší podlahové plochy, montážní vozík pro

údržbu, pro archeology nový dron a půdní vrták, čerpadla do kašny i expozice ryb, přikoupili jsme několik dalších stojatých vitrín s osvětlením, novou kopírku do knihovny, pokračovala i pravidelná obměna počítačů. Ze ZŠ. E. Beneše jsme získali starší řečnický pult, který po renovaci bude sloužit v přednáškovém sále. Nechali jsme zrekonstruovat staré vstupní dveře do muzea a vyměnili dveře na WC v obou patrech. Rekonstrukcí prošly i Malé výstavní síně. Máme zde nově potažené panely na stěnách a výkonné osvětlení. Změna se dotkla i naší elektronické požární signalizace (EPS), kdy jsme museli uzavřít nové smlouvy týkající se pultu centrální ochrany. Prostřednictvím zařízení dálkového přenosu se na krajské operační a informační středisko přenáší informace o požárním poplachu v objektech muzea nebo o poruchách zařízení – tentokrát ovšem již za peníze. Podobně je to i s elektronickou zabezpečovací signalizací (EZS), pro níž jsme museli zakoupit nové přenosové zařízení. Za oba tyto bezpečnostní systémy budeme měsíčně platit zhruba 7,5 tisíce korun.

V Památníku Adolfa Heyduka jsme z důvodů bezpečnosti také zavedli kamerový systém. V Památníku města Protivína (v průběhu roku se tam střídaly jako dozorkyně Helena Majdlová a Veronika Hornátová) začala rekonstrukce výstavního sálku, která má být dokončena v roce 2021. V NPR Řežabinec jsme připravovali výměnu starých dřevěných lávek, k tomu vzhledem ke koronavirovým opatřením nedošlo, ale je alespoň zakoupen materiál – dubové fošny a trámký a od Lesů města Písku jsme získali darem modřínové kůly. Veškeré dřevo máme díky pochopení Obecního úřadu v Ražicích uloženy v jeho skladu.

Jako každý rok jsme pod pečlivou redakcí kolegy Jana Adámka vydali sborník „Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019“. Stejný autor je podepsán pod drobným tiskem „Václav I. v Písku“. Publikační aktivita jednotlivých odborných pracovníků je uvedena níže v přehledu jejich činností. Odbor kultury a památkové péče Jihočeského kraje vydal obsáhlou publikaci „12 zastavení. Zřizované organizace Jihočeského kraje v oblasti kultury 2016–2020.“, kde samozřejmě nesmí chybět kapitola věnovaná našemu muzeu.

Na závěr se dostávám k personální stránce. Řady píseckých muzejních pracovníků opustily, z důvodů odchodu na zasloužilý odpočinek, dvě legendy. První z nich je fotografka muzea Václava Komarová, která u nás pracovala od 1. února 1986, tedy bezmála 35 roků. Druhou je Zdeňka Kvasničková, jež nastoupila do muzea v polovině května roku 1987, nejprve jako dokumentační pracovníce, později vykonávala funkci knihovnice. Oběma děkujeme za dlouhodobou práci. Na jiné pracoviště odešel mladý nadějný archeolog Mgr. Dan Hlásek, Ph. D., který v muzeu sice dlouho zaměstnán nebyl (od 1. 7. 2015), ale za poměrně krátkou dobu (a byť na zkrácený úvazek) odvedl v archeologickém oddělení hezký kus práce. Měli bychom s ním úzce spolupracovat v roce 2021, kdy pro nás připraví výstavu o nejstarších jihočeských pevnostech.

Oznámení na vchodových dveřích do muzea v době pandemie.

— Foto V. Komasová

Fotografka Václava Komasová. Její portrét se prakticky nikde neobjevuje, protože po celá léta stála na odvrácené straně fotoaparátu. — Foto P. Komas

Na úseku muzejní pedagogiky nastoupil na výpomoc Mgr. Josef Novák, který vystudoval Fakultu humanitních studií pražské univerzity. Hned zpočátku se velmi osvědčil, ale kvůli pandemické krizi nemohl dostatečně využít svůj pedagogický potenciál. V květnu se habilitoval pro obor archeologie na Karlově univerzitě vedoucí našeho archeologického oddělení Mgr. Jaroslav Jiřík, Ph.D. a byl jmenován docentem. Stal se tak historicky prvním píseckým muzejníkem, kterému náleží tato vědecko – pedagogická hodnota. Blahopřejeme! A blahopřejeme i naší dlouholeté zaměstnankyni (v muzeu pracuje od března 1987), kdysi ekonomce, nyní vedoucí technického oddělení, Jitce Čukové, která v květnu 2020 oslavila významné životní jubileum. Tím končím stručné vylíčení naprosto neobvyklého roku 2020 a chci vyjádřit přesvědčení, že rok následující bude výrazně příznivější. Žel, měsíc leden, kdy píši tyto řádky, tomu příliš nenasvědčuje.

PhDr. Jiří Prášek – ředitel muzea

Pod arkádami muzea se uskutečnily Dny otevřených ateliérů. — Foto V. Komasová

Akvizice roku

Hromadný nález brakteátů byl učiněn v září 2020 u Sepekova. Původně se jednalo o soubor mincí, který byl ukryt na jednom místě, v minulých letech byl ale orbou rozvlečen na značnou plochu. První mince byly ohlášeny místním obyvatelem, následný plošný výzkum, který proběhl za pomoci řady spolupracovníků, přinesl přes 800 brakteátů připisovaných Přemyslu Otakaru II. Zajímavostí je, že až na dva exempláře se jedná o mince téhož typu (Cach 825). Během výzkumu se též podařilo najít a vyzkoumat několik zahloubených objektů ze 13. století. „Poklad“ byl tedy uložen v prostoru fungujícího, případně již zaniklého sídliště někdy v průběhu šedesátých nebo sedmdesátých let 13. století, tedy v době, kdy probíhá regionální mocenský zápas mezi panovníkem a Vítkovci, kterým Sepekov mimo jiné patřil. Soubor mincí byl do muzejních sbírek zapsán pod přírůstkovým číslem 53/2021.

Výstavy Prácheňského muzea

GALERIE

PSACÍ STOLY SLAVNÝCH

1. 3. — 21. 6. kurátoři J. Kouba, J. Prášek

GRANITON – UŽITKOVÁ A UMĚLECKÁ KERAMIKA 1907—1928

1. 7. — 16. 8. kurátorka M. Měřičková

MILAN NOVOTNÝ A JOSEF ZÁRUBA – PODOBENSTVÍ MARNOSTI A NADĚJE

26. 8. — 20. 9. kurátorka M. Měřičková

INTERSALON AJV 2020 – 24. ročník mezinárodní přehlídky současného výtvarného umění

30. 9. — 8. 11. kurátorka M. Měřičková

FRANTIŠEK DOUBEK / GRAFIKA, KRESBA – Výstava k nedožitým 80. narozeninám umělce

20. 11. — 31. 12. kurátorka M. Měřičková

MALÉ VÝSTAVNÍ SÍNĚ

SUDOMĚŘ 1420 – RADIKÁLNÍ HUSITSKÉ HNUTÍ Z POHLEDU HISTORIE A ARCHEOLOGIE

1. 3. — 26. 7. kurátor J. Jiřík

MARCELA VICHROVÁ – SAMA SE SEBOU

31. 7. — 30. 8. kurátor J. Kotalík

OLDŘICH JELÍNEK – ZNÁMÝ/NEZNÁMÝ

3.—28. 9. kurátorka M. Měřičková

JOSEF DUSPIVA, VALENTIN HORBA, DAVID HABERMANN – SPOLU

2. 10. — 31. 12. kurátorka M. Měřičková

CHODBA KNIHOVNY

HOUBY PÍSECKÝCH HOR – VÁCLAV BURLE, FOTOGRAFIE

1. 3. — 31. 5. kurátor J. Šebestian

PETR EFENBERK – FOTOGRAFIE – PÍSKOVÁ ABSTRAKCE

4. 6. — 2. 8. kurátorka M. Měřičková

MARTIN DUŘT – FRAKTÁŽE A HUDBA TVARŮ

5.—30. 8. kurátorka V. Matoušová

ZMIZELÝ OBRAZ MILEVSKÉHO VENKOVA – ŠTĚPÁN DVOŘÁK, FOTOGRAFIE

2. 9. — 31. 12. kurátor J. Kouba

VÝSTAVA JEDNOHO DNE NA PARKÁNECH

JAROSLAV JOE HÜBL – EROTIKUM ANEB EROTICKÁ KRÁSA VE FOTOGRAFII

10. 9. kurátorka M. Měřičková

PAMÁTNÍK MĚSTA PROTIVÍNA

ŘEŽABINEC. PŘÍRODNÍ KLENOT PÍSECKA – FOTOGRAFIE JIŘÍHO ŠEBESTIANA

12. 5. — 9. 8. kurátor J. Šebestian

PODIVUHODNÝ SVĚT BEZOBRATLÝCH ŽIVOČICHŮ – FOTOGRAFIE PAVLA KRÁSENSKÉHO

10. 8. — 31. 10. kurátor J. Šebestian

PAMÁTNÍK ADOLFA HEYDUKA

VELKÉ ČTENÍ SPISOVATELŮ JIŽNÍCH ČECH V. – 1. ČÁST 16. 2.

VELKÉ ČTENÍ SPISOVATELŮ JIŽNÍCH ČECH V. – 2. ČÁST 23. 2

BOŽENA NĚMCOVÁ BOJUJÍCÍ A MILUJÍCÍ 1. 3.

připravila Stanislava Hošková

Přednášky Prácheňského muzea

LEDEN	NÁVŠTĚVNOST
HORA ARARAT, NOEMOVA ARCHA A DALŠÍ ZAJÍMAVOSTI NEJVÝCHODNĚJŠÍHO TURECKA	
9. 1. přednášející Ing. Jaroslav Cícha	9
LÉKAŘSTVÍ STAROVĚKÉ MEZOPOTÁMIE	
16. 1. přednášející Mgr. Veronika Soborková, Ph. D.	37
ANTARKTIDA – Z KONCE SVĚTA NA KONEC SVĚTA I.	
23. 1. přednášející Ing. Jaromír Novák	49
ČESKÝ KATOLICKÝ EXIL V ITÁLII 1948–1989	
30. 1. přednášející Mgr. Ondřej Blažek, Ph. D.	24
ÚNOR	
TE ARAROA TRAIL / PUTOVÁNÍ NOVÝM ZÉLANDEM	
6. 2. přednášející Eva a Věra Matoušovy	59
POLNÍ VELITEL JAN ŽIŽKA	
13. 2. přednášející prof. PhDr. Petr Čornej, DrSc.	95
OD TROSEK NA HRUBOSKALSKO	
20. 2. přednášející Mgr. Dalibor Drahoňovský	49
ANTARKTIDA – Z KONCE SVĚTA NA KONEC SVĚTA II.	
27. 2. přednášející Ing. Jaromír Novák	42
BŘEZEN	
IKONOGRAFIE KATEDRÁLY SV. VÍTA, VÁCLAVA A VOJTĚCHA V PRAZE	
5. 3. přednášející PhDr. et Mgr. Jana Peroutková	34
HOUBY PÍSECKÝCH HOR	
12. 3. přednášející Václav Burle	7
DALŠÍ AKCE	
DNY OTEVŘENÝCH ATELIÉRŮ	
Představení pěti píseckých fotografií (arkády Prácheňského muzea v Písku)	
10—11. 10. kurátor RNDr. K. Pecl	
AKCE ACROCEPHALUS	26. 7. — 4. 8.
S MUZEEM V PŘÍRODĚ	19. 7.
SVĚTOVÝ FESTIVAL PTACTVA	4. 10.

Návštěvnost Prácheňského muzea

PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM	
PLACENÉ VSTUPNÉ	osoby
plné vstupné	4 241
sníž.vstupné, bonus. karta	3 273
školy (perm. vstupenky, fa)	81
školy, školky s pedagogickým programem (perm. vstupenky, fa)	947
Přednášky	475
Mineralogická burza / nekonala se	0
badatelé knihovna	16
celkem platících návštěvníků	9 033
VOLNÉ VSTUPY	
badatelé (konzultace odborní prac., knihovna)	283
Muzejní noc, Min. burza / nekonala se, mateř. školy, držitelé ZTP	1 426
průvodci skupin, asistence	173
vernisaže	540
celkem neplatících návštěvníků	2 422
PAMÁTNÍK MĚSTA PROTIVÍNA	
PLACENÉ VSTUPNÉ	osoby
plné vstupné	263
snížené vstupné	258
snížené vstupné (faktury, perm. školy)	1
celkem platících návštěvníků	522
VOLNÉ VSTUPY	
celkem neplatících návštěvníků	182
PAMÁTNÍK ADOLFA HEYDUKA	
PLACENÉ VSTUPNÉ	osoby
plné vstupné + lit. odpoledne	164
snížené vstupné	237
snížené vstupné (perm. školy)	0
celkem platících návštěvníků	401
VOLNÉ VSTUPY	
celkem neplatících návštěvníků	60

POZOROVACÍ VĚŽ ŘEŽABINEC

VOLNÉ VSTUPY	osoby
Festival ptactva, akce Acrocephalus, Vítání ptačího zpěvu	1 157
exkurze	63
celkem návštěvníků	1 220

OSTATNÍ

Přednášky pracovníků / mimo muzeum	751
------------------------------------	-----

NÁVŠTĚVNOST CELKEM	14 591
--------------------	--------

Centrální evidence sbírek

MGR. JAN ADÁMEK

V průběhu roku 2020 bylo pod 601 přírůstkovými položkami zapsáno do sbírek 2051 kusů předmětů, respektive jejich souborů a částí. Za nákupy sbírkových předmětů zapsaných v průběhu roku byla vynaložena částka 183.038 Kč.

příkaz	název podsbírký	rozsah revize	prováděna od – do
1/20	historická	K+S 1– K+S 2200; K+S 3601 – K+S 8600	14.9. – 31.12.
2/20	fotografie, filmy, videozáznamy	HF 11501 – HF 12500	1.6. – 4.9.
3/20	numismatická	HN 1 – HN 2284	srpen – říjen
4/20	knihy	podle protokolu	celoroční
5/20	archeologická	A 14001 – A 16000	září
6/20	další – archeologie Protivín	AP 401 – AP 429; AP 1 – AP 50	září
7/20	další – zoologická – bezobratlí	E 365 – E 547	1.12. – 17.12.
8/20	další – zoologická – bezobratlí exotičtí	EE 25 – EE 37	1.12. – 17.12.
9/20	další – zoologická – obratlovci	V 16 – V 21	1.12. – 17.12.
10/20	další – zoologická – obratlovci exotičtí	celá podsbirka	17.12.
11/20	další – mobiliář kostela Sv. Trojice	podle protokolu	říjen
12/20	uměleckoprůmyslové práce	H 300 – H 450	2.11. – 11.12.
13/20	další – umělecká grafika	UG 1201 – UG 1350	2.11. – 11.12.
14/20	další – umělecká kresba	UK 701 – UK 850	2.11. – 11.12.
15/20	další – umělecká plastika	UP 101 – UP 150	2.11. – 11.12.
16/20	výtvarné umění	VU 1701 – VU 1900	2.11. – 11.12.
19/20	další – knihovna A. Heyduka	KH 52990 – KH 56486	červen – prosinec
20/20	geologická	G 401 – G 600	1.12. – 25.12.
21/20	další – geologická systematická	121/VIL.D – 180/VIL.D	1.12. – 25.12.
22/20	jiná – geologická, jiné předměty	GJ 17 – GJ 25	1.12. – 25.12.
23/20	militária	HM 301 – HM 400	prosinec
24/20	další – hudební nástroje	celá podsbirka	prosinec
25/20	jiná – Památník A. Heyduka – mobiliář	AH UP 211 – AH UP 240	prosinec
24/19	další – knihovna I. Beneše	KB 38151 – KB 38700	16.12. – 17.12.
26/20	další – Památník A. Heyduka – obrazy	AH VU 1 – AH VU 20	prosinec
25/19	další – knihovna J. Malého	KM 1001 – KM 1550	18.12. – 19.12.
27/20	etnografická	HE 5001 – HE 5500	listopad – prosinec

Tabulka poskytuje přehled o periodických inventarizacích. Každá podsbirka musí být celá inventarizována v průběhu deseti let. Správce sbírky je povinen příslušnou část inventarizace provádět každoročně (zpravidla jde o 10%, minimální množství je stanoveno na 5 % předmětů). Celkem bylo v průběhu roku zrevidováno 29 761 položek.

PŘEHLED DARŮ PRÁCHEŇSKÉMU MUZEU

Podstanou část muzejních akvizic tvoří každoročně dary, někdy i velmi hodnotné. Jako projev
díků jsou zde dárci jmenováni pro věčnou paměť.

1/20–21/20	soubor diplomů Jitexu Písek z různých oborových soutěží; telefonní přístroj Tesla užívaný v podniku	Jitex Písek, a.s., Písek
22/20–31/20	státní vlajky a telefonní přístroje, užívané v píseckém interhotelu Otava	Alois Němec, Písek
37/20	chlapecká košile – výrobek Jitexu Písek	Hana Novotná, Písek
55/20–60/20	různé propagační předměty podniku Jitex Písek	Jitex Písek, a.s., Písek
61/20	soubor mineralogických vzorků z lokality Lhenice	RNDr. Pavel Černý, Příbram
90/20–91/20	propagační sklenky Jitexu Písek	Jitex Písek, a.s., Písek
93/20	propagační tričko Prácheňské akademie v Písku	Ondřej K. Kolář, Heřmaň
94/20–96/20	různé dokumenty písecké organizace sdružení Vojenská obroda	Vladimír Müller, Písek
97/20	prostorový dekorativní prvek – nápis <i>FFP</i> (v Písku 12.–17. srpna 1960)	PhDr. Josef Havlan, Písek
98/20–102/20	soubor plakátů k 1. máji z padesátých let 20. století a plakát k 15. výročí osvobození v roce 1945	Zdeněk Říha, Topělec
104/20–109/20	soubor různých předmětů užívaných v Jitexu Písek	Jitex Písek, a.s., Písek
126, 132, 135, 142, 145–152/20	soubor kreseb Václava Rožánka, Františka Trávníčka, Jaroslava Maliny a Radka Pilaře	Irena Mašíková, Písek
153/20	linoryt Ivo Křena Temné skály	Ivo Křen
164–166, 174–175, 227–233/20	soubor maleb a grafik Václava Rožánka, Josefa Toksteina a Aloise Moravce	Irena Mašíková, Písek
235–236/20	kresby Josefa Toksteina a Václava Rožánka	Irena Mašíková, Písek
263/20	betonové dlaždice písecké firmy Hostomský a Vlk	Milan Blahout, akad. mal., Putim
264/20	rámová pila píseckého obchodníka F. Hlaváčka	PhDr. Josef Havlan, Písek
269/20	smuteční oznámení úmrtí profesora ing. Ferdinanda Sekyrky	Mgr. Michael Sekyrka
270/20	tištěná „Památka na první svaté přijímání“, z roku 1911 v děkanském kostele Narození Panny Marie v Písku – František Tichava	Pavel Hoffer, Pelhřimov
274–276/20	soubor bednářských nástrojů	Helena Nováčková, Milenovice
283–289/20	různé předměty etnografického charakteru: dětské botičky, toaletní zrcátko, lyžařské boty, pekáč, kráječ na chleba apod.	Jan Manek, Písek

293/20	vývěsní plechová cedule píseckého lékaře „ <i>Mudr. Miroslav Novotný – ŽĚNSKÝ LÉKAŘ, tel. 4367</i> “	Zdeněk Říha, Topělec
295/20	dřevěný knihařský lis	Mgr. Ladislav Valenta, Písek
296/20	razítko s kovovou raznicí s nápisem „ <i>Městský úřad Protivín</i> “	Zdeněk Javůrek, Třešně
299–302/20	různé součásti oblečení: dámské sandály, dětský rukávník, dámské rukavičky a slaměný klobouček	Růžena Černíková, Písek
315–317/20	boty a součásti oblečení z pozůstalosti Barbory Benešové roz. Zborníkové, manželky malíře Vincence Beneše	Marie Dibová, Č. Budějovice
431–440/20	soubor různých pozvánek a jiných tiskovin z Písku a okolí	Václav Bodlák, Písek
534/20	soubor rodinných fotografií z rodiny Olgy Richterové roz. Sychrovské, z Písku a Prahy	Petr Šindler, Praha 6
535–543/20	plaketa a soubor odznaků STS Písek	Milada Kosinová, Písek
544–545/20	plakát a šest propagačních diapositivů píseckého interhotelu Otava	Alois Němec, Písek
547–548/20	fotografie z oslavy jubilea na pletárně n. p. Jitex Písek a fotografie kolektivu Brigády socialistické práce tamtéž	Zdeněk Říha, Topělec
549, 554–555/20	vstupenka na akci TOP 09; plakát a pohlednice k jubileu 777. let města Písku	Alois Němec, Písek
560/20	účastnický list Svazu turistiky ke 100 letům československé turistiky 1888–1988	Hana Novotná, Písek
561/20	pojistkové vložky vyráběné píseckým závodem firmy Elektro–Praga	Pavel Filipi, Lukavice
568/20	Panovec Martin – portrét Tomáše Švihovce	Karel Procházka, Písek
570–572/20	soubor obrazů, kombinovaných technik, Františka Trávníčka	Petr Sládek, Praha 6
574/20	návrh na výmalbu krematoria v Protivíně	Milan Blahout, akad. mal., Putim
585–586/20	pozdávka na odhalení Žižkovy mohyly 1925; soubor fotografií z rodiny dárcova otce	Jan Smrčka, Praha 2
587/20	fotografie vizitkového formátu, kolorované, fotoateliér Quast Písek	Radek Ocelák, Šumperk
590–593/20	soubor grafik T. F. Šimona, Jindřicha Bošky a Romana Erbena	Irena Mašíková, Písek
595/20	malba Václava Kutíše – Třeboňsko	Martina Měřičková, Písek
597–599/20	soubor maleb Petra Mano, Jana Sýkory a Jiřího Řeřichy	Irena Mašíková, Písek

Oddělení společenskovedné

VEDOUĆÍ — MGR. JAN KOTALÍK

PRACOVÍŠTĚ DĚJIN STŘEDOVĚKU

MGR. JAN ADÁMEK

Zároveň s činností historika středověkých dějin je J. Adámek dlouhodobě pověřen činností správce Centrální evidence sbírek (viz výše na str. 19—21). Je také dlouholetým správcem numismatické podsbírky, vedoucím muzejní knihovny, kde spravuje sbírkový fond staré muzejní knihovny (viz zpráva za příslušné oddělení) a správcem numismatické podsbírky – v průběhu roku bylo do programu pro evidenci sbírek Museion přepsáno 2284 karet její systematické evidence.

Popularizační činnost byla z dobře známých objektivních důvodů silně ovlivněna. Pouze 16. prosince tak prováděl po historickém centru města Písku skauty s výkladem zaměřeným na znamení adventu v kostelech i na veřejném prostranství. Provedl také komorní výstavou v Rytířském sále členy Vojenskohistorického spolku Písek.

Z důvodu nepřítomnosti kurátorů výstavy „Psací stoly slavných“ pro Český rozhlas prováděl 9. března touto výstavou. Pro Jihočeskou televizi pronesl na nádvoří muzea krátké zhodnocení činnosti muzejníků za epidemie.

Na výstavě Písek 1619 – 1620. Trojí dobytí města a počátek třicetileté války na Písecku se drobně podílel přípravou starých tisků z muzejních sbírek. Podobně přispěl sepsáním textového panelu k výstavě Sudoměř 1420. Radikální husitské hnutí z pohledu historie a archeologie. Ve dnech 12.—13. listopadu se J. Adámek on-line formou „19. zasedání k problematice sepulkrálních památek“ pořádaného Ústavem dějin umění Akademie věd ČR.

Pro ediční řadu medailí České pečetě, které vydává Česká mincovna, konzultoval ve spolupráci s medailérem Michalem Vitanovským podobu převodu a rekonstrukce pečetního pole a opisu pro aversy stříbrných ražeb městských pečetí Brna a Kutné Hory.

Nad rámec svých pracovních povinností byl pověřen pokračováním koordinace restaurátorských a jiných činností, směřujících k obnově mobiliáře kostela Nejsvětější Trojice, jehož součástí jsou zapsány v muzejních sbírkách, a podle možností též k reinstalaci na na původním místě. V průběhu roku se tato činnost týkala shromáždění podkladů pro žádost o příspěvek na restaurování bočního oltáře sv. Marie Magdalény a restaurování obrazového rámu pro obraz Nejsvětější Trojice z hlavního oltáře – obraz, jehož autorem je Franz Theodor Dallinger von

Dalling byl prozatímně instalován v prostoru tzv. pavlánu v sousedství Rytířského sálu; v té souvislosti bylo též změněno rozmístění v minulosti tam instalovaných obrazů a revidovány texty jejich popisek.

V průběhu roku obsloužil několik badatelů, ať již při osobní návštěvě nebo prostřednictvím e-mailové korespondence – konzultovány byly především problémy z oblasti pomocných věd historických, regionálních a církevních dějin.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2020

SAMOSTATNĚ:

– Václav I. v Písku, vyd. Prácheňské muzeum v Písku, Písek, 12 s. [ISBN 978-80-86193-73-1]

ČLÁNKY:

– Oltář Panny Marie (dříve sv. Leonarda) v píseckém svatotrojickém kostele a jeho proměny, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, s. 53 – 61 [ISBN 978-80-86193-72-4]
– Před 150 lety zemřel poslední Lancknecht. Přípomínka knížete Bedřicha ze Schwarzenbergu, Obnovená Tradice, vydává Historický spolek Schwarzenberg v Českých Budějovicích, r. XXXI/2020, č. 62, s. 8–11 [ISSN 2336-8799]

PŘÍLEŽITOSTNÉ:

– Obnovený oltář v píseckém kostele Nejsvětější Trojice, Písecké postřehy XXXIX./2020, č. 2, 15. ledna, s. 8
– Písek v době koronamoru – jakou památku zanecháme my? Písecký svět, č. 6/2020, s. 17 [ISSN 2464-7519]

PRACOVÍŠTĚ ETNOGRAFIE

MGR. JAN KOUBA

Jan Kouba spravoval tři podsbírky – etnografickou, militária a hudební nástroje. První jmenovanou rozšířil o 120 přírůstků a 134 inventárních čísel, druhou o jeden přírůstek a jedno inventární číslo, podoba nejmenší podsbírky se nezměnila. Pracovník aktivně pracoval na získávání vhodných předmětů k doplnění podsbírek, převzal řadu darů a řadu předmětů získal výzkumnou činností. Veškerá evidence probíhala již v programu MUSEION. Do databáze tohoto systému již J. Kouba kompletně převedl podsbírky hudebních nástrojů, s kompletním převedením podsbírky militárií pak výrazně napomohl kolega Mgr. Josef Novák. I největší podsbírka etnografická je postupně digitalizována, do konce roku byla, rovněž díky výrazné pomoci kolegů a brigádníků, hotova z téměř 30 %. Pracovník provedl i řádnou inventuru u všech jemu svěřených podsbírek a s pomocí příslušných pracovníků zajišťoval jejich konzervaci, případně

restaurování. Zde etnograf spolupracoval s několika externisty (restaurování textilu, zbraní či podmaleb). Mimo prodloužení dlouhodobých zápůjček poskytl v průběhu roku sbírkové předměty na několik výstav – například textil do Prachatic nebo řemeslné náčiní do Blatné.

Dohlížel i na dobrý stav jemu svěřených expozic v Písku a Protivíně a drobnými úpravami dbal o jejich aktuálnost. Citelnou ztrátou bylo ukončení zápůjčky legendárního orchestrionu z hostince Pod Zeleným hájem ve Zlešicích na Volyňsku. Po pěti letech si ho majitel vyžádal zpět s vidinou obnovení provozu hostince. Stejně tak se ke svému majiteli vrátila socha Panny Marie s Ježíškem, která byla ozdobou expozice v Památníku města Protivína. Zpět si ji vyžádal nový majitel tamního zámku, ze kterého kamenná plastika pochází.

Začátek roku se nesl ve znamení příprav výstavy Psací stoly slavných (viz Jiří Prášek, s. 255). Po jejím uzavření domlouval J. Kouba úspěšně prodloužení zapůjčených exponátů. Na Chodbě knihovny ve spolupráci s Karlem Němečkem prezentoval pod názvem Zmizelý obraz milevského venkova soubor fotografií Štěpána Dvořáka, který objevil v archivu Památníku národního písemnictví. I tato výstava byla na čas přerušena a následně prodloužena. Další plánované výstavy Protivínský lazaret a Šumavské Vánoce se vinou podzimní vlny pandemie uskutečnit nemohly.

Poslední měsíce roku věnoval J. Kouba spolupráci s architektem V. Boučkem a výstavářskou firmou Bent. Společným cílem bylo modernizování prostor Výstavní síně v Památníku města Protivína. Došlo k odstranění původního výstavního fundusu a dalšího vybavení sálu. Nově pak byly například obloženy stěny, změněn byl závěsný systém, zastínění, došlo k položení nových podlah. Sál by měl být plně k dispozici na výstavu v roce 2021.

V roce 2020 měl J. Kouba jednu přednášku. Poskytoval odborné konzultace, ať již písemně, telefonicky či ústně. Etnograf byl předsedou Poradního sboru pro sbírkotvornou činnost muzea, členem sboru v Netolicích a Českém Krumlově a členem komise pro výběr statků tradiční nemateriální lidové kultury jižních Čech. Zároveň zajišťoval monitoring internetových aukčních a bazarových portálů, díky čemuž muzeum rozšířilo své sbírky o řadu významných předmětů. Pro Písecký svět připravoval pravidelnou rubriku s tématy z písecké kulturní historie. Pro společnost Píseckem připravil obsah venkovní cedule na téma „U Vodáka“.

Souběžně s činností etnografa pracoval J. Kouba druhým rokem jako marketingový pracovník. Pravidelně tak pracovník poskytoval informace médiím – sestavoval tiskové zprávy, připravoval pravidelnou muzejní rubriku do čtrnáctideníku Písecký svět, spolupracoval s Píseckými postřehy a Píseckým deníkem, vkládal muzejní programy do různých internetových databází,

zajišťoval vstupy do rádií či televizí své nebo kolegů, a zprostředkovával fotografování výstav novinářům. Na vybrané akce zadával internetovou reklamu, šoty do Jihočeské televize a domlouval billboardy. Každý týden posílal informativní emaily příjemcům muzejních zpráv. V době pandemie byla zvláště důležitá komunikace s muzejními příznivci prostřednictvím sociálních sítí facebook a instagram, jejichž správu zajišťoval.

Ve druhé polovině roku připravil výběrové řízení na nový jednotný vizuální styl muzea. Mezi návrhy šesti studií uspělo písecké grafické studio Tiptop, se kterým se muzeum dohodlo na dlouhodobější spolupráci. Do nové sezóny by tak muzeum mělo vykročit již v novém „kabátku“. Grafici z Tiptop zároveň zahájili přípravné práce na nových webových stránkách muzea.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2020

ČLÁNKY:

– *600 let od bitvy u Sudoměře: Žižka na bělouši pohledem je strašil..., in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, roč. 8, 2020, č. 7, s. 17.*

– *O historii mléka, syra a dalších produktů mléčných v Písku, in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, roč. 8, 2020, č. 12, s. 13.*

– *„Nikdy nedávej si ni jediný zub tahati...“ – kterak naši předci o chrup svůj pečovali, in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, roč. 8, 2020, č. 15, s. 17.*

– *Cizokrajná zvířata a potulné zvěřince v písecké historii, in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, roč. 8, 2020, č. 17, s. 15.*

– *...aby svým časem potomkové naši hojněmu užítku se těšili..., in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, roč. 8, 2020, č. 20, s. 17.*

– *Hlavně nohy v teple – k historii punčochářství v Písku, in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, roč. 8, 2020, č. 23, s. 7.*

– *A o půlnoci vytrubovali pastýři radostnou zprávu o narození syna Božího, in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, roč. 8, 2020, č. 24, s. 17.*

PRACOVÍŠTĚ KULTURNÍCH DĚJIN

MGR. JAN KOTALÍK

Ochromení společnosti v roce 2020 způsobené pandemií se pochopitelně projevilo i v činnosti všech oddělení Prácheňského muzea v Písku. V průběhu roku došlo k dlouhodobému uzavření instituce vícekrát. Důsledkem toho byl Jan Kotalík na svém pracovišti nucen zredukovat výstavní plán o jednu výstavu, kde se krátce měl i jako fotograf představit písecký básník Milan Princ. Představení souboru jeho snímků tak bylo prozatím odloženo. V průběhu léta (31. 7. – 30. 8.), v době tzv. „rozvolnění“, proběhla v Malých výstavních síních muzea alespoň dlouhodobě sestavená prezentace výtvarných prací strakonické rodačky Marcely Vichrové,

M. A., s názvem „Sama se sebou“.

Ve sbírkotvorné oblasti se přes nepříjemná omezení dařilo o kousek lépe. Podsbírka historická fotografie byla obohacena o některé zajímavé přírůstky a pro náročný úkol pomoci s přepisem starých katalogizačních karet II. stupně evidence do programu MUSEION byl proškolen dlouholetý spolupracovník muzea pan Josef Motyka. Přes počáteční určité obtíže se uspokojivý systém přispívající k urychlení digitalizace fondu HF nakonec podařilo nalézt.

Dle možností pracoviště kulturní historie fungovalo i pro badatelské návštěvy, zodpovídání dotazů a další formy komunikace s veřejností.

Připravovaná podzimní přednáška k osobnosti významného virtuosa a houslového pedagoga Otakara Ševčíka se bohužel díky zhoršené pandemické situace neuskutečnila. Ke zmíněné důležité regionální postavě ze světa hudby se však podařilo ukončit realizaci menší publikace s názvem „Otakar Ševčík (1852–1934), houslový pedagog český a čestný měšťan písecký“.

V pracovně omezeném roce J. Kotalík plnil jako v jiných letech samozřejmé povinnosti správce podsbírky HF, kdy nové sbírkové předměty katalogizoval v programu MUSEION a prováděl revizi části fondu. Dále zajišťoval týdenní dozorčí službu dle daného rozpisu, staral se o výměnu prezentačních tiskovin muzea ve vitríně na Velkém náměstí, ukládal dodané materiály do dokumentace výstav aj. Při prvním jarním tzv. „uzavření společnosti“ osobně pomáhal při tvorbě tehdy nedostatkových ochranných roušek.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2020

ČLÁNEK:

– Pavel Besta: *Vzájemně spojení*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019*, s. 117–119. [ISBN 978-80-86193-72-4]

PRACOVISTĚ NOVÝCH A NEJNOVĚJŠÍCH DĚJIN

MGR. ZDENĚK DUDA

Náplní práce oddělení je správa a rozvoj podsbírky historická, dokumentující a ilustrující politické, hospodářské a sociální dějiny města Písku (částečně i bývalého okresu) především druhé poloviny 20. století, vlastní vědeckovýzkumná činnost a systematická prezentace podsbírky prostřednictvím výstavních, přednáškových a dalších projektů, včetně zpřístupňování podsbírky formou odborných konzultací badatelům i široké veřejnosti.

Podsbírka historická se prostřednictvím darů, nákupů i vlastní sběratelské činnosti rozrostla

během roku o 447 předmětů (200 přírůstkových čísel). Většina z nových akvizic byla získána v návaznosti na výstavní projekt realizovaný v předchozím roce k 70. výročí založení nejznámějšího píseckého podniku. Do podsbírky tak bylo zapsáno větší množství předmětů souvisejících s existencí, provozem a mimovýrobní činností národního podniku Jitex. Konkrétně se jednalo o příklady různých ocenění, diplomů, propagačních předmětů a souborů fotografií, dokumentujících dobové kulturní a společenské dění, stejně jako významné návštěvy a oslavy. Mezi další významné akvizice patří například již digitalizovaný filmový materiál ze 70. a 80. let 20. století, na něž jsou zachyceny některé typické události této doby, jako byly místní spartakiády a prvomájové průvody.

V rovině systematické evidence bylo vytvořeno 200 nových inventárních čísel (K+S 13493 – K+S 13692). Probíhaly také práce na digitalizaci starší sbírkové evidence, zejména v období nařízené práce z domova. Do programu Museion bylo převedeno 1476 karet systematické evidence.

Ve třetím a čtvrtém čtvrtletí bylo v rámci pravidelné periodické kontroly revidováno cca 50 % podsbírky, tj. 7200 inventárních jednotek. Badatelům z řad vědecké i široké veřejnosti bylo poskytnuto více než čtyřicet konzultací, a to převážně v oblasti regionálních dějin a reálií. Konzultována byla i témata dějin všedního dne a náboženských dějin 18. až 20. století.

K vědeckovýzkumným úkolům pracoviště patřilo především studium podob, forem a obsahu muzejní dokumentace a prezentace v druhé polovině 20. století, studium vzpomínkových kultur a paměti na druhou světovou válku, studium píseckého kontextu prvních svobodných voleb v červnu 1990 a studium dějin a podob trávení volného času dětí a mládeže ve 20. století (ve formě sběru dokumentačního materiálu, přípravy výstav a publikací). Publikované výstupy jsou doloženy níže.

Prezentační aktivity pracoviště byly v tomto roce výrazně zasaženy a omezeny. Kupříkladu přichystaná výstava *Žpátky do Evropy! 30 let svobody a voleb*, která na příkladu dobových plakátů a fotografické dokumentace měla na jaře v Chodbě knihovny přiblížit atmosféru předvolební kampaně prvních svobodných voleb z roku 1990, se vzhledem k protipandemickým opatřením v plánovaném formátu nemohla uskutečnit.

Předměty z podsbírky historická tak mimo stálé expozice našeho muzea byly spíše k vidění v jiných paměťových institucích, často v souvislosti s výstavami navazujícími na výstavní projekt Jitex 70, realizovaný v našem muzeu v předcházejícím roce (Cheb, Bechyně). Pracoviště se podobně jako v minulých letech aktivně podílelo na činnosti komise muzejních historiků

AMG (členství ve výboru komise). Mimo jiné se podílelo na přípravě a realizaci odborného semináře komise muzejních historiků na téma *Prezentace dějin v malých muzeích*, pořádaného společně s návazným jednáním komise v Městském muzeu Blatná.

Ve spolupráci s partnerskými institucemi (Městským muzeem v Deggendorfu, Technickou vysokou školou v Deggendorfu a Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích) byl v příslušných kapitolách týkajících se podsbírky (A1.5 – příprava obsahů pro digitální technologie do stálé expozice; A1.12 – vědecká příprava obsahů muzejních expozic a prezentací) řešen přeshraniční projekt *Museum Uploaded*, tematizující digitální technologie v přeshraniční spolupráci muzeí v oblasti sbírkotvorné činnosti i muzejní prezentace.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2020

KAPITOLA V KNIZE:

– *Československé dějiny v dokumentaci a prezentaci jihočeských muzeí v 70. letech 20. století, in: Marie Ryantová (ed.), Obraz československých dějin ve sbírkách, fondech a prezentaci paměťových institucí, České Budějovice 2020, s. 10–31. [ISBN 978-80-87082-36-2]*

ČLÁNKY:

– *30 let budování paměti. Ideologie v prezentaci Oblastního muzea v Písku v jubilejním roce 1975, Ústecký sborník historický, 2017/1-2, s. 99–115. [ISSN 0231-9349]*
 – *Skauting a tramping v Písku – stoletá historie. Výstava k stému výročí založení prvního skautského oddílu v Písku, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, Písek 2020, s. 105–107 (s B. Bernáškem). [ISBN 978-80-86193-72-4]*
 – *Výstava Jítex 70 a módní jaro v Prácheňském muzeu, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, Písek 2020, s. 107–113 (s B. Bernáškem, M. Drhovskou a J. Koubou). [ISBN 978-80-86193-72-4]*

PRACOVISTĚ VÝTVARNÝCH SBÍREK

BC. MARTINA MĚŘIČKOVÁ

Kurátorka uspořádala tři výstavy v prostorách Galerie, dvě výstavy v Malých výstavních síních, jednu fotografickou výstavu v Chodbě knihovny a na parkánech muzea výstavu jednoho dne (viz příspěvek Výběr z výstav). Neuskutečněné výstavy Umělecké besedy a SČUG Hollar a výstavu malířky, grafičky a hudebnice Milli Janatkové se podařilo umístit do výstavního plánu na rok 2021. Pro cyklus přednášek připravila uměleckohistorickou přednášku PhDr. Mgr. Jany Peroutkové na téma ikonografie katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha v Praze.

Martina Měřičková jako správkyně sbírek dbala o rozšiřování sbírkových fondů s důrazem na

regionální autory, a to formou nákupů či darů. Do výtvarných sbírek muzea bylo zapsáno na 105 předmětů. Dary do sbírek přispěli: Irena Mašíková, Karel Procházka, Sládek Petr, Jaroslav Joe Hübl a Martina Měřičková.

Pro publikační záměry byly poskytnuty reprodukce výtvarných děl ze sbírek Prácheňského muzea, a to pro chystanou publikaci věnující se životu a tvorbě píseckého rodáka Vladimíra Fuky. Zájem o tři výtvarná díla malíře Vincence Beneše z muzejních sbírek projeví autoři chystané monografie věnující se této vynikající osobnosti české malby. Pro připravovanou reedici monografie Františka Bílka byla poskytnuta reprodukce sádrové lunety s názvem Jak jsme vláčeni vášněmi. Toto dílo je umístěno ve stálé expozici Památníku Adolfa Heyduka. Poskytnuty byly též fotografie sbírkových předmětů pro účely obrazové přílohy ke studii dr. Evy Janáčové o lázeňském antisemitismu pro knihu Vizualní antisemitismus ve střední Evropě. Reprodukce uměleckých děl s motivy Písku a okolí z výtvarných depozitářů byly publikovány v diáři vydaném městem Písek pro rok 2021. A v neposlední řadě to byla spolupráce s Jihočeskou televizí na pořadu Putování krajinou z 2. července 2020, ve kterém byly použity pohledy na Podskalský mlýn od Antonína Lewého a Tomáše Štětky.

Do restaurátorského atelieru Ivy Petrové byla deponována část tzv. Lochmanovské pozůstalosti k odbornému ošetření. Pro zájemce z řad návštěvníku Květinového Swapu v Rabenštejnské věži v Českých Budějovicích., přednesla Martina Měřičková 30. května přednášku Květiny ve výtvarném umění.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2020

ČLÁNKY:

– *Vynikající grafik Josef Řeřicha, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, s. 113–117 [ISBN 978-80-86193-72-4]*
 – *Erotikum Jaroslava Joe Hübla 15. 8. 2020, in: <http://www.piseckysvet.cz>*
 – *Intersalon 2020 – vernisáž zrušena, 14. 9. 2020 in: <http://www.piseckysvet.cz/kultura/intersalon-2020>*

Archeologické oddělení

VEDOUcí — MGR. JAROSLAV JIŘÍK, PH.D.

PRACOVÍŠTĚ ARCHEOLOGIE

MGR. JAROSLAV JIŘÍK, PH.D., MGR. MARTIN PTÁK (½ ÚVAZKU),

MGR. DANIEL HLÁSEK (½ ÚVAZKU), ING. TOMÁŠ HILTSCHER

V roce 2020 pracovali archeologové ve stejném složení jako v roce předchozím. Navzdory situaci, která od března toho roku zavládla v celé naší společnosti, není možné popsat tento rok z pohledu archeologického oddělení jako neúspěšný. Spíše naopak. Jistě, ani našemu kolektivu se žel úplně nevyhnula hrozba nákazy a také některé výstavní projekty bylo nutno vzhledem k obecně známé situaci odložit či zrušit. Na druhou stranu především terénní aktivity přinesly své ovoce, a to i během dlouhých měsíců „lockdownu“. Taktéž práce na publikacích a zpracování rozličných výzkumů je příslibem do budoucna.

Od února započal dlouhodobý záchranný výzkum na rozsáhlé ploše výstavby protipovodňových opatření na katastru obcí Slabčice a Písecká Smoleč. Během výzkumné kampaně se podařilo odkrýt výsek rozsáhlého sídliště z doby bronzové, dále depot bronzových předmětů z téhož období, menší množství situací a nálezů z doby železné (včetně zlaté keltské mince) a středověku. V průběhu léta byly prozkoumány a dokumentovány během překládky horkovodu důležité situace v prostoru zaniklé Budějovické brány při východním okraji historického jádra města Písku, kde jsme navázali na situace prozkoumané v předchozím roce. V průběhu takřka celého roku byl sledován výkop pro kanalizaci v městě Mirovice. Naprosto zásadním byl výzkum v ploše nálezů pokladu brakteátů Přemysla Otakara II. na poli u Sepekova. Sezónu pak uzavřel další výzkum v ploše rozsáhlé skrývky v tzv. obchodním centru na JV okraji Písku. Z drobnějších akcí je možno zmínit záchranné akce v souvislosti s poklesem hladiny Orlické přehrady na předhradí Zvíkova a v Chřešticích. K dlouhodobě sledovaným lokalitám pak patří Kožlí u Orlíka a blízké okolí města Mirovic.

Archeologické oddělení též připravilo jednu z hlavních výstav sezóny k upomenutí 600 letého výročí bitvy u Sudoměře. Bylo na ní možné veřejnosti představit nejnovější nálezy, spojené přímo s bojištěm, včetně krásné přílby – plechového klobouku, jenž nalezen v roce 2007. Výstava vznikla za spolupráce píseckých muzejníků a prof. Petra Čorneje a dr. Petra Žákovského a dále za vydatného přispění zápůjček z regionálních i centrálních institucí (Národní muzeum, Vojenský historický ústav, Oblastní muzeum v Olomouci). Obrazový doprovod pak laskavě poskytl skvělý ilustrátor Jiří Petráček. I tuto výstavu postihl jarní „lockdown“, přesto ji však bylo možno „znovuotevřít“ díky úpravám výstavního plánu v měsících květnu až červenci. Pracovníci archeologického

oddělení, pokud to situace umožňovala, aktivně pracovali v rámci Jihočeské archeologické komise. Poskytovali též informace zájemcům z řad studentů i široké veřejnosti.

Jaroslav Jiřík stejně jako v předchozích letech věnoval podstatnou část své aktivity plnění povinností vyplývajících ze smluv s investory při zajišťování archeologických dohledů a výzkumů se podílel na realizaci řady z výše uvedených akcí (např. výzkum v ploše protipovodňových opatření ve Slabčicích/Písecké Smolči, opevnění a přemostění při Budějovické bráně, „obchodní“ zóna v Písku, Zvíkov, atd.). Podílel se na přípravě dvou výstavních projektů (v případě výstavy „Sudoměř 1420“ byl hlavním kurátorem), zatímco druhý (Plachty objevují svět) byl nucen vzhledem k podzimmému „lockdownu“ zrušit. V souvislosti s probíhajícími či plánovanými výstavami absolvoval pracovník několik televizních a rozhlasových vystoupení. Dne 7. března vystoupil s referátem „Nové archeologické nálezy na Písecku“ v rámci zasedání jihočeské pobočky ČAS v Českých Budějovicích (s T. Hiltsherem, M. Ptákem a D. Hláskem). S přednáškou „Sudoměř 1420“ vystoupil dne 30. září v Muzeu středního Pootaví ve Strakoněcích. Pro ves Kejnice na Prácheňsku připravil infotabuli k dějinám obce. Psal řadu posudků na rukopisy odborných článků a knihy.

Mimo své povinnosti muzejního archeologa úspěšně ukončil své habilitační řízení obhajobou a habilitační přednáškou během zasedání Vědecké rady FF UK v Praze dne 21. května, čímž se stal s účinností od následujícího roku 2021 docentem pro obor archeologie Univerzity Karlovy. Dále distančně přednesl přednáškový cyklus *Střední Evropa v době římské a době stěhování národů* na Ústavu pro archeologii FF UK v Praze.

Martin Pták, stejně jako v minulých sezonách, přispěl k realizaci značné části výše zmíněných terénních akcí. Samostatně provedl záchranný na sídlišti 13. století v Heřmaně (částečně zkoumáno již v sezonách 2011 a 2017), dále odkryv naoraných situací 13. století v poloze v Lánech mezi Chvaleticemi a Radčicemi. Během této akce zjistil a následně ve spolupráci s AU FF JU univerzitou zkoumal novou lokalitu z období neolitu v poloze Na Psině. Pokračoval v laboratorním ošetření a zpracování především středověkých nálezů z minulých výzkumných sezon. Proplavil též množství vzorků výplní archeologických situací. Během roku poskytl řadu konzultací zájemcům o archeologii. Nadále pokračoval v namátkové rekognoskaci archeologických památek na Písecku a v dalších regionech jižních a jihozápadních Čech.

Na plenárním zasedání jihočeské pobočky České archeologické společnosti byl navržen a zvolen jejím předsedou. Společně s kolegy z oddělení zde představil nové archeologické výzkumy a nálezy z Písecka. Samostatně pak prezentoval referáty: *Výzkumy AU FF JU v roce 2019 (Karlův Hrádek, Žálužice, Volyně, Miřenice)*, *Bedřich Dubský kronikářem obce Čejetice* a *Stavba repliky*

cihlářské pece ve Volyni. S referátem *Early medieval hillfort of Prácheň (Czech Republic): new data and new findings* (s J. Klápště, M. Ptákovou, L. Kovačikovou, V. Komárkovou) pak vystoupil v rámci *EAA 2020 Virtual Annual Meeting*.

Stejně jako v předchozích letech mimo své povinnosti muzejního archeologa přednášel na Jihočeské univerzitě a v rámci zástupu za rodičovskou dovolenou působil také v Městském muzeu ve Volyni. Také dalším rokem pokračoval v doktorském studiu na Ústavu pro archeologii FF UK v Praze a přípravě disertační práce *Vybrané problémy archeologie 12. a 13. století v jižních a jihozápadních Čechách*, v rámci studia druhým rokem pracoval v rámci grantu (GAUK, vedoucí prof. PhDr. Jan Klápště, CSc.) na odborném vyhodnocení nálezů z hradiště Prácheň u Horažďovic a přilehlé aglomerace. Zde provedl záchranný výzkum sídlištních situací z mladohradištního období. Pro Městské muzeum v Horažďovicích připravil výstavu Prácheň pohledem archeologie a v rámci akce Archeologické léto uspořádal sedm komentovaných prohlídek této výstavy a hradiště.

Daniel Hlášek se podílel na realizaci několika archeologických výzkumů a dohledů muzea. Zúčastnil se výzkumu polykulturního pravěkého sídliště ve Slabčicích/Písecké Smolči, dohledávání depotu brakteátů u Sepekova, provedl výzkum kostrového hrobu ze starší doby bronzové u Těšínova a účastnil se dalších drobných terénních akcí. Věnoval se především zpracování nálezů a jejich evidenci do systému Museion (Milenovice, Písek-AISIN II, III, Oslov – Svatá Anna), zpracováním výzkumů (Písek – HEYCO) a evidenci nových ojedinělých kovových nálezů a depotů z doby bronzové včetně jejich terénního ověřování. Na částečný úvazek je zaměstnán také v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích v detašovaném pracovišti v Netolicích, kde má na starosti jihočeský sbírkový fond bývalé Expozitory Archeologického ústavu v Plzni, kde jsou uloženy významné pravěké soubory i z území Písecka. Do poloviny roku zastával také postdoktorandskou pozici na Archeologickém ústavu Filosofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde řešil projekt na téma Jihočeská hradiště doby bronzové. V rámci tohoto projektu prováděl zpracování různých výzkumů a pouze drobné terénní akce (např. geofyzikální průzkum na hradištích Vrcovice a Skočice společně s T. Bayerem). Jedním z hlavních výstupů tohoto projektu bude také velká výstava v Prácheňském muzeu v roce 2021. V rámci popularizačního programu Archeologického ústavu AV ČR v Praze „Archeologické léto“ prováděl za Prácheňské muzeum komentované prohlídky hradiště Vrcovice a za Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích prohlídky na hradišti Hrad u Skočic. V lednu přednesl pro širší veřejnost v Městské knihovně ve Vodňanech přednášku: *„Nejnovější poznatky o hradištích doby bronzové na Vodňansku“*. Další plánované přednášky pandemie Covid-19 již nedovolila.

Tomáš Hiltseher velkou část své pracovní aktivity věnoval zajištění záchranných výzkumů. Podílel se na většině akcí oddělení, především potom na realizaci rozsáhlého výzkumu ve Slabčicích a výzkumu rozoraného mincovního depotu u Sepekova. Mimo množství aktivit plynoucích ze stavební činnosti pokračoval v nedestruktivním výzkumu orbou ohrožených lokalit (např. Kožlí u Orlíka, Mirotice, Lhota u Kestřan, Putim). Pokračoval v přípravě nálezových zpráv a inventarizaci nálezů z výzkumů v Sepekově a Boudách. Zajišťoval migraci nedigitalizovaných dat do systému evidence sbírkových předmětů. Podílel se na propagaci muzea prostřednictvím sociálních sítí a komunikací s médii. Na zasedání jihočeské pobočky ČAS s kolegy přednesl příspěvek „Nové archeologické výzkumy a nálezy na Písecku“. Především si i v loňském roce uchoval svůj mladistvý zápal a specifický smysl pro humor.

Shodně jako v minulých sezonách je nezbytné poděkovat také řadě studentů a spolupracovníků účastnících se terénních akcí a zpracování. Na laboratorním ošetření a terénních výzkumech se podíleli Bc. Vlastimil Kozák, Ing. Kateřina Šálková, Mgr. Hana Mašková, Pavel Jiríček, Irena Neumannová, Anna Jáchimová, Bc. Veronika Stedinová, Bc. Alena Bobáková, Emil Barát, Marek Jírovec, Petr Pavlíček, Jiří Vavroň, Vít Lhotka, Mgr. et Mgr. Erika Průchová, Bc. Filip Kutil, Bc. Anna Vokurková, Barbora Kadlečíková, Luboš Jírovec a Anna Ptáková. V neposlední řadě je potřeba složit velký dík desítkám dobrovolníků, kteří pomáhali s dohledáním mincí při výzkumu v Sepekově a místnímu zemědělskému družstvu, které pomohlo jeho realizaci svým vstřícným přístupem.

Byla provedena revize části archeologické sbírky (2000 inventárních čísel) a části sbírky Proti-vín (50 inventárních čísel). V rámci elektronické evidence v systému Museion bylo zrevidováno cca 2700 starých a nově zapsáno 1000 nových záznamů.

BIBLIOGRAFIE JAROSLAVA JIŘÍKA ZA ROK 2020:

ČLÁNKY A STUDIE:

- *Tři příklady „napoleonik“ v archeologických nálezech na Písecku. Prácheňské muzeum v Písku. Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, 62–66 (s T. Hiltseherem). [ISSN 978-80-86193-72-4]*
- *The Benefits of Using Radiocarbon Dating and an Interdisciplinary Approach for Identifying Contamination of Archaeological Find Assemblages. A Case Study from the Multi-period Settlement Site at Rakovice, Czech Republic. Interdisplínaria Archaeologica. Natural Sciences in Archaeology, vol. XI, 1, 21–3 (s T. Šálkovou, T. Hiltseherem, D. Dreslerovou, L. Kovačikovou). [ISSN 1804-848X]*

BIBLIOGRAFIE MARTINA PTÁKA ZA ROK 2020:

ČLÁNKY A STUDIE:

- *At the end of the world? Settlement in the Šumava mountains and foothills in later prehistory, Præhistorische Zeitschrift, Volume 95, Issue 2, s. 535–557. (s D. Dreslerovou, D Romportlem, Č. Čišeckým, J. Fröhlichem, J. Michálkem, M. Metličkou a M. Parkmanem), [ISSN 0079-4848]*
- *Nová stopa raně středověkého osídlení z Litochovic, okr. Strakonice. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 33. s. 189–199. (s M. Ptákovou). [ISBN 978-80-7646-010-2]*
- *Podivuhodný nález kamenné sekery z Volyně, Na stopě (pre)historii jihozápadních Čech 4. s. 51–54. (s M. Ptákovou), [ISBN 978-80-87170-79-3]*

BIBLIOGRAFIE DANIELA HLÁSKA ZA ROK 2020:

ČLÁNKY A STUDIE:

- *The Beginning of the Bronze Age in South Bohemia, Studia Hercynia XXIII/2, s. 54–72 (s O. Chvojkou) [ISSN 1212-5865]*
- *Pravěká minulost hradiště Holý vrch u Albrechtic nad Vltavou, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 33, s. 45–57 [ISBN 978-80-7646-010-2]*

BIBLIOGRAFIE T. HILTSCHERA ZA ROK 2020:

ČLÁNKY A STUDIE:

- *The Benefits of Using Radiocarbon Dating and an Interdisciplinary Approach for Identifying Contamination of Archaeological Find Assemblages. A Case Study from the Multi-period Settlement Site at Rakovice, Czech Republic. Interdisplinaria Archaeologica. Natural Sciences in Archaeology, vol. XI, 1, 21–3 (s T. Šálkovou, D. Dreslerovou, L. Kovačikovou, J. Jíříkem). [ISSN 1804-848X]*
- *Tři příklady „napoleonik“ v archeologických nálezech na Písecku. Prácheňské muzeum v Písku. Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, 62–66 (s J. Jíříkem). [ISSN 978-80-86193-72-4]*

Knihovna a studovna

VEDOUCÍ — MGR. JAN ADÁMEK

STUDOVNA, PŘÍRUČNÍ A REGIONÁLNÍ KNIHOVNA, KNIHOVNY POZŮSTALOSTNÍ

ZDENA KVASNIČKOVÁ, MGR. VĚRA MATOUŠOVÁ

Studovna s knihovnou poskytovaly své služby veřejnosti čtyři dny v týdnu, pokud to dovolila karanténní opatření. V průběhu roku jsme obsloužili 72 badatelských návštěv z řad veřejnosti a mnohokrát využili služeb studovny kolegové z muzea. Zodpovězeno bylo několik odborných dotazů a požadavků na meziknihovní výpůjční službu.

Obohatili jsme knihovní fondy. Do Příruční knihovny přibylo 223 a do Regionální knihovny 229 svazků. Na nákupy byla vynaložena částka 112.521 Kč. Některé přírůstky byly získány díky výměně spřátelených kulturních institucí a darům z řad veřejnosti. Věnovali jsme se také přípravě periodik k digitalizaci. Tentokrát byly vybrány regionální noviny Za lepší život a Zítřek. Momentálně čekáme, až se uvolní kapacity v krajské digitalizační lince a čtenáři budou moci přes digitální knihovnu Jihočeské vědecké knihovny prohlížet oba výše zmíněné tituly.

K naší velké radosti jsme navázali spolupráci s píseckou tiskárnou V.M.Press ohledně vazby novin a časopisů, která nám v posledních letech opakovaně působila komplikace. Nyní tato spolupráce umožňuje bezpečně uložit řadu převážně regionálních zpravodajů obcí a různých veřejných institucí.

Jelikož na konci roku 2020 odešla naše dlouholetá kolegyně Zdena Kvasničková do penze, bylo třeba předat pozůstalostní knihovny, které měla ve správě. Po předávací revizi byly konzer-vační fondy Knihovny Jaromíra Malého a Ivo Beneše předány do správy Bohumíru Bernáškoví a Knihovna Adolfa Heyduka Věře Matoušové.

Věra Matoušová jako kurátorka zaštitila výstavu Martina Duřta Fraktáže a hudba tvarů. Abstrakce očima umělé inteligence, která byla v srpnu k vidění v Chodbě knihovny. Dne 6. února společně s dcerou Evou v Přednáškovém sále seznámily obecnstvo se svojí měsíční cestou na druhou stranu polokoule, tedy Te Araroa Trail. Putování Novým Zélandem.

PRACOVISŤE HISTORICKÉ KNIHOVNY

MGR. JAN ADÁMEK, MGR. ET MGR. BOHUMÍR BERNÁŠEK

Činnost pracoviště byla silně ovlivněna epidemiologickou situací a zavedenými opatřeními. Do elektronického katalogu systému Clavius bylo zaneseno 277 svazků. Během času nouzového

stavu, kdy byla zavedena práce z domova, se Bohumír Bernášek věnoval výzkumné činnosti, administraci grantového projektu „Museum Uploaded – Digitální technologie pro přeshraniční interaktivní spolupráci muzeí“ (financovaný z Programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko, Cíl EÚS 2014 – 2020), jenž byl po žádosti německé strany prodloužen, zodpovídání badatelských dotazů a částečně zajišťoval kontrolu knihovního skladu a depozitáře. Na podzim 2020 dokončil praxi v knihovně student oboru knihovnictví a informační služby na Střední škole obchodu, služeb a řemesel v Táboře, Pavel Kovanda. V posledním čtvrtletí roku 2020 došlo vzhledem k odchodu kolegyně Zdeny Kvasničkové ke kompletní revizi pozůstalostních knihoven Ivo Beneše a Jaromíra Malého.

V roce 2020 rovněž pokračoval projekt Jitex 70. Do 20. března byla stejnojmenná výstava zapůjčena v Bechyni. Následně byla výstava upravena pro potřeby Galerie výtvarného umění v Chebu a od 19. 5. do 25. 10. 2020 vystavena v Retromuseu, které je její součástí. V rámci komponovaného programu, připraveného ve spolupráci s paní Alenou Železnou, doprovodil Bohumír Bernášek 8. 3. v Bechyni a 24. 6. v Chebu slovem ukázky oděvů vyrobených před rokem 1989 v píseckém Jitexu.

BIBLIOGRAFIE JANA ADÁMKA ZA ROK 2020

– viz strana 23

BIBLIOGRAFIE BOHUMÍRA BERNÁŠKA ZA ROK 2020

ČLÁNKY:

- *Skauting a tramping v Písku – stoletá historie. Výstava k stému výročí založení prvního skautského oddílu v Písku, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, s. 105–106 (se Z. Dudou)*
- *Výstava Jitex 70 a Módní jaro v Prácheňském muzeu, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, s. 107–113 (s M. Drhovskou, Z. Dudou a J. Koubou)*

Oddělení přírodních věd

VEDOUCÍ — RNDR. JIŘÍ ŠEBESTIAN, CSC.

PRACOVÍŠTĚ ZOOLOGIE

RNDR. JIŘÍ ŠEBESTIAN, CSC.

V oblasti péče o sbírky proběhla v zoologickém oddělení zákonem požadovaná periodická revize 10 % sbírkových předmětů ze všech čtyř zoologických podsbírek (bezobratlí, bezobratlí exotičtí, obratlovci a obratlovci exotičtí). I přes komplikovanou situaci v době vrcholících protiepidemických opatření proběhlo 6. dubna 2020 i pravidelné ošetření depozitárních prostorů proti hmyzu a je opět naplánováno na jaro 2021.

I když bylo muzeum po větší část roku uzavřeno, podařilo se realizovat celkem tři přírodovědné výstavy, které připravil zoolog jako kurátor. V hlavní budově PM to byla březnová výstava fotografií Václava Burle „Houby Píseckých hor“ a další dvě výstavy proběhly v Památníku v Protivíně: „Řežabinec – přírodní klenot Písecka“ (fotografie zoologa PM) od května do srpna a „Podivuhodný svět bezobratlých“ – makrofotografie hmyzu entomologa mosteckého muzea Pavla Krásenského od srpna do října.

V oblasti výzkumu muzejního zoologa je stěžejní částí dlouhodobé sledování ptačího společenstva národní přírodní rezervace Řežabinec, Řežabinecké tůně. Již od roku 1980 probíhá výzkum rezervace metodou bodového transektu a tak i letos provedl zoolog každý měsíc jedno sčítání. Pravidelnost a dlouhodobost umožňuje srovnání vývoje ptačího společenstva v době hnízdění a také zhodnocení významu rezervace pro protahující a zimující ptáky.

Neinvasivními metodami typu sčítání na bodovém transektu nelze získat všechny potřebné znalosti o ptačím společenství rezervace. Proto od roku 2003 probíhá také výzkum rezervace metodou CES (Constant effort sites = Místa s konstantním úsilím). Při této metodě dochází k pravidelnému „nabírání“ vzorku ptačí populace odchylem do stále stejného množství sítí stojících na stále stejných místech jedenkrát v každé dekádě během celé hnízdní sezóny. Lze tak postihnout populační vývoj i skrytě žijících druhů, které sčítání neinvasivními metodami nezachycuje, a lze tak zjišťovat i řadu dalších údajů jako např. podíl mláďat přežívajících do dalších let, přežívání dospělých ptáků, věrnost hnízdišti atd. V tomto roce bylo provedeno dalších 10 odchytů touto metodou.

Třetí metodou výzkumu ptačí populace v NPR Řežabinec, která probíhá pravidelně již od roku 1977, je letní kroužkovací akce Acrocephalus, kterou začal dr. Pecl a nový zoolog ji vede od roku 2003. Letos proběhl již 44. ročník. (viz samostatný příspěvek v odborné části).

Podklady získané komplexním výzkumem rezervace slouží při osvětově výchovném využití rezervace, dále jako podklady pro orgány ochrany přírody (např. ke zpracování plánů péče pro obhospodařování rezervace) a zobecněné získané poznatky bývají publikovány v mezinárodních vědeckých časopisech.

V roce 2018 se rozběhl i projekt na výzkum obratlovců v Píseckých horách, probíhající ve spolupráci s Lesy města Písku a Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky. Pravidelné kontroly probíhaly i v roce 2020.

Epidemie covid omezila i badatelské aktivity veřejnosti – muzeum bylo po velkou část roku uzavřeno, proto zoologické pracoviště vyhledali v roce 2020 jen dva badatelé, zato badatelských konzultací po E-mailu či telefonu proběhlo 51. Badatelé byli profesionální zoologové, konzultace byly vesměs dotazy studentů vysokých škol. Vedle toho zoolog odpovídal na asi 50 telefonických a E-mailových dotazů veřejnosti. Zoolog muzea i nadále pracoval ve Společnosti pro výzkum a ochranu fauny –Zoogeos Bohemia.

Dále pracoval zoolog jako předseda Zoologické komise Asociace muzeí a galerií (AMG) a zúčastňoval se pravidelně zasedání senátu AMG v Praze. Komise v tomto roce uspořádala opět konferenci zoologů muzeí a ochrany přírody – tentokrát v Přírodním parku Čerřínek a dalších rezervacích v okolí Jihlavy. (9.—11. září)

I v roce 2020 muzejní zoolog pomáhal při ochraně přírodních rezervací v Jihočeském kraji (včetně NPR Řežabinec) jako Strážce ochrany přírody.

Výsledky vědecko-výzkumné práce zoolog obvykle prezentoval na konferencích, letos ale kvůli epidemii covid-19 byly všechny plánované konference zrušeny.

V rámci dlouhodobého sledování Ptačích oblastí evropské soustavy ochrany přírody Natura 2000 působí zoolog jako koordinátor v Ptačích oblastech (dále jen PO) Řežabinec, Česko-budějovické rybníky, Hlubocké obory a v PO Údolí Otavy a Vltavy a spolupracuje i v PO Novohradské hory a Šumava. Dále se opět zapojil do projektu Mezinárodního sčítání zimujících vodních ptáků.

Jako vedoucí Skupiny pro výzkum chřástala polního při České společnosti ornitologické koordinoval zoolog celorepublikový výzkum tohoto ptáka z Červeného seznamu celosvětově ohrožených druhů. Sám pak prováděl monitoring, odchyt a kroužkování chřástalů v PO Novohradské hory a PO Šumava (pravý břeh Lipna). I nadále se podílel na práci Jihočeského

ornitologického klubu – Jihočeské pobočce České společnosti ornitologické. Jako recenzent posuzoval zoolog v roce 2020 jeden článek pro periodikum České společnosti ornitologické – Sylvia.

V rámci programu osvětově výchovné činnosti muzea zajišťuje zoolog muzea přednášky cestovatelsko-přírodovědného cyklu. Letos kvůli epidemii proběhly pouze tři přednášky v prvních třech měsících roku 2020.

Další aktivitou zoologa byly přednášky a exkurze pro veřejnost. Z pravidelných každoročních akcí nemohlo kvůli protiepidemickým opatřením proběhnout Vítání ptačího zpěvu. Uskutečnily se ale letní akce S muzeem v přírodě a Akce Acrocephalus a podzimní Ptačí festival, proběhlo také několik exkurzí spojených s přednáškou pro MŠ a ZŠ z Písku, Protivína a Žimutic a Den s ptactvem pro Royal Rangers z Českých Budějovic.

Pokračovala i spolupráce se sdělovacími prostředky. Zprávy o zoologickém dění v Prácheňském muzeu proběhly soukromými i veřejnoprávními televizními i rozhlasovými stanicemi, regionálním i celostátním tiskem i zpravodajskými internetovými servery. Vedle toho požadovaly sdělovací prostředky vyjádření zoologa k problematice hnízdění havranů ve městech a k vymizení syčka obecného z naší krajiny. Pokračovala i pravidelná spolupráce s paní redaktorkou Jitkou Cibulovou-Vokatou z Českého rozhlasu České Budějovice.

Pravidelným úkolem zoologa je i odborný dohled nad provozem expozice se živými rybami „Ryby a rybářství“. Technicky zajišťuje provoz expozice živých ryb i po odchodu do důchodu pan J. Kurz, kterému za to patří veliký dík. Za podporu a spolupráci děkujeme i rybářům z Prvního českého rybářského spolku v Písku – především panu hospodáři Lechnýřovi a pá-nům Bělemu, Bartošovi a Chalupskému.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2020

ČLÁNKY:

– *Výsledky 43. kroužkovací akce „Acrocephalus“ v národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůně“ in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, s. 89–94 [ISBN 978-80-86193-72-4]*
 – *Vliv rušení na letní a podzimní shromaždiště husy velké v jižních Čechách – Závěrečná zpráva 2020, Jihočeský ornitologický klub – pobočka ČSO, s. 1–47 (s J. Horou, P. Albertem, T. Bodnárem, B. Bodnárovou, J. Burešem, J. Cepákem, L. Hamáčkem, J. Havlíčkem, A. Horovou, M. Chaloupkou, H. Chobotskou, J. Kloubcovou, B. Kloubcem, V. Mikešem, J. Mrázem, D. Nácarem, J. Nácarovou, J. Neudertem, T. Peterkou, M. Peterkovou, J. Pykalem, A. Trublovou a J. Závorou) [zatím bez ISBN, probíhá jednání s MŽP o utajení nebo zveřejnění této zprávy]*

PRACOVISŤĚ GEOLOGIE

ING. JAROSLAV CÍCHA

Stejně tak jako do chodu celého muzea, tak i do činnosti pracoviště se v roce 2020 neblaze promítla koronavirová krize a nařízená práce z domova po velkou část roku. Značně omezené byly proto hlavně činnosti související s fyzickou prací se sbírkami. Zcela musela být zrušena pracovištěm každoročně organizovaná, hojně navštěvovaná předvánoční burza minerálů, jejíž jubilejní, již 25. ročník, se měl uskutečnit.

Bez většího narušení probíhaly terénní práce, zaměřené především na dlouhodobé studium granitických pegmatitů Písecka a topografickou mineralogii regionu. Pokračoval rovněž výzkum problematiky detetory nalézaného zlata (blíže viz zvláštní příspěvek), a to jak laboratorní mineralogický výzkum nalezených vzorků (ve spolupráci s mineralogicko-petrologickým oddělením Národního muzea v Praze), tak studium geologických poměrů lokalit. Ve spolupráci se Správou jeskyní ČR byly prováděny práce na evidenci speleologických objektů pro odbor životního prostředí JČ kraje. Z významných sbírkových přírůstků je třeba uvést mohutný pařez fosilního silicifikovaného dřeva o rozměrech 1,2x1x0,7 m z pískovny u Čavyně u Vodňan, poskytnutý muzeu vedením pískovny. Po zajištění vhodného prostoru bude nález představen i veřejnosti.

Práce z domova bylo využito zejména pro zpracovávání fotodokumentace (editace, třídění, evidence), práci v terénu a práci na publikacích. Geolog muzea byl také nově jmenován členem redakční rady Sborníku Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, Přírodní vědy.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2020

ČLÁNKY:

- *Pseudomorfózy po cordieritu-sekaninaitu v pegmatitech Písecka, Minerál 28, 5, s. 447-452 [ISSN 1213-0710]*
- *Nickel-(Bi,Ag) sulphide mineralization from NYF Vepice pegmatite, Milevsko pluton, southern Bohemia (Czech Republic) – a reflection of the parental granite chemistry. Journal of Geosciences, 65, s. 187-199 (s J. Sejkorou, J. Litochlebem, M. Novákem, Z. Dolníčkem). [ISSN 1802-6222]*

Ekonomické oddělení

VEDOUCÍ — EVA STELLNEROVÁ

Dana Kozáková, Irena Karvanová, Petra Samcová, Mgr. Marcela Drhovská, Mgr. Josef Novák, Lenka Bolardtová, Jana Taclová

Všichni pracovníci ekonomického oddělení zajišťovali dobrý chod návštěvnického provozu, starali se zejména o vstřícný přístup k návštěvníkům, prodej vstupenek a zboží v pokladně a muzejním obchodě, též i za velké pomoci Jarmily Kotalíkové. Brigádníci- dozorcí expozic zajistili bezproblémovou prohlídku expozic PM. O pedagogické programy se starali naši pedagogičtí pracovníci M. Drhovská a J. Novák.

Průvodcovské a správcovské služby v pobočce Památník Adolfa Heyduka obstarala Lenka Bolardtová a v Památníku města Protivína Helena Majdlová a Veronika Hornátová. V době jejich nepřítomnosti je zastoupila Jana Taclová.

Ekonomka E. Stellnerová zajišťovala chod muzea po personální a účetnické stránce, předávala zpracovaná data zřizovatelí a příslušným úřadům, zpracovávala veškeré poskytnuté granty, dbala o průběžné a rovnoměrné čerpání rozpočtu.

HOSPODAŘENÍ MUZEA V ROCE 2020:

NÁKLADY (V KČ)

Spotřeba materiálu	826 107,71
Spotřeba energie, plyn, vodné	723 904,25
Prodané zboží	133 789,30
Opravy a udržování	1 541 847,93
Cestovné	34 170,00
Ostatní služby	2 943 003,62
Mzdové náklady	13 873 833,00
Zákonné sociální pojištění	4 619 802,00
Jiné sociální pojištění	38 275,00
Zákonné sociální náklady	461 168,44
Ostatní náklady z činnosti	110 255,00
Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku	376 539,00
Náklady z drobného dlouhodobého majetku	714 702,36
Kurzové ztráty	1 198,60
NÁKLADY CELKEM:	26 398 596,21

VÝNOSY (V KČ)

Tržby z prodeje služeb	878 655,52
Tržby za prodané zboží	233 559,00
Tržby z nájmu a pronájmu	30 720,00
Příspěvky a dotace na provoz	24 980 220,00
Příspěvky – granty	17 759,00
Výnosy–Projekt Museum Uploaded	266 365,76
Ostatní výnosy z činnosti	1 952,00
Úroky + kurzové zisky	43 379,82

VÝNOSY CELKEM:	26 452 611,10
VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ – ZISK	54 014,89

PRACOVISTĚ MUZEJNÍ PEDAGOGIKY

MGR. MARCELA DRHOVSKÁ, MGR. JOSEF NOVÁK

Pracoviště muzejní pedagogiky se muselo potýkat s opakovanou reorganizací programů pro školy v důsledku pandemie a s ní spojených mimořádných vládních opatření. Například výstava „Sudoměř 1420 – Radikální husitské hnutí z pohledu historie a archeologie“ byla uzavřena ve čtvrtek 12. března, mj. v týdnu právě probíhajících jarních prázdnin. Program tak mohly navštívit pouze 4 z celkem 15 přihlášených skupin ZŠ a SŠ. Stejně tak na velikonoční program spojený s tvůrčí dílnou, o kterou bývá pravidelně mimořádný zájem, bylo již na začátku března přihlášeno 37 školních skupin. Program měl probíhat od 18. března do 8. dubna. Materiály tak zůstávají připravené pro tvorbu programů roce 2021 a také k sestavení vzdělávacího materiálu k regionálním dějinám, který bude školám poskytnut v tištěné i digitální podobě.

V čase nařízené práce z domova vznikl Youtube kanál s názvem „Prácheňské muzeum v Písku“, kam Josef Novák umístil videonávod, jak vytvořit papírové velikonoční dekorace v domácím prostředí a následně vydal několik videí zvoucích k návštěvě muzea. Prostřednictvím těchto videí se mohou diváci např. seznámit s historií a fungováním věžních hodin z 18. století.

V letních a podzimních měsících, před tzv. druhou vlnou pandemie, vznikl nový program Ryby a rybářství a v rámci spolupráce s DDM Písek byl vytvořen také jednorázový program na míru příměstskému táboru. Po dvou letech přišla řada na populární program S Človíčkem do minulosti, cyklus, v němž se předškoláci dozvídají o fungování muzea, období pravěku, středověku, o době našich prababiček a pradědečků, o umění a umělcích. Program byl bohužel několikrát přerušen, přesto se ho pedagogům podařilo dokončit, až na poslední shrnující hodinu probíhající přímo ve školkách. Skleněné podšálky, které děti malovaly ještě

v muzeu během setkání „U umělců“, byly tedy rozvezeny 16. prosince do mateřských škol.

V závěru roku pedagogové obdrželi od Krajského úřadu Jihočeského kraje „muzejní kufřík“ obsahující řadu replik archeologických nálezů a dalších materiálů pro výuku „doby lucemburské“. Proběhla údržba a úprava některých předmětů a začal vznikat první pedagogický program na dané období.

Marcela Drhovská se připojila k projektu Kameny zmizelých (Stolpersteine), který připomíná památku obětí nacistického režimu a na kterém se spolupodílí Střední zemědělská škola v Písku, Ústav pro studium totalitních režimů v Praze, Městská knihovna Písek, Státní oblastní archiv, Gymnázium v Písku, SOŠ a SOU Písek. S externím spolupracovníkem muzea, Josefem Motykou, zpracovávala a shromažďovala archivní materiály, dále sestavovala do konečné podoby program na dané téma, jenž tentokrát není vázán na stálé expozice, ale bude se nabízet jako několik zastavení v Písku, na místech spojených s historickými událostmi a s osudy „zmizelých“ píseckých obyvatel.

Muzejní pedagogové se v rámci samostudia seznámili s programem na střihání a editaci videí Shotcut, s grafickými programy Adobe a s aplikací pro tvorbu výukových videí a prezentací Camtasia Studio. Zapojili se také do digitalizace dat karet sbírkových předmětů do elektronické evidence systému Museion a vypomáhali na pokladně muzea. Pedagogické programy navštívilo v roce 2020 celkem 1018 dětí a jejich učitelů. Bylo digitalizováno přibližně 1300 karet sbírkových předmětů sbírek militarií, etnografie a výtvarného umění.

ÚČAST NA SEMINÁŘÍCH, ŠKOLENÍCH A VEŘEJNÝCH PREZENTACÍCH:

- *Nakopněte svoji školu, festival vzdělávání, Zámecké návrší p. o., Litomyšl, 23. – 25. 2. 2020 (Drhovská)*
- *Aktuální trendy v muzejní prezentaci a edukaci IV. oborové didaktiky v muzeu, online konference, Muzeum Brněnska a Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku AGM, 12. 10 2020 (Drhovská, Novák)*

Technické oddělení

VEDOUcí — JITKA ČUKOVÁ

Na začátku roku byla provedena kompletní rekonstrukce Malých výstavních síní v přízemí muzea – byla odstraněna původní svítidla a výstavní panely. Potom byl zrekonstruován strop sádkkartonem a prostory byly vymalovány, panely byly nově potaženy plátnem a osazeny. Bylo pořízeno kompletní nové osvětlení, odpovídající požadavkům na osvětlení vystavovaných exponátů a obrazů. Také byly zrekonstruovány vstupní dveře a nově vyrobeny dveře do toalet v prvním a druhém patře muzea. V památníku Adolfa Heyduka byl pořízen nový kamerový systém, zajišťující obsluhu přehled o pohybu návštěvníků v památníku. Z oblasti zabezpečení muzea byl dále vyměněn vysílač elektrické požární signalizace předávající zprávy o poruchách nebo požárním poplachu na operační středisko Hasičského záchranného sboru. A v závěru roku bylo ve všech objektech muzea zrekonstruováno přenosové zařízení elektrické zabezpečovací signalizace na základě celorepublikového požadavku Policie ČR.

V průběhu roku byla zajištěna všechna potřebná školení zaměstnanců a též byly provedeny předepsané revize. Jednalo se zejména o revize bezpečnostních signalizací, hasicích přístrojů a hydrantů, revize výtahu, tlakových zařízení a také revize elektrických zařízení. Průběžně byla zajištěna agenda pokladny, skladu, evidence majetku, evidence stravenek, oblast auto-provozu, pojištění a další.

V prosinci tohoto roku odešla do penze naše dlouholetá kolegyně fotografka Vendulka Komarová, která v muzeu pracovala dlouhých a určitě hezkých 35 let. Chtěli bychom jí za oddělení poděkovat za všechny ty krásné fotografie a chvíle, které jsme s ní prožili. A do nové životní etapy přejeme hodně zdraví, pohody a nových cyklistických zážitků.

FOTODOKUMENTAČNÍ PRACOVISŤE

VÁCLAVA KOMAROVÁ

Celkem bylo zhotoveno 4957 snímků z toho je 2153 skenů. Dokumentovaly se sbírky Prácheňského muzea (archeologie, etnografie, novodobé dějiny aj.). Dále byly dokumentovány výstavy a vernisáže. V době uzavření muzea při nouzovém stavu (covid – 19) probíhala dokumentace ve městě. Skenovány byly také negativy z archivu muzea.

RESTAURÁTORSKÉ PRACOVISŤE — KOVOVÉ PŘEDMĚTY

PETR NÁDĚJE

V roce 2020 bylo na pracovišti konzervováno 59 souborů předmětů. Převážně šlo o soubory železných a bronzových archeologických nálezů, jako například bronzový depot ze Slabčic.

Jedinečný byl nález stříbrných mincí – brakteátů v počtu stovek kusů, který byl v konzervátorské dílně čištěn a desalinován. Dále také stříbrné mince z Řeteče.

Restaurováno bylo 8 předmětů. Z oddělení etnografie cechovní znak obuvníka a další předměty včetně konzervace železných mlýnků na pražení kávy, z podsírkky historické fotografie například tablo píseckých živnostníků.

Konference restaurátorů a konzervátorů se v roce 2020 z důvodu pandemie nekonala.

RESTAURÁTORSKÉ PRACOVISŤE — DŘEVĚNÉ PŘEDMĚTY

JAN VONDRÁŠEK

V počátku roku byly zaměřeny práce na konzervaci předmětů v expozicích muzea a v pobočkách – Památníku A. Heyduka a Památníku města Protivína. Dále byly připravovány výstavy Psací stoly slavných a Sudoměř 1420. Pro potřeby muzejní pedagogiky byly zhotoveny kulisy pro divadlo a skříňka na pc techniku. Restaurátor opravil dva pletací stroje. Restaurován byl rozkládací konferenční stůl, dva obrazové rámy, dvě selské truhly a rám na tablo píseckých abiturientů. V NPR Řežabinec se prováděla pravidelná údržba pozorovací věže a lávek. Koncem roku byla provedena demontáž zlešického orchestrionu a následné vrácení zpět do místní hospody.

Sekretariát, prezentace

LENKA NÁDĚJOVÁ

Činnost pracoviště spočívala v obvyklé administrativě, spoluprací se zřizovatelem a dalšími subjekty. Pravidelně probíhaly aktualizace vlastních webových stránek a vkládání akcí muzea na další portály z oblasti kultury a cestovního ruchu. Na tomto pracovišti byly také připraveny grafické návrhy včetně realizace tisku, dále zajištění a tvorba vnitřních dokumentů a tiskovin muzea. Je zde zpracováván pravidelný měsíční program muzea, a to jak v tištěné, tak v elektronické verzi. Před zahájením sezóny a v jejím průběhu bylo zajištěno doplnění průvodců expozicemi v angličtině a němčině, včetně tisku brožury. Na tomto pracovišti je průběžně vedena např. agenda ISBN a povinných výtisků, smlouvy OSA, zajištění statistických údajů muzea, e-spisovna. S tímto je spojena také práce administrátora pro uživatele informačních systémů Krajského úřadu.

Historie

–

Archeologie

–

Přírodověda

–

Sbírky

–

Muzejní
akce

Písečtí katoličtí exulanti let 1419—1420 a konfiskace jejich majetku

JAN ADÁMEK

PROF. IVANU HLAVÁČKOVI K 90. NAROZENINÁM

Léta 1419—1420 byla turbulentní a s ničím předchozím nesrovnatelná nejen v Písku, nýbrž v celém Českém království. Po zběsilostech bezprostředně následujících po smrti krále Václava IV., spojených zejména s pleněním klášterů, následoval velmi brzy často vynucený odchod těch, kteří se s novými (ne)pořádky nesrovnávali.

Také dějiny královského města Písku ve sledovaných měsících zrcadlily celozemské dění a občas je i předcházely. Chiliastické blouznění, jež po panovníkově smrti již nebylo omezováno pomyslnou královskou autoritou, ovládlo mysl části obyvatel města a očekávání brzkého Kristova příchodu učinilo v jejich očích jakékoliv církevní i světské pořádky zcela zbytečnými. Ve vybití a vypálení ve vlastních městských hradbách uzavřeného dominikánského kláštera 20. srpna 1419, měli snad Písečtí neslavné mimopražské prvenství.¹ Lze předpokládat, že s rozvrtem městské správy započala také emigrace katolických měšťanů a dosud ve městě prodlévajícího duchovenstva. O této skutečnosti, jež však doposud byla zpracována jen velmi nedostatečně, informovala již barokní historiografická literatura. Začneme tedy u ní. První zprávu o emigrovavších měšťanech přináší ve svém několikavazkovém díle *Sacri pulveres* Jiří Crugerius a to ve svazku pro měsíc srpen, vydaném roku 1671. Svůj výklad o Písku, zaměřený na zničení kláštera, zde spojuje s líčením obdobných událostí v Klatovech, takže není zcela jisté, které z obou měst má na mysli², když hovoří o 40 měšťanech, kteří odešli do exilu, protože nesouhlasili s usmrcením dominikánů: „*Quadráginta e civibus ... in necem Dominicanorum non consensissent, in exilium egerunt ...*“³

Jednoznačný je o málo pozdější výklad Bohuslav Balbína v hagiografické čtvrté knize první dekády jeho *Miscellaneí* z roku 1682, kde podobně jako Crugerius spojuje emigraci měšťanů s jejich nesouhlasem se zničením kláštera a nevlí podílet se na něm: „*Cives Pisecenses catholicos, quadráginta numero, in exilium actos, quod manus commodare noluerint, neque eius coenobii sibi placere significarint.*“⁴ Odkud byl vzat početní údaj o emigrantech, se asi již nedozvíme, podobně jako ze kterého zdroje čerpali samo povědomí skutečnosti odchodu měšťanů. Nesouhlas se zničením kláštera, jakožto prvotní důvod emigrace, nejspíše jejich konstrukcí nebyl. Již sami Písečtí, když se při jednáních o obnově kláštera (respektive při přezkoumání restitučních nároků) ohrazují proti tvrzení tehdejšího děkana a převora kláštera Antonína Ribbase, že „*písecká obec zavraždila všechny otce*“ a 8. srpna 1637 odpovídají následovně: „*Nalézá se v též kronice České, že za časů husitské války byly duchovní osoby téhož řádu usmrceny*

od některých buřičů, a nikoli od všech měšťanů, kteří tomu zločinu nebyli přítomni, v letopisech a našich nejstarších radních manuálech, založených roku 1420, nalézáme většinou latinsky psané zápisy, v nichž se jasně čte, že mnohé osoby odešly z města pro svatou katolickou víru, byly od oněch nepokojných lidí prohlášeny za nečestné, jejich statky zabaveny, věci pobrány a rozprodány a nadto je možno s jistotou říci, podle onoho místa ve svatém Písmu: Bezbožní nedosáhnou ani poloviny svých dnů, ježto takových tyranů a zavražděných je možno nalézt až doposud.“⁶ Jde o nejstarší známou zprávu, hodnotící odchod píseckých katolických měšťanů jako vynucený exil.

První, kdo na základě archivního výzkumu upozornil na soubor zápisů o konfiskacích majetku uprchlých měšťanů v nejstarší písecké městské knize⁷, byl roku 1832 prefekt píseckého gymnasia Josef Schön.⁸ Na něho po půl století navázal profesor písecké reálky Jan Matzner, jenž si připravoval materiál pro svoji knihu, mající prvenství mezi tištěnými monografiemi Písku.⁹ Matzner edičně zpřístupnil všechny konfiskační zápisy,¹⁰ přesto se jejich rozboru dále nevěnoval a shromážděný materiál nevyužil více ani v uvedených dějinách města.¹¹ Je až s podivem, jak malou pozornost věnoval faktům, obsažených v konfiskačních záznamech, ve svých Dějinách August Sedláček, jenž se spokojil s pouhým neúplným seznamem původních majitelů konfiskovaných nemovitostí a majitelů nových.¹² Dosud nejdůkladněji se konfiskacím věnoval Josef Macek, který v tabulce, tvořící přílohu jeho studie, přinesl přehled všech konfiskací, v jehož rámci opravil i chybná čtení některých jmen Matznerem.¹³ Macek se však nezabýval osobami emigrantů a jejich osudy, nýbrž především novými nabyvateli nemovitostí a to zejména potud, pokud byli v následujících letech členy městské rady. O konfiskacích katolického měšťanského majetku pojednal před nedávnem v souhrnné a zásadní studii Jiří Kejř,¹⁴ třebaže Písku je tu věnován jen odstavec.¹⁵ Z dalšího výkladu vyplýne, že Písečtí pozorně sledovali pražské dění, můžeme se tedy odvážit srovnání s pražskými reáliemi tam, kde pro Písek chybí jakékoli zprávy.

Jaká mohla být chronologie katolického exilu? Třebaže odpověď na tuto otázku je do určité míry hypotetická, můžeme se o ni pokusit. Odchod měšťanů lze vymezit obdobím mezi zničením dominikánského kláštera navečer 20. srpna 1419 a definitivním pádem města do rukou tábořské strany pravděpodobně 24. dubna 1420. Pochopitelně není emigrace vyloučena ani po tomto datu, avšak ti nejvíce „překážející“ z města jistě zmizeli ve zmíněném mezidobí.

Totální likvidace dominikánského kláštera byla jasným znamením toho, jakou cestou se bude radikální utrakvismus ubírat. Nemáme pro to žádné doklady, ale možná hned v návaznosti na tuto událost mohlo dojít k útokům na osoby a majetky těch, kteří buď aktivně projevíli nesouhlas s oním zločinným barbarstvím, nebo jejich postoje k utrakvistu byly

dlouhodobě známy. Především v hodinách a dnech, následujících po útoku, mohly být v ohrožení i jejich životy. V tu dobu možná mohli pronásledovaní měšťané využít nejbližšího útočiště, jímž byly zdi ve městě stojícího královského hradu, posledního symbolu stále iluzornějších jistot. Zástavním pánem píseckého hradu byl v ten čas teprve necelý měsíc Jan Hájek z Hodětína, když mu jej v posledních dnech svého života zapsal 26. července 1419 král Václav.¹⁶ Pod královskou mocí však jistě hrad dlouho nesetrval, nejen kvůli slabé regentské vládě královny vdovy Žofie, nýbrž zejména pro své vůči městu osudově nevýhodné obranné postavení.¹⁷ Jinak řečeno, kdo ovládal město, mohl brzy ovládnout i hrad, což v opačném pořadí jistě neplatilo. Koncem srpna 1419 je však ještě možno počítat s tím, že hrad ovládal purkrabí, jímž byl tehdy snad Bušek.¹⁸

Pražští katolíci si v oné době počínali způsobem, který zvažujeme také o píseckých: „*A tak velmi veliká bouřka byla v Praze, že kanovníci, mniši, kupci a měšťané bohatí strachem pryč běžali z Prahy a druzí na Hrad k Svatému Václavu a na Vyšehrad. A potom jim všem truhly byly vybity a statky jim velké pobrány.*“¹⁹

Pokud měšťané neodešli hned v tuto dobu, mohlo se tak dít později a postupně. Situace v Písku, ovládaném nejspíše převážně radikály tábořského křídla utrakvistů, musela být pro katolíky, mírně řečeno, tíživá. Snad ji opět můžeme srovnat s pražským děním, kde v prvním období měli táboři v pražských městech větší vliv, než kdykoli později. Pražští měšťané zaslali koncem června 1420 králi Zikmundovi list, v němž uvádějí za důvod svého vyhnání věrnost panovníkovi a popisují dění v Praze, kde husitské komise chodí dům od domu a žádají od každého slib věrnosti. Domy uprchlých pak byly odevzdány k obývání Tábořům.²⁰ To potvrzuje i kronika Vavřince z Březové: „*Item na tom konečně zavřino jest, že by protivníky zákona božího vyhledávali s pilností a od nich aby se vytazovali a jim v městě zůstati aby nedopouštěli. Protož z příkázání konšelův, kněží kostelův před časem domy všecky protivníkův navštěvovali, napomínajíce, aby ke mšem chodili, hříchův se zpovídali a ku přijímání pod obojí způsobou těla a krve páně pod pokutou vyhnání z města aby se připravovali skutečně. A protože obojího pohlaví, kteříž ještě z Prahy nebyli vyšli, od protivníkův rozličně trápeni byli, aby těch věcí, jimž se prvé rouhali, měli by je chváliti. Ale jiní, přijavše pokojně naučení, pravili, že sou od zlých kněží od přijímání pod obojí způsobou rozličným kázáním svedeni, a učinivše zpověď, s velikou poctivostí a s náboženstvím pod obojí způsobou přijímali. A tehďž vobecné přísloví mluveno bylo (tzn. povídalo se – *communi fama dicebatur*), že více než 70 domův na Starém městě a tolikéž i na Novém skrze vyjití protivníkův jest spustlo. Kterýžto konšel a úředníky jimi přichozím jim rozdávali a pití, vobíle a jiné klenoty skryté, kteréž ještě v nich našli, ku právu obce a města k obraně obracovali.*“²¹ Jak tomu často bývá, těch pro novoty nepřiliš nadšených byla jistě nemalá část, ale nepevnost charakteru vedla k pohodlnému souhlasu. Vyprávění o dění

Hoc agnoscimus quod per nos confitetur et facit suum. Et si
 et deinde per angelum per se ad aliam domum et a similitudine affligit.
 Item deinde per angelum per se ad aliam domum et a similitudine affligit.
 appropinquat sibi et successus per se ad aliam domum et a similitudine affligit.

[illegible]

Nos apostolus in 2da corinthios manifestum confitetur ad omnes christianos
 scribere debemus. Item ad 1m corinthios. Quia multi iniquitate necessitate vice
 pervertuntur. Item in 1a corinthios. Item in 2da corinthios. Item in 3da corinthios. Item in 4da corinthios.
 Item in 5da corinthios. Item in 6da corinthios. Item in 7da corinthios. Item in 8da corinthios.
 Item in 9da corinthios. Item in 10da corinthios. Item in 11da corinthios. Item in 12da corinthios.
 Item in 13da corinthios. Item in 14da corinthios. Item in 15da corinthios. Item in 16da corinthios.
 Item in 17da corinthios. Item in 18da corinthios. Item in 19da corinthios. Item in 20da corinthios.
 Item in 21da corinthios. Item in 22da corinthios. Item in 23da corinthios. Item in 24da corinthios.
 Item in 25da corinthios. Item in 26da corinthios. Item in 27da corinthios. Item in 28da corinthios.
 Item in 29da corinthios. Item in 30da corinthios. Item in 31da corinthios. Item in 32da corinthios.
 Item in 33da corinthios. Item in 34da corinthios. Item in 35da corinthios. Item in 36da corinthios.
 Item in 37da corinthios. Item in 38da corinthios. Item in 39da corinthios. Item in 40da corinthios.
 Item in 41da corinthios. Item in 42da corinthios. Item in 43da corinthios. Item in 44da corinthios.
 Item in 45da corinthios. Item in 46da corinthios. Item in 47da corinthios. Item in 48da corinthios.
 Item in 49da corinthios. Item in 50da corinthios. Item in 51da corinthios. Item in 52da corinthios.
 Item in 53da corinthios. Item in 54da corinthios. Item in 55da corinthios. Item in 56da corinthios.
 Item in 57da corinthios. Item in 58da corinthios. Item in 59da corinthios. Item in 60da corinthios.
 Item in 61da corinthios. Item in 62da corinthios. Item in 63da corinthios. Item in 64da corinthios.
 Item in 65da corinthios. Item in 66da corinthios. Item in 67da corinthios. Item in 68da corinthios.
 Item in 69da corinthios. Item in 70da corinthios. Item in 71da corinthios. Item in 72da corinthios.
 Item in 73da corinthios. Item in 74da corinthios. Item in 75da corinthios. Item in 76da corinthios.
 Item in 77da corinthios. Item in 78da corinthios. Item in 79da corinthios. Item in 80da corinthios.
 Item in 81da corinthios. Item in 82da corinthios. Item in 83da corinthios. Item in 84da corinthios.
 Item in 85da corinthios. Item in 86da corinthios. Item in 87da corinthios. Item in 88da corinthios.
 Item in 89da corinthios. Item in 90da corinthios. Item in 91da corinthios. Item in 92da corinthios.
 Item in 93da corinthios. Item in 94da corinthios. Item in 95da corinthios. Item in 96da corinthios.
 Item in 97da corinthios. Item in 98da corinthios. Item in 99da corinthios. Item in 100da corinthios.

[illegible]

v Praze je ovšem vůči Písku v čase posunutý a náleží do jara 1420, zatímco – sit venia verbo – akční výbor Píseckých mohl procházet městem koncem léta či počátkem podzimu 1419. Avšak hněv vůči katolíkům a také Němcům nebyl ještě ukojen a přihlášení se ke kalichu nemuselo stačit, pokud dotyčný disponoval větším majetkem:²²

„Těhdáž z povolení vobecného všech spojených vyvoleny jsou některé vosoby z přičozích (tj. Táboři), toho pilně šetřily, ač by kteří z Pražských ještě těla a krve Krysta pána nepřijímali, aby ti, kteréhožkoliv stavu byli neb pohlaví, z města vyvedeni byli. Protož ti tak volení každý den na rathauze sedíce, vyvolávali všecky jim voznámené; a kterížkoliv oznámeni byli přijímati nechťice, ti pod korouhví páně Čenkovou, kterážto na praněři visela, z města od biřicův byli vyvedeni, v nichžto domy a statky vobec se uvažovala. A Němci, kteříž ku přijímání přivolili, ale, že komnaty a pivnice plné měli, z města jíti musili anebo píti z kalicha, aby i jiných věcí byli účastni, kteréžto ku příchodu krále a jiných hostí čekali. Kteréžto věci Pražané na Táborské a jim k jich živnosti nakládali. Píti rozličná za laciné peníze šenkovati ustanoveno. ... Pro kteroužto věc bratři někteří a sestry častokrát, zpíjice se nemohli sou od nezvyklých nápojův, jichžto nemírně požívali.“²³

O akutní hrozbě, že město vzpírající se několik měsíců legitimní moci bude dobýváno královskými, byli Písečtí jistě dobře informováni. Král Zikmund za svého pobytu na sněmu ve Vratislavi přikázal expedovat do všech krajů listy, datované 10. února 1420, určené jeho věrným ze všech stavů – prelátům, pánům, rytířům, poddaným, purkmistrům, městským radám a purkrabím. Oznamoval, že se hodlá ujmout svého dědictví a spravovat království, rozvrácené zvláště v otázkách víry a proto je jeho povinností obnovit řád a poslušnost římské církvi tak, jako tomu bylo za jeho otce císaře Karla. Přikazoval stranit se viklefstů a těm, kteří jsou v Plzni, Písku, Hradci Králové a jiných místech království, kde se shromažďují, neposkytovat žádnou pomoc a nespolečovat se s nimi („und den von Pilsen und Piesk und den Grecz ader in andern steten wo das were in unseren behmischen kunigreich do si ir sampnung haben kein hulfe noch rot geben“), nepřijímat jejich novou víru, řídit se příkazy církve a nepřipouštět žádné rozbroje. Kdo by tomu odporoval, měl být po zásluze potrestán.²⁴

Rychle se šířící zprávy o tomto a dalších králových opatřeních dokládá nedatovaný dopis neznámého pisatele jistému knězi Janovi, jemuž mezi jiným sděluje, že král Zikmund poručil, aby všichni viklefsté jakéhokoli stavu byli zahubeni a jestliže služebníci téhož krále je nemohou přemoci silou a mocí, mají toho dosáhnout lstí, pokud nemohou ani lstí, tedy lichotivými

Čtveřice zápisů v městské Knize pamětní (KP, fol. 10v) o darování či prodeji domů, které patřily kožešníku Kunclovi, kožešníku Haškovi, Janu Rašovi a ševci Mikulášovi.

Fotoarchiv Prácheňského muzea, V. Komarová

řečmi a falešnými sliby, zejména v Plzni, Hradci Králové, v Písku, v Klatovech a dalších;²⁵ vůči heretikům nebylo nutno přidržovat se běžných morálních zásad.

Píseční proto přistoupili k horečným přípravám na obranu, jejíž součástí bylo odstranění všech objektů na předměstích, které by při obléhání i dobývání města mohly jakkoli posloužit nepříteli. O tom nás informují hned dva zdroje. Nejprve, již někdy na jaře 1421, tedy s pouhým ročním odstupem, Petr Chelčický v traktátu O boji duchovním napsal: „*Na Piesku, přípravu-jiece se k boji, prvé sežhli sú všecko předměstie, aby nepřítelé přilehúce, neměli se za čím brániti a kryti. A tak oni se zdí lépe se mohú brániti, zkazivše sílu svých nepřátel.*“²⁶ Druhým zdrojem jsou pasáže v zápisech nejstarší písecké městské knihy, zdůvodňující některá darování nemovitostí zkonfiskovaných exulantům. Seznam, který z nich je možno vytvořit, není sice ani úplný (obsahuje devět poškozených majitelů) ani topograficky využitelný,²⁷ přece však svědčí o intenzitě a rozsahu akce, jíž kromě blíže nespecifikovaných objektů menšího významu padly za obět zejména hospodářské dvory, jakož i další stavby, například sladovna.²⁸ Opatření se však podle všeho minula účinkem a město obsadili královští.

Na tom, zda byl Písek někdy v pozdním únoru či březnu 1420 dobyt vojskem krále Zikmunda, se historici neshodnou.²⁹ Je pravda, že o dobytí města královskou stranou žádný pramen explicitně nevypovídá.³⁰ Tomu, že se Písek dočasně vrátil do královských rukou, však zprávy přece jenom nasvědčují. Při vojenské srážce u Sudoměře vypovídá pozdější autor jednoho z rukopisů Starých letopisů českých, že královské vojsko pod velením Petra Konopištského ze Šternberka a mincmistra Mikuláše Divůčka přijelo z Písku: „*Tého času králův lid byl velmi silně přitáhl do Písku, lid dobře jízdný a voděný, tak, že i podnes slovou železní páni. A když na cestě zvěděli od strážných, že táhne Žižka k Sudomiři, opustili se po nich ztěžně ti všickni haufové*“.³¹ K tomu je sice možno namítnout, že události časově bližší zpráva Vavřince z Březové v jeho kronice hovoří pouze o královském vojsku s množstvím jízdních, shromážděném v Píseckém kraji, doslova: „*regalibus cum magna equestrium multitudinem in districtu Piescensi congregatis*“³², což však předchozí ovládnutí Písku královskými nijak nezpochybňuje. Spíše jen potvrzuje, že se v této oblasti královští necítili být v ohrožení.³³ Navíc musíme uvážít, že pokud by velitelé z Plzně táhnoucího oddílu Jan Žižka a Břeněk z Dolan o Písku věděli, že je v husitských rukách, volili by na Hradiště hory Tábor spíše tuto přímější cestu než jižní, tažení prodlužující okliku.³⁴ Kdyby Písek nebyl v rukách královských, nemusel by se o měsíc později poddávat husitskému vojsku, jež sem přitáhlo vzápětí po vypálení milevského kláštera, jak informuje neznámý autor latinské Kroniky Starého kolegiáta pražského: „*Eodem etiam tempore (1420) exustum est monasterium in Milewsk et Piska civitas se ipsas subdidit*“.³⁵ K vypálení milevského kláštera došlo 23. dubna³⁶ a poddání se města Písku připadá nejspíše hned na 24. duben 1420.³⁷ K okolnostem onoho opětovného pádu Písku do rukou husitů nelze říci nic konkrétního, zpráva

výše však naznačuje, že k němu došlo hladce, pravděpodobně bez boje.

Zastavili jsme se u této události z toho důvodu, že dočasná změna vlády nad městem může nejen zpřesnit chronologii katolického exilu, ale především vysvětlit v jednotlivostech odlišné znění formulářů zápisů, zdůvodňujících oprávněnost záboru majetku exulantů. Řada zápisů kromě útěku z města uvádí spojení s nepřáteli, jimiž nemohl být nikdo jiný, než královští. Takové formulace znamenají, že o této spolupráci musela být bližší povědomost.

Z přehledu v *Příloze I* je patrné, že ze zrady viněných měšťanů bylo více než těch, u nichž byl pouze konstatován útek – jedenáct ze šestnácti. Mohli tak s královskou stranou spolupracovat jednak již předtím, než se Písek dočasně dostal pod její kontrolu a vrátit se sem s vojskem, jednak v průběhu oněch několika týdnů, kdy toto ovládnutí trvalo, a konečně i v období následujícím podmanění města husity, kdy odešli s královskou posádkou. Toto jejich zjevné počínání by opravňovalo ona popsaná obvinění. Že spolupráce katolických měšťanů s královskými mohla být vyvozována už z jejich pouhého návratu či odchodu s královským vojskem, lze předpokládat.

Pro exulanty znamenaly dubnové události těžkou deziluzi. Po naději na návrat předrevolučních poměrů, kterou povzbudila odhodlanost krále Zikmunda, stvrzená příkazem ke zmíněnému potlačení viklefstů, a kterou dále prohloubila zpráva o křížovém tažení, vyhlášeném 17. března 1420 publikovanou bulou *Omnium plasmatoris Domini* papeže Martina V., která se do města dostala možná s osvobozující vojskem královských, byly všechny šance po pár týdnech zmařeny. Vzpoula v zemi se již rozmohla a odpor proti králi Zikmundovi příliš vyostřil.

Uvedme nyní v abecedním pořadí přehled exulantů s poznamenáním podoby jejich jmen v konfiskačních zápisech a s odkazem na Matznerovu edici těchto zápisů.³⁸

Ela, vdova po rychtáři Maternovi, se svým synem **Matouškem**

(*Ela, olim Materni iudicis, cum Matusskone filio suo; Matzner s. 39*)

Zatímco o existenci vdovy Ely se dovídáme pouze z tohoto konfiskačního zápisu, o jejím zemřelém manželovi můžeme říci více. Materna se pravidelně objevoval mezi radními, poprvé roku 1389 a pak zejména od sklonku devadesátých let.³⁹ Jeho případná profese není nikdy uvedena a také jeho původ zůstává neznámý. Možná byl nějak spřízněn s knězem Blažkem z Písku⁴⁰, jemuž se za sebe a své potomky roku 1407 zavázal k vyplácení roční renty o výši jedné kopy pražských grošů, kterou zajistil na svém městském domě a předměstském dvorci.⁴¹ Měšťan Materna měl však vyšší ambice než příslušnost ke konšelskému sboru. Někdy v létě roku 1410 pro sebe a své dědice zakoupil písecké rychtářství od rychtáře Hánka, který se v tu

dobu přestěhoval do Menšího města Pražského.⁴² Zdá se však, že Materna svého prestižního postavení neužíval dlouho, neboť v úřadu je doložen naposledy 5. května 1411; v listině z 19. října téhož roku je již uveden místorychtář Jan.⁴³ Možná Materna zemřel již v onom mezidobí. Ve zbylých třech listinných dokladech⁴⁴ předhusitské městské správy je pak dvakrát uveden místorychtář a jednou je jméno rychtáře vůbec vynecháno. Buď tedy byl Materna těžce nemocen, nebo mrtev – rychtářství v tom případě přešlo na jeho nedospělého syna Matouška. Materna obýval s rodinou nárožní dům čp. 85 na dnešním Alšově náměstí,⁴⁵ proti vstupu do masokrámské uličky, na předměstí vlastnil alodiální dvůr s polnostmi. Zkonfiskovaný majetek se částečně vrátil do rodiny, protože městská rada se rozhodla jej „*za věrné a vítané služby, prokázané jim a městu za časů různic, rozvratu a válce*“ věnovat Maternovu zeti (nebo švagrovi) Mikulášovi, polovinu dvorce a polí k němu náležejících si však ponechala. Nevíme, kam se vdova Ela se svým synem bezprostředně po opuštění města uchýlila, ale později žil Maternův syn, jmenovaný již také Materna, v nedalekých Milenovicích. Když byla opět stabilizována královská moc, nechal si Materna 7. února 1437 od císaře Zikmunda potvrdit dědičnou držbu píseckého rychtářství.⁴⁶ O den dříve jemu a jeho manželce Johance ze Zahrádky císař potvrdil držbu dvou lánů právě v Milenovicích.⁴⁷ Mladý Materna se do Písku již nevrátil, třebaže byl stále píseckým měšťanem, jak je uveden v Zikmundově listině. V městských písemnostech se však neobjevil a zůstalo tomu tak až do doby, kdy od něho Písečtí rychtu odkoupili, což si nechali potvrdit od krále Ladislava 27. srpna 1454.⁴⁸ Materna byl v tu dobu s manželkou Johan-kou a synem Divišem stále usazen v Milenovicích. Zůstává tak jediným z píseckých exulantů, jehož osudy můžeme po opuštění města alespoň částečně zachytit.

Hašek, kožešník

(*Hasco pelfifex; Matzner s. 40n*)

O píseckém kožešníku Haškovi je známo jen málo. Byl pravděpodobně členem rady v roce 1416⁴⁹ a podobně jako Matěj postřihač a Jakub ř. Sedlák byl žalován v souvislosti s přepadením heřmaňské fary a následnými událostmi v témže roce. Jeho dům neznámé polohy prodala městská rada za neuvedenou sumu jistému Kanečkovi. Rozšířená formulace zápisu, zdůvodňujícího konfiskaci jeho majetku, snad ukazuje na Haškovu zvýšenou aktivitu při dobytí města královským vojskem.

Hlaváček

(*Hlawaczko; Matzner s. 38n*)

Záznam o věnování zkonfiskovaného domu po Hlaváčkovi, je jedinou psanou informací o tomto měšťanovi, uváděného jen příjímím, pod nímž byl ve městě nepochybně dobře znám. Dům dnes neurčitelné polohy stál mezi domy Ondřeje Kavky a Mikuláše Zábłatského a rada jej darovala Mikuláši Tesaříkovi a jeho manželce.

Jakub řečený Sedlák

(*Jacobus dictus Sedlak; Matzner s. 39n*)

Pravděpodobně dobře situovaný měšťan, jehož přízvisko Sedlák snad vyjadřovalo přesídlení do města z venkova, vstupuje do psaných dějin 22. července 1407 prostřednictvím listiny písecké městské rady,⁵⁰ která stvrzuje, že prodal převorovi a konventu bratří píseckého dominikánského kláštera tzv. věčný plat neboli roční rentu o výši jedné kopy pražských grošů, za jejíž vyplácení se zaručil svým domem a dalším (nespecifikovaným) movitým i nemovitým majetkem. V době vydání listiny byl také členem městské rady. Z téhož zdroje se dozvídáme, kde stál jeho dům, který je možno ztotožnit s domem čp. 14 v západní frontě dnešního Alšova náměstí.⁵¹ Z ostatního majetku lze doložit hospodářský dvůr kdesi na píseckém předměstí.⁵² Za onu rentu se dominikáni zavázali, že vždy o tzv. suchých dnech, tedy čtyřikrát ročně, zpívat vigílii devíti čtení a mši za zemřelé a to za spásu duší Václava řečeného Jelínek (Gelenek) ze Zborovic a jeho předků, tedy pravděpodobně za členy otcovské linie Jakuba Sedláka, jenž by tak pocházel z Předních Zborovic v jižním sousedství Strakoníc. Na pravděpodobnost této úvahy ukazuje následující. Jakubův konfiskovaný majetek, z něhož je jmenován dům a všechny polnosti, byl převeden na Václava z Radošovic s manželkou Svatou a jejich děti. Skutečnost, že se tak stalo zdarma, aniž by byly uvedeny, jako v některých jiných případech, zásluhy Václava z Radošovic o město, případně aniž by se tak stalo náhradou za škody, je v kontextu ostatních konfiskací ojedinělá. Uvědomíme-li si těsné sousedství Radošovic a Předních Zborovic, můžeme vyslovit hypotézu svědčící o příbuzenské vazbě mezi původním a novým majitelem, čemuž nasvědčuje i další skutečnost. V seznamu píseckých konšelů roku 1425 je hned na druhém místě uveden Wenceslaus gener Sedlakonis,⁵³ jehož můžeme ztotožnit s Václavem z Radošovic, jenž byl švagrem či zetěm Jakuba Sedláka, podle toho, zda zmíněná Svata byla Sedlákovou sestrou, dcerou či vnučkou. Nový majitel domu jistě musel na nábožensko-politický převrat ve městě hledět se souhlasným porozuměním, zatímco Jakub Sedlák byl počítán mezi přední odpůrce nových poměrů. Tím překvapivější je, že jeho jméno nalézáme v seznamu osob, které papežský auditor Jan Naz roku 1418 pohnal před papežův soud, neboť je Jan stálý vikář farního kostela v Heřmani a správce písecké farního kostela obžaloval z přepadení a vyloupení kostela a fary a z uvěznění a mučení jeho familiáře klerika Čapka.⁵⁴ Logickým vysvětlením obžaloby může být předpoklad, že obžalována byla celá městská rada pro překročení svých pravomocí; její složení však v roce 1416, kdy k události došlo, neznáme⁵⁵ a Jakub Sedlák by tak nesl odpovědnost právní, nikoli osobní. Jinak by totiž musel dvakrát zcela změnit své postoje. Z pravověrného katolíka a podporovatele píseckých dominikánů, jak je doložen v roce 1407, by se musel roku 1416 stát násilník, brojící a aktivně vystupující proti představiteli místní církve i liturgickým pořádkům a uctívající Jana Husa a Jeronýma za svaté, jak zhruba zní tato část žaloby, a následně se roku 1419 změnit v odpůrce těchto pořádků poté, co je radikální kališníci zavedli v Písku, v odpůrce tak zásadního, že opustil svůj majetek a spolupracoval se stranou krále Zikmunda.

Jan Kubátko

(*Johannes Cubatko; Matzner s. 36*)

Exulant v žádném jiném prameni nefiguruje. Obýval dům, za který jeho nový majitel Zikmund Vodňanský zaplatil třicet kop pražských grošů. Jeho polohu neznáme, Jan Kubátko byl však bezprostředním sousedem jiného exulanta – Konráda, z druhé strany pak sousedil s Petrem řečeným Kravadlo.

Jan Ras (Raš)

(*Johannes Rass; Matzner s. 41*)

Tento měšťan se do dějin města nijak významně nezapsal, a jediná zmínka něm se dala právě tímto záznamem o darování jemu zkonfiskovaného domu Václavu Celmanovi.

Konrád (Possendorfer?)

(*Conradus; Matzner s. 37*)

Křestní jméno měšťana ukazuje na jeho německojazyčný původ. Je snad totožný s Konrádem, jenž zasedal v městské radě v letech 1407 a 1411.⁵⁶ Poněvadž se zdá, že v roce 1411 nedošlo k obměně městské rady, můžeme jej se značnou pravděpodobností ztotožnit s Konrádem Possendorferem, jenž je dvakrát jmenován v první polovině toho roku, zatímco Konrád bez příjmi třikrát ve druhé polovině. Příjmi je zřejmým ukazatelem původu, který však prozatím zůstává nerozluštěným. Konrádův nelokalizovatelný dům, sousedící s domem Jana Suchomele na straně jedné a domem jiného exulanta Jana Kubátka na straně druhé, odprodala městská rada Matěji Perclinovi z Vodňan za třicet kop pražských grošů.

Korlin

(*Czorlinus; Matzner s. 42*)

Měšťan neobvyklého jména (srov. též pozn. 57), majitel nárožního domu sousedícího s domem kováře Ovšíka, blíže ovšem nelokalizovatelného, se podílel na politickém chodu města, neboť je v letech 1410 a 1414 doložen jako člen rady.⁵⁷ Zkonfiskovaný dům darovala obec sladovníku Janovi jako náhradu za škody.

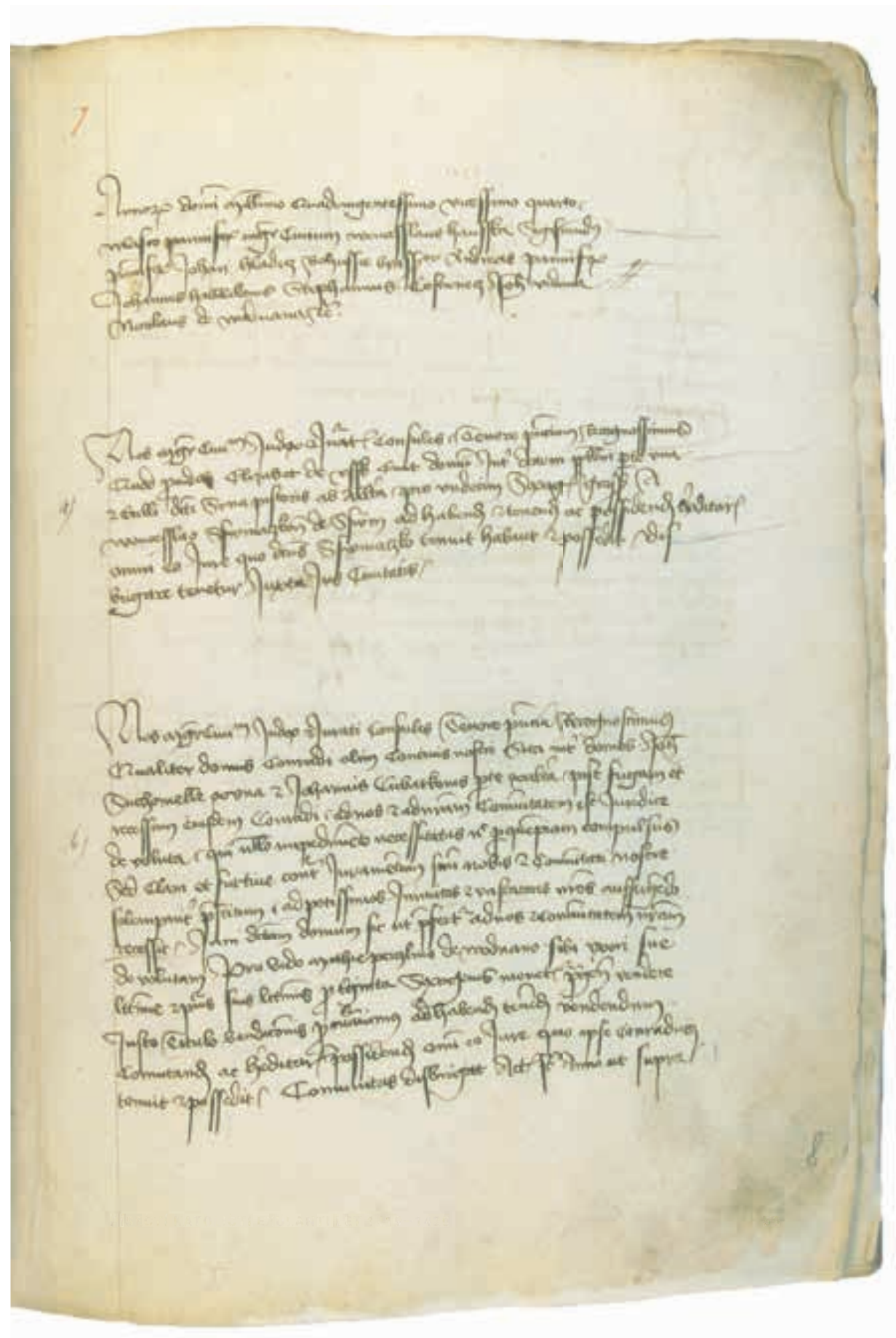
Kuncl, kožešník

(*Cunczol pellifex; Matzner s. 40*)

Kožešník Kuncl, kterýžto řemeslo řadilo své mistry k těm obvykle lépe situovaným, se zřejmě

Nadepsaný rok 1424 s uvedením jmen deseti konšelů (KP, fol. 7r). Spodní zápis stvrzuje prodej domu po uprchlém měšťanu Konrádovi Matěji Perclinovi z Vodňan, zápis nad ním stvrzuje změnu majitele domu vedle fary, který od Václava Svináčka ze Svin koupila Alžběta z Ústí.

— Fotoarchiv Prácheňského muzea, V. Komarová

na správě města významněji nepodílel, protože o něm prameny mlčí. Pouze podle křestního jména můžeme usuzovat na německojazyčný původ. Kuncův měšťanský status není uveden, avšak nepochybujeme o něm. Jeho dům darovala obec Mikuláši Ratajíkovi jako náhradu škod, které utrpěl na předměstském majetku.

Matěj mladší, postřihač

(*Mathia junior pannitonsor; Matzner s. 36n*)

Měšťan Matěj, profesí kráječ suken, jak se tehdy říkávalo, zdědil své řemeslo nejspíše po otci, jak napovídá jeho označení mladší. Matěje postřihače nacházíme zasedajícího v městských radách let 1400, 1407, 1409 a 1411,⁵⁸ není ovšem možno rozlišit, zda se jedná o tohoto Matěje mladšího nebo jeho otce či někoho jiného. V městské radě zasedal snad i roku 1416⁵⁹ a jako takový se dostal do seznamu žalovaných v souvislosti s útoky proti heřmaňskému stálému vikáři a nájemci píseckých farních důchodů knězi Janovi, podobně jako exulanti Jakub Sedlák a kožešník Hašek. Po Matějovi zůstal dům neznámé polohy, o němž je známo, že stál mezi domem někdejšího lesního písaře Jakuba a domem Váchy Chrustka. Městská rada jej odprodala (roku 1423?) za 21 kop pražských grošů Martinovi řečenému Šilha, jenž byl v ten čas purkmistrem.

Mikuláš, švec

(*Nicolaus sutor; Matzner s. 41*)

O Mikulášovi, jehož měšťanský statut nebyl pravděpodobně z nedůslednosti uveden, není blíže nic známo, kromě vlastnictví nelokalizovatelného domu. Dům dostal darem kolář Jakub náhradou za škody, způsobené mu spálením předměstského majetku při přípravě města na obranu.

Mikuláš Čáp

(*Mikulass Czap; Matzner s. 35n*)

Jiné údaje o měšťanu Mikuláši Čápo, než které obsahuje zápis o prodeji jeho konfiskovaného domu, k dispozici nejsou. Mikuláš bydlíval naproti severní straně presbyteria farního kostela, snad v domě čp. 44 mezi domy Jana Rakouského a kněze Řehoře. Obec jej za 19 kop pražských grošů prodala Mikuláši Vyběračkovi a jeho manželce Anně.

Oldřich řečený Šad

(*Uldricus, Ulricus, dictus Šsad; Matzner s. 38*)

Krom možného německojazyčného původu nedokážeme o tomto měšťanovi nic říci. Jemu vyvlastněný dům, který obdržel darem sladovník Bohuš, stával mezi domy Jana Zálohy a Petra Nosova – snad jde o čp. 11 v nynější Ningrově ulici.

kněz Řehoř, oltářník sv. Prokopa ve farním kostele Narození Panny Marie

(*Gregorius presbiter; Matzner s. 40*)

Řehoř se objevuje v pramenech 1. února 1397, kdy byla prohlášena prezentace nového rektora oltáře svatého Prokopa v píseckém farním kostele⁶⁰ po úmrtí dosavadního oltářníka Petra.⁶¹ Řehoře navrhl sám zakladatel oltáře, zámožný písecký měšťan Mikuláš Volyňský a prezentaci, stvrzenou úřadem generálního vikáře, vyhlásil se souhlasem píseckého faráře a v jeho zastoupení farář ze Záhoří. Řehoř je v ní uveden jako klerik – nebyl v tu dobu tedy ještě knězem ale pouze nositelem nižšího svěcení, nejpravděpodobněji akolytou. Protože dosud nebyl knězem, nemohl se ani ujmout povinností oltářníka, obnášejících v tomto případě čtyřikrát týdně sloužit u svěřeného oltáře mši svatou: v pondělí za duše všech věrných zemřelých, v úterý o Svatém Duchu, ve čtvrtek o Božím Těle a v sobotu o Panně Marii. K tomu měl být přítomen při všech slavnostech, jak při mších tak při prvních i druhých nešporách, slavených v chóru farního kostela. Řehořovo ustanovení k oltáři znamenalo, že byl v co nejkratším čase povinen přijmout všechna potřebná vyšší svěcení až do kněžského, aby mohl celebrovat mše svaté. Kdy se tak stalo nelze říci, ale nejpozději v roce 1403 knězem byl, jak je uvedeno v jednom z rukopisů z jeho vlastnictví.⁶² O jeho původu nelze nic říci, neboť konfirmační zápis jej uvádí pouze jako klerika pražské diecéze, jež tehdy ovšem zahrnovala bezmála celé České království.⁶³ Předpokládat ovšem můžeme nějaký vztah k patronovi oltáře, Mikulášovi Volyňskému. Řehoř obýval domek⁶⁴ v blízkosti kostela, před jeho severním průčelím,⁶⁵ odkud musel nejpozději počátkem jara 1420 uprchnout. Domek byl obcí darován koláři Křišťanovi. Kněz Řehoř se trvale vzdělával, jak můžeme soudit ze tří rukopisů, jež se kdysi nalézaly v jeho vlastnictví. Všechny jsou sborníkového charakteru a prozrazují majitelův zájem ponejvíce o homiletiku a exegetiku. Nejstarší z nich si Řehoř vlastnoručně opsal pravděpodobně roku 1401.⁶⁶ Opis první části dalšího sborníkového kodexu si v roce 1403 objednal u Jana z Klatov, druhou část s titulem Smaragdinus, si opsal sám.⁶⁷ Třetí kodex je spojen již s obdobím Řehořova exilu, neboť jeho druhá část byla dokončena roku 1421. Celkovou úpravu rukopisu ukončil v následujícím roce s výmluvnou poznámkou, že se tak stalo za času viklefistů – tempore Wykleffistarum.⁶⁸ Není známo, kam se Řehoř po odchodu z Písku uchýlil, podle následných držitelů jeho knih však můžeme soudit, že zůstal v jižních Čechách.⁶⁹

Václav řečený Žebrácký, kovář

(*Žebraczsky, Žebraczky; Matzner s. 37n*)

Celé jméno měšťana (záznam o prodeji jemu konfiskovaného pole uvádí pouze přídomek Žebrácký) známe díky jeho uvedení v dopisu záhořského faráře Jana ze 4. listopadu 1407, v němž tento píše o výsledcích místního šetření jisté písecké vraždy korektorovi kléru Herešovi.⁷⁰ Mezi vyslýchanými píseckými měšťany, označenými jako důvěryhodnými a dobrého

svědomí, je na prvním místě jmenován kovář Václav řečený Žebrácký, jehož výpověď se ukázala jako nejpodstatnější. Krom této ojedinělé zmínky o něm nelze říci o mnoho více.⁷¹ Příjímí Žebrácký mohlo znamenat, že do Písku přišel z komorního městečka Žebráku při stejnojmenném královském hradu, což by umožňovalo jej hypoteticky spojit s často tam pobývajícím králem Václavem, respektive prostředím jeho dvora,⁷² kterážto vazba mohla být rozhodující pro příchod do královského Písku, od Žebráku jinak dosti vzdáleného. Víme, že mu patřilo pole, ležící při cestě z Písku do Semic, pole dosti výnosné, jak možno soudit podle částky o výši osmnácti kop pražských grošů, za něž městská rada prodala tento konfiskát soukeníku Ondřejovi. Zda Václavovi Žebráckému náležela též louka za Smrkovicemi, již od městské rady nabyl týž soukeník Ondřej za sedm kop a deset pražských grošů, jisté není.⁷³ O jeho domě se nedozvídáme nic.

Vavřinec řečený Krajflík

(Laurencius dictus Kraifflík; Matzner s. 38)

Žádné další údaje o Vavřinci Krajflíkovi, u něhož snad opominutím není ani uvedeno, že byl měšťanem, nejsou k dispozici. Jeho dům stál v sousedství kláštera (penes monasterium; nevíme však, z které strany), což může ukazovat i na jeho blízký vztah s dominikány; z druhé strany s ním sousedil Štěpán Pomukěř. Onen zkonfiskovaný dům darovala městská obec Marešovi z Kloubu. Ten je osobou trochu známější, protože již v roce 1416 byl obžalován společně s řadou dalších osob,⁷⁴ píseckých měšťanů a venkovanů heřmaňské farnosti, jež byly žalovány v souvislosti s loupežným přepadením tamní fary. Již tehdy tak zřejmě patřil k násilnickým horlivcům, kteří v pozdním létě 1419 ovládli Písek, a snad nebude nedůvodná domněnka, že patřil mezi účastníky či přímo iniciátory přepadení píseckého dominikánského kláštera. Ostatně ve zdůvodnění daru městská obec uvádí, že se tak stalo „za každodenní nám prokázané služby jakož i za škody témuž způsobené“.

měšťan neznámého jména řečený Od Role

(Ot Role; Matzner s. 41)

Tohoto měšťana, známého pouze podle přídomku, není možno blíže identifikovat a zdá se, že se jinde v písemných pramenech nevyskytuje. Přídomek snad reflektuje jeho vztah k nějaké polnosti. Pravděpodobně mu náležel dům čp. 64 v dnešní Soukenické ulici, neboť měl stát na šatlavou, která je v pozdější době doložena v nárožním domě čp. 65.⁷⁵ Onen dům věnovala městská rada jakémusi Petrovi, jehož zápis označuje jako spolehlivého: *idoneus*.

O žádném z píseckých měšťanů, ať již odešel sám či byl vypuzen, není známo, kam se uchýlil. Jistě to nebylo příliš daleko, zejména dokud trvala naděje na návrat. Bylo výše řečeno, že pokud někteří našli ochranu za zdmi královského hradu, nebylo reálné počítat s takovým útočištěm déle, než v řádu dnů. Nejbližší královské město Vodňany bylo husitskými radikály ovládnuto nejspíše jen krátce po Písku a až do zimy, kdy je obsadil Oldřich z Rožmberka, zde místo pro katolíky nebylo. V úvahu však přicházely pevné katolické Budějovice, kam prokazatelně uprchl například vodňanský farář Ryneš. Dokonce pro ně disponujeme jistou indicií. Ve zdejším archivu je dochována listina vydaná píseckou městskou radou roku 1410, zajišťující rentu pro oltářníka sv. Kateřiny v píseckém farním kostele.⁷⁶ Je možné, že ji s sebou do Budějovic přinesl sem uprchlý oltářník, jehož však neznáme jménem.

Nemělo by smyslu pokračovat v úvahách o možném pobytu exulantů, když postrádáme zpráv.⁷⁷ Exulanti se logicky uchýlili ponejvíce do míst, k nimž je vázaly příbuzenské kontakty či osobní vazby. Nemáme k dispozici žádný doklad o případném shromáždění skupiny měšťanů v jiném městě, jako tomu bylo u Klatovských, jejichž případ ukazuje, jak silná mohla být ještě v polovině dvacátých let naděje na návrat pořádku před husitským převratem.⁷⁸

Platí-li úvaha výše uvedená úvaha, že společný příchod či odchod s královskými byl považován za zradu, pak je v Příloze I prvních jedenáct exulantů (vdova Ela se synem Matouškem, kožešník Hašek, Jakub Sedlák, Jan Kubátko, Jan Raš, Konrád, postřihač Matěj, Mikuláš Čáp, Oldřich Šád, Václav Žebrácký a Vavřinec Krajflík) alespoň neúplným seznamem těch, kteří byli považováni za kolaboranty. Spolehne-li se zcela na důsledné rozlišování provinění v zápisech, potom z hlediska Píseckých byli nejhoršími provinilci kožešník Hašek a Jan Raš, kde rozšíření formuláře snad znamená aktivní pomoc nepřátelům vůči městu.⁷⁹

Zároveň vidíme, že ani oněch zbývajících pět měšťanů (Hlaváček, Korlin, kožešník Kuncl, švec Mikuláš a Od Role), jimž spolupráce s nepřítelem není vytýkána, nebylo konfiskace majetku ušetřeno – už samo opuštění vlastních nemovitostí postačovalo k obvinění z porušení měšťanské přísahy a nečestnosti.⁸⁰

Do přehledu v *Příloze I* byly zařazeny všechny předmětné záznamy o přidělení či prodeji konfiskátů, tedy i tři, u nichž nebylo konstatováno ani opuštění majetku a porušení měšťanské přísahy ani zrada a spolupráce s nepřáteli – jde o domy faráře, oltářníka Řehoře a blíže nespecifikované skupinu židů, obývajících jeden dům. Měšťanská přísaha a tudíž ani její porušení nepadaly u těchto osob do úvahy a Písečtí zjevně ani nepotřebovali důkazy o zradě – majetek katolických duchovních a židů, tedy všech, kteří se s utrakvisty nesrovnávali v jejich víře, byl zabrán se samozřejmostí.

te doctum et i amicu spalez elegit Vini qteptu facies z bnf collatu
i spuce z ptem qmice tantu i vno offede potus qntu alt i plumbi Ite
tra cu vidi adhuc distorpu cogitet q cor idia tot ceptacoet susting
q si ipo sustinet perq ager qm i se peior e Qa ac vide melig qlo
a te no e si peitq mmet gre di Qm ist finceo corde amaditote

Post huc se z alia se fonsica pteo se vicioz oibz i putabit
despao vt qd sent i corde for ondat i ope p hac cas p q cor
pacatu h vni qto Qm aut glia no sent mura Et d qasnetu
q libet pariu aduice z inuicis ipi heditabit em cord f z delatibz
i mltre p **E**a q alioe pacatos effiat vni h d q masuetissim
fuit si ipe testat qeto d d zo re ipe z dnt E pime tun leone et
vrsu mltre h no solu hat si spual mte seu mltre e d n lora
mefiat q alioz stura sua masuetie apofat Taa hca q dug effi
cunt regio dradete vni h d d qz mms cat z oues pne pascibat
z m elat f i rege Ergo alioz pedibz libet sburam vt hac gntas
asequ **D** huc mtr socibz dnt pxi m z mure fte ifia

Onsenit huc qingut ali mtr fontes p qe ho metipe d ifia
pma e carme macoico qd Deke face p hac cas p e ne cad
nos i manu mmtat idat z exeret Exm i valida z sapione Valida
cad sapion spue Expon i manu mmtat trad cu spue carme p
fesu se Et h ocl erunt z ai ab eo pena pti z amissa pma no
utodut **E**a ne cogat nos apostorag Exm d salone q d q vinn z
z mltre apostorag facit sapientes Taa ne vestes vntu fluant
p lutu luxue ai d **E**at quo d mlt vntu fnt p dnt cu amissa
mptio xaltit angulo i scnu luxue thomdn desuebat h q aglo

Post huc e alia q e regon pmeiam ne thibz indit vnam
disapline q e i opoficoe exlor mtr z istud ifiat i cas f i gatu
i ggu i motu h e z facied p te cas p vt ondama nos mltre
vni dnt **E** nos existimet homo vt mltre d **E**a vt assuet reg
pogm palacu mtr i ad fualite accede No n lucebit queq paco
m dnt illuc ingredi Eacta dnt z herred z frigid mtr pti fut
mote e d si qies ad portadu homies ad vdr frigid ady oand
isto mdu no Deke si ad palaa reg assueti vome velum Taa q
nosdu ad fualitate dei ptiga si vt frequa stema vni h i lib p
q pmi salomoe indua fnt decore q i aspa e i stabat ita q regna
paba d h mltu maba Ig vt dei aspa pfrudm for i moibz pmo

Post huc z alia se lingue ifrenaco modulo qponim
vni pe pone des custodia o meo Et h e faciedu p tres cas
p e ne stulticia mtr p dnt vt dnt iob ad aces suos vntu facit
vt videm sapientes **E**a e ne mtr cantu alia mtr pmi vni
qua m gladi e q d facit libit z alia q exoblig oad vni dnt
Ligua eoz gladi auctu Ligua z artz e mltre ex se uata vborum
q sepe pmiut vni d mtr dnt artz ro quana re Et d h hca
Est vno q vni loqr z tot aas mfiat qe auct audiam mfiat

Taa ne nos p smp pntas teptacoet denigat Est n mania belua
q suscit teptacoet iardie p qe naues cu hoibz i cor cu diabue
descedue i abigu Ig on mro studeaq frem mponc vt possime
pula piane **E**a qd melig frem n qd po fenca Adh sp mltre

Vt libenaz audias q loquar z si loq oporteat studeas h cu p
meditaco facit h n queit sapiet **I**te cu vore hnt z masueta
p q docebat thobias filiu suu d **E**mpbia mtr i tuo qsentu
ol tuo vbo dnt pmtas **I**te cu hlaite z benignite p mlt
Eca Verbu dulce mltiplicat aces z mltigat mmtos **I**te
shimqd vltu mltinat ocul qz It h hca f hia pma pate oclie
Ite cu matut te z pade no cu leuitate **D** **P** d salomoe No
coedit ex oibz v b cu i certam

Post huc z alia se f no timor fuit f filial vt oia opa
ma cu timoe faciam f iob dntez **V**elut omia opa
mea facit q no pte delinqueti Et istud faciedu e p te cas
Pa e vt d sapies qm timor dnt oibz se p pmt **E**st n q vial
custodiet casta dnt **E**a q pcat cenaculu vt aduemen re
dnt lora amon fte z mlt **V**ni sapies Timor dnt expell ptem
q nequa fmlas z cognatde volentes cenacu dnt ma
culare Taa q aut bone replet tagi bonu pmtor vt dnt
ad hospitiu cordis videnti mltre possit p d **E**ca Timor
dnt padis bndictioe vt q h gsequim deu videtes omia
z diuidites sp p oclie hemus **E**on st m fotos obfuaco
regulat exquibz filz isrl dent sordes vicoz abluere
z aqua gnta hant **E**ca h x palme fuisse locu p huc
mtr p septu pfectio designa z p palma victoria
accipi **S**epuaginta q palme ad horem hoz fona mtr
q p p dnt obfuaco ad pnam vicoz expurgacionem
z ad vntu palma puenit **A**dmute nos dnt mro dnt

Istum librum scripsit gregorius p biter quicunq
ipsum habuerit oret pro eo deum diligenter nunc
usq quo vivit p indulgentia peccatorum tandem
p salute anime tohot gvest velmy potryeben

Rukou kněze Řehoře, oltárníka sv. Prokopa v píseckém farním kostele P. Marie, asi v roce 1401 psaný kodex, obsahující různá kázání a výklady (citace viz v pozn. 66) Zde folia 125v-126r uzavírající oddíl Sermones diversi. Pod tím je červeně (Řehořem?) připsáno: „Istum librum scripsit Gregorius presbiter, quicumque ipsum habuerit, oret pro eo Deum diligenter, nunc usque quo vivit pro indulgentia peccatorum, tandem pro salute anime, tohot gvest velmy potryeben.“

Foto Národní knihovna ČR; za prostředkování tohoto i následujícího snímku děkuji dr. Kamilu Boldanovi.

Vyvstává zde také otázka ohledně celkového množství konfiskací, neboť je jasné, že část těchto aktů (snad i nemalá) nám uniká. Záznamy v nejstarší městské knize, o níž bude řeč dále, nejsou žádným úplným výčtem, nýbrž informují pouze o těch konfiskátech, které se staly předmětem prodeje či darování. Ona část, která zůstala v rukách písecké městské obce, zůstává neznámá, byť nikoli beze zbytku. Asi nejprokazatelnějším příkladem takového „skrytého“ konfiskátu byl rozlehlý nárožní dům čp. 74 na rohu dnešního Alšova náměstí a Chelčického ulice. Předhusitského majitele domu neznáme, za válečných let byl však majetkem píseckého hejtmana a známého politika Chvala Řepického z Machovic,⁸¹ který jej nejspíše dostal od obce darem. To nepřímo potvrzuje spěch, s jakým jej Chval prodal 23. září 1434, tedy pouhého čtvrt roku po bitvě u Lipan.⁸² V době, kdy za změněných poměrů bylo nutno počítat s možností restitucí katolického majetku, tak dal přednost finanční hotovosti před nejistým vlastnictvím nemovitosti. Že dům byl předtím darován nebo prodán za velmi nízkou cenu, prozrazuje i skutečnost, že z prodejní ceny 83 kop pražských grošů si městská rada pro obecní pokladnu srazila celých 23 kop, tedy téměř třetinu sumy.⁸³

Podobně došlo k dodatečnému částečnému zpoplatnění v případě darování rozsáhlého majetku, konfiskovaného uprchlé vdově a polovičnímu sirotkovi po rychtáři Maternovi. Obec jej za věrné služby prokázané městu věnovala Maternovu příbuznému Mikulášovi, ale ponechala si celou polovinu hospodářského dvora na předměstí a k němu příslušejících polností.⁸⁴

Také z konfiskovaného majetku Václava Žebráckého si městská obec nejspíše ponechala dům, o němž není nikde řeč, protože z konfiskátu prodala pouze pole u Semic a snad louku za Smrkovicemi.⁸⁵ Takových nemovitostí a jiných majetků, jež zůstaly ve správě městské obce, bylo nejspíše více. Započítat sem můžeme s jistotou majetek píseckých dominikánů, farního benefícia a oltářnických beneficií.

Že byla zdůvodnění konfiskací majetku věnována značná pozornost, nemůže překvapovat, neboť šlo o právní jistotu držby majetku. Snaha zajistit nevratnost provedených konfiskací a dotvořit právní rámec, který by do budoucna znemožnil téměř jakékoli restituční majetkové nároky, je dobře sledovatelná v pražských městech. Výsledkem byl postupný vznik tzv. Soběslavských práv, vymyšlených pravděpodobně od raných dvacátých let 15. století.⁸⁶ Podvržení prvních šesti článků tvrzením, že náleží již do dob knížete Soběslava, mělo podpořit argumentaci, jíž se operovalo také v píseckých zápisech o prodeji či přidělení konfiskovaných nemovitostí, totiž opuštění města v jeho nouzi a spolčení s jeho nepřáteli.

V praxi však Písečtí vycházeli z konfiskační proklamace, vzešlé z kanceláře Starého města Pražského 23. září 1424.⁸⁷ Pro zápisy o konfiskacích do městské knihy převzal písecký radní

Knězem Řehořem napsaná poznámka na zadním přidešti kodexu, dokončeného a svázaného roku 1421 (citace viz v pozn. 68): „*Finitum sub anno Domini millesimo CCCC. XXX. Tempore Wykleffistarum*“.

—
Foto Národní knihovna ČR

písař místy doslova znění z uvedené proklamace, pouze převedené do singuláru, a vytvořil si tak vlastní, jen lehce obměňovaný formulář, jak lze snadno zjistit porovnáním textů otištěných v *Příloze I*: „... *qui nullo impedimento necessitati nec per quempiam compulsi, sed clam et furtive, immemores honoris proprii ac iuramentorum, per ipsos de tuenda lege dei ac honore linguagii nostri devie infamati nec non inducendo commodo et profectu augendo eiusdem nostrae civitatis solemniter praestitorum, aufugiendo recesserunt, ...*“ O něco dále se nechal inspirovat i pro konstatování o propadnutí majetku: „*Quapropter ipsa communitas in relevamen huiusmodi debitorum, et in refusionem dampnorum ... omnia et singula bona ... legitime et canonice devoluta ...*“.⁸⁸ Zdá se, že formulace jediného českého zápisu vychází ze stejného zdroje, je však ještě zostřena konstatováním o propadnutí hrdlem dle městského práva.⁸⁹ K jinému nezjištěnému zdroji se písař uchýlil pro formulaci „*sepius nobis et inhabitatoribus nostris manucentes(?) suas per prodicionem inferendo*“ jíž asi hodlal poněkud pleonasticky vyjádřit zvláště aktivní pomoc nepřítelům v případě měšťanů Haška kožešníka a Konráda.⁹⁰

Soubor zápisů o dispozicích s konfiskovaným majetkem je nenahraditelným pramenem, jejich chronologie je však problematická. Všechny tyto vklady jsou soustředěny do úvodní části nejstarší z dochovaných městských knih. Jejich důležitost vedla Jiřího Kejře k opatrné domněnce, že konfiskace a převody konfiskátů patřily k hlavním důvodům založení městské knihy.⁹¹ Není zde prostor k provedení náležitého diplomatického rozboru, ale při bedlivé prohlídce knihy se zdá, že tomu tak mohlo být.⁹²

Pro léta 1420–1423 nejprve zůstalo jen u nadepsání jednotlivých roků, přičemž každému roku bylo vyhrazeno jedno folio. A třebaže po slovně nadepsaném vročení text již na témže řádku přislíboval seznam konšelů onoho roku, jména zde původně uvedena nebyla.⁹³ Pro léta 1422 a 1423 však byla, zdá se že najednou, jména konšelů dopsána.⁹⁴ Po nadepsání roku 1424 byla již zároveň napsána jména radních, byť pouze v počtu deseti s purkmistrem v čele. Jména radních pro léta 1420 a 1421 již zůstala nedoplněna trvale. Kniha tak mohla vzniknout až roku 1424 a první folia, nadepsaná lety 1420–1423, měla demonstrovat kontinuitu s předpokládanou předchozí městskou knihou, jejíž vedení jistě ukončil pád městské správy v roce 1419.⁹⁵ Teprve onoho roku 1424 je totiž zápisům věnováno více místa, než jediné folio. Zdá se tak, že teprve tehdy se

přikročilo k písemnému zajištění nakládání s konfiskovaným majetkem; že byl fakticky zabrán ihned po odchodu jeho majitelů, je téměř jisté. Píseční tak i zde následovali příkladu Starého Města pražského, byť se zdejší události nevyvíjely identicky. Po porážce Pražanů Žižkou v bitvě u Malešova v hlavním městě opět významně posílil vliv radikálních husitů, což přispělo i k (proti)právnímu završení konfiskací majetku katolických měšťanů.⁹⁶ Zdá se tedy, že do roku 1424 je soustředěna naprostá většina zápisů o dispozicích s konfiskovaným majetkem, avšak jejich celková chronologie je nejistá. V čem nejistota spočívá, uvedeme vzápětí. Všechny dvacet záznamů, jež se prokazatelně týkají dispozic s konfiskovaným majetkem, postrádá dataci. V případech městských či jiných veřejných knih bývá samozřejmě oprávněné spoléhat se na to, že nedatované záznamy lze pomocí závěrečného *ut supra*⁹⁷ vztáhnout k (nejblíže) předcházejícímu datovanému záznamu, přičemž přehled leckdy znesnadňují pozdější vklady, vepisované mimo chronologii na volná místa. Zde však jsou záznamy počítané k témuž roku 1424 (začínají na fol. 7r), rozloženy nerovnoměrně. Nejmarkantnější je případ folia 8, jež bylo celé vynecháno a vepsány sem tři české zápisy, datované podle prvního z nich rokem 1434. Kromě toho byly zároveň s nimi čteny další zápisy, u nichž nelze souvislost s konfiskacemi prokázat. Protože v tu dobu nebyla kniha vedena průběžně,⁹⁸ aby se zde tematicky jiné kauzy běžně objevovaly, lze se domnívat, že také tyto zápisy nějak s vypořádáním konfiskací souvisely, jak to bylo již ukázáno u jednoho z nich. Nejistota v datování je však dále prohloubena, když zápisy na fol. 4r, nadepsaném letopočtem 1421⁹⁹ a podobně na následujícím foliu 5r s nadepsaným rokem 1422, (oba nedatované, druhý odkazovaný prostřednictvím *ut supra* k nadepsanému roku), byly pomocí symbolu mřížky vztaheny k roku 1424,¹⁰⁰ u jehož nadepsání je použit stejný symbol. Pokud však k onomu roku patřily a byly v něm i zapsány, není jasné, proč je písař vepsal sem, když na příslušném místě zbývalo stále dost prostoru. Symbol mřížky je pak ještě jednou použit na fol. 9v, snad jako potvrzení, že zde stále ještě pokračují zápisy roku 1424. Josef Macek nechal tyto skutečnosti bez povšimnutí, a třebaže vročení některých zápisů zpochybnil, neuvedl na základě čeho tak činí.¹⁰¹ Je tak nutno konstatovat, že zdánlivou chronologii zápisů nelze přijmout. Není tak možno stanovit, zda písemné vypořádání transakcí s konfiskovaným majetkem bylo uskutečněno v letech 1423–1425 anebo bylo k těmto rokům v některých případech pouze dodatečně vztaheno. Velkou nedůvěru tu budí zvláště zápis na fol. 7v o prodeji louky u Smrkovic soukeníku Ondřejovi a jeho manželce Anně. V popisu její polohy je uvedeno, že sousedí s loukou zemřelého starého rychtáře Mikuláše. Ten však byl živ ještě na podzim roku 1434 (viz výše), takže zápis sem nemohl být vložen dříve, podobně jako zápis nad ním.¹⁰²

S dalším problematickým vročením se střetáváme u zápisu na fol. 12r, týkajícího se darování konfiskovaného domu měšťana Korlína sladovníku Janovi a jeho manželce. Zdá se nepochybné, že náleží do roku 1425, který je nad ním nadepsán společně s neúplným seznamem konšelů. Hned pod ním však následuje další zápis vztahený k roku 1425, psaný touž rukou a v téže

době, který stvrzuje prodej téhož domu, přičemž prodávajícími jsou Bohuněk s manželkou Markétou, vdovou po Janu sladovníkovi. Je tak zcela logické, že oba zápisy nemohou pocházet ze stejné doby, byly však zapsány téhož roku, respektive k němu vztaheny.

Ze zde uvedeného plyne, že není možno stanovit spolehlivou chronologii dispozic s konfiskovaným majetkem, a také chronologie jejich zápisů do městské knihy není bez problémů. Zdá se však, že dispozic s konfiskovaným majetkem se týkaly i další zápisy prvního oddílu knihy, tedy až po rok 1434, byť to z nich přímo nevyplývá – šlo zřejmě o druhotnou dispozici s konfiskovaným majetkem.¹⁰³ Městská rada i noví majitelé je sem přikázali zanechat, protože stále trvala nejistota ohledně budoucího uspořádání poměrů, která zesílila porážkou husitských radikálů u Lipan. Byl to právě tento významný zlom, který sám vyvolal prodej některých nemovitostí, neboť přes veškerou snahu nejenom píseckých městských rad¹⁰⁴ o právní zajištění majetkových změn pro budoucnost bylo zjevné, že v případě restitucí nebudou opatření působit o mnoho více, než jako pouhé *factio iuris*. V případě návratu legitimního panovníka, jímž byl Zikmund Lucemburský, nebylo udržitelné vinit ze zrady měšťany, kteří mu zůstali věrní, zejména v případě měst královských, jichž byl český panovník bezprostředním pánem.

Události se však nakonec vyvinuly jiným způsobem. V rámci složitých jednání o obnovení královské vlády v Čechách a smíření s římskou církví, musel nakonec panovník ustoupit a svým majestátem, daným v Jihlavě 22. července 1436, vyhověl požadavku poselstva Pražanů a jiných měst Českého království, aby nebyli nuceni k přijetí nazpět těch, kdo z nich uprchli a k navrácení jejich majetku: „.... *tak sú nás poctiví poslové ... prosili a pilně žádali, aby chme ráčili svoliti, kto jsú prvé v městech obyčavše, kterakkoli tyto časy měst prázdní byli i jsú, buďte svěštěi neb duchovní, k jich zase přijetí a k statkuom navrácenie aby od žádného mimo jich vuoli tištěni nebyli obyčejem nižádným. Protož my nechtíce jich žádosti oslyšeti, aby mír a pokoj té země a jednota skrze to rušena nebyla, i svolujem k tomu, nechtíce by svrchupsaná města k tomu, jakož svrchupsáno stojí, mimo jich vuoli nižádným obyčejem tištěni byli.*“¹⁰⁵

To pro exulanty znamenalo ztrátu posledních nadějí, třebaže tato kodifikace obsahovala klauzuli o možnosti znovu přijetí vyhnanců z milosti obce, v praxi tedy za podmínek dosti ponižujících.¹⁰⁶ Z píseckých exulantů se do Písku nejspíše nikdo nevrátil – alespoň pro to nedisponujeme žádnou indicií, byť písemnosti z činnosti městské správy jsou až do poloviny 15. více než torzální.

Přes všechna násilí, dějinná dramata i osobní tragédie, jejichž podrobnosti nám však unikají, nebyla proměna ve vedení města absolutní. Novým pravdám, jež nesnesly žádného odporu a zpochybňování a zejména na samém počátku převratu dosti dusným poměrům, se někteří vlivnější muži předrevoluční éry přizpůsobili. Dva případy, v nichž byl zkonfiskovaný majetek

opětovně navrácen příbuzným exulantů, jsme již výše uvedli. Zopakujme jen, že jde o Václava z Radošovic, jenž získal majetek po svém švagrovi či tchánovi Jakubu Sedláčkovi a sám roku 1425 zasedl v městské radě a o Mikuláše, podobně sešvagřeného se zemřelým rychtářem Maternou, jehož dům a polovinu nemalého pozemkového majetku obdržel.¹⁰⁷

Svoji pozici, zajisté za cenu minimálně vnější konverze, což zde však nechceme a ani nemůžeme soudit, si uhájili i někteří z radních z doby před rokem 1419. Prokazatelně jimi byli soukeník Hána Wolmut¹⁰⁸, Mikuláš Malčický¹⁰⁹, Mikuláš Vodňanský¹¹⁰ a Václav Houska¹¹¹, kteří jednorázově či opakovaně zasedli i v popřevratových městských radách a také městskou obcí jmenovaný rychtář Mikuláš.¹¹²

Lokalizace konfiskovaných domů píseckých měšťanů. Přiřazení jmen majitelů ke konkrétním domům zůstane v důsledku ztrát městského archivu nejspíše nesplněným desiderátem topografie středověkého Písku. Přes značně torzální znalosti se s dosti vysokou mírou pravděpodobnosti podařilo určit polohu sedmi konfiskovaných domů a dvou domů pravděpodobně konfiskovaných; z těchto devíti jsou v Sedláčkově městské topografii (Dějiny II., kapitola Topografie města, s. 374–462) obsaženy pro středověké období údaje ke čtyřem z nich – zde označeny písmeny A, C, F, G. **A** – dům zemřelého rychtáře Materny, vdovy Ely a syna Matouška (čp. 85; srov. Sedláček, Dějiny II., s. 392), přenechaný Maternovu zeti či švagrovi Mikulášovi • **B** – dům farářův (čp. 15) přenechaný jistému Šléglovi • **C** – dům Jakuba Sedláka (čp. 14; srov. Sedláček, Dějiny II., s. 385) přenechaný Sedlákovu zeti či švagrovi Václavovi z Radošovic a jeho manželce Svatě • **D** – snad konfiskovaný dům (čp. 13) získaný Mikulášem Opadalem, který jej r. 1434 prodal koláři Martinovi • **E** – dům Oldřicha Šada (čp. 11) přenechaný sladovníku Bohušovi • **F** – snad konfiskovaný dům (čp. 74; Sedláček, Dějiny II., s. 390) získaný hejtmanem Chvalem Řepickým z Machovic, který jej r. 1434 prodal za 83 kop pražských grošů Mikuláši Opadalovi • **G** – dům měšťana řečeného Od Role (čp. 64; Sedláček, Dějiny II., s. 401) přenechaný jistému Petrovi • **H** – domek kněze Řehoře (snad ve východní části čp. 45) přenechaný koláři Křišťanovi • **I** – dům Mikuláše Čápa (čp. 44) prodaný za 19 kop pražských grošů Mikuláši Vyběračkovi a jeho manželce Anně

Podkladem pro zakreslení domů je indikační skica Stablního katastru z roku 1837 (Národní archiv, Stablní katastr – Indikační skici, inv. č. 7315, sign. Prách 491; foto Národní archiv. Za prostředkování děkuji Mgr. Jiřímu Peštovi, za technickou přípravu této obrazové přílohy kolegovi Ing. Tomáši Hiltšcherovi.

- konfiskované domy, jejichž polohu je možno s vysokou pravděpodobností identifikovat
- pravděpodobně konfiskované domy

PŘÍLOHA I

Formulace zdůvodnění konfiskace majetku a jeho připadnutí městu
(• zápisy bez uvedení spolupráce s nepřáteli; • • bez uvedení důvodu konfiskace a prohlášení o propadnutí majetku – katolické duchovenstvo a židé)

jméno exulanta	prohlášení o připadnutí
forma zdůvodnění konfiskace	majetku městu

Ela, vdova po píseckém rychtáři Maternovi se synem Matouškem	que domus et alodialis curia
qualiter ... a domo... a civitate nostra ad inimicos	cum agris ac alia bona mobi-
potissimos, contra votum et iuramentum nobis et	lia et immobilia ad nos et ad
communitatti solempniter prestitorum, auffugierunt et	nostram communitatem sunt
recesserunt	iuridice devoluta

Hašek kožešník	que domus ad nos legittime
iam vero infamis et periurus, qui nullo impedimento	est devoluta
necessitatus nec per quempiam compulsus contra	
iuramentum suum solempniter et manifeste prestitum,	
inmemor honoris sui, ad potissimos inimicos a domo	
sua et a civitate aufugit et recessit, cum inimicis et	
vastatoribus sepius nobis et inhabitatoribus nostris	
manuducentes[?] suas per prodicionem inferendo	

Jakub ř. Sedlák	que omnia bona post eidem,
nunc vero infamis et periurus, qui nullo impedimento	in et preter civitatem
necessitatus nec per quempiam compulsus sed clam et	nostram derelicta, ad nos et
furtive inmemor honoris proprii et iuramenti nobis et	ad communitatem nostram
communitati nostre de inducendo comodo et profectu	sunt iuridice et legittime
augendo eiusdem civitatis nostre solempniter prestiti	devoluta et insistata
in contemptum legis Dei et lingwagii nostri Boemie	
sinistre et devie infamati ad capitales et potissimos	
vastatores ostros inimicos auffugiendo recessit	

jméno exulanta	prohlášení o připadnutí
forma zdůvodnění konfiskace	majetku městu

Jan Raš	que domus ad nos legittime
iam vero infamis et periurus, qui nullo impedimento	et iuridice est devoluta
necessitatus nec per quempiam compulsus, contra	
iuramentum suum nobis solempniter et manifeste	
prestitum, inmemor honoris sui ad potissimos inimicos	
a domo sua et a civitate auffugit et recessit, cum	
inimicis et vastatoribus sepius nobis et inhabitatoribus	
nostris manuducentes[?] suas per prodicionem	
inferendo	

Konrád	post fugam et recessum
... qui nullo impedimento necessitatus nec per	eiusdem ... ad nos et ad
quempiam compulsus, sed clam et furtive contra	nostram communitatem est
iuramentum suum nobis et communitati nostre	iuridice devoluta
solempniter prestitum, ad potissimos inimicos et	
vastatores nostros auffugiendo recessit	

Matěj mladší postříhač	post fugam et recessum
... qui nullo impedimento necessitatus nec per	eiusdem..., ad nos et ad
quempiam compulsus, sed clam et furtive contra	nostram communitatem est
iuramentum suum nobis et communitati nostre	iuridice devoluta
solempniter prestitum, ad potissimos inimicos et	
vastatores nostros auffugendo recessit	

Mikuláš Čáp	pro kteréhožto příčiny duom
... nehodný muž... proti své vlastnie přísaze, jízto	jeho odběžený ... spadl
sě nám byl a obci naší svobodně a dobrovolně vedle	jest na nás a na obec naší
jiných susedův našich, zavázal, aby věren byl a zlé	spravedlivě
i dobré s námi trpěl, i utekl jest od nás a z města	
našeho, od domu svého vlastnieho, v naší najpilnější	
potřebu a nůzi, a byl proti nám a městu našemu radú,	
mocí i statkem od nás uteklým s našimi nepřáteli	
úhlavními... a sám cti, viery i hrdla vedle práva našeho	
městského jest odsúzen	

jméno exulanta forma zdůvodnění konfiskace	prohlášení o případnutí majetku městu
Václav Žebrácký qui inmemor honoris sui proprii a nobis et a civitate nostra ad potissimos inimicos nostros auffugit	(agrum; pratum?) ad nos pleno iure et ad civitatem nostram devolutum
Vavřínce řečený Krajflík ... qualiter ... a domo ... ad inimicos nostros capitales abfugit et recessit	que domus ad nos legittime est devoluta
• Hlaváček a domo sua ... tamquam profanus et periurus, et a nostra civitate auffugit et recessit	—
• Korlín a quo (domo) ... contra iuramentum, quidem nobis et communitati nostre solempniter in adherencia legis divine prestitus, ac inmemor vero honoris proprii et iuramenti de inducendo quomodo nobis et communitati nostre, clam et furtive auffugit et recessit	ad nos et communitatem nostram iuridice devoluta
• Kumel kožešník qui ab eadem domo et a civitate auffugit	—
• Mikuláš švec qui ab eadem domo auffugit et recessit	—
• řečený Od Role qui ab eadem (domo) auffugit	ipsamque domum ad nos et nostram communitatem iuridice et legittime devolutam, ne iura et alie oneraciones civiles civitatis nostre depereant

jméno exulanta forma zdůvodnění konfiskace	prohlášení o případnutí majetku městu
• • kněz Řehoř —	—
• • židé (nejmenovaní a v neznámém počtu) —	—

PŘÍLOHA II

Přehled poškozených a jejich nemovitostí při vypálení píseckého předměstí snad v březnu 1420

poškozený	specifikace škod, za něž byl darován konfiskovaný dům ve městě (překlad autor)
Bohuš sladovník (<i>Bohussius braseator</i> ; <i>Matzner, s. 38</i>)	za škody na sladovně na našem předměstí námi spálené, shořelé a zbořené
Jakub kolář (tesař) (<i>Cuba carpentarius</i> ; <i>Matzner, s. 41</i>)	za škody na dvoře na předměstí našeho města pro hájení a obranu našeho města námi spáleném a shořelém
Jan sladovník ¹¹³ (<i>Johannes braseator</i> ; <i>Matzner, s. 42</i>)	na ulehčení a náhradu jeho škod (vzniklých) pro hájení našeho města
Mareš z Kloubu (<i>Marssode Chub</i> ; <i>Matzner, s. 38</i>)	za škody které utrpěl
Mikuláš Ratajík (<i>Nicolaus Ratagiko</i> ; <i>Matzner, s. 40</i>)	za jeho škody utrpěné na předměstí
Mikuláš Tesařík (<i>Nicolaus Tesserziko</i> ; <i>Matzner, s. 38n</i>)	na ulehčení a náhradu škod
Pešek z předměstí (<i>Pesco, suburbanus noster</i> ; <i>Matzner, s. 39</i>) ¹¹⁴	dvůr na předměstí, který jsme pro hájení a obranu před nepřáteli města přikázali spálit ohněm, pro kteréžto škody jemu způsobené, na ulehčení zmíněnému Peškovi
Šlégl (<i>Sleglo</i> ; <i>Matzner, s. 40</i>)	dvůr na předměstí částečně zbořený obcí a za jakési dřevo (<i>quedam ligna</i>) jím opatřené, vzaté pro potřeby a opravu města, na ulehčení škod
Václav Celman (<i>Wenceslaus Czelman</i> ; <i>Matzner, s. 41</i>)	za škody a spálení dvora jakož i námi zboření pro hájení a obranu našeho města

POZNÁMKY

- 1 Viz Jan ADÁMEK, *Mučedníci písečtí. O vypálení a rozboření kláštera Svatého Kříže Řádu bratří kazatelů, jinak též dominikánů, v královském městě Písku a nelítostném vyvraždění tamních řeholníků v neděli 20. dne měsíce srpna l. P. 1419*, Písek 2019.
- 2 Dominikánské kláštery byly v obou městech zničeny v touž dobu a následná emigrace je také doložena z obou měst. Situace v Klatovech je naposledy shrnuta v monografii města – Vít ASCHENBRENNER et alii, *Klatovy*, Praha 2010, s. 122n.
- 3 Georgius CRUGERIUS, *Sacri pulveres Augusti... Ex iisdem, quibus antecedentes menses, documentis, et monumentis, antiquitatis, eruderati profundius, ac laboriose excribrati* (pod hlavním titulem: Inventio s. Stephani protomartyris 3. Augusti, celebrari ritu Romano, solita sub Honorio caesare A. D. CCCC. XVI. Hierosolymis divinitus fieri imperata..., Praha 1671, s. 110).
- 4 Bohuslaus BALBINUS, *Miscellanea historica Regni Bohemiae. Decadis I. Liber IV. hagiographicus seu Bohemia sancta, continens sanctos et beatos Bohemiae, Moraviae, Silesiae, Lusatiae, tam eos, qui publicis fastis, aut ipso immemorabilis temporis decursu in censum divorum venerunt; tam eos, qui licit hoc titulo careant, aut morte ob Christi fidem fortiter tolerata, aut innocentiam vitae in antiquitate claruerunt, aut a scriptoribus idoneis virtutum et sanctimoniae merito commendantur*, Praha 1682, s. 121.
- 5 „Impii non dimidiabunt dies suos“ – parafráze Ps 54,24 — Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos.
- 6 *Responsio unaque informatio consulis et senatus civitatis Pisecensis in causa donationis domini supremi don Martin de Hoeff Huerta – Národní knihovna, Oddělení rukopisů a starých tisků, Memorabilia Conventus S. Crucis Pisecensis*, sig. XV C. I., fol. 91r: „Invenitur quoque in eadem Chronica Bøemiae, quod tempore belli hussitici, ab aliquibus tumultuosis, et non ab omnibus civibus, personae spirituales huius ordinis occisae fuerint, tamen qui huic facinori non adfuerunt, in annalibus et in antiquioribus libris nostris manualibus, anno Domini 1420 factis, praelectim et plurimum sermone latino scriptis invenimus, quod multae personae propter fidem s. catholicam a civitate discesserint, talesque ab his inquietis hominibus pro inhonestis vivis fuere proclamate, bona illud publicata, fundi et mobilia accepta et divendita, et insuper quis certo potest dicere, iuxta illud S. Scripturae: Impii non dimidiabunt dies suos; quod aliquis talium tyrannorum et occisorum hucusque in vivis reperiri posset.“ Pasáž publikoval též J. ADÁMEK, *Mučedníci písečtí*, Příloha I, s. XXXVII.
- 7 Uložena v SOKA Písek, fond Archiv města Písek, *Knihapamětní* (dále jen KP), sig. Kn 1.
- 8 Josef SCHÖN, *Listář historický II.*, Časopis českého museum, Šestý roční běh, Praha 1832, s. 346–349. Již předtím uvedl ve svých rukopisných dějinách Písku s poněkud matoucím názvem *Die Franzosen zu Pisek im österreichischen Sukzessionskriege. Ein Beitrag zur Geschichte jener Zeit*, které sepsal před rokem 1829 (rukopis uložen v knihovně Prácheňského muzea v Písku), pravděpodobně z Balbína převzatý údaj o čtyřiceti vypovězených měšťanech po vybití dominikánského kláštera: „Zwischen dem 17ten und 20ten August, der Tag wird verschieden angegeben, desselben Jahres, abends überfielen sie das einzige daselbst befindliche Kloster, und da sich die Bewohner desselben, die ohnehin als Katzerrichter verhassten Dominikaner weigerten, ihnen also gleich das Abendmahl unter beiden Gestalten zu reichen; wurden sie sammtlich mit Ausnahme des eben zu Budweis in Geschäften abwesenden Priors ermordet und das zerstörte Kloster als Gemeingut behandelt. Sofort wurden auch 40 Bürger, die dieses misbilligten, aus der Stadt verweisen ...“, s. 6–7.
- 9 Jan MATZNER, *Královské město Písek. Průvodce městem a okolím, jakož i dějiny jeho*, Písek 1898.
- 10 Jan MATZNER, *Různé příspěvky k dějinám města Písku (Oddíl II.)*. VI. *Za válek husitských*, in: Výroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku za školní rok 1894, Písek 1894, edice na s. 35–42. Edice je bohužel zatížena četnými chybami, plynoucími zejména z nesprávného čtení řady zkrácených slov. Chyby v prepisech několika jmen jsou natolik závažné, že přinášejí jména neexistujících osob, čímž mizí reálné osoby, za nimi se ukrývající. Článek byl souběžně publikován též ve stručnější verzi — Jan MATZNER, *Konfiskací v městě Písku za válek husitských*, Sborník historický, ročník II. / 1884, svazek V., s. 266–269.
- 11 Zůstalo jen při ojedinělých zmínkách — srov. J. MATZNER, *Královské město Písek*, s. 47–49.
- 12 August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl I.*, Písek 1911, s. 38.
- 13 Josef MACEK, *K počátkům táborství v Písku*, Jihočeský sborník historický, roč. XXII / 1953, s. 113–128; ke konfiskacím na s. 116n a tabulka v Příloze č. 2 na s. 124–126.
- 14 Jiří KEJŘ, *Konfiskace majetku katolických měšťanů v husitských městech*, in: Husitský Tábor. Sborník Husitského muzea 16, Tábor 2009, s. 9–58.
- 15 *Tamtéž*, s. 36.
- 16 *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské. Díl druhý*, ed. František PALACKÝ, Praha 1842 — Registra zápisůw královských i obecných, roku 1454, č. 320, s. 185.
- 17 Tak uvažuje i August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku na Otavou. Díl III. Dějiny zvláštních částí*, Písek 1913, s. 11; podobně již dříve August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království*

českého. *Díl sedmý*, Praha 1890, s. 190.

18 A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 190.

19 Fontes rerum Bohemicarum Series nova, tomus III. Prameny dějin českých Nová řada, III. díl. *Staré letopisy české (východočeská větev a některé související texty)*, edd. Alena M. ČERNÁ — Petr ČORNEJ — Markéta KLOSOVÁ, Filosofia, Praha 2018, s. 323, ř. 1245–1248.

20 Zde citováno podle souhrnu u J. KEJŘE, *Konfiskace majetku*, s. 16 a pozn. 32.

21 *Vavřince z Březové Kronika husitská* — Fontes rerum Bohemicarum, tomus V. Prameny dějin českých, díl V., ed. Josef EMLER, Praha 1893, s. 374n. Srov. též J. KEJŘ, *Konfiskace majetku*, s. 14n.

22 Ze zabavených píseckých domů, jejichž polohu se podařilo určit, jich nemálo stálo na prestižních místech (srov. níže). Také mezi emigranty nalézáme dle jmen německojazyčné měšťany, jak je patrnó z celkového přehledu. Ke vztahu českých Němců k utrakvismu viz František ŠMAHEL, *Idea národa v husitských Čechách*, Argo 2000, k tomuto zvl. na s. 118–124.

23 *Vavřince z Březové Kronika husitská*, s. 379.

24 Zachoval se exemplář listu určený stavům Žateckého kraje — *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an. I Band von den Jahren 1419–1428*, ed. František PALACKÝ, Praha 1873, č. 11, s. 15–17.

25 *Tamtéž*, č. 17, s. 24n: „... rex Sigismundus mandavit, ut omnes Wiclefistae cujuscunque status occiderentur sic, si servi ipsius regis non possunt virtute et potentia sua praevalere, tunc furtim, si non furtim, tunc blandis sermonibus et falsis promissionibus, hoc praestent Plzuae, in Grecz, in Piesek, in Klatovis etc.“

26 Citováno z vydání: *Petr Chelčický. Drobné spisy*, ed. Eduard PETRŮ, Praha 1966, s. 66, ř. 1384–1387; Nejnověji Petr *Chelčický, Spisy z kapitulního sborníku*, ed. Jaroslav BOUBÍN, Sběrka pramenů k náboženským dějinám, Praha 2018, s. 418n.

27 Pouze z logiky věci vyplývá, že muselo jít spíše o stavby v blízkosti hradeb.

28 Jejich přehled přináší *Příloha II*.

29 Pochybnost o tom vyjádřil v drobném příspěvku poprvé František M. BARTOŠ, *Písek v počátcích husitské revoluce*, Jihočeský sborník historický XXII, 1953, s. 98–100. Jeho názor ihned důvodně odmítl Josef MACEK, *K počátkům táborství v Písku*, Jihočeský sborník historický, roč. XXII, s. 115, pozn. 13, jenž na této pozici setrval – J. MACEK, *Tábor v husitském revolučním hnutí. II. díl. Tábor chudiny venkovské a městské*, Praha 1955, s. 29. Nedostatek pramenů však dává prostor pochybnostem i nadále – František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3. Kronika válečných let*, Praha 1996, s. 30 a naposledy Petr ČORNEJ, *Jan Žižka. Život a doba husitského válečníka*, Praha 2019, s. 212n. Ani argumentace těchto specialistů na husitské období však nemohla přinést nic nového, takže prozatím považujeme za správnější před důkazem *ex silentio* upřednostnit sice zpochybňovaný, avšak konkrétní letopisecký záznam, s nímž žádný z pramenů není v přímém rozporu.

30 Nějakému boji může nasvědčovat pasáž konstatování o škodách, které na předměstí utrpěl jistý Šlégl (viz *Příloha II*), jemuž byla kompenzována škoda nejen za poničený předměstský dvůr, nýbrž i za dřevo, jež bylo použito na opravy ve městě („*quedam ligna per eundem sibi comparata pro necessitate et reformatione civitatis sunt recepta*“). Značně výši způsobené škody odpovídá darování domu na dnešním Alšově náměstí, který byl konfiskován faráři.

31 Takzvaný text T z knihovny z knihovny cisterciáckého kláštera v Oseku – *Staré letopisy české* (cit. v pozn. 19), s. 332, ř. 1430–1432.

32 *Vavřince z Březové Kronika husitská*, s. 359.

33 Připomeňme, že také Vodňany, byť pobožením hradeb silně oslabené, ovládal v ten čas Oldřich z Rožmberka, který byl utrakvistou pouze formálním – viz Václav MOSTECKÝ, *Dějiny bývalého královského města Vodňan. I. díl*, 1940, zvláště na s. 55.

34 Tak uvažoval už Jindřich VANČURA, *Dějiny někdejšího král. města Klatov*, Klatovy 1927, s. 165 a po něm i V. MOSTECKÝ, *Dějiny Vodňan*, s. 55. P. ČORNEJ (*Jan Žižka*, s. 213) si tuto otázku pokládá též a nabízí dvě hypotézy, jež však mnoho nevysvětlují. První, že nechtěl táhnout oklikou, příliš neobstojí, neboť přes Písek vedla přímější cesta. Ve druhé soudí, že píseční radní dali přednost klidu před pobytem husitských radikálů ve městě a do hradeb je nechtěli vpustit. Pokud však Písek v tu dobu nedrželi královští, poroučeli zde právě radikálové blízcí těm, které měli odmítat. Navíc by to znamenalo předpokládat předběžná jednání o přijetí nebo alespoň průchodu městem. Logičtější tak vypadá závěr, že velitelé dobře věděli, že Písku se musí vyhnout.

35 Nejnověji *Staré letopisy české* (cit. v pozn. 19), s. 82, ř. 45n.

36 *Vavřince z Březové Kronika husitská*, s. 364.

37 Již 25. dubna byly totiž vypáleny Prachatice a předtím měl stejný osud postihnout Strakonice (viz *Staré letopisy české* (cit. v pozn. 19), s. 178, ř. 868n). Poněkud nejistou chronologií této části tažení Táborů naposledy shrnul P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 246.

38 Viz J. MATZNER, *Různé příspěvky*, s. 35–42.

39 Kromě uvedeného také v letech 1390, 1397–1399, 1404, 1407–1409; 1389, 18. X. — *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec. — 1419 aug. 16.)*. *Tomus V, Fontes Archivi nationalis. Pars I, Litterae monasteriorum, Fasciculus 1 (1378–1397), Fasciculus 2 (1398–1419)* edd. Karel BERÁNEK — Věra

BERÁNKOVÁ, Praha 2006 a 2007, (dále jen *RBMV*) *V-I-1*, č. 338, s. 158; 1390, 17. VI. — *RBMV V-I-1*, č. 361, s. 167; 1397, 24. XI. — *RBMV V-I-1*, č. 589, s. 266; 1398, 22. III. — *RBMV V-I-2*, č. 607, s. 10; 1399, 22. XII. — *RBMV V-I-2*, č. 673, s. 35; 1404, 9. V. — *RBMV V-I-2*, č. 811, s. 88; 1407, 3. VI. — *Memorabilia Conventus S. Crucis Piscensis*, fol. 25r; 1407, 22. VII. — *RBMV V-I-2*, č. 916, s. 130; 1408, 5. X. — *RBMV V-I-2*, č. 951, s. 143; 1409, 12. VII. — *Memorabilia Conventus S. Crucis Piscensis*, fol. 23v. Jde o listinné doklady nikoli o počet členství v radě, neboť v případě přímého sousedství druhé poloviny roku s první polovinou roku následujícího mohlo jít o tutéž radu.

40 K tomuto z Písku pocházejícímu knězi, jemuž byly píseckým farářem Zdislavem od sv. Jiří roku 1403 na dobu tří let pronajaty výnosy a užítky farního kostela P. Marie a filiálního kostela sv. Václava a Blažek tak fakticky spravoval farnost, viz J. ADÁMEK, *Duchovní správa písecké farnosti do husitského převratu roku 1419*, in: in: J. ADÁMEK — J. SOMMER — Z. VŠETEČKOVÁ, *Středověký kostel Panny Marie v Písku. Collectanea ad annum jubilaecum MM edita*, Písek 2001, s. 12n a Příloha III na s. 20.

41 1407, 3. VI. — *Memorabilia Conventus S. Crucis Piscensis*, fol. 25r.

42 Poprvé je Materna v úřadu rychtáře doložen 4. června 1410 — listinu otiskl Jan J. ADÁMEK, *Liturgický provoz kostela v předhusitské době*, in: J. ADÁMEK — J. SOMMER — Z. VŠETEČKOVÁ, *Středověký kostel Panny Marie*, Příloha V na s. 104n. Potvrzení prodeje rychtářství obdržel jeho předchůdce Hánek od krále Václava IV. teprve 28. června toho roku (*Privilegia královských měst venkovských v království Českém*, ed. Jaromír ČELAKOVSKÝ, Praha 1895, č. 839, s. 1117nn).

43 *RBMV V-I-2*, č. 1036, s. 175n a *RBMV V-I-2*, č. 1049, s. 180.

44 1411, 6. XI. — *RBMV V-I-2*, č. 1051, s. 180; 1412, 18. XI. — *RBMV V-I-2*, č. 1072, s. 187n; 1414, 19. X. — *Memorabilia Conventus S. Crucis Piscensis*, fol. 32r.

45 Viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II.*, s. 392.

46 *Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1420–1526*, edd. Jaromír ČELAKOVSKÝ — Gustav FRIEDRICH, Praha 1948, č. 109, s. 183n.

47 *Tamtéž* v komentáři na s. 184.

48 *Privilegia královských měst 1420–1526*, č. 172, s. 301n.

49 Ke složení hypotetické rady srov. J. ADÁMEK, *K dramatickým událostem v Písku a Heřmaní roku 1416*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, roč. XXX/1993, s. 229–235, zde Tab. I. na s. 233.

50 *RBMV V-I-2*, č. 916, s. 130.

51 Viz též A. SEDLÁČEK, *Dějiny II.*, s. 385.

52 O něm se dozvídáme shodou okolností v témž roce 1407, kdy 4. listopadu vydal svým jménem ale pod městskou pečeti písecký měšťan Václav listinu, kterou dotoval beneficium pro oltářníka Panny Marie v píseckém farním kostel. Renta byla pojištěna na řadě nemovitostí, mezi nimi také „*super curia dicti Sedlak concivis Piscenensis et super area eiusdem curie, que sita est ante civitatem Piscensem*“ na níž vázla renta o výši jedné kopy (J. ADÁMEK, *Liturgický provoz kostela*, Příloha IV, zde na s. 103).

53 *KP*, fol. 12r.

54 K tomu podrobněji Josef MACEK, *K počátkům táborství v Písku*, str. 113n a Příloha č. 1 na str. 117–124.

55 J. ADÁMEK, *K dramatickým událostem*, Tab. I s. 233.

56 1407, 3. VI. — *Memorabilia Conventus S. Crucis Piscensis*, fol. 25r; 1411, 5. V. — *RBMV V-I-2* č. 1036, s. 175n; 1411, 8. V. — *RBMV V-I-2* č. 1037, s. 176; 1411, 9. X. — *RBMV V-I-2* č. 1047, s. 179; 1411, 19. X. — *RBMV V-I-2* č. 1049, s. 180; 1411, 6. XI. — *RBMV V-I-2* č. 1051, s. 180.

57 1410, 24. X. — *RBMV V-I-2* č. 1015, s. 168; 1414, 19. X. — *Memorabilia Conventus S. Crucis Piscensis*, fol. 32r.

58 1400, 23. IV. — *RBMV V-I-2* č. 685, s. 39; 1407, 22. VII. — *RBMV V-I-2* č. 916, s. 130; 1409, 12. VII. — *Memorabilia Conventus S. Crucis Piscensis*, fol. 23v; 1411, 5. V. — *RBMV V-I-2* č. 1036, s. 175n; 1411, 8. V. — *RBMV V-I-2* č. 1037, s. 176; 9. X. — *RBMV V-I-2* č. 1047, s. 179; 1411, 19. X. — *RBMV V-I-2* č. 1049, s. 180.

59 J. ADÁMEK, *K dramatickým událostem*, Tab. I s. 233.

60 K oltáři srov. J. ADÁMEK, *Liturgický provoz kostela*, s. 91n, 96 a Přílohy I–III na s. 100–102. Na kněze Řehoře upozornil také A. SEDLÁČEK, *Dějiny III.*, s. 389 s odkazem na jeden z rukopisů.

61 *Libri quinti confirmationum ad beneficia ecclesiastica per archidioecesin Pragenam nunc prima vice in vulgus prolati*, ed. František Antonín TINGL, Praha 1865, s. 278.

62 Citován v pozn. 67.

63 Každý klerik, který byl potvrzen k beneficium vyžadujícímu kněžské svěcení, byl povinen svěcení přijmout co nejdříve. Třebaže právě pro toto období disponujeme seznamy svěcenců, je identifikace píseckého oltářníka Řehoře téměř nemožná, neboť konfirmační zápis neuvádí místo jeho původu ani jméno po otci. Předpokládáme-li brzké přijetí svěcení po prezentaci k oltáři a zároveň nepřilíš vzdálené místo původu (to však bylo irrelevantní), nabízí se jako možný kandidát Řehoř řečený Maso-pust, syn Benešův z Jistebnice, tedy z bechyňského arcijáhensství, který přijímal podjáhenské svěcení v nejbližším možném termínu, tedy 7. dubna 1397, jáhenské 22. září 1397 a kněžské 1. června 1398 – viz *Liber ordinationum cleri 1395–1416*, ed. Antonín PODLAHA, Praha 1922, na s. 27, 32, 36 (dohledáváno s použitím databázových tabulek na CD přiloženém ke knize Eva DOLEŽALOVÁ, *Svěcení pražské diecéze 1395–1416*, Historický ústav, Praha 2010). Stranou ponecháváme možnost ztotožnění s Řehořem

Henslinovým z Německého Brodu, který přijímal kněžské svěcení 7. dubna 1397 (*Liber ordinationum*, s. 25), protože písecký oltárník Řehoř předtím skoro jistě nebyl jáhnem. Spolehlivá identifikace bude však sotva kdy možná.

64 Doslovně „*domunculam olim Gregorii presbiteri*“ – edice zápisu (J. MATZNER, *Různé příspěvky*, s. 40) je ovšem matoucí, neboť namísto právě uvedeného znění editor, jemuž nebyl vlastní zkratkový systém, chybně četl jako „*domuclam olim Georgii pannifabri*“.

65 Obydlí kněze Řehoře je možné lokalizovat díky listině z 19. 10. 1414 stvrzující, že panoš a písecký měšťan Lev tehdy prodal píseckému dominikánskému klášteru rentu, zajištěnou „*super domo sua acialí quae est locata circa domum domini Gregorii ad ecclesiam nostram parochialem transeundo*“ (opis listiny v rukopisu *Memorabilia conventus S.Crucis Piseccensis*, fol. 32r). Šlo zřejmě o domek sousedící s parcelou domu čp. 45.

66 Národní knihovna České republiky, sig. VI. F. 5; viz Josef TRUHLÁŘ, *Catalogus codicum manu scripto-rum Latinorum qui in C. R. bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur. Pars prior*, Praha 1905, č. 1142, s. 460n.

67 Knihovna Národního muzea, sig. XVI F 11; viz František M. BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze. Svazek II.*, Praha 1927, č. 3725, s. 365n.

68 Národní knihovna České republiky, sig. I. C. 43; viz J. TRUHLÁŘ, *Catalogus*, č. 135, s. 49.

69 Kodex sepsaný roku 1401 přešel do rukou Václava z Týna nad Vltavou, jenž jej daroval klášteru augus-tiniánských kanovníků v Borovanech, založenému roku 1455 Petrem z Lindy. Odtud se pak přechodně také ocitl ve slavné rožmberské knihovně. Kodex z roku 1403 zakoupil od Přibíka z Ostrého velešínský notář Jan, jenž na zadní přidešti vepsal i šťastnatou invektivu na spisy Jana Husa, Táborů a Jeronýma Pražského. Poslední z kodexů získal kněz jménem Šimulka, jenž jej roku 1458 daroval neznámému vlastníkovi; později i tento rukopis získala borovanská kanonie – viz tři předchozí poznámky.

70 Viz *Acta correctoris cleri civitatis et diocesis Pragensis annis 1407–1410 comparata* (ed. Jan J. ADÁMEK), Praha 2018, č. 139, s. 72.

71 Zda je s ním totožný kovář Václav, doložený jako člen písecké městské rady 23. dubna 1400, je velmi nejisté – RBMV V-I-2, č. 685, s. 39.

72 K tomu poznamenejme, že tradiční převod latinského substantiva „faber“ jako kovář, může být značně nepřesný, neboť vpodstatě jím lze označit jakéhokoli řemeslníka či přímo umělce, zpracovávajícího tvrdý materiál a to nejen kov, ale i kámen či dřevo; srov. heslo „faber“ in *Latinitatis medií aevi lexicon Bohemorum. Slovník středověké latiny v českých zemích, II D–H*, Praha 1993, s. 556n.

73 Byť tomu může nasvědčovat sousedství zápisů o prodeji obou nemovitostí, stejný kupec a také geografická blízkost obou nemovitostí.

74 J. ADÁMEK, *K dramatickým událostem*, s. 230.

75 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II.*, s. 400

76 Listinu vydal J. ADÁMEK, *Liturgický provoz kostela*, Příloha V na s. 104n, a obr. 124 na s. 94.

77 Jisté náznaky existují jen u rychtářova syna Materny a možná oltárníka Řehoře – viz v přehledu exu-lantů.

78 Ti zde vytvořili exilovou městskou radu (i s radním písařem), doloženou v letech 1424 a 1425, kdy vykonávali prezentační právo k oltáři sv. Mikuláše v klatovském farním kostele – k tomu nejúplněji J. VANČURA, *Dějiny Klatov*, s. 218.

79 Formulace provinění viz v *Příloze I*.

80 Viz *Příloha I*. Na věci nic nemění opominutí prohlášení o propadnutí jejich majetku městu u trojice z nich, neboť víme, že k němu došlo.

81 O Chvalovi z Machovic pojednal František GRUNT, *Osudy tábořského hejtmana Chvala Řepického z Ma-chovic*, Marginalia Historica III., 1999, s. 41–60, nejnověji pak Eduard MAUR, *Chval z Machovic, Břeněk z Dolan a Jan Valků z Adlaru – vojenští velitelé táborů před založením Tábora*, in: Tábořský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře, 10, 2000–2001, s. 25–71, o Chvalovi na s. 26–51.

82 Zápis o prodeji otiskl Jan MATZNER, *Privilegia, obdarování, milosti atd. a jiné důležité listiny týkající se král. města Písku*, in: Výroční zpráva Obecních vyšších realních škol v Písku za školní rok 1883, Písek 1883, s. 3–56, zde oddíl II. Listiny týkající se hradu v král. městě Písku, v poznámce na s. 43n. F. GRUNT, *Osudy tábořského hejtmána*, listinu datuje 24. únorem, když v datační formulí zkrácené „Math“ čte jako jméno apoštola Matěje (v tom případě však měl uvést datum 25. únor, neboť k zápisu došlo ve čtvrtek). Záměna mezi krácenými jmény apoštolů Matouše a Matěje je pochopitelná, v případě uvedení písmene „h“ na konci jde obvykle o sv. Matouše; J. MATZNER, *Privilegia*, převod denní datace neprovedl, A. SEDLÁČEK, *Dějiny II.*, s. 390 denní datum také neuvádí, rovněž tak MAUR, *Chval z Machovic*, s. 45, který zdůvodňuje prodej domu Chvalovým odchodem do ústraní.

83 Tento postup prokazuje podobnou praxí jako v Praze – viz J. KEJŘ, *Konfiskace*, zvl. na s. 49–51. Dům koupil Mikuláš Opadal (A. SEDLÁČEK, *Dějiny II.*, s. 390 uvádí chybně Martin Opadal), který celou částku uhradil již při nákupu (*KP*, fol. 8r.) Zároveň prodal Mikuláš za neuvedenou sumu svůj dům, „*kteřý jest na rohu vedle domu Nosovců, jdouce k masným stolům*“ (*KP*, fol. 8v). Snad šlo o dům čp. 13 v dnešní Ningrově ulici. Mikuláš Opadal nepatřil mezi starousedlíky, do Písku se přestěhoval z Vodňan, kde ještě 19. listo-

padu roku 1410 zasedl v tehdy právě obnovené městské radě – viz V. MOSTECKÝ, *Dějiny Vodňan*, s. 36n.

84 V Matznerově edici (*Různé příspěvky*, s. 39) tato skutečnost uniká, neboť četl „*una cum curia et agros ad eandam pertinentes*“ na místo správného „*una cum medietate curie ac agrorum medietate ad eadem pertinencium*“.

85 Obé koupil soukeník Ondřej s manželkou Annou – J. MATZNER, *Různé příspěvky*, s. 37n.

86 K tomu podává souhrnný výklad s uvedením další literatury J. KEJŘ, *Konfiskace*, s. 32n.

87 *Urkundliche Beiträge*, č. 309, s. 360–362. To ovšem takřka doslova vycházelo z proklamace z 26. čer-vence 1420 (srov. *tamtéž*, č. 39, s. 44n), takže text mohl být v Písku k dispozici již dříve.

88 Využití textu a jeho modifikace srov. v přehledu v *Příloze I*.

89 *Tamtéž* – Mikuláš Čáp.

90 *Tamtéž*. Tohoto odchýlení od většinových formulací si povšiml již J. SCHÖN, *Listář historický*, s. 347, pozn. **), jenž nejasně „*manes*“ s vyznačením obecného zkrácení čte podle smyslu „*manus*“. Za konzul-taci možností rozepsání zkráceného slova děkuji kolegovi dr. Janu Hrdinovi.

91 J. KEJŘ, *Konfiskace*, s. 36.

92 Není jasné, zda byla souběžně vedena i jiná městská kniha. Poznámka na konci prvního zápisu fol. 7v „*proscriptio presens non debet libro notari*“ byla připsána dodatečně, stejně jako nadepsání „*Stat in libro ista proscriptio*“ na fol. 8r.

93 Za nadepsáním roku 1420 stojí: „*Pro eadem anno consules fuerunt infrascripti*“; 1421: „*Consules subscripti fuerunt*“; 1422: „*jurati consules infrascripti fuerunt cunstistuti(!)*“; 1423: „*jurati consules infrascripti fuer-unt ac presederunt et cetera*“.

94 Zatímco pro rok 1423 je zapsána kompletní rada – purkmistr a jedenáct radních, k roku 1422 je po purkmistrovi a rychtáři vypsáno jen osm jmen radních.

95 Nepovažuji za myslitelné, že by královské město významu a velikosti Písku do té doby nevedlo žádnou městskou knihu, jak se domnívá A. SEDLÁČEK, *Dějiny I.*, s. 37n.

96 Srov. J. KEJŘ, *Konfiskace*, s. 30n.

97 V případě námi sledovaných záznamů nejčastěji porůznu zkracované „*acta sunt ut supra*“ – i ono však ve většině zápisů chybí.

98 Tak se děje teprve od folia 16r zápisy roku 1455, když předchozí folio obsahuje dva zápisy z roku 1445.

99 Netroufám si posoudit, zda ojedinelé užití češtiny, když všechny ostatní zápisy o konfiskacích jsou latinské, může souviset s pozdější dobou zápisu – paleografický důvod pro to není. J. SCHÖN (*Listář historický*, s. 349), J. MATZNER (*Různé příspěvky*, s. 35n) i A. SEDLÁČEK (*Dějiny I.*, s. 38; pouze část) jej bez dalšího přepsali. Macek, jenž z něho o citoval jen krátkou pasáž, převzal ji i s chybou dosti nepochopitelně od Sedláčka – J. MACEK, *K počátkům táborství*, s. 116.

100 Děje se tak po jejich pravé straně, na úrovni třetího řádku.

101 Srov. J. MACEK, *K počátkům táborství*, Příloha č. 2, s. 124–126, kde k některým vrocením přidává otaz-ník. Žel se nepokusil ani o náznak diplomatického rozboru knihy, třebaže ji měl možnost podrobně studovat, jak vyplývá z textu *Tamtéž*, s. 116, pozn. 20.

102 Oba zápisy spolu nejen věcně souvisí, nýbrž jsou psány také prokazatelně stejnou rukou, písmem odlišného ductu a znatelně menší velikostí, než zápis nad nimi. Oba jsou relativně vročeny odvolávkou ut supra, přičemž nejbližší datace je uvedena v nadepsání roku 1424 na druhé straně folia. Předchozí tři zápisy k tomuto roku z čistě paleografického hlediska celkem jasně náleží.

103 Jde o devět zápisů, které zde přehledně shrnujeme s tím, že o některých byla již výše řeč.

1) *KP* fol. 7r první zápis pod nadpisem: Alžběta z Ústí koupila dům ležící mezi farou a domem pekaře Havla Srny od Václava Svináčka ze Svin za jedenáct kop pražských grošů (1424);

2) *KP* fol.7v nahoře: Štěpán Kostěnek odprodal zadní část svého městiště s nově postaveným domem Řehořovi a sirotkům po zemřelém Filipovi (?);

3) *KP* fol. 8r nahoře: Chval z Machovic prodal nárožní dům mezi domy řezníka Martínka a krejčího Matěje za 83 kop pražských grošů Mikulášovi Opadalovi (1434, 23. IX.);

4) *KP* fol. 8r dole: Došek prodal dům proti domu krejčího Vaňka paní Anně (1434, 23. IX);

5) *KP* fol. 8v: Mikuláš Opadal prodal nárožní dům u masných krámů vedle domu Nosovců koláři Marti-novi (1434?);

6) *KP* fol. 11r druhý zápis: Noglin, syn Ondřeje Noglina, prodal listinu na pět kop grošů, zajištěných na svém dvoře v Putimi, za 100 grošů (1424?);

7) *KP* fol. 11v: nožíř Blažek prodal dům mezi domem Hanzlatovým a domem Jana syna Ryšákova Mikulášovi Barbátovi (?);

8) *KP* fol. 12r dole: Bohuněk s manželkou Markétou, kdysi ženou sladovníka Jana, prodali nárožní dům (po sladovníku Janovi) kupci Václavovi z Prahy s manželkou Barborou;

9) *KP* fol. 14r: Žofka Žáková z Nepodřic prodala nivu s loukou v Nepodřicích mezi nivami Rackovými a dě-dinami Šimanovými za čtyři kopy grošů a 19 penízů (?) Vaňkovi z Nepodřic, synu Ceglěřovu (1434).

104 Kromě pražských měst disponujeme ještě informacemi zejména pro Kutnou Horu – přehledně viz J. KEJŘ, *Konfiskace*, passim.

105 *Codex juris municipalis regni Bohemiae. Tomus I. Privilegia civitatum Pragensium — Privilegia měst Pražských*, ed. Jaromír ČELAKOVSKÝ, Praha 1886, č. 136, s. 220n.

106 Nabízí se srovnání s o několik let dříve uskutečněným znovupřijetím kouřimského rychtáře, byt tehdy si Kouřimští mohli dovolit diktovat podmínky ještě o poznání směleji. Na případ ze 4. června 1430 upozornil J. KEJŘ, *Konfiskace*, s. 35. Konkrétně s rychtářem však byli Písečtí nuceni jednat s náležitým respektem, uznat jeho právní nároky a později mu za rychtu řádně zaplatit — viz výše v přehledu exulantů vdova Ela se synem Matouškem.

107 Spojená pražská obec ve svém nález z 5. dubna 1421 převod majetku na dědice emigrantů nedovolovala: „*Item nalezeno jest tudiež v obci, aby vyběhli měšťané i přebývatelové, kteříž jsú z města proti svým slibům a přísahám utekli, zasě nikoli nebyli přijímáni, ani jich dědicové k kterému zboží navracováni; než aby byli jměni a držáni věčně za bezectné a za přísežníky křivé a za ztracence vše obce toho města.*“ Viz *Archiv český čili staré písemné památky české i morawské. Díl čtvrtý*, ed. František PALACKÝ, Praha 1846 — *Zápisy pražské obecní, od roku 1401 do 1430*, č. 39, s. 382n.

108 Doložen je v radách let 1408, 1410, 1412 a 1414 — RBMV V-I-2, č. 951, s. 143, RBMV V-I-2, č. 1015, s. 168, RBMV V-I-2, č. 1072, s. 187n a *Memorabilia Conventus S. Crucis Piseensis*, fol. 32r; znovu byl radním v letech 1425 a 1434 — J. MACEK, *K počátkům táborství*, s. 127. Jednoznačně německé příjmi (ojediněle uvedené též jako Wolgemuth) tohoto dlouholetého konšela potvrzuje, že „německý“ nemuselo vždy znamenat „katolický“.

109 Jako radní doložen 1389 a 1390 — RBMV V-I-1, č. 338, s. 158 a RBMV V-I-1, č. 361, s. 167; po převratu pak 1423 a 1434 — J. MACEK, *K počátkům táborství*, s. 127.

110 Konšelem byl roku 1411 — RBMV V-I-2, č. 1036, s. 175n, RBMV V-I-2, č. 1037, s. 176; po převratu 1423 a 1424 — J. MACEK, *K počátkům táborství*, s. 127.

111 Doložen jako radní roku 1407 — RBMV V-I-2, č. 916, s. 130; po převratu 1422 a 1424 — J. MACEK, *K počátkům táborství*, s. 126n.

112 Rychtář Mikuláš, v *KP* uvedený jako starý rychtář (J. MACEK, *K počátkům táborství*, s. 128 a jako rychtář též s. 126), je snad totožný s povozníkem Mikulášem, jehož jako místorychtáře uvádí listina vydaná píseckou městskou radou 19. října 1414 — *Memorabilia Conventus S. Crucis Piseensis*, fol. 32r.

113 Městský dům Jana sladovníka je zmíněn v listině z 2. července 1392 — RBMV V-I-1, č. 428, pozn. 3, s. 194.

114 J. MATZNER, *Různé příspěvky*, s. 39 pomýleně tvrdí, že Pešek z předměstí utrpěl škodu natřikrát, když spolu s jinými chybami čte „*ab quos dampnos per civitatem nostram ter sibi illatos*“ namísto správného „*ob quorum dampnorum per communitatem nostram taliter sibi illatorum*“.

Štětínský vévoda králem? K identifikaci postavy panovníka ve velkém sále píseckého hradu z roku 1479

BOGUSŁAW CZECHOWICZ

Galerie evropských panovníků na západní stěně velkého sálu hradu v Písku zatím nebyla v úplnosti identifikována. V případě vyobrazení Ladislava Pohrobka – českého a uherského krále, Jiřího z Poděbrad – českého krále, Kazimíra IV. Jagellonského – polského krále, Karla VII. – francouzského krále, je identifikace jednoznačná. Postavy jsou doprovázeny páskami s nápisy (v tomto pořadí): *ladyslav kral czesky*, *gyrzy kral cz[esky]*, *kazymyr kral polssky* [pollsky?] *a karel* [kral] *ffranczk[ly]*. Erbovní štíty panovníků, jsou v souladu s těmito nápisy. Předposlední postava (počítáno zleva) zatím nebyla identifikována. Její stav dochování je totiž nejhorší. Na štítu je gryf a fragment nápisu na pásce přečetl August Sedláček před více než sto lety jako *assawy ... k ...* ¹ Historik byl s tímto čtením bezmocný, ale na jiném místě ve své práci o hradech byl k vyřešení otázky blízko. S největší pravděpodobností identifikace erbu jej vedla k doměnce, že postava zobrazuje knížete pomořanského.² Odhad byl správný. Kdyby badatel více prošel heraldiku soudobých evropských panovníků, určitě by si všiml, že v té době užívala gryfa pouze starobylá dynastie pomořanských vévodů – Greifenů. Pomořanským vévodou, neboli – podle titulu, který používal na mincích – vévodou štětínským, byl v době vzniku maleb Bohuslav X. Veliký (1454–1523). Byl velkou postavou pomořanské historie, vládnoucí skoro půl století, ambiciózním panovníkem, který převedl Pomořansko do raně novověké éry.

Je zde však jeden zásadní problém: Bohuslav X. se nikdy nestal králem, ačkoli jeho předchůdce Erik Pomořanský († 1459) nosil tři koruny (dánskou jako Erik III., norskou jako Erik VII. a švédskou jako Erik XIII.), V dějinách těchto států šlo na konci 14. a v první polovině 15. století o pouhou politickou epizodu bez dalších následků. Nápis na pásce nenechává nikoho na pochybách, že jde o Bohuslava, protože máme zde jméno *Bo[h]uslaw* [...]. Počáteční písmeno B je dochováno jen částečně, podobně jako následující o; autor obrazů (nebo spíše kreseb) příliš nerozlišoval mezi písmeny s a l, což lze vidět při pohledu na slovo *czessky* v nápisu týkajícím se krále Jiřího, a ještě více v případě slova *pollsky* nebo *polssky* v nápisu u krále Kazimíra. Lze podotknout, že na kresbě od Václava Šebelleho z roku 1863 (Prácheňské muzeum v Písku, inv. č. UK 174) se písmena *s* a *l* (stav před rekonstrukcí) v horní části poněkud liší.

Jen malá digrese: obrazy nejsou zcela původní. Jejich stav na konci 19. století byl tak špatný, že v roce 1902 bylo rozhodnuto o jejich obnovení, ale pravděpodobně ne o jejich rekonstrukci, jak se někdy uvádí. Tomu nasvědčuje právě nápis, který čteme jako Bohuslav. V roce 1902 restaurátor nevěděl, co fragment znamená (jak už bylo uvedeno výše, August Sedláček, který

dohlížel na renovaci, jméno neinterpretoval). Nápis byl zachován v původní podobě. Je to vynikající svědectví o péči, s jakou byly obrazy restaurovány, aniž by se někdo pokoušel něco přidat nebo opravit.

Stojíme tedy minimálně před jednou zásadní otázkou. Proč se mladý pomořanský princ objevil ve výzdobě sálu na hradě v Písku v roce 1479 v galerii evropských panovníků a proč je zobrazen jako král?

Důvodem nemohl být sňatek Bohuslava X. se sestrou Vladislava II. Jagellonského Annou, protože k jeho uzavření došlo až v roce 1491. V době, kdy byla v Písku vytvořena výzdoba sálu, byl mladý Greifen (od roku 1477) manželem Markéty Braniborské, dcery kurfiřta Friedricha II. Železného Hohenzollerna. S Jagellonci však Bohuslava spojovala doba jeho mládí, kterou strávil v Krakově na dvoře Kazimira IV. a vyrůstal s jeho nejstarším synem Vladislavem, který se později stal českým králem. Byl to Kazimír Jagellonský, kdo Greifena v Krakově učinil rytířem.³ Jsou ale tyto důvody dostatečné, aby vysvětlily přítomnost pomořanského vévody mezi králi? Abychom se přiblížili možné odpovědi, podívejme se na interiér hradního sálu v Písku.

Účelem výzdoby sálu bylo oslavit krále Vladislava II.⁴ Jeho podoba, sedícího na trůnu, se nacházela na jižní stěně. Na východní stěně jsou viditelné biblické výjevy – Klanění Tří králů, Ukřižování a dvě spojené turnajové scény. Všechny jsou protějšky již zmíněných obrazů vládců na západní stěně. Na jižní, východní a také západní stěně je několik desítek erbů české vyšší šlechty. Severní zeď zdobí scéna bitvy s městem v pozadí (a vyobrazení biblického krále Davida a další neidentifikované postavy v klenebních kápích). Turnajové scény vedou k hypotéze, že malíř vytvořil obrazy na objednávku Jaroslava Lva z Rožmitálu. O něco dříve (nebo možná ještě tou dobou) byl zástavním pánem hradu v Písku a navíc předním českým diplomatem a cestovatelem dobře znajícím západní Evropu.⁵ Proto se jevil se jako vhodný „kandidát“ na objednavatele maleb s tímto programem; tím více, že mezi politicky angažovanou výzdobu s vazbami na české panské rody patří i vnitřní výzdoba jeho hradu v Blatné.⁶ V takové situaci by bylo odůvodněné očekávat jeho erb mezi erby českých pánů – ale ten zde není. Lze jen předpokládat, že – pokud zde vůbec byl – se nacházel na poškozené části výzdoby vedle obrazu krále Vladislava.⁷

Ve scéně Ukřižování jsou zobrazeny erby Jenštejnů a pánů z Dubé. Podle Augusta Sedláčka lze uvažovat pouze o dvojici Jan z Jenštejna a Anežka z Dubé, která byla zmíněna jako vdova v roce

Podoba pomořanského (štětínského) vévody Bohuslava X. Velikého (+1523) z rodu Greifenů na západní stěně sálu hradu v Písku z roku 1479.

Foto T. Droppa

Václav Šebelle, kresba západní stěny hradního sálu v Písku s galerií evropských panovníků (1863)

Sbírky Prácheňského muzea v Písku, inv. č. UK 174.

1454.⁸ O těchto osobách je však známo jen málo. Něco více lze říci o Pavlovi z Jenštejna, jak je popsán první znak na západní stěně (zleva). Byl synem Jana a Anežky, a bratrem Jindřicha, jehož jako majitele hradu v Písku v roce 1477 uvádí August Sedláček ve své monografii královského města Písku, bohužel však nerozhodl, zda se jednalo o zástavního pána nebo purkrabího (uvádí obě možnosti).⁹ Rod Jenštejnů měl v té době nejlepší léta za sebou a mezi pány se ve druhé polovině 15. století ani nepočítal.¹⁰ Nicméně o Pavlovi z Jenštejna a ze Skály víme, že se pohyboval v bližším okruhu královského syna, knížete Jindřicha Minsterberského. Často pobýval u něho v Kladsku¹¹, byl uveden jako svědek v listině z 9. 3. 1472, kdy si Poděbradové rozdělili mezi sebou své dědictví¹² a v listině krále Vladislava z 19. 11. 1479, kterou se panovník zavázal ohledně svých dluhů u potomků krále Jiřího.¹³ V souvislosti s tím se jeví jako zcela opodstatněné uznat za objednavatele maleb nikoli pana Jaroslava Lva z Rožmitálu, nýbrž bratry Jindřicha a Pavla z Jenštejna. Je možné, že šlo o projev jejich úsilí stát se příslušníky panského stavu, čemuž mohla heraldická výzdoba sálu nějakým způsobem předbíhat.

Pro tuto výzdobu mohly být důležité události, ke kterým došlo v roce 1479. Bylo poukázáno na to, že důvodem pro vytvoření maleb mohl být sjezd nebo turnaj s účastí krále, konaný v Písku.¹⁴ To však nevysvětluje turnajové scény ani obrazy panovníků. Kromě toho máme mezi erby například erb pánů ze Stráže, který vymřel po meči v roce 1474¹⁵, takže se o pět let později nemohl zúčastnit zasedání sněmu. Pro interpretaci programu proto může mít větší význam uzavření smlouvy, vyjednané v Olomouci v červenci 1479. Stvrzovala dvojí moc v České koruně: Vladislava v Čechách a Matyáše Korvína ve Slezsku, na Moravě a v obojí Lužici. Pro „pražského“ českého krále to znamenalo stabilizaci jeho dosud slabé moci, dříve omezené pouze na část Čech (t. zn. bez Českých Budějovic, Plzně a panství Rožmberků, Švamberků, pánů z Hradce a několika dalších rodů uznávajících Korvína) a na dvě města na Moravě (Uničov a Uherské Hradiště).¹⁶ Byl to také krok k překonání izolace na politické mapě Evropy. Až dosud Vladislava za českého krále považoval pouze jeho vlastní otec a od roku 1477 císař Fridrich III. Od roku 1479 – paradoxně – také dosud největší nepřítel Matyáš. Na uznání papeže si Vladislav musel počkat ještě osm let a jednou z překážek jeho získání byla manželská politika panovníka, která ho zapojila do politických souvislostí severních periférií České koruny a přiblížila k pomořanským problémům.

V roce 1476 zemřel poslední Piastovec v Hlohově (kdysi Velkém Hlohově) Jindřich XI. Zanechal vdovu, ještě nezletilou Barboru z Hohenzollernů, dceru markraběte Albrechta Achilla. Podle sňatkové dohody měli Hohenzollernové v případě Jindřichova úmrtí bez potomků, převzít hlohovské knížectví (nejsevernější část Slezska) jako Barbořino věno. Problém byl v tom, že nárok na ně vznesl vzdálený příbuzný Jindřicha XI., kníže Jan II. Zaháňský řečený Šílený (oba Piastovci měli společného dědečka Jindřicha IX. Vrabce). V roce 1472 prodal Jan II. své Za-

Vévoda Bohuslav X. Veliký s manželkami Markétou Braniborskou a Annou Polskou. Detail z rodokmenu Greifenů od Cornelia Krommenyho z roku 1598. — Zdroj: Wikipedia

háňské knížectví příbuzným své matky, saským vévodům Albrechtovi a Arnoštovi Wettinům, a zůstal knížetem bez země. Protože od olomoucké volby Matyáše Korvína českým králem v roce 1469 jej slezské stavy považovaly za právoplatného českého panovníka, Jan II. přesvědčil Korvína o hrozbě, že územní expanze Hohenzollernů do oblasti Slezska (a Koruny české) ohrožuje integritu českého státu a s královou finanční pomocí se pustil do války s Albrechtem Achillem a jeho synem Janem Ciceronem. Během konfliktu, který trval až do roku 1482, se mu podařilo získat většinu území hlohovského knížectví.¹⁷ Před uzavřením míru se však Barbora podruhé provdala, tentokrát za Vladislava II. Jagellonského. Jelikož byla stále ještě nezletilá, šlo o manželství per procura. Po vojenských úspěších knížete Jana II. a jeho podpoře ze strany Matyáše Korvína, Vladislav rychle ztratil o toto manželství zájem. Navzdory tlaku markraběte Albrechta Achilla a papeže nevzal Barboru do Čech a nedovršil jejich manželství. A tak pokus o získání kurfiřtského rodu Hohenzollernů jako politického spojení záhy skončil neúspěchem pražského Jagellonce.¹⁸

V takové situaci platí zásada – nepřátelé našich nepřátel jsou naši přátelé. Pomořanský vévoda Bohuslav X., ačkoli se v roce 1477 oženil s dcerou Albrechtova bratra, odmítl mu složit lenní hold (Pomořansko bylo lénem Braniborského markrabství). A co víc – Greifeny a Hohenzollerny rozděloval velmi starý spor, který začal v dobách Václava IV., o panství Beeskow a Storkow v Dolní Lužici (která, připomeňme, byla lénem České koruny).¹⁹ Bohuslav v boji s Albrechtem Achillem neuspěl. Braniborská ofenzíva v roce 1478 jej stála ztrátu důležitých hradů a mnoho

pomořanských rytířů bylo markrabětem zajato. Do bojů bylo také zapojeno vojsko Matyáše Korvína, paralyzující v rámci zmíněné hlohovské války akce Hohenzollernů z jihu. Dá se říci, že Bohuslav měl v té době na své straně oba české krále – Matyáše i Vladislava. Zprostředkování saských vévodů vedlo v roce 1479 k uzavření pomořansko-braniborského míru. V jeho důsledku Bohuslav složil 1. srpna 1479 hold Albrechtovi Achillovi, který mu poté vrátil hrady, jež v průběhu války obsadil.²⁰

Existuje mnoho důvodů, proč se o tento konflikt mohl zajímat Vladislav II. Jagellonský. Kromě toho, že se s Bohuslavem X. znal z dětství stráveného v Krakově a kromě Vladislavových manželských komplikací ve vztazích s Hohenzollerny, to byla záležitost výše zmíněných dolnoloužických panství. Jejich vrchním pánem byl český král, i když – stejně jako v případě Slezska – sem po roce 1469 pravomoci českého krále vládnoucího v Praze nedosahovaly. Lužice ovládal Matyáš Korvín. Byl to však Vladislav, a ne Hunyady, kdo měl k dispozici korunní archiv na hradě Karlštejně, a v něm – jak nám o něco později napsal archivář Matouš z Chlumčan ve svém popisu – se nalézaly listiny k lenním závazkům Braniborské marky (*listové na Bramburskú zemi*).²¹ Rozhodnutím Zikmunda Lucemburského v roce 1415 bylo Braniborsko – poslední územní zisk Karla IV. – předáno do rukou Hohenzollernů, ale formálně se jednalo o zástavu České koruny, na kterou se v době jagellonské v Čechách pořad pamatovalo.²² Zástava však nikdy nebyla vyplacena. Zůstal opravdu její lenní vztah ke Koruně pouhou archivní záležitostí? Pokud Bohuslav X. odmítl vzdát feudální hold braniborskému markraběti, který byl de iure leníkem českého krále, nemohla záležitost v Praze zůstat bez povšimnutí. Bohužel o tom nic nevíme a zbývá jen říci, že jedinou takovou ozvěnou může být přítomnost obrazu Bohuslava X. mezi evropskými panovníky v sále hradu v Písku. Pokus o odpověď musí být spojen s podrobným výzkumem nároku České koruny na odpadlou zemi, o němž víme, že existoval v politickém povědomí dlouhé generace nebo dokonce staletí.

Na jižní stěně sálu si vedle obrazu a erbu krále všiml August Sedláček nápisu, komentujícího erb Poděbradů – synů krále Jiřího: *Hynek. knyzeze nysstberk a hrabye kladczky*.²³ Je těžké vysvětlit zmínku o nejmladším z královských synů, Hynkovi, který otevřeně podporoval Matyáše, nikoli Vladislava. Proto se domnívám, že jde o jeho stejnojmenného staršího bratra Jindřicha, který byl jedním z pilířů moci Jagellonce v Čechách. Navíc se velmi silně angažoval v politice v severní části České koruny, už jen proto, že jeho manželkou byla Uršula Braniborská, Barbořina starší sestra. Kdyby bylo manželství Vladislava a Barbory dovršeno, Jindřich Starší by se stal téměř členem královské rodiny. Minsterberský vévoda i kladský hrabě se nicméně velmi angažoval v konfliktu let 1476–1482, známém jako první válka o hlohovské dědictví; jeho zprostředkování jej nakonec ukončilo ve slezském opatství v Kamenci v Minsterberském knížectví, které Poděbrad vlastnil.²⁴ Problém je v tom, že v pramenech nebyl Jindřich Starší označován jako

Hynek.²⁵ Je možné, že August Sedláček jméno špatně přečetl, anebo spletl něco malíř, který – připomeňme – z vévody Bohuslava udělal krále, takže jeho důvěryhodnost není stoprocentní.

Domněnka týkající se identifikace postavy, skrývající se pod jménem Hynek se setkává s jistou podporou – Klara Kaczmarek-Lów, rozebírající program sochařské výzdoby průčelí farního kostela v Písku, formulovala nedávno předpoklad, že postavou v knížecí koruně je právě Jindřich Starší Minsterberský²⁶. Když toto mínění spojíme s doloženými vazbami Pavla z Jenštejna s Poděbradem, získá tento hypotetický obraz ostřejší kontury.

Když se vrátíme k přítomnosti knížete Bohuslava X. mezi evropskými vládci, stále nevíme, proč byl zobrazen s královskou korunou. Snad je příčinou malíř, který byl přesvědčen, že maluje galerii králů. Vystává ještě jedna myšlenka, velmi odvážná. Možná, že odmítnutí složit lenní hold Braniborům, souviselo s nějakými sny o královské koruně. V této věci však mohl rozhodnout pouze jediný muž – císař Fridrich III., v té době spojenec Vladislava Jagellonského. Nemá smysl násobit spekulace – ta předložená by měla sloužit pouze k upozornění badatelů na tyto problémy. Sál hradu v Písku ukazuje, že pouta, vízící různé části Evropy, byla v 15. století mnohem silnější, než připouštěly generace pozdějších badatelů. Když se zamyslíme nad tehdejšími česko-pomořanskými styky, stačí zmínit českého pána Benedikta z Valdštejna, biskupa v Kamenci nad Baltem a jednoho z blízkých spolupracovníků knížete Bohuslava X.²⁷, bylo to ale až v letech následujících po vytvoření píseckých maleb.

POZNÁMKY

1 August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království Českého. VII. Písecko*. Praha 1889, s. 182. Za bibliografickou pomoc, inspirativní diskuse a podněty děkuji panu Mgr. Janu Adámkovi.

2 Tamtéž, s. 180.

3 O něm: Fr. THIEDE *Chronik der Stadt Stettin*. Stettin 1849, s. 348–355; Martin WEHRMANN, *Genealogie des pommerschen Herzogshauses*. Stettin 1937, s. 105–107; TÝŽ, *Geschichte von Pommern*. 1, Gotha 1919, s. 227–229; Edward RYMAR, *Rodowód książąt pomorskich*. Szczecin 2005, s. 105–109, 383–389; Bogdan WACHOWIAK, *Szczecin w okresie przewagi państwa feudalnego 1478–1713*. in: *Dzieje Szczecina*. 2, *Wiek X–1805*, ed. Gerard Labuda, Warszawa – Poznań 1985, s. 774–776; Karl-Otto KONOW, *Bogislaw-Studien. Beiträge zur Geschichte Herzog Bogislaw's X. von Pommern um die Wende vom 15. zum 16. Jahrhundert*, Siegen 2003.

4 O malbách mimo jiné A. SEDLÁČEK, *Hrady*, VII, s. 180–188; Josef SOUKUP, *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém XXXIII. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu píseckém*. Praha 1910, s. 196; Emanuel POCHE (ed.), *Umělecké památky Čech*. III, P–Š. Praha 1980, s. 51–52; Josef KRÁSA, *Nástěnná malba*, in: *Pozdně gotické umění v Čechách (1471–1526)*, Praha, s. 282; Jan ADÁMEK, *Bitevní výjev v gotickém sále píseckého hradu*, Prácheňské muzeum v Písku. Zpráva o činnosti za rok 1996, s. 39–42; Jiří KUTHAN, *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad z dynastie Jagellonců. I. Král a šlechta*. Praha 2010, s. 296–297; Robert ŠIMŮNEK, *Reprezentace české středověké šlechty*. Praha 2013, s. 193–194; Bogusław CZECHOWICZ, *Idea i państwo. Korona Królestwa Czech w latach 1457–1547. IV. Król i stany*. 2, *Książęta i szlachta*. B. *Magnaci*. Wrocław 2020, s. 182–189; o hradě stručně: Tomáš DURDÍK, *Královský hrad v Písku*. Písek 1993; TÝŽ, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 2000, s. 432–433.

5 Johann Andreas SCHMELLER (ed.), *Des böhmischen Herrn Leo's von Rožmítal Ritter-, Hof- und Pilger-Reise durch die Abendlande 1465–1467*, Stuttgart 1844; Simona KOTLÁŘOVÁ, *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008, s. 24–41; Michael BOROVIČKA, *Velké dějiny zemí Koruny české. tematická řada, Cestovatelství*, Praha – Litomyšl 2010, s. 59–64. Za objednavatele maleb Jaroslava Lva považovali například Josef KRÁSA, *Nástěnná malba*, s. 282 nebo J. KUTHAN, *Královské dílo*, s. 297.

6 J. KRÁSA, *Nástěnná malba*, s. 276–281; Jakub VÍTOVSKÝ, *Pozdně gotické nástěnné malby. Pět lidských věků na zámku Blatná*. Zprávy památkové péče 2001, s. 89–107; S. KOTLÁŘOVÁ, *Páni*, s. 112; J. KUTHAN, *Královské dílo, I*, s. 290–292; Vladimír ČERVENKA – Roman LAVIČKA, *Blatná. Děkaný kostel Nanebevzetí Panny Marie*. Blatná – České Budějovice 2015, s. 52; B. CZECHOWICZ, *Idea, IV, 2, B*, s. 170–177.

7 Dochovaných šlechtických znaků v sálu je 32 – kdyby existoval znak Jaroslava Lva, tak bychom získali christologické číslo 33. To však zůstává v oblasti spekulací.

8 A. SEDLÁČEK, *Hrady*, VII, s. 180.

9 August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou, Díl III.*, Písek 1913, s. 12.

10 O panském stavu v té době naposledy B. CZECHOWICZ, *Idea, IV, 2, A. Książęta i hrabiowie*, Wrocław 2020, s. 13–43 (obecně o vyšší šlechtě v Koruně); TÝŽ, *Idea...*, IV, 2, B, *Magnaci...* (jednotlivé rody).

11 Martin ŠANDERA, *Jindřich Starší z Minsterberka. Syn husitského krále. Velký hráč s nízkými kartami*. Praha 2016, s. 124, 134.

12 *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*. 1, ed. František PALACKÝ, Praha 1840, s. 300–306 (zde s. 306), č. 4.

13 *Tamtéž*, s. 309–310, č. 7.

14 Naposledy o tom R. ŠIMŮNEK, *Reprezentace*, s. 193, který chybně datoval malby do roku 1478, a sjezd do roku 1479. Zcela naopak Klara KACZMAREL-LÖW, *Świecka architektura publiczna w miastach Korony Czeskiej około 1500 roku jako przejaw reprezentacji*. Wrocław 2019, s. 223, 483 (turnaj v Písku v r. 1478, malby z roku 1479).

15 O rodu naposledy: Petr ŠTĚSTNÝ, *Jindřich ze Stráže: Itinerář cesty na vrchol moci a slávy (1450–1460)*. Vlastivědný sborník Dačicka, Jindřichohradecka a Třeboňska 20, 2008, s. 5–16; S. NOVÁKOVÁ, *Písemné prameny k dějinám strážského panství*. Vlastivědný sborník Dačicka, Jindřichohradecka a Třeboňska 19, 2007, s. 134–143.

16 Antonín, KALOUS, *Matyáš Korvín (1443–1490). Uherský a český král*. České Budějovice 2009, s. 179–185; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny České. VI, 1437–1526*. Praha – Litomyšl 2007, s. 427–438; B. CZECHOWICZ, *Traktat olomuniecki z 1479 roku*, Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka 70, 2015, 4, s. 17–32. TÝŽ, *Idea... III, „Mathias Primus Dei gratia rex Bohemiae”. Rehabilitacja nieuznanego króla*. Wrocław 2017, s. 96–109.

17 Hieronim SZCZEGÓŁA, *Głogowska wojna sukcesyjna*. in: *Głogovia Maior. Wielki Głogów między blaskiem dziejów i cieniem ruin*, edd. B. Czechowicz – Małgorzata Konopnicka, Głogów – Zielona Góra 2010, s. 99–109; Mario MÜLLER, *Der Glogauer Erbfolgestreit (1476–1482) zwischen den Markgrafen von Brandenburg, Herzog Johann II. von Sagan und Matthias Corvinus, König von Ungarn und Böhmen*. Slezský sborník 108, 2010, s. 22–59.

18 Josef MACEK, *Tři ženy krále Vladislava*. Praha 1991; Janusz SMOLUCHA, *Powikłane losy żon króla Czech i Węgier Władysława II Jagiellończyka*. in: *Świat kobiet w Czechach i w Polsce w średniowieczu i w epoce nowożytnej*, edd. Wojciech Iwańczak – Agnieszka Januszek-Sieradzka – J. Smolucha, Kraków 2018, s. 39–61.

19 Joachim ZDRENKA, *Der Streit um Beeskow und Storkow als Besitz der pommerschen Herzöge 1394–1479*. Jahrbuch für brandenburgische Landesgeschichte 46, 1995, s. 46–69 (k tomuto článku jsem se bohužel nedostal); tentýž, *Spór książąt szczecińskich z panami von Biberstein o dolnołużyckie ziemie Beeskow i Storkow w świetle materiałów rozjemczych*. Studia Zachodnie 3, 1998, s. 21–32.

20 Adolph Friedrich RIEDEL (ed.). *Codex diplomaticus Brandenburgensis. Sammlung der Urkunden, Chroniken und sonstigen Quellenschriften für die Geschichte der Mark Brandenburg und ihrer Regenten*. 2, 5, Berlin 1848, s. 258–308; Edward RYMAR, *Pomorze Zachodnie w walce o granice i suwerenność (1478–1479)*, Studia i Materiały do Historii Wojskowości 31, 1989, s. 67–109; TÝŽ, *Trzy relacje o wojnie pomorsko-brandenburskiej z lat 1478–1479*, Szczecin 2003, TÝŽ, *Wojny i spory pomorsko-brandenburskie w XV–XVI wieku, Zabrze 2012, s. 181–184*; Andrzej PUŁAWSKI, *Brandenburskie oblężenie zamku Szadzko w 1478 roku*. Rocznik Chojeński 2, 2010, s. 86–111.

21 Rudolf KOSS – Otakar BAUER, *Archiv Koruny české. I, Dějiny archivu*. v Praze, s. 134–137; Jana NEŠNĚROVÁ, *Das Urkundeninventar des Kronarchivs als Ständeprogramm für die Aufrechterhaltung der Integrität der Böhmischen Krone an der Schwelle zur Frühen Neuzeit*. in: *Die Kronländer in der Geschichte des böhmischen Staates. V, Geschichte – Erinnerung – Selbstidentifikation. Die schriftliche Kultur in den Ländern der Böhmischen Krone im 14.–18. Jahrhundert*, edd. Lenka Bobková – Mlada Holá, Prag 2011, s. 168–188.

22 Lenka BOBKOVÁ, *Markrabství braniborské v rukou Lucemburků*. in: *Korunní země v dějinách českého státu, II, Společně a rozdílně. Česká koruna v životě a vědomí jejích obyvatel ve 14.–16. století. Sborník příspěvků přednesených na kolokviu pořádaném ve dnech 12. a 13. května 2004 v Clam-Gallasově paláci v Praze*, edd. L. Bobková – Jana Konvičná – Luděk Březina – Jana Wojtucka, Praha – Ústí nad Labem 2005, s. 159–190.

23 A. SEDLÁČEK, *Hrady*, VII, s. 187.

24 O rodě Poděbradovců. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat. edd. Ondřej Felcman – Radek Fukala, Praha, Lidové noviny 2008; o Jindřichovi Starším naposledy M. ŠANDERA, *Jindřich Starší z Minsterberka*.

25 Což v rozhovoru dne 30. 12. 2020 potvrdil Jindřichův biograf, doc. PhDr. Martin Šandera, Ph.D. z Univerzity Hradec Králové, kterému děkuji za konzultaci.

26 K. KACZMAREL-LÖW, *Świecka architektura*, s. 223, 483 (do světské architektury autorka započítala také věže farních kostelů!); TÁŽ, *Fary w miastach Czech i Moraw ok. 1500 r. Kilka uwag o problemach świeckiej reprezentacji publicznej*, in: *Fara w mieście od średnowiecza do współczesności. Społeczność – Duchowość – Architektura – Wystrój. Studia z historii sztuki*, edd. Rafał Eysymontt – Dariusz Galewski, Wrocław 2019, s. 105–106. Badatelka psala o vazbách Jindřicha Minsterberského s Piskem (bez upřesnění); naopak – monografista knížete M. Sanderu ve své knize (viz pozn. 11) v místním rejstříku Písek vůbec neuvádí.

27 Antonín ROUBIC, *Benedikt z Valdštejna, olomoucký probošt a biskup v Pomořanech – Benedictus Episcopus Caunicensis in Marchia*. Vlastivědný věstník moravský 44, 1992, s. 45–57.

Písecký Neptun. Příběh jedné sochy a kašny

JIŘÍ PEŠTA & BOHUMÍR BERNÁŠEK

V šedesátých letech 18. století se výraznou dominantou píseckého Velkého náměstí stala dvoupatrová budova nové radnice se dvěma nárožními věžemi. Její stavba byla zahájena již roku 1740, ale kvůli válečným událostem a také práci na nedalekých kasárnách musela být na dlouhé roky přerušena. Na radnici se začalo znovu pracovat až roku 1763 a za dva roky byla hotova hrubá stavba. Dne 5. ledna 1767 byla nejprve s velkou slávou vysvěcena radniční kaple sv. Kateřiny a den poté i celá radnice, kterou zdobil plastický městský znak v trojúhelníkovém štítu v hlavním průčelí a sochy Spravedlnosti, Síly a Trpělivosti od českobudějovického sochaře Leopolda Hubera z roku 1764 na atice nad štítem. Roku 1769 byly ještě instalovány hodiny, které předchozího roku zhotovil pražský dvorní hodinář Sebastian Londesperger.¹

Stavbou radnice však zvelebování Velkého náměstí neskončilo, už 21. listopadu 1765 písecká městská rada rozhodla, že v tomto prostoru vznikne také nová kamenná kašna.² Smlouva na zhotovení kašny byla uzavřena 27. září 1766 s místním kameníkem Josefem Štěrbou,³ 2. prosince téhož roku pak městská rada písemně požádala podkomořský úřad o schválení vydání potřebné částky z obecního důchodu.⁴

Podkomoří Jan Filip Běšín z Běšin⁵ jako představený úřadu dohlížejícího na hospodaření královských měst udělil svůj souhlas již 3. ledna 1767, stanovil si však podmínku, že náklady na novou kašnu nesmějí přesáhnout částku 400 zlatých rýnských: „*Přátelé jmilí, v následku vaší zprávy od 2. minulého měsíce tímto se povoluje, by jste v tamním městě novou kašnu z kamene, jenž, když ona více nežli 400 fl. r. koštovat nebude, na náklad obce vystavěti dáti mohli. Dáno při král. ouřadu podkomoř. zemském v Praze dne 3ho ledna 1767.*“⁶

Práce na kašně započaly záhy poté. Už v únoru 1767 schwarzenberští poddaní Tkadlec a Bican z nedaleké vsi Kluky přivezli 10 sáhů zdícího kamene „*k podezdění nové kašny kamenné na Velkém rynku potřebného*“ a v březnu téhož roku byla pro kameníka Štěrbu a jeho tovaryše postavena přímo na Velkém náměstí dřevěná bouda, aby v ní „*kámen na novou kašnu kamennou tesati mohl*“.⁷ Štěrba byl se svou prací možná z větší části hotov již v roce 1767, dohodnutý honorář mu ale byl vyplacen až za tři roky po úplném dokončení kašny. V roce 1770 obdržel 235 zl. za kašnu, 20 zl. 20 kr. „*za postament a futra k ní*“ a 35 zl. 5 kr. za přivezení zdícího kamene k podezdívce kašny, celkem 290 zlatých 25 krejcarů.⁸

K vlastní stavbě kašny mělo podle původních představ dojít zřejmě v roce 1768. Nejprve

v lednu toho roku Tomáš Hašek ze Záhoří přivezl do Písku 30 sáhů kamene vylámaného v lomu v lese nad Starou cihelnou a určeného „*na novou kamennou kašnu před klášterem na Velkém rynku*“, dalších devět sáhů kamene pak ještě v únoru dovezli nejmenovaní povozníci rovněž ze Záhoří. Ze stavby ale nakonec sešlo,⁹ zřejmě kvůli vážnému poničení kamenného mostu při průchodu ledových ker na konci února roku 1768 a následným opravám, které si během celého roku vyžádaly velké množství stavebního materiálu a pracovních sil, v první řadě zedníků a kameníků.¹⁰

Na kašně se tak začalo znovu pracovat až v roce 1770. V únoru již zmíněný Tkadlec z Kluk postupně do města navozil 40 sáhů kamene, který v Píseckých horách počátkem roku vylámali zjednaní zedníci a který měl být použit „*do gruntů pod novou kašnu*“. Počátkem dubna pak ještě Bican z Kluk dovezl kámen „*na stupně ke kašně novej z Hor od Tmavý Strouhy*“, zapotřebí bylo celkem 17 fůr. V dubnu a květnu byly kopány grunty pro novou kašnu, v květnu se už také začalo stavět. Nejprve základy, poté klenutá podzemní šachta se zděným kanálem („klusem“) napojeným na stávající kanalizaci („hlavní klus pod Rynkem“), dlážděná podezdívka a nádrž kašny, kolem níž byly usazeny kamenné stupně. Spáry („fugy“) na dně kašny a jejích postranních stěnách, zhotovených z kamenných bloků, byly utěsněny pomocí speciálního tmele. Ke stavbě kašny se nedochovaly žádné plány, postup prací lze ale vysledovat z týdenních účetních záznamů:

— 12. 5.: zedníkům, nádeníkům a vězňům pod vedením zednického mistra Schwartzbaura „*od kopání gruntův a založení gruntovních zdí*“ 5 zl. 30 kr.

— 19. 5.: týmž „*od vyhnání nových gruntů pro kašnu kamennou*“ 18 zl. 24 kr.

— 26. 5.: týmž „*od zavření klenutí a vyrovnání gruntů pod kašnu*“ 16 zl. 52 kr., dále za kolomaz, lůj a mýdlo „*na mazání nového vozu k vezení kamenného postamentu na novou kašnu*“ 12 kr.

— 2. 6.: zedníkům, nádeníkům a vězňům „*od vykopání hejčku neb klusu k fortně a založení gruntovní zdi po jedné straně*“ a „*od rumu vyvážení a písku vožení*“ 38 zl. 46 kr.

— 9. 6.: týmž „*od vyhnání gruntovních zdí v klusu a klenutí kamenného zavření*“, „*od pucování starého klusu*“ a „*vyvážení z města rumu a zpátky písku vožení*“ 39 zl. 36 kr.

— 16. 6.: týmž „*od vyražení ramenátů a šalovaček, též usazování 5 ploten dlažby kamenné*“ a „*od forování aneb vyvážení rumu*“ 21 zl. 46 kr.

— 23. 6.: týmž: „*od vysazování dlažby štukové, 1 futra kamenného, též při klusu ve fortně kus zdi vyhnání*“ a „*pucování klusu a tlučení materiálu na kyt*“ včetně pořízení jednoho hrnce na vaření fermeže potřebné do tmelu 12 zl. 50 kr. 3 d.

— 30. 6.: týmž „*od pokládání dlažby kamenné štukové a 2 futer kamenných uložení a zadělání, pucování hlavního klusu pod Rynkem, tlučení a požívání materiálu na kyt*“ 10 zl. 1 kr. (v tom i zakoupení půl libry svíček „*k pucování štuků*“), Janu Novákovi z Boru za 63 žejdlíků lněného oleje na tmel „*na kytování nové kašny*“ 8 zl. 24 kr., Bicanovi a sedlákům z Kluk od přivezení 14 fůr štukového kamene a tří kusů kamene „*na postament ke kašně novej*“ 21 zl. 40 kr.

— 7. 7.: zedníkům, nádeníkům a vězňům „*od dopoložení dlažby a podělání ploten, též postavení postranic*“ 7 zl. 37 kr. 3 d.

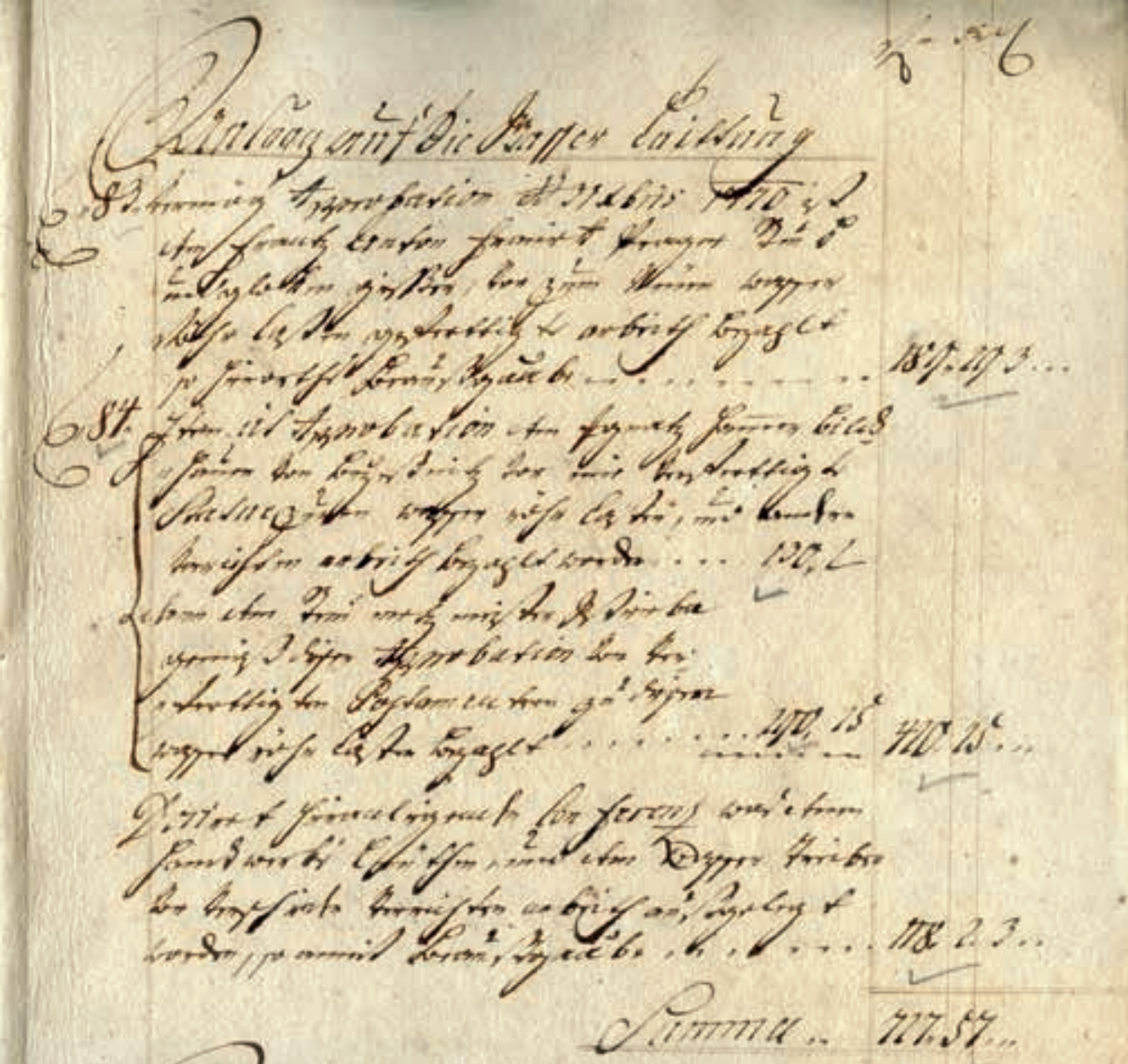
— 14. 7.: týmž „*od usazování dolejších stupňův a podělání okolo kašny*“, též Janu Brabencovi „*od přivezení 800 kusů cihel pod trouby a pilírky*“ 6 zl. 53 kr.

— 21. 7.: zedníkům, nádeníkům a vězňům „*od dousazení spodních stupňův okolo kašny a vypucování fugův v dlažbě*“ 1 zl. 9 kr.

Celkové náklady na zednické a povoznické práce, které byly dokončeny v červenci 1770, byly vyčísleny na 257 zlatých 59 krejcarů.¹¹

Záhy poté byl také doprostřed kašny umístěn sloup s pískovcovou sochou Neptuna, které na zakázku zhotovil sochař Ignác Hammer (1741–1801) ve své dílně v Dobré Vodě nedaleko Březnice.¹² Lze tak soudit z následující účetní položky v městské konferenční knize, podle níž byl 21. července 1770 vydán 1 zlatý 5 krejcarů čtyřem pacholkům za dvě jízdy „*k Dobré Vodě k Březnici pro figuru na kašnu*“, a sice za dva dny cesty a potřebnou kolomaz a olej.¹³ Je však zajímavé, že smlouvu „*na sloup a statui*“ a další s tím spojenou práci město s „řezbářem“ Ignácem Hammerem uzavřelo až 22. září 1770.¹⁴ V uvedeném roce ale už socha Neptuna bezpochyby zdobila novou kašnu, dokládá to důchodní účet za druhé pololetí roku 1770, datovaný k 30. prosinci toho roku, podle nějž byl Hammerovi vyplacen slíbený honorář ve výši 130 zlatých za zhotovení sochy ke kašně a jinou odvedenou práci (obr. 1).¹⁵

Socha Neptuna, římského boha moře a pramenícího vodstva, bývala oblíbenou ozdobou kašen. V našich zemích došla největšího rozšíření – možná trochu paradoxně – právě v době baroka. Tomuto pohanskému božstvu bylo přisuzováno, že brání suchu a vysychání pramenů, mezi jeho obvyklé atributy patřil trojzubec, delfín a mořští koníci.¹⁶ Tradičně pojednal

Obr. 1 | Rubrika výdajů na vodovod v obecním důchodním účtu za druhé pololetí roku 1770, v níž jsou zaneseny honoráře za práci na kašně pro zvonaře Františka Antonína Francka, sochaře Ignáce Hammera a kameníka Josefa Šterbu a náklady na další řemeslníky a vodáka.

SOKA Písek, AM Písek, kart. 565, sign. B II 55.

svého Neptuna i Ignác Hammer. Sochu, jejíž originál je dnes uložen v lapidáriu ve Sladovně, zobrazil s rybou, podle všeho delfínem, a do ruky jí vložil trojzubec. Neptun je zahalen pouze pláštěm, který má omotán kolem levé ruky a který mu zakrývá oba boky. Hlavu s plnovousem a dlouhými vlasy má natočenou mírně doprava, dívá se před sebe. Vahou svého těla spočívá

Obr. 2 | Pohled na dům „U Hada“ na Velkém náměstí čp. 120, dnes sídlo Okresního státního zastupitelství. Vpravo dům „U Tří korun“ čp. 119. V popředí Neptunova kašna.

SOKA Písek, Sbírka fotografií, kart. 4, fotoalbum se snímky Písku od Jaroslava Pacovského z roku 1896.

na pravé noze a levou, mírně pokrčenou nohou stojí na hlavě esovitě stočené ryby, jejíž ocasní ploutev se otírá o Neptunovo levé stehno. Postava je vybočená doprava, pravici má položenou na levém stehnu hned nad ocasní ploutví ryby, v levé ruce drží trojzubec.¹⁷ Je ale pravdou, že v porovnání s jinými podobnými barokními sochami z Čech a Moravy působí písecký Neptun poněkud strnule a neuměle.¹⁸ Současná podoba sochy (obličej, paží, nohou aj.) je ovšem do značné míry ovlivněna i pozdějšími opravami, často velmi radikálními, o nichž bude ještě řeč. Výška sochy činí 175 cm, spočívá na podstavci o průměru 50 cm. Piedestal, na němž Neptun stával, byl podle zaměření z roku 1837 vysoký přibližně 350 cm.¹⁹ Podle vzpomínek pamětníků byl tvořen skupinkou čtyř delfínů a dalšími reliéfy,²⁰ jež jsou částečně patrné i na dochovaných fotografiích. Vodní stříky na fontáně byly zřejmě řešeny ve dvou rovinách: horní byl veden z hlavy ryby přidržované Neptunem (příslušný otvor činí 10 cm) a dolní ze čtyř trubek vycházejících z tlam delfínů na podstavci (obrázky 2 a 3).

Důležitý podíl na stavbě kašny měl ještě pražský zvonař, kovolijec a výrobce děl František Antonín Franck,²¹ jenž 31. prosince 1770 obdržel z obecní pokladny 189 zlatých 29 krejcarů 3 denáry. Jeho práce není v účetním záznamu blíže specifikována, dá se ale předpokládat, že ve Frankově dílně byly odlity potřebné trubky, součástky čerpacího zařízení a další kovové díly ke kašně, možná i Neptunův trojzubec.²²

V literatuře je však již od doby Augusta Sedláčka postavení kašny a vyhotovení sochy kladeno až do roku 1771.²³ Ze Sedláčkových výpisků k píseckým dějinám je zřejmé, že slavný historik vycházel jen z účetního potvrzení vystaveného 25. února 1771 městskou radou.²⁴ V této aprobaci, jejíž přepis následuje, jsou zaneseny pouze honoráře kameníka Štěrby („Stierby“) a sochaře Hammera („Hamera“) v celkové výši 420 zlatých (fl.) 25 krejcarů (kr.), ostatní výdaje spojené se stavbou kašny v ní zaznamenány nejsou:

„Tak jakož pro obecní potřebu na Velkém rynku v tomto král. městě Písku kamenná kašna nová postavena jest byla, za kteroužto Jozef Štěrbovi kameníkovi dle s ním dd. 27. Sept. 1766 zavřené smlouvy s mil[ostivým] podkom[orským] consensem dd. 3. ledna 1767 roku 235 fl.

<i>Item za postament a futra k ní</i>	<i>26 fl.</i>	<i>20 kr.</i>
<i>Pak od vezení kamene zdícího k podezdění kašny</i>	<i>35 fl.</i>	<i>5 kr.</i>
<i>Řezbáři Ignat. Hamerovi za sloup a statui dle smlouvy s ním stalé 22. Septembris 1770</i>	<i>130 fl. r.</i>	
	<i>v summě 420 fl.</i>	<i>25 kr.</i>

z důchodu obecního] vyplaceno jest bylo.

Dle toho vůdce počtu peněžitého takové čtyři sta dvaceti zlatých rejns[kých] 25 kr. proti této aprobaci v počtě obecním] peněžitém za pořádné vydání provedsti věděti bude. Actum in consilio Regiae Urbis Pissecae die 25. Febr[uarii] 1771

Id est 420 fl. 25 [kr.] za vydání.“²⁵

Tímto dokladem (s dodatečně dopsaným datem 25. února 1771) tedy písecká městská rada potvrdila, že na Velkém náměstí byla postavena nová kašna a kameníkovi a sochaři byly již vyplaceny jejich odměny, které mají být zaneseny mezi výdaje v obecním peněžním účtu. Neopravňuje však k tvrzení, že kašna byla postavena v roce 1771, k tomu podle výše zmiňovaných pramenů došlo beze vší pochyby už předchozího roku. Ostatně i zmíněné honoráře pro Štěrbu a Hammera byly záúčtovány do peněžitého důchodenského počtu za druhé pololetí roku 1770, jehož konečný elaborát byl navzdory výše uvedené dataci zřejmě sepsán až v prvních měsících roku následujícího.²⁶

Obr. 3 | Pohled na Neptunovu kašnu z ústí Jungmannovy ulice. Fotografie (a výřez z ní) z alba vyhotoveného ve fotoateliéru V. Wietze jako dar Gustava Reinera Adolfu Scherlovi roku 1899.

Prácheňské muzeum v Písku, podsbírka Historická fotografie, sig. HF 07044.

Nelze ani vyloučit, že zmíněná aprobace byla vyhotovena pro potřeby podkomořského úřadu, jenž stavbu kašny povolil pod podmínkou, že nebude překročena částka 400 zlatých. K tomu sice nakonec došlo, ale podle aprobace jen o 20 zlatých. Podkomoří Běšín, jenž již předtím projevil rozhodný nesouhlas s pořízením soch ke zkrášlení písecké radnice, a u nějž se tedy zřejmě nedalo očekávat velké nadšení z kašny ozdobené Neptunovou sochou,²⁷ tak mohl být aspoň do určité míry uspokojen. Zároveň by to možná i vysvětlovalo, proč nebyly do aprobace zahrnuty odměny za práci zvonaře Francka, zedníků, povozníků a nádeníků, protože po jejich započtení by se doložitelné náklady na kašnu vyšplhaly k částce téměř 900 zlatých, tedy více než dvojnásobku finančního limitu stanoveného podkomořím.

Zajímavou otázku představuje i umístění kašny. Nebyla totiž postavena přímo ve středu náměstí, což vzbuzovalo údiv už ve čtyřicátých letech 19. století, ale v jeho jižní části před

měšťanskými domy „U Tří korun“ (čp. 119) a „U Hada“ (čp. 120), jen pár kroků od konventu dominikánského kláštera (pozdějšího kriminálního vězení). Podle zaměření z roku 1882 byla umístěna přibližně 4,5 metru od rozhraní obou domů. V této poloze byly základy kašny o délce 440 cm odhaleny i při archeologickém výzkumu v roce 2001. Zdivo kašny, z velké části odlámané, bylo zastiženo v hloubce 85–120 cm. V jižní části jím ve směru východ – západ procházela 90 cm široká chodba, zavalená velkými kameny. Pravděpodobně šlo o přístupovou chodbu směřující pod objekt k přívodu a vývodu vody, snad totožnou s „*klusem*“ doloženým v účtech z roku 1770.²⁸ Před domy čp. 119 a 120 je kašna zakreslena i na třech katastrálních mapách v měřítku 1:2880 z roku 1837. Zatímco na indikační skice (obr. 4) je její půdorys v souladu se skutečností přibližně čtvercový se zaoblenými rohy,²⁹ na originální mapě³⁰ a povinném otisku stabilního katastru³¹ se mylně objevuje tvar kruhový. Stejnou podobu kašny jako skica zachycují i dva plány Velkého náměstí z let 1843 a 1844 (obr. 11 a 10).

Proč však byla kašna zřízena právě zde? Jednou z možných odpovědí je, že nahradila starší kašnu, která se mohla nalézat přibližně někde v těchto místech. Stála už v 17. století, jak to dokládá poručení podkomořího Jana Václava Obyteckého z Obytec udělené písecké obci 4. srpna 1702: „...*kašny, jež blíž kostela farního, tak kláštera, které očitě jsem spatřil, všechny shnilé a rozlámané jsem spatřil, aby znovu postaveny byly.*“³² Obě kašny byly tehdy pouze ze dřeva, až roku 1736 byla před děkanským kostelem „*dílem důkladným a trvanlivým*“ postavena nová kamenná kašna, jež měla sloužit hlavně obyvatelům Drlíčova a Velkého rynku a z níž byla také voda vedena troubami až do pivovaru v areálu hradu.³³ Kašna na Velkém náměstí v té době podle všeho nestála, o jejím obnovení po „*dávném*“ čase bylo jednáno teprve roku 1748.³⁴ K postavení „*nové dubové kašny na Velkém rynku*“ nakonec došlo až roku 1753, za tesařskou a bednářskou práci bylo vydáno 39 zlatých. Kašna byla zhotovena z přitesaných a ohoblovaných dubových desek, které bednáři stahovali pomocí 16 železných obručí, další dvě obruče byly použity na stojan. Kašna měla vlastní střechu a její dno, k jehož vytvoření bylo použito i dřevo z jedné borové fošny, spočívalo na kříži z dubových trámů.³⁵ Trvanlivost podobných kašen bývala pochopitelně omezená.³⁶ Už za tři roky tak musela být postavena nová kašna, použity byly opět opracované dubové desky.³⁷ Přesnější zprávu o jejím umístění přináší zpráva pro podkomořský úřad ze srpna 1758, v níž se píše, že „*na dolejším Velkém rynku nic více nežli jedna kašna se vynachází a ta toliko přes celej rynek v jednom konci vedle kláštera položená se vynachází*“.³⁸ Zmiňována je i v souvislosti s příjezdem císaře Josefa II. do Písku 13. června 1766, kdy císařské kočáry stály právě u kašny na náměstí, slavnostně osvětlené svícemi.³⁹ Zřízením nové kamenné kašny pozbyla svůj význam a zanikla, potvrzuje to i „řád k hašení ohně v královském krajském městě Písku“ z 1. března 1771, podle nějž se při požárech měla voda nabírat v těchto kašnách a studnách: 1) v kašně na Velkém rynku proti dominikánskému klášteru, 2) v kašně na Malém rynku (dnešním Alšově náměstí), 3) v kašně u děkanského kostela, 4) v malé kašně

Obr. 4 | Výřez z indikační skici Písku z roku 1837 zachycující Neptunovu kamennou kašnu před domy čp. 119 a 120 na Velkém náměstí.

—
Národní archiv, Stabilní katastr – Indikační skici, sign. Prách 491.

u sv. Floriána (na dnešním Havlíčkově náměstí), 5) ve studnici na Malém rynku proti hostinci U Černého orla (čp. 50) a 6) ve studnici na Velkém rynku⁴⁰ (ta podle zpráv z 16. až 18. století stávala na jihovýchodním rohu náměstí).⁴¹

Nová kašna stejně jako její předchůdkyně sloužila obyvatelům Písku k nabírání pitné vody a byla napojena na starý obecní vodovod, který do města pomocí potrubí z vrtaných borových kmenů přiváděl samospádem vodu z lesních rybníčků poblíž samoty U Vodáka u dnešní Ameriky.⁴² Činí se o nich zmínka už v popisu městského majetku ve stavu před rokem 1547: „*Item při témž městě sou nějakí III rybníčkové maličší, kderých se rybami nic neužívá. Než toliko se z nich voda na město vede.*“⁴³ Ve zprávě z roku 1702 se hovoří o devíti rybníčcích neboli sázkách ležících pod rybníky Beranem a Baštou, „*odkudž před kolika sty lety netoliko kašny městský, všeliké studnice, alébrž všechny bývalé pivovary a sladovny, vinopalny i ke všem všelikým, co jméno míti mohou, potřebám vodním hojností vod se polívaly, nabyly a dost násobně přijímaly*“. V té době ale byly již značně zpustlé, „potrhané“ a zanesené, takže se tam říkalo V Stržích.

Zvláště v zimě z nich už delší čas netekla žádná voda, a proto ji měšťané byli nuceni dovážet. Hlavně pro potřeby pivovaru se rovněž musela zřídit studna u sladovny a vodárna u řeky, kvůli níž musely být proraženy otvory do městských zdí. Když ale „*jeden ubohý poddaný skrze tu vodárnu zabit, bez kříže a světla umřítí musil*“ (zřejmě následkem utonutí), byly všechny nádržky V Stržích zase uvedeny do řádného stavu a opatřeny novým potrubím, aby mohly opět městu dodávat „*nadhojnost vody*“.⁴⁴

Podle komisionálního ohledání z 5. června 1800, jehož se účastnil i proslulý schwarzenberský inženýr a projektant šumavských plavebních kanálů Josef Rosenauer, poskytovaly vodu pro městský vodovod následující rybníky: 1) Nový rybník u dnešního Honzíčka a níže v údolí v řadě za sebou položené rybníky 2) Beran, 3) Tichávek, 4) Bašta, 5) Trubka a nejbliže k městu 6) Sázka, již zaniklý rybník, jenž se nalézal v místech dnešního parčíku při ulici Na Trubách (naproti domu čp. 600). (Nový rybník byl založen roku 1723, o dalších pěti rybnících jsou zprávy již z 16. století.) Mezi Trubkou a Sázkou se pak roku 1800 ještě rozkládaly čtyři menší rybníčky souhrnně nazývané Sázky, z toho dva pusté (ty měly být podle doporučení komise zcela zrušeny) a dva naplněné vodou.⁴⁵ Na Wiehlově mapě píseckých obecních lesů z let 1816–1818 již tyto čtyři malé nádržky zakresleny nejsou (obr. 5).⁴⁶ Vodovod býval ovšem závislý na rozmarech počasí. V zimě roku 1744 „*skrze tuhé mrazy*“ zamrzly všechny vodní trouby, takže se pro měšťany i do pivovaru musela přivážet voda z Otavy. Trouby byly nakonec kladeny po povrchu, aby do města tekla aspoň nějaká voda.⁴⁷ Počátkem roku 1768 museli zjednaní nádeníci „*propalovat*“ zamrzlý stojan na staré kašně před klášterem, vykopávat shnilé dřevěné vodovodní trouby a nahrazovat je novými, „*pak času nočního, by trouby nezamrzly, rožněm propalovati*“.⁴⁸ Krajský hejtman Vavřinec Ignác Schönplug z Gamsenberka magistrátu 4. prosince 1779 vytýkal, že po velkou část roku bylo v rybníčkách velmi málo vody, což se nepříznivě projeвило i na vodovodu. Nechápal však, proč městské kašny stále zejí prázdnotou, i když v posledních dnech silně přšelo. Kdyby při stávajícím větrném počasí vypukl požár, celý Písek by musel nevyhnutelně lehnout popelem. Hejtman nakonec magistrátu pohrozil, že pokud včas nepřijme opatření k nápravě, navrhne u zemského gubernia dočasné uzavření pivovaru jako trest za bezstarostné počínání zdejších měšťanů.⁴⁹

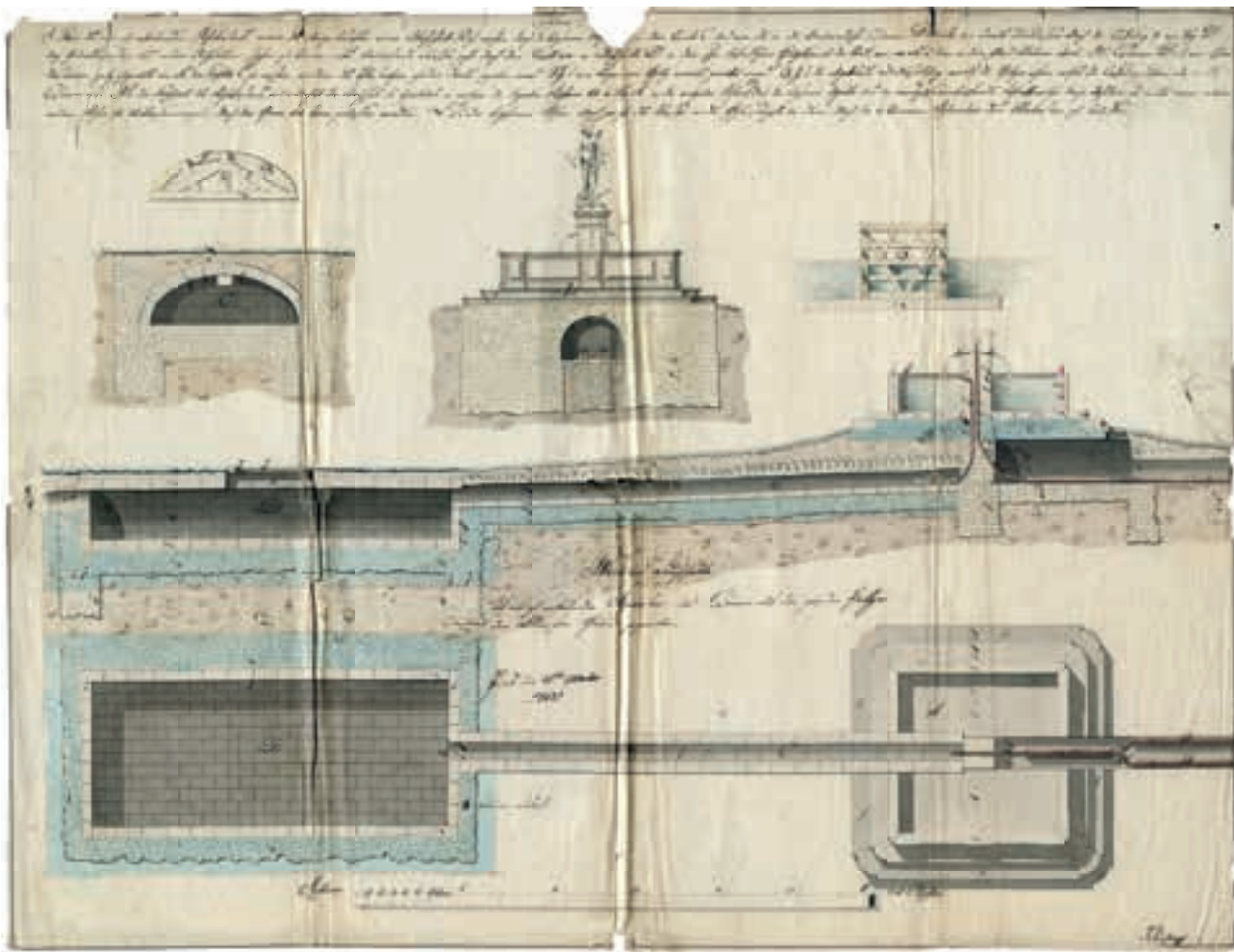
Ale ani písecký magistrát nebyl se stávající podobou vodovodu spokojený. Jak si 5. července 1786 postěžoval podkomořskému úřadu, kvůli vodovodu netrpěli jen obyvatelé města, ale i pivovar. Všechny „*nebeské*“ rybníčky totiž pravidelně v létě vysychaly a naopak v zimě „*při zde obvyklých silných mrazech*“ zase zamrzaly, takže do městských kašen často i několik měsíců v roce neproudila žádná voda, která se pak musela velkým nákladem vozit z Otavy. Jen z pivovarské pokladny muselo být každého roku na podobné dovozy vydáno více než 100 zlatých. V řece se voda navíc dala nabírat jen na dvou místech dosti vzdálených od města,

Obr. 5 | Výřez z mapy píseckých obecních lesů, kterou roku 1818 nakreslil Ondřej Wiehl podle svého zaměření z let 1816–1817, s rybníky pod Výhlídkami napájejícími městský vodovod. Odprava: Nový rybník („Neue Teich“), Beran, Tichávek, Bašta, Trubka a Sázka (rybníček u popisky „Wasserleitung“ – vodovod).

— SOKA Písek, AM Písek, sign. Al 496.

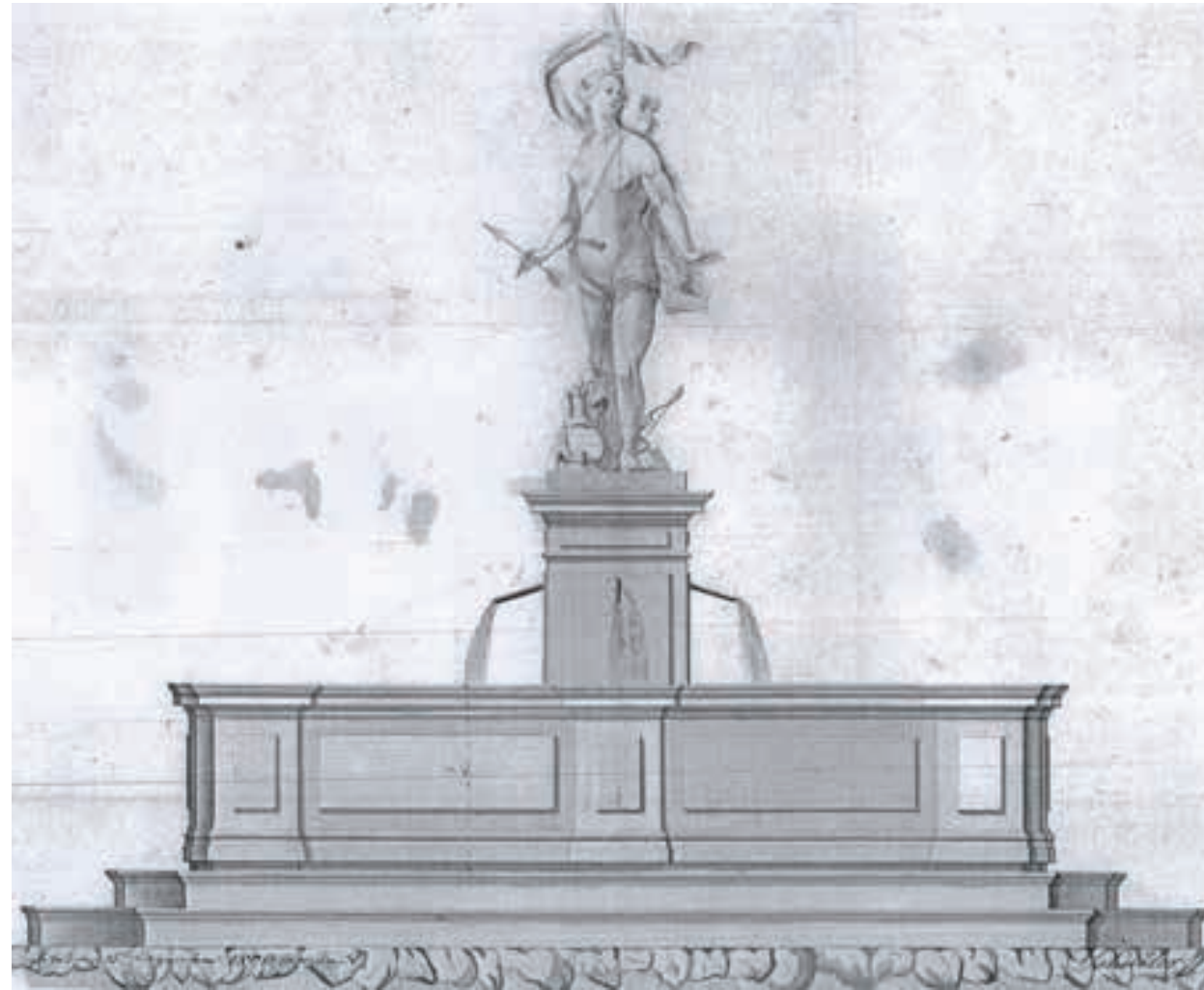
kam se mohlo zajet s vozy a kde nehrozilo utonutí. To ovšem představovalo značné riziko pro případ požáru. Ze špatné rybníční vody se ani nedalo uvařit dobré pivo, z čehož plynuly další škody pro pivovar. Průběžně prováděné opravy vodovodu ničily i městské lesy, neboť každého roku se musela vykácet více než stovka kvalitních kmenů na nové potrubí. Magistrát dále připomenul, že v celém Království českém by se sotva našlo podobné město jako Písek, kde by bývaly tak často vypláceny odměny za záchranu topících se osob. K většině případů tonutí, které končily i smrtí, docházelo tehdy, když nepozorná čeleď chodila k řece pro vodu. Jedinou možnou nápravu magistrát spatřoval ve stavbě vodárny, která by do města přiváděla

Obr. 6a na této a 6b na protější straně – nerealizovaný projekt kašny se sochou bohyně Diany a s ní propojené podzemní cisterny na vodu na severovýchodním rohu Velkého náměstí od městského stavitele Tomáše Schustera z 26. listopadu 1800. Uprostřed čelní pohled na kašnu se sochou Diany (s toulcem se šípy na zádech, šípem v pravici a psem a lukem u jejích nohou) a průřez podzemní částí kašny s klenutým kanálem a dvěma měděnými trubkami na přívod vody. Napravo odshora dřevěné zakrytí otvoru podzemní cisterny, průřez kašnou a její půdorys se znázorněním přívodních a odvodních kamenných kanálů a měděných trubek. Nalevo odshora tvar dřevěného ramenátu na vyzdívání klenby, příčný a podélný průřez a půdorys klenuté podzemní cisterny z kamenných kvádrů s otvorem na úrovni země pro čerpání vody v případě požáru, přívodním kanálem od kašny a výpustným kanálkem (zcela nalevo), jímž měla přebytečná voda odtékat do hlavního, již existujícího kanálu a odtud do Otavy. Podobně (až na podzemní cisternu) mohla být řešena i stávající kašna s Neptunem. Detail vyobrazení samotné kašny na plánu Tomáše Schustera z 15. prosince 1800.

—
SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 67, sign. XIV/1.

vodu z řeky. Ostatně z říční vody se prý vařilo i mnohem lepší pivo.⁵⁰ Veškeré snahy o zřízení vodárny, k níž si město již roku 1783 nechalo vypracovat plán od purkareckého mlynáře Augustina Krpejška a které podporoval i krajský úřad, však dlouho blokoval podkomořský úřad, jenž se obával přílišných nákladů a neúměrného zatížení obecní pokladny. Podkomoří Jan Marcel svobodný pán Henet sice roku 1799 změnil svůj zamítavý postoj, ale již zmíněná

komise v červnu 1800 nakonec konstatovala, že stávající vodovod může ještě nějakou dobu sloužit svému účelu.⁵¹ Na základě jejích závěrů vodovod mezi lety 1801 až 1804 doznal celou řadu vylepšení, rybníčky byly posíleny přivedením vody z pramenů na úpatí vrchu Jarníku a dřevěné potrubí bylo nově položeno ve dvou řadách a ve větší hloubce, aby tak snadno nezamrzalo. V rybníčcích byl také zcela zrušen chov ryb.⁵²

Ani po těchto úpravách však kvalita vody nebyla nijak valná, jak je zřejmé z půvabné vzpomínky Františka Rudolfa Bezděky (1788–1871) na starý vodovod i na rybník Vrtačky, jenž se nalézal v blízkosti dnešní pošty: „*Hned na počátku silnice Tábořské napravo u prvního stavení a můstku bývala dříve veliká a hluboká jáma, jako malý rybník, které říkaly vrtačky, poněvadž u ní se vrtávaly trouby k vedení vody do kašen městských a tak připravené pro potřebu u vodě plavaly, nač se já sám dobře pamatuji. Neb poněvadž voda měkká, ne jako nyní vodárnou z řeky, nýbrž z rybníků několika po sobě s vyhlídek dvojím položením trub se do města vedla, byla ona zvlášť z jara plná malých rybiček a jiného hmyzu, a po dost malém dešti velmi kalná. Pročež této cestě k lesu ještě říkají na trubách.*“⁵³

Obr. 7 | Zazimovaná Neptunova kašna.

— Prácheňské muzeum v Písku, podsbírka Historická fotografie, sig. HF 08131.

Z finančních důvodů nakonec nebyl realizován původní velkoryse pojatý projekt městského stavitele Tomáše Schustera⁵⁴ počítající mimo jiné i s výstavbou několika velkých podzemních vodojemů (na Velkém a Malém náměstí a u děkanského kostela), které měly sloužit hlavně jako zásobárny vody pro případ požáru. Kvůli nutným úsporám sešlo i ze stavby kamenné kašny se sochou římské bohyně lovu Diany,⁵⁵ pro niž bylo vybráno místo před nárožním domem čp. 8 na severovýchodní straně Velkého náměstí, tedy na opačném konci, než stávala kašna s Neptunovou sochou. Autorem návrhu této kašny, jež měla být zřejmě jakýmsi protipólem a doplňkem stávající fontány na rozlehlém náměstí, byl sám stavitel Schuster, jím podepsané výkresy jsou datovány k 26. listopadu a 15. prosinci 1800 (obr. 6). Namísto Dianiny kašny však musela být nakonec roku 1802 postavena mnohem skromnější dřevěná kašna na nedalekém Floriánském rynku (Havlíčkově náměstí), kde se předtím nalézal pouze jakýsi kamenný žlab.⁵⁶

Nejstarší dochovaný popis kašny na Velkém náměstí nalezneme v inventáři obecního majetku z roku 1803: „[Kašna] na velkém rynku velká kamenná s figurou Neptunem, při ní 4 olověný trubky, z nichž voda teče. Blízko té kašny 2 mříže na rynku u kláštera nad odtokem.“⁵⁷ O důležitou součástku byla kašna doplněna na počátku třicátých let 19. století, poprvé ji zmiňuje inventář z roku 1834: „Velká kamenná kašna na Velkém rynku s nástavcem Neptuna, 4 železnými výpustnými trubkami a mosazným kohoutkovým ventilem v napouštěcí trubce.“⁵⁸

Spáry v kašně a všechna spojení kamenných částí musely být pravidelně opravovány a tmeleny. V roce 1786 bylo na přípravu tmelu k utěsnění celého dna kamenné kašny na Velkém rynku zapotřebí 66 liber (37 kg) smoly, 3 libry (1,7 kg) vosku a 1,5 libry (0,8 kg) síry.⁵⁹ Ze srpna 1814 se dochovaly nabídky píseckých mistrů kamenických Josefa Štěrbý a Josefa Michla na „zakytování“ kamenných kašen na Velkém náměstí a u děkanského kostela, „které již na mnohejch místech vodu držeti nemohou“. I tyto nabídky uvádějí složení tmelu potřebného na vyspravení obou zmíněných kašen:

1) Nabídka Josefa Štěrbý: 110 liber (61,6 kg) smoly, 8 liber (4,5 kg) síry, 9 liber (5 kg) vosku, 8 liber terpentýnu, 8 nůši kovářského uhlí, za práci a suroviny celkem 112 zl. 32 kr.

2) Nabídka Josefa Michla: 120 liber (67,2 kg) smoly, 6 liber (3,4 kg) síry, 12 liber (6,7 kg) vosku, 10 liber (5,6 kg) terpentýnu, 8 nůši uhlí, za práci a suroviny celkem 124 zl. 12 kr.

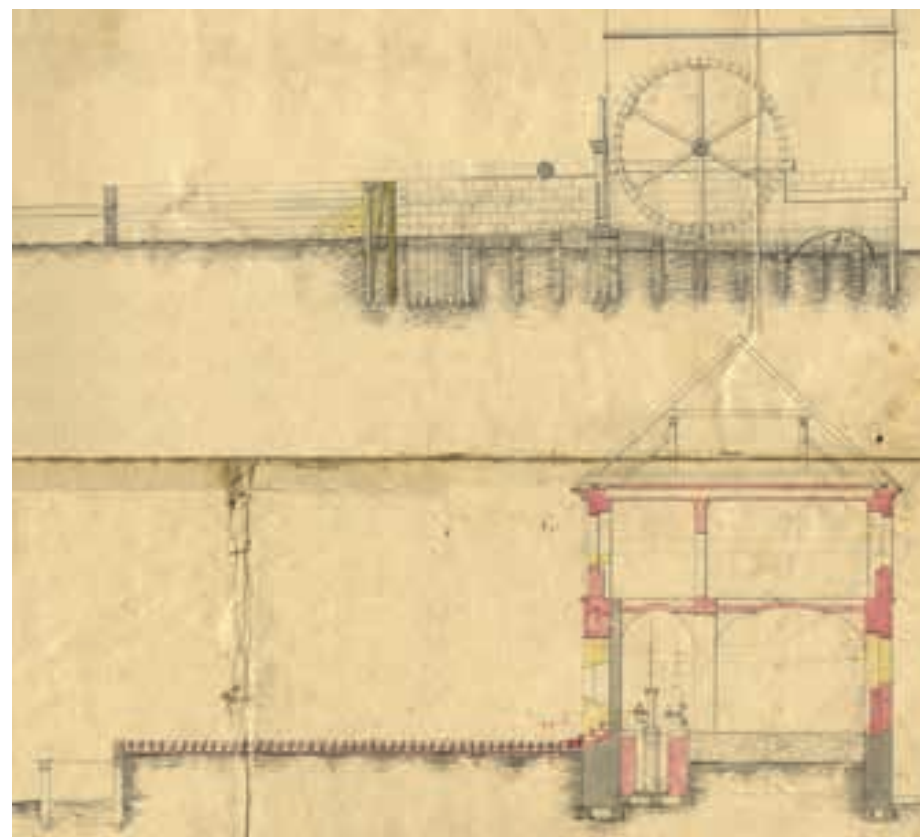
Městské návladnictví nakonec 8. září 1814 uzavřelo smlouvu s Josefem Michlem, jenž se zavázal, že veškeré práce dokončí do dvou týdnů a že za ně bude ručit po dobu tří let: „*Kdyby se ale dokázalo, že ty dvě kašny v tom času by tekly, neb vodu nedržely, on na své vlastní outraty je zase do dobrého stavu přivedsti povinen bude.*“⁶⁰ Podle citované podmínky by se dalo soudit, že k výběrovým řízením na tmelení městských kašen v té době docházelo každé tři roky, ve čtyřicátých letech 19. století se však už kašna musela kytovat každoročně, ideální čas pro to býval na jaře.⁶¹ K velkému poškození kašen na Velkém náměstí a u kostela došlo v zimě roku 1829/1830, kdy „*skrze tak neslýchané mrazy se tak v kytu rozstoupily a roztrhaly, že všady tečou*“. I tehdy zakázku na obnovu zničeného těsnění získal kameník Michl.⁶² Používání cementu k vyspravování spár u kamenných kašen je v Písku poprvé doloženo v padesátých letech 19. století.⁶³

Písecké kašny nebyvaly zřejmě na zimu vypouštěny, v účetních záznamech se totiž pravidelně objevují zprávy o vysekávání ledu z jejich nádrží.⁶⁴ Zajímavou vzpomínku z doby svého mládí nám v této souvislosti zanechal písecký rodák Jaromír Malý (1885–1955): „*Ozdobná kašna, již dominovala socha stojícího Neptuna, stála v Písku na Velkém (Riegrově) náměstí před domem „u hada“ (okresním soudem). Přes zimu bývala celá dřevěným lešením zakryta, aby voda nezamrzla.*“⁶⁵ Zprávy o zakrývání městských kašen na zimu zvláštní dřevěnou konstrukcí ale máme i ze starší doby. Už v účtech ze sedmdesátých a osmdesátých let 18. století se píše o dřevěném roubení (bednění, ohrazení, peření, přikrytí, foršláku) a prkenných střechách, které tesaři v listopadu nebo prosinci stavěli na dvou kamenných kašnách na Velkém náměstí a u děkanského kostela a které pak na jaře, někdy ale už v únoru rozebírali a ukládali do obecní kolny.⁶⁶ V účtu z roku 1786 se pak již přímo hovoří o zhotovení nové „*boudy nad kašnou na Velkém rynku*“, do níž se vcházelo dvojími dveřmi s okenicemi.⁶⁷ Velmi podobný

Obr. 8: Fotografie Podskalského mlýna s vodárnou (objekt na ostrově mezi řekou a mlýnským náhonem). Nad ústím náhonu dobře viditelné dřevěné vantroky, ve kterých se ukrývalo hlavní potrubní vedení vody do města. — Prácheňské muzeum v Písku, fotodokumentace, neg. 914.

obrázek nám poskytuje i nedatovaná fotografie pořízená zřejmě na sklonku 19. století, na níž jsou zachyceny tři ženy jdoucí pro vodu do dřevěného přístřešku kryjícího kašnu na Velkém náměstí. Ze snímku je rovněž zřejmé, že Neptunova socha na zimu zakrývána nebyla (obr. 7). Zajímavý dokument se dochoval z roku 1824, kdy při veřejné licitaci konané 6. prosince získal písecký mistr tesařský Jan Mls za nejnižší nabídku 8 zlatých 37 krejcarů od obce zakázku „*na přikrytí kašny u kostela a na Velkém place*“ pomocí „*dřevěné krythy*“. Podle příslušné smlouvy byl tesař Mls povinen „*tu krytku vyhotoviti, ale také zase rozbourati a dříví na místo na budoucnost uložit*“.⁶⁸ V prosinci 1838 bylo na stavbu dřevěného bednění („*hölzernen Verschlage*“) na všechny kašny a volně stojící odvodné trubky ve městě zapotřebí práce dvou tesařských tovaryšů a tří nádeníků, dále 21 „*řádných*“ prken a 330 laťových hřebíků.⁶⁹ Vedle toho byly ale používány ještě jiné způsoby zateplení městských kašen v zimním čase. V účtech z druhé poloviny 18. století se hovoří o obalování stojanů u kašen pomocí koudele, ale hlavně o obkládání kašen chlív-

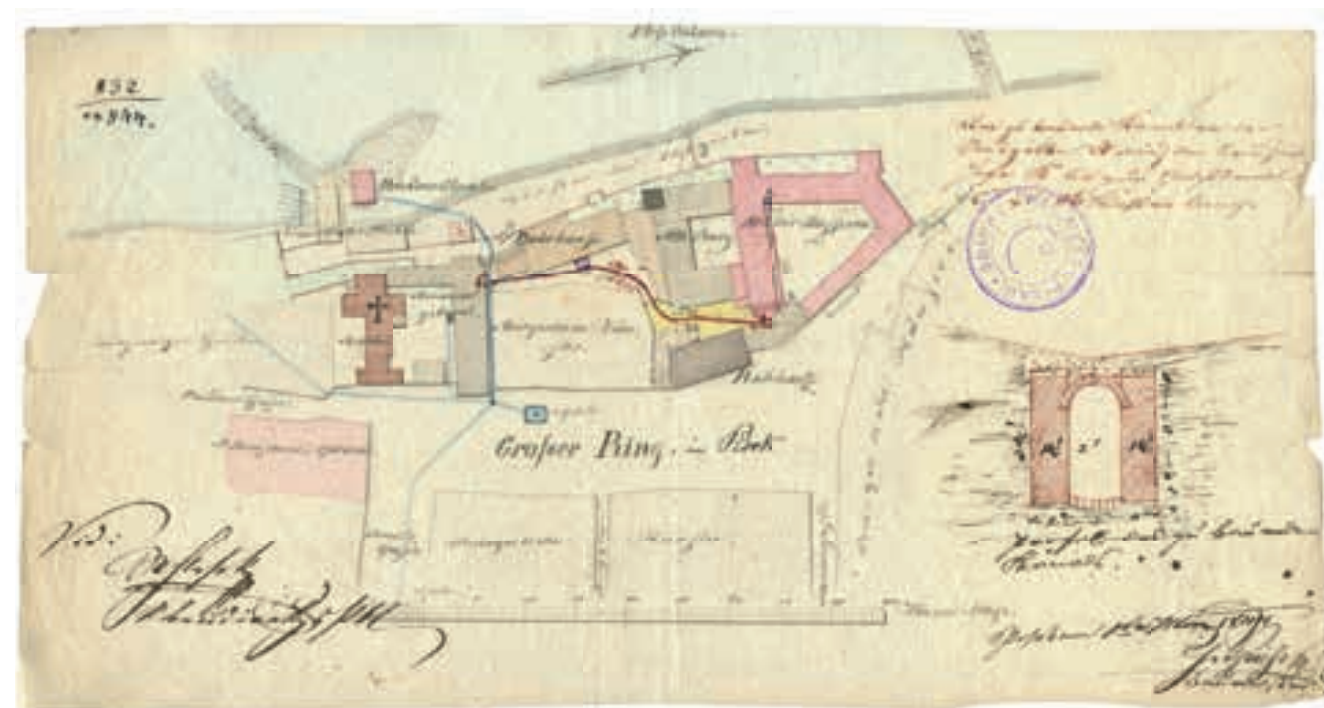
Obr. 9 | Upravené výřezy z plánu na stavbu vodárny na Otavě u Podskalského mlýna od městského stavitele Františka Spiesse z roku 1834 zachycující vodní kolo a jím poháněný tlakostroj.

— SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 38.

skou mrvou.⁷⁰ Při druhém popsaném způsobu se používala zásadně koňská mrva promísená slámou. Podle kvitance z 9. března 1840 bylo nadporučíku Janu Šestákovi, veliteli píseckého vojenského hřebčince a remontní stanice ve Švantlově dvoře, vyplaceno 18 zlatých konvenční měny za dodání 45 fůr čerstvé koňské mrvy „*k zakrytí městských kašen a jejich ochraně před mrazem*“.⁷¹ Podle dobrozdání obecního hospodářského úřadu z 22. listopadu 1839 však mnohem spolehlivěji než koňská mrva ochránilo kašny před mrazem dřevěné bednění.⁷² Na kašně na Velkém náměstí bývaly v 18. a 19. století oba postupy většinou navzájem kombinovány.⁷³ Hnůj byl přitom pěstován mezi dřevěné bednění a stěny kašny.⁷⁴ Ve druhé polovině 19. století bývaly v některých letech zkoušeny i jiné, hygieničtější materiály, jako třeba mech,⁷⁵ kompost,⁷⁶ lesní strouhanka⁷⁷ či piliny,⁷⁸ ale i v této době používání mrvy zdaleka převažovalo, výslovně doloženo je ještě k roku 1899.⁷⁹ K pravidelným jarním úkonům tak pochopitelně po odstranění dřevěného bednění patřilo odvážení hnoje od kašen a jejich důkladné čištění.⁸⁰

Kašny musely být mrvou obloženy ještě před nástupem prvních mrazů, na sklonku roku 1840 se však jejich zakrývání dosti opozdilo. Obecní návladní Svoboda proto musel 16. prosince 1840 podat magistrátu a krajskému úřadu náležité vysvětlení: „*Pro zachování kamenných kašen před mrazem je nezbytné jejich obložení koňskou mrvou, dokud se tato nalézá v čerstvém stavu a při chemickém kvasícím procesu obsahuje potřebné teplo. Protože v obecním Špitálském dvoře při nynějším počtu jednoho páru koní není čerstvá mrva produkováána v potřebném množství a jinak není k dostání v žádném soukromém domě nebo hostinci, tak ji obec neustále odebírá ze stájí v hřebčinci ve zdejší Švantlově dvoře za cenu každoročně stanovenou na 24 krejcarů konvenční měny za fůru, a to z toho důvodu, neboť tam je mrva vytvářena v největším množství. Pouze v letošním roce nastala ta okolnost, že kvůli úsporám je sice pod hřibata každý večer rozprostřena sláma k podestýlce, ale druhého dne ráno je tato sláma zbavena exkrementů a opět použita coby stelivo, takže jedna a tatáž sláma je hřibatům podestýlána nepřetržitě po dobu osmi dní. Tímto způsobem proto v letošním roku došlo k tomu, že se s dovozem čerstvé koňské mrvy muselo začít později, a vzdor té nejlepší vůli se obkládání kašen mrvou trochu opozdilo. Pouze na naléhavou žádost podepsaného návladního u pana velitele hřebčince byla podestýlková sláma ponechána pod hřibaty a tím návladnictví dosáhlo toho, že všechny městské kašny byly pomocí mrvy řádně ochráněny před mrazem a až do dnešního dne dodávaly obyvatelům města potřebnou vodu. Když ale návladnictví dnešního dne ráno zjistilo, že do kašny na Velkém rynku přitékalo jen velmi málo vody a do ostatních kašen vůbec žádná, tak bylo provedeno zkoumání na hlavním zdroji, totiž na vodovodu a přitom se zjistilo, že stavidlo umístěné před vodním kolem zcela zamrzlo, a proto musel být tento led odsekán vodákem, kterážto závada měla za následek, že kvůli překážkám v provozu vodního tlakostroje nemohla být potřebná voda přiváděna ke všem kašnám.*“⁸¹

V citované zprávě se hovoří o nové písecké vodárně, která stála zčásti na ostrůvku naproti Podskalskému mlýnu, zčásti na pilotech přímo v řece Otavě (obr. 8 a 9). Stavbu vodárny a na ní navazujícího vodovodu schválil roku 1834 krajský úřad, realizována byla v letech 1835 až 1836 podle projektu městského stavitele Františka Spiesse a krajského praktikanta Antonína Schickra, jehož zásadní podíl na celém díle je doložen pozdějším svědectvím F. R. Bezděky z roku 1858. Srdce vodárny tvořilo tříválcové čerpadlo, které podle projektu známého pražského vynálezce Josefa Božka (1782–1835) odlil zvonař Karel Bellman st. z Prahy. Litinový vodní stroj o hmotnosti 12,7 tuny pak ve druhé polovině roku 1836 na místě sestavil a do chodu uvedl Božkův syn Romuald. Čerpadlo poháněné vodním kolem tlačilo říční vodu do litinového potrubí, které ji přivádělo do veřejných kašen a nádržek. Vodovod začal veřejnosti sloužit pravděpodobně již na přelomu let 1836 a 1837, rok nato pak zemské gubernium rozhodlo o zrušení staré dřevěné vodoteče. Už roku 1836 byla také na nový vodovod napojena i kašna na Velkém náměstí, jeho trasu zobrazuje např. situační plán z roku 1844 (obr. 10). Potrubí bylo od vodárny ke kašně zřejmě vedeno kamennou klenutou štolou, jež byla v těsné blízkosti kašny zjištěna při výzkumu v roce 2001

Obr. 10 ± Plán od městského stavitele Františka Spiesse z 1. listopadu 1844 na zřízení zděného klenutého kanálu vedoucího od žumpy u kasáren přes pivovarský dvůr až do hlavního kanálu. Na plánu je zakreslena i vodárna u Podskalského mlýna („Druckwerlokale“) a od ní vedoucí vodovodní potrubí i s odbočkou ke kašně na Velkém náměstí („Röhrkasten“).

— SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 38.

a jejíž trasa se shoduje se situací na plánu z roku 1844. Štola o šířce 75 cm a výšce min. 160 cm byla podle všeho staršího data a sloužila patrně i k odvodu vody z kašny.⁸³

Velký hold tomuto dílu lidského umu vzdal již zmíněný František Rudolf Bezděka: „*Těn nynější vodovod jest proto paměti hodný, že ho málo kde nalezneš. ... Zde ale to jde jako krev v lidském těle, jedinou dost malou troubou dole u mlejna (kde jindy valcha bývala) jsoucí, kde tři boty železné střídavě pracují a vodu do oné trouby železné tlačí, tak že do celého města, ano i na předměstí a po domích těch, jichž majitel několika zlatými ročně náhradou jest, voda vzhůru dolů se žene. Ano, kdyby toho potřeba byla, může se na všech jiných místech uzavřít, aby na jedno místo potřebné pro oheň neb jiný pád, hojněji tekla. Vyvedl to tak hezky a dobře mladý praktikant u měřictví krajského Antonín Šikr, rozený Čech. — Jak brzo to do novin přišlo, bylo ze všech stran tázáno, co a jak ta věc možná. Ano i z Polsky se obětovali, takovému mistru outraty cesty a jiné zaplatiti, kdyby k nim cestu vážit i a u nich to také tak zříditi chtěl. Přišlo to přes pět tisíc na stříbre, tři dvacetníky na jeden zlatý počítajíc. Tento mistrovský kus jest vyveden roku 1836.*“⁸⁴

Samotná kašna na Velkém rynku „*včetně sochy nalézající se na podstavci uprostřed této kašny*“ prošla velkou renovací v roce 1837. Opravy prováděl písecký malíř a mistr sklenářský Jan Hubáček, jenž se ve smlouvě z 21. června 1837 zavázal, že „*tuto práci zhotoví dle svého obyčeje tak dokonale, aby kašna i socha sloužily k pravé okrase velkého náměstí*“. Jednotlivé opravy, jejichž celková cena byla stanovena na 21 zlatých 54 krejcarů, jsou rozepsány v rozpočtu z 19. června:

1) srovnání kamenného pažení vodního bazénu a zadělání spár pomocí trvanlivého tmelu (1 zl. 20 kr.);

2) vylepšení veškeré výzdoby a doplnění chybějících prvků na kamenném nástavci („*Aufsatz*“), na němž bylo odlomeno více kousků kamene (2 zl. 30 kr.);

3) stavba a posléze demontáž lešení z obecního dříví a prken, důkladné očištění sochy od veškerých nečistot a konečně ochranný nátěr žulových i pískovcových částí kašny včetně sochy, k němuž bude použita trvanlivá olejová fermežová barva kamenně zeleného („*steingrün*“) odstínu podle Hubáčkovy vlastní receptury (15 zl. 4 kr.);

4) pozlacení železného trojzubce pravým zlatem (3 zl.).

Máme tak před sebou výslovný doklad, že kašna i socha bývaly v minulosti natřeny zelenou barvou, celkovou výtvarnou kompozici pak ještě dotvářel Neptunův zlatý trojzubec. Nezodpovězenou otázkou zůstává, zda tomu tak bylo i před rokem 1837. Vyloučit to nelze, například socha sv. Jana Nepomuckého ve Vlachově Březí, kterou roku 1794 vytvořil rovněž Ignác Hammer, byla již od počátku natřena fermežovým nátěrem žluté barvy.⁸⁵ V rozpočtu se dále dočteme, že podstavec („*Piedestal*“), na němž stávala Neptunova socha, byl ozdoben různými figurami a drapériemi a jeho výška až k soše („*bis zur Statue*“) činila 11 vídeňských stop (3,5 metru). Pažení kašny mělo na výšku 3 stopy (0,95 m) a jeho obvod měřil 65 stop (20,4 m).

Jan Hubáček potřeboval na opravy pouhý měsíc, už 22. července mohl krajský inženýr Trostmann potvrdit, že všechny práce byly zhotoveny přesně podle rozpočtu a v dobré kvalitě („*gut und solid*“), a 14. srpna tak bylo schváleno vyplácení ujednaných peněz z obecního důchodu.⁸⁶

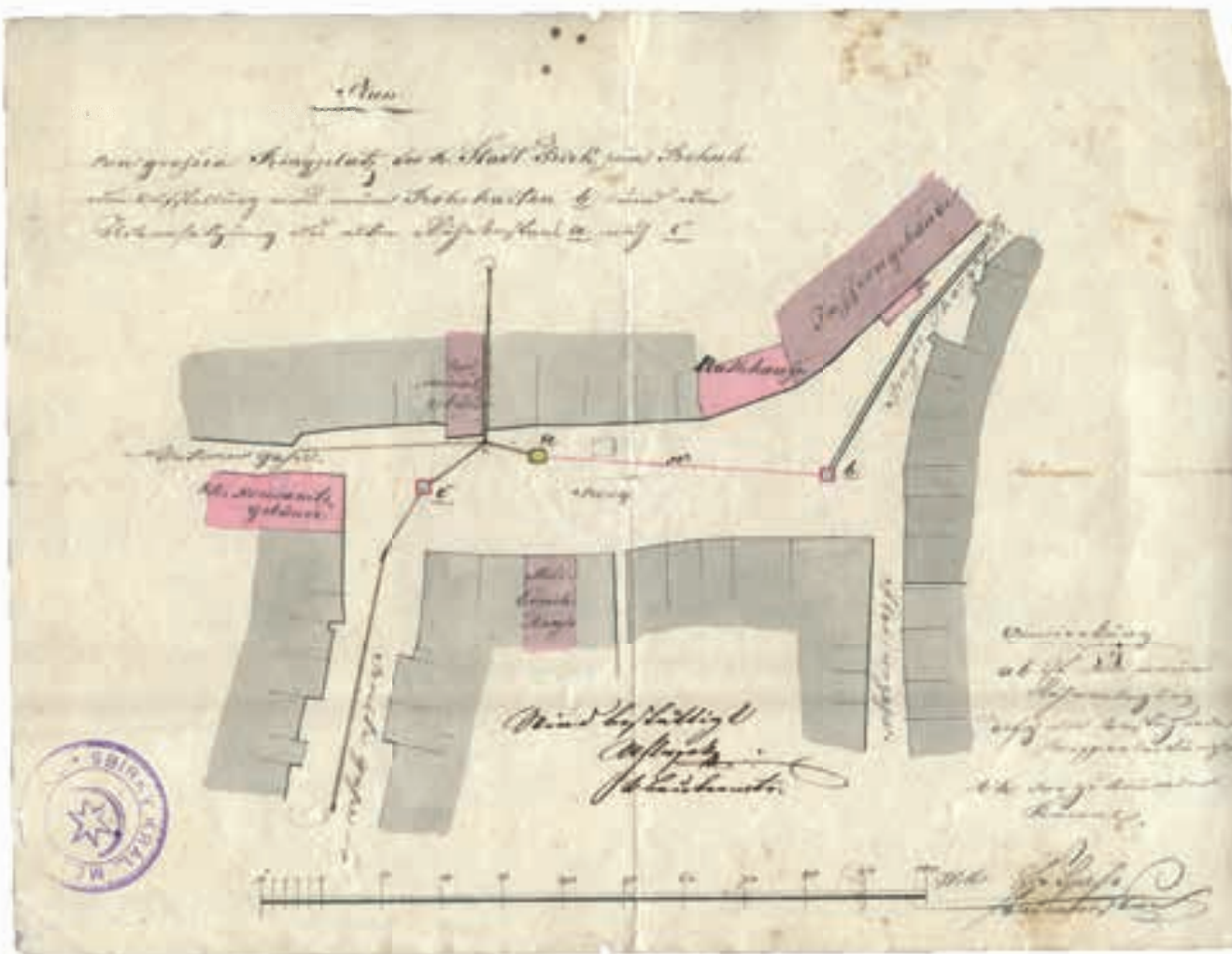
Namále měla kašna ve čtyřicátých letech 19. století. Zelený Neptun zjevně příliš nepadl do oka krajskému hejtmanovi Josefovi svobodnému pánovi Schrenkovi na Notzingu a Egmatingu (1797–1873), jenž byl do své funkce jmenován 2. května 1840 a jenž se na kašnu musel dívat z nedaleké budovy krajského úřadu čp. 27. Schrenk, jenž se za svého působení velmi zasazoval o zkrášlení krajského města a jehož jméno nese i antikizující pavilón v dnešních Palackého

sadech,⁸⁷ už 30. října 1841 vydal výnos, podle něž měla být kašna i se sochou přemístěna na jiné místo. Písecký magistrát se svými záměry podrobněji seznámil v přípisu z 6. března 1842, v němž vysvětlil, že s ohledem na symetrii Velkého náměstí, zlepšení jeho průjezdnosti a pro větší pohodlí veřejnosti musí být kašna i se sochou přesunuta přímo doprostřed náměstí, a sice na dva sáhy (cca 3,8 m) před dům čp. 117, aby stála přímo naproti uličce u masných krámů. I když uplynulo teprve pět let od poslední renovace, kašna se prý nalézala v nanejvýš špatném stavu, nedržela vodu a její tmelení si každoročně vyžádalo nemalé výdaje z obecního rozpočtu. Magistrát dostal za úkol, aby do dvou týdnů k této věci vypracoval potřebný posudek a rozpočet.⁸⁸

Magistrát v čele s purkmistrem Ignácem Šurdou (Schurdou)⁸⁹ si však dal pořádně načas a této zdravotní taktiky se úspěšně držel i v následujících letech. Veřejná licitace na práce spojené s přemístěním kašny se tak uskutečnila teprve 13. října 1842 a až 9. května 1843 byla uzavřena smlouva s jejím vítězem Františkem Schöttnerem.⁹⁰ Při komisionálním jednání 31. května 1843, jež mělo předcházet vlastní stavbě a jehož se účastnil i hejtman Schrenk, však purkmistr Šurda navrhl, že by možná dávalo větší smysl, kdyby stávající kašna byla po nutné opravě přesunuta o něco blíže ke krajskému úřadu a kriminálnímu soudu a na opačném konci náměstí, přibližně u Otovského domu,⁹¹ byla zřízena kašna úplně nová. Hejtmana purkmistrův návrh nadchl, ve svém přípisu z 1. června 1843 „*vzdal této myšlence nejvyšší hold*“, neboť zřízení dvou kašen „*na beztak velmi dlouhém náměstí*“ by nejen podstatně zkrášlilo celé město, ale výrazně by ulehčilo přístup k vodě i obyvatelům přilehlých ulic.⁹²

Od původního plánu na přemístění kašny před dům čp. 117 tak bylo plně upuštěno, Šurdův návrh však záhy doznal několika změn, jež byly podle všeho iniciovány právě hejtmanem Schrenkem. Stará kašna tak neměla zůstat na svém místě, ale měla být přemístěna na opačný konec náměstí doprostřed pomyslné linie mezi nárožním domem čp. 8 a „*spodním rohem radnice*“, nová kašna pak měla být postavena uprostřed spojnice mezi vzdálenějšími okraji budov krajského úřadu a kriminálního vězení. Plánované umístění obou kašen zachycuje nedatovaný plán od městského stavitele Spiesse (obr. 11). Kladení litinového potrubí k místu pro novou kašnu v blízkosti radnice a jeho napojení na stávající vodovod prováděl pachtýř Schöttner, plně dokončeno bylo již počátkem října 1843.⁹³

Na přelomu let 1843 a 1844 ale hejtman Schrenk přišel s výraznou změnou projektu, v němž se již se starou kašnou vůbec nepočítalo. Magistrát byl postaven před hotovou věc, krajským úřadem mu byly 16. ledna 1844 předány plány na zřízení dvou nových, o něco menších osmibokých kašen na Velkém náměstí vypracované pražským architektem a kameníkem Josefem Ondřejem Krannerem (1801–1871)⁹⁴ spolu s příkazem, aby byl podle těchto podkladů připraven

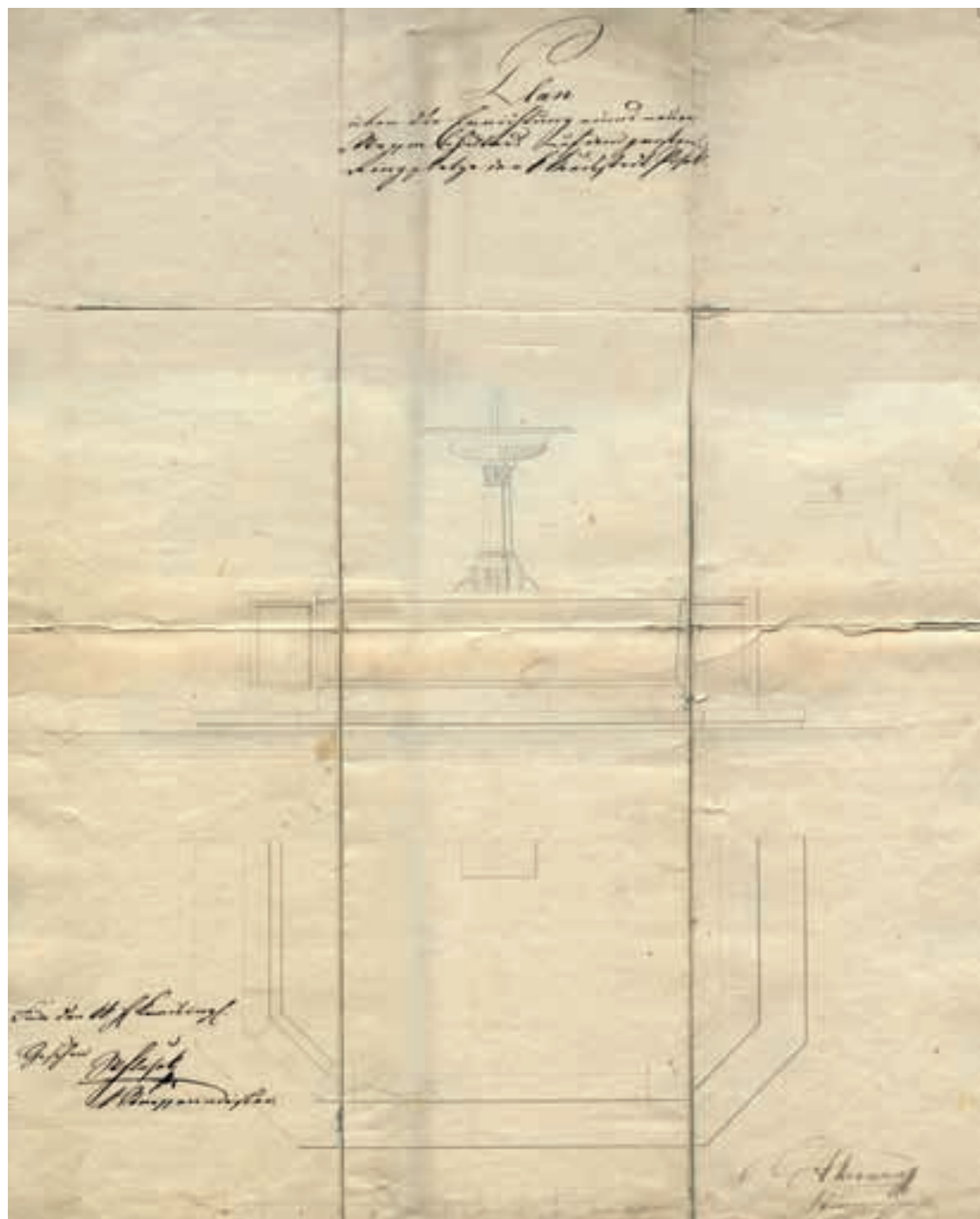
Obr. 11 v Plán Velkého náměstí a přilehlých ulic se zakresleným vodovodem od městského stavitele Františka Spiesse vypracovaný pro potřeby zřízení nové kašny (b) před radnicí a přemístění stávající kašny (a) na nové místo (c) v blízkosti krajského úřadu, bez datace [1843].

— SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 38, sign. XIV/1.

rozpočet. Magistrát však podle všeho vůbec nereagoval, takže jej krajský úřad musel upomínat ještě 16. listopadu 1844.⁹⁵ Podle původních představ krajského úřadu měly být jednotlivé díly kašen o celkové hmotnosti 880 centnýřů (cca 49 tun) zhotoveny v Krannerově pražské dílně (v ceně 500 zl. za kus) a poté převezeny do Písku (výdaje na dopravu byly odhadnuty na 616 zl.). Náklady tak měly dosáhnout 1616 zl., a to ještě bez započtení výroby ozdobných pískovcových sloupů s mísami, jež měly být osazeny uprostřed kašen (obr. 12).⁹⁶ Zahájení stavby, jež měla být celá financována z obecních peněz, ale nebylo možné bez schválení nadřízených úřadů. Gubernium však povolení ke zrušení stávající kašny a postavení dvou nových kašen vydalo až 30. října 1845 a záhy poté 25. listopadu i podkomořský úřad.⁹⁷ Přípravy ale ani poté příliš nepokročily. Teprve v červenci 1846 byl po řadě urgencí ze strany krajského úřadu vypracován návrh

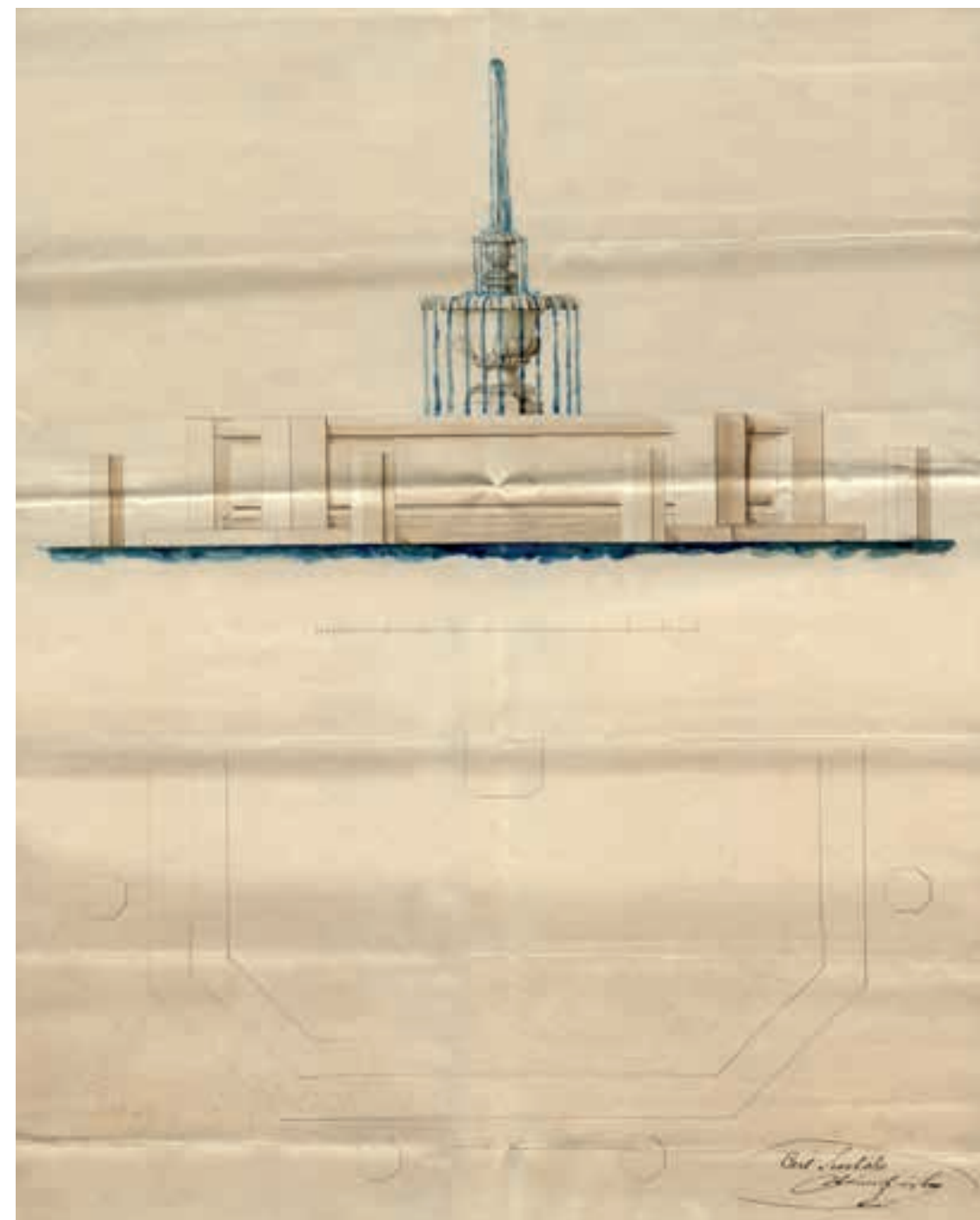
rozpočtu, v němž obecní návladnictví kvůli úsporám doporučilo, aby kašny podle dodaných plánů vyrobili domácí kameníci z místního tvrdého kamene a aby byly v pražské dílně vytesány pouze podstavce s mísami v ceně 360 zl. Kranner však na toto řešení nepřistoupil.⁹⁸ Na písecké radnici se tak 27. srpna 1846 odbývala licitace na zřízení nových kašen, při níž nejvýhodnější nabídku 752 zl. 54 kr. podali podnikatelé z Týna nad Vltavou Václav Žižkovský, Matěj Veselý a Tobiáš Schüssler. Pachtýři se zavázali, že stavbu provedou v „solidní“ kvalitě, a převzali od magistrátu kopie plánů a nákresů.⁹⁹ Podle všeho ale již nešlo o původní Krannerovy plány, ale o nové nárysy od pražského mistra kamenického Karla Svobody (obr. 13).¹⁰⁰ Není bez zajímavosti, že Svoboda († 1869) strávil tovaryšská léta právě u Krannerera a spolupracoval s ním také na celé řadě projektů, za všechny zmiňme aspoň novogotickou kašnu na dnešním Smetanově nábřeží v Praze, která byla vybudována mezi lety 1845–1850 a již dominuje jezdecká socha císaře Františka I. od sochaře Josefa Maxe.¹⁰¹ Tím ale také na delší dobu aktivity pachtýřů ustaly. Po více než roce, 16. října 1847, tak musel hejtman Schrenk požádat magistrát o vysvětlení, proč se na kašnách dosud nezačalo pracovat. Podle odpovědi magistrátu pachtýři nemohli práce zahájit, neboť kvůli probíhající stavbě řetězového mostu v Podolsku, jež si vyžádala velký počet kameníků, nedokázali sehnat žádné osoby této profese, a to ani za nabídku vyšší mzdy. Schrenk 5. listopadu shledal tuto omluvu jako zcela nedostatečnou, uznal však, že do konce roku se už nedá nic podniknout. Magistrátu, potažmo i pachtýřům ale přísně uložil, že do jara příštího roku musí být obě kašny bezpodmínečně dokončeny.¹⁰²

Revoluční rok 1848 však znamenal konec všem těmto plánům. Na konci dubna 1848 byl v Písku zvolen tzv. velký výbor tvořený padesáti měšťany, který poté ze svého středu vybral menší dvanáctičlenný výkonný výbor, připomínaný již 18. května 1848. Oba výbory získaly nemalý vliv na řízení města a správu jeho hospodářství, záhy se tak dostaly do četných sporů s magistrátem i krajským úřadem.¹⁰³ Jeden z nich se týkal právě kamenné kašny na Velkém náměstí, s jejímž zrušením měšťanstvo rozhodně nesouhlasilo. Už v červenci 1848 proto velký měšťanský výbor sdělil magistrátu své stanovisko, aby od stavby dvou kašen na Velkém rynku bylo upuštěno. Magistrát nebyl s tímto názorem zcela srozuměn, neboť zřízení kašen bylo schváleno vyššími místy, krajský úřad na jejich realizaci trval, potřebné potrubí bylo již položeno, na náměstí byl dovezen materiál a v případě odstoupení od smlouvy by pachtýři mohli požadovat odškodné. Měšťanský výbor však v srpnu zopakoval své námitky, podle jeho mínění plně postačovala stará kašna poskytující obyvatelstvu potřebné množství vody, nové kašny by pouze zhoršily průjezdnost náměstí. Potrubí mohlo být nově položeno na Floriánském plácku (dnešním Havlíčkově náměstí), který nutně potřeboval novou kašnu. Kromě značné úspory peněz výbor argumentoval i starožitností sochy Neptuna zdobící kašnu, jejíž zničení by znamenalo velkou škodu pro celou obec. Krajský úřad byl s argumenty měšťanského výboru i magistrátu seznámen koncem srpna,¹⁰⁴ 12. září pak hejtman Schrenk poslal své vyjádření, v němž se dle

Obr. 12 | Nerealizovaný projekt kašny na Velkém náměstí od pražského architekta a kameníka Josefa Ondřeje Krannera, bez datace [1843–1845].

—
SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 38, sign. XIV/1.

Obr. 13 | Nerealizovaný projekt kašny na Velkém náměstí od pražského kameníka Karla Svobody, bez datace [1843–1846].

—
SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 38, sign. XIV/1.

očekávání postavil na stranu magistrátu a vyvracel všechny námitky měšťanského výboru. Navíc zpochybnil jeho kompetenci vyjadřovat se ke guberniálnímu rozhodnutí z roku 1845 a pachtovní smlouvě z roku 1846, „*neboť v tom čase obecní výbor ještě neměl ten vliv, jenž mu přísluší nyní v důsledku nejnovějších dobových okolností*“. Neptunova socha byla podle hejtmanova soudu naprosto bezcenná, oproti předchozím plánům však učinil ústupek, když místo úplného zrušení staré kašny navrhl její přemístění i se sochou na méně frekventované místo: „*Námítce, že by nástavec staré kašny – označený jako mistrovský kus sochařské práce – neměl být demolován, nemůže být o to méně přikládána žádná váha, když tento nástavec představující Neptuna nemá naprosto žádnou uměleckou hodnotu, a stará kašna včetně tohoto nástavce by mohla být bez námitek přemístěna na Floriánský aneb Kozí plácek, čímž by se pak vyhovělo potřebě zmíněné obecním výborem*.“¹⁰⁵

Krajský úřad však nakonec trochu překvapivě musel kapitulovat a stavba dvou nových kašen byla zrušena, pravděpodobně v důsledku odvolání se měšťanského výboru ke guberniu. Stalo se tak ještě v roce 1848,¹⁰⁶ už 18. listopadu také hejtman Schrenk vyzval magistrát, aby nechal z Velkého náměstí urychleně odklidit 13 opracovaných kamenných kvádrů připravených ke stavbě nových kašen a jeho příkazu bylo také do konce měsíce vyhověno. Následujícího roku byla ještě pachtýřům vyplacena náhrada za zhotovení nevyužitých kamenných dílů, i když podle odborného posudku nebyla kvalita jejich opracování nijak valná.¹⁰⁷ Stará kašna byla zachráněna, aspoň tedy na čas.

Humornou příhodu, která se u kašny odehrála v padesátých letech 19. století, zaznamenal ve svých pamětech Karel Ninger (1827–1913): „*Písečané ani za tehdejšího svého úpadku duchovního nejsou tak opozadili jako němečtí poutníci od Č. Krumlova, kteří, zastavivše na pouti svatohorské v městě a zvěděvše od kteréhosi hochy, že socha na píseckém Velkém náměstí na kašně jest Neptun, spustili před ní hned litanie: „Heiliger Neptun, bitt’ für uns!“* [Svatý Neptune, oroduj za nás!]¹⁰⁸

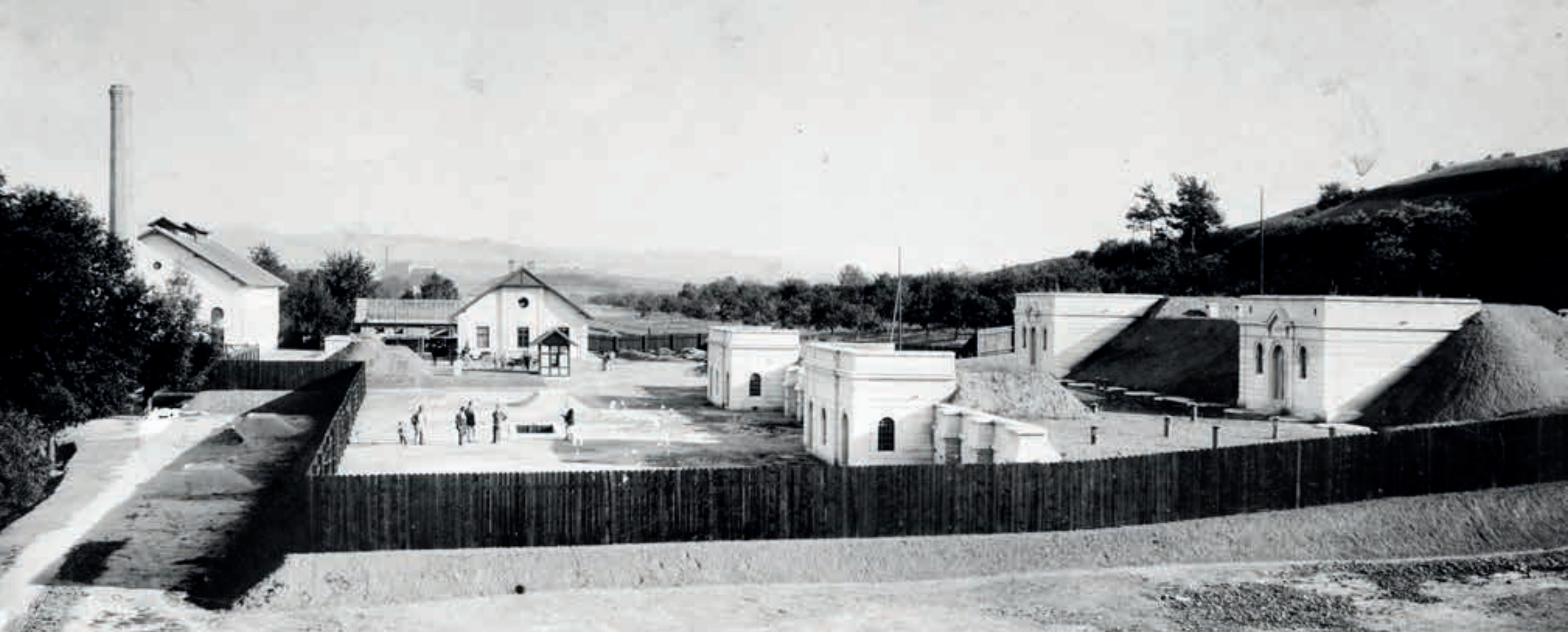
Kašna upoutala i pozornost neznámého pamětníka, jenž v sedmdesátých letech 19. století poprvé zavítal na písecké Velké náměstí: „*V čele rozkládal se dům podivné architektury, na němž pod mohutným plastickým orlem četl jsem vypouklý nápis na zdi „K. k. Kreisamt“.* Měl jsem tedy před sebou druhdy sídlo prácheňského kraje. Protější nároží vedle zastrčeného kostelíka tvořila podle nápisů střízlivá budova krajského soudu a vedle ní okresní soud, před nímž vesele šplouchala voda v starodávné kašně, kde na skupině delfínů zadumaně stál Neptun s trojzubcem.“¹⁰⁹

Theodor Kopecký (1868–1927) měl kašnu spojenou s dobou Vánoc, takto si na ni zavzpomínal roku 1916: „*Několik dní před vánocemi dostala starobylá kašna na náměstí sousedství. Rozhostilo se zde několik obrovitých kádí, naplněných vodou, v níž přehazovali se kapři známým váhavým*

tempem a s vrozenou netečností k příštímu osudu. Starý Neptun na kašně – jehož božskou nahotu dnes skrývají křoviny nad vodopádem v parku – divně pohlížel na toto nenadálé rozmnožení své říše, v níž zůstával však jen tichým divákem. Otěže vlády měli v rukou rybáři, kteří ve vysokých juchtovicích a krátkých kožíších obcházelí těžkými kroky kádě a velkou váhu vztyčenou uprostřed jako šibenice. Přelitou vodu spoutal mráz a utvořil kolem kádí na dlažbě hrbolaté náledí, po kterém nejistým a klouzavým krokem přistupovali kupující.“¹¹⁰

Otázka zásobování obyvatel Písku vodou se začala dostávat na pořad jednání městské samosprávy od druhé poloviny sedmdesátých let 19. století.¹¹¹ Stávající vodovod z roku 1836 s rozvodem vody do kašen a několika málo soukromých domů samozřejmě nedostačoval požadavkům rozrůstajícího se města, a to jak z ohledu kvality a čistoty, tak z ohledu kvantity vody. V této souvislosti se v místním tisku často zmiňuje riziko požárů, sucha a šíření cholery.¹¹² Zásadním byla také neexistence vodovodu na Pražském předměstí.¹¹³ Výstavba moderních bytových činžovních domů vyžadovala nejen možnost připojení k vodárenské síti, ale z hlediska požární bezpečnosti i zavedení uličních hydrantů. Ty zase byly mimo jiné důležité pro kropení zhusta ještě nedlážděných prašných ulic. Postupem doby se z vodárenské otázky ovšem stala otázka politická a předmět vášnivých diskusí mezi staročechy a mladočechy na písecké radnici, které kulminovaly v druhé polovině devadesátých let 19. století. Mladočeskou stranu tehdy reprezentoval pozdější starosta Karel Lukáš, hlavními aktéry za stranu staročeskou byli purkmistr Alois Pakeš a majitel papírny na Václavském jezu Marek Spitz. Tahanice nakonec vyústily až v soudní žalobu Marka Spitze na Karla Lukáše pro nactiutrhání.¹¹⁴ Během čtvrtstoletí nekonečných úvah, debat a usnesení o problematice nového vodovodu padla celá řada návrhů: Od úpravy stávající vodárny v Podskalí a stavby věžového vodojemu u Putimské brány¹¹⁵ až po zachycování dešťové vody z Novosedlského revíru v Píseckých horách v nádrži na Mehelnickém potoce v údolí na Průhonech (jihozápadně od Mlacké aleje z Flekaček na křižovatku V Srdeci), odkud by byla vedena samospádem do města.¹¹⁶

Teprve 28. srpna 1900 byly Antonínem Pravdou, profesorem na pražské české technice, a Karlem Prokopcem, továrníkem v Praze, kolaudovány stroje a o týden později byla Vladimírem Hráským, rektorem vysoké školy technické v Praze, kolaudována stavební a vodovodní část nové vodárny pod Hradištským vrchem (obr. 14).¹¹⁷ Během této doby počet obyvatel města stoupl o více jak čtvrtinu z 10 627 v roce 1880 na 13 575 v roce 1900.¹¹⁸ Stavbu včetně strojů provedla plzeňská firma Antonín Müller a Vojtěch Kapsa. Vodárna pomocí vodního kola, kterému mohl vypomoci parní stroj, čerpala otavskou vodu, jímanou nad vojenskou plovárnou (dnes známá restaurace „U Smetáka“), do klenutých prostor usazovacích nádrží, z nichž přetékala na níže položené šterkové a pískové filtry a následně byla tlačena do rezerváru na Hradištském vrchu. Odtud samospádem stékala do řadu. Usazováky i filtry byly překryty vrstvou zeminy, aby si

Obr. 14: Nově vystavěná písecká vodárna pod Hradištským vrchem roku 1900.

Prácheňské muzeum v Písku, podsbírka nejnovějších dějin, inv. č. K-fo 9022.

voda udržela přijatelnou teplotu. Potrubí mělo celkem délku 14 km a bylo vybaveno 114 šoupátky k uzavření jednotlivých uličních rozvodů a 119 hydranty umístěnými v 60—80m rozestupu. Rovněž byla dnem řeky nad železničním mostem vedena odbočka na Pražské předměstí.¹¹⁹

1. listopadu 1900 skončila v Písku jedna éra (obr. 15 a 16), ve starých kašnách přestala definitivně zurčet voda.¹²⁰ Nešlo jen o přelom v zásobování obyvatelstva vodou, postižen byl i svérázný kolorit píseckých náměstí a ulic, jak vtipně ilustruje satirický fejeton psaný v Otavanu formou osobního dopisu smyšlené písecké kuchařky Kačenky Třepálkové kamarádce kuchaře do Pešti: „Bývaly to časové v Písku, ale máme to teď horší než vy v „Beřarii“. Nevím ani, odkud bych začala, tolik je toho, avšak začnu naší milostpaní. „Víte Kačenko,“ spustí na mne: „Budeme mít

v Písku vodovod a musím vám strhnout, vodu nebudete již nosit a práce v kuchyni není těžká. „Aj, co mně do toho, ať již oželím té zlatky! Co ale tomu řekne kaprál? Také již jsme měly schůzi a budeme protestovat všema instancema, abychom nepřišly o kašny.“¹²¹ Zatímco přes den byly hlavně účelným pramenem vody, vpodvečer prýštily romantikou milostných chvil. Bublavý zvuk tekoucí vody lákal k setkávání tehdy stejně jako dnes. Okolnímu prostranství nabízely nejen specifickou atmosféru, ale byly i okrasou uměleckou: „Kašny staly se zřízením vodovodu zbytečnými a odstraňují se, čímž našim náměstím ubude jedna z nejpřípadnějších ozdob. Přimlouváme se, aby kašny nebyly naprosto zničeny, nebo jako celek někde prodány, a aby zejména vásy z kašny na bakalářích a na malém náměstí byly zachovány a po přiměřené opravě umístěny ve velkém sadu. Velmi pěkně vyjímalo by se postavení některé z vás do nádržky před střelnici, čímž by povstala efektní fontána. Zvláště zasluhuje však pozornosti zubem času a svévolí bohužel velmi schátralý sloup s delfíny a Neptunem na kašně na velkém náměstí. Jest to dílo pozoruhodné a pro

Obr. 15 | Poslední dny starého vodovodu. Na Velkém náměstí uloženy hromady litinových rour, patrně určené k pokládce nového vodovodu. Za sloupem obloukové lampy patrná Neptunova kašna. Chlapci v popředí snímku stojí před budovou hejtmanství (dnes na jejím místě Komerční banka). V dlažbě patrné písmeno „S“ s baronskou korunkou umístěné zde z vděčnosti na památku krajského hejtmána Josefa Schrenka na Notzingu a Egmatingu. Srov. Jaromír MALÝ, *Paměti prof. Karla Níngra. Písecké vzpomínky*, Písek 1932, s. 69 a 198.

— *Prácheňské muzeum v Písku, fotodokumentace, neg. 1579.*

dobu kdy povstalo charakteristické. ... Kéž zachová se vše, co po půlstaleté netečnosti zbylo; úplné zničení i toho bylo by vrcholem vandalismu, poněvadž se Písek nijak nemůže honositi nadbytkem uměleckých památek,“¹²² zastával se v květnu 1901 Otavan barokní sochy, zatímco samotné nádrže nechával jako užitnou věc bez povšimnutí. Už o dva měsíce později volal po brzkém odstranění posledních prázdných kašen na Velkém a Malém náměstí, které se staly rejdištěm uličníků.¹²³ V říjnu téhož roku nabízí obec kašny k odkoupení¹²⁴ s termínem podání nabídek do 1. listopadu (obr. 17).¹²⁵ Až když byly v polovině listopadu poslední zbytky kašen odstraněny, vyjádřil se o nich redaktor s určitou lítostí: „*Svou sešlostí nebyly sice městu okrasou, ale při slavnostních příležitostech přece nevelký vodotrysk příjemně oživoval prázdnotu prostory a bude asi dlouho trvat, než si na novou úplnou prázdnotu zvykneme.*“¹²⁶

Osudy Neptunovy sochy se ovšem na stránkách místních periodik odvíjejí dále. Ve čtvrtek 17. října 1901 postavili obecní zřízenci kolem sochy lešení a začali s jejím snímáním. Městská rada se usnesla, že socha i s podstavcem s delfíný bude přemístěna na vhodné místo do Palackého

Obr. 16 | Oznámení o ukončení činnosti starého vodovodu.

— SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. AV 37.

Obr. 17 | Inzerát k prodeji nepotřebných kašen podaný píseckým městským úřadem v Otavanu.

— Otavan, 26. října 1901, roč. 23, č. 43, s. 6.

sadů. Předtím měla být ovšem podrobena důkladné opravě, kterou si dle autora článku jako „*zdařilé dílo barokové éry*“ zaslouží.¹²⁷ Mnohem podrobnějšího popisu sochy, a hlavně jejího poškození, se nám dostává v následujícím čísle: „*Neptun, nebo spíše zbytek sochy téhož, kráslicí daleko přes 100 let někdy skvostnou, v poslední době ale velmi zbědovanou kašnu na velkém náměstí, byl v pondělí [21. října]*¹²⁸ *sejmut a odvezen do sochařské dílny pana Brože k léčení. Bude to dle všeho těžká práce postavu tak zmrzačenou a otlučenou upravit tak, aby aspoň poněkud se přiblížila svému původnímu vzhledu. Tu jedinou útěchu má restaurátér, že na soše není nic svévolně uraženého, a že co schází, zničil zub času. A toho jest mnoho; tak chybí obličej úplně, z paží zbyla sotva polovice a zvětralé nohy drobí se při každém klepnutí. Jaký div; dešť, tající snůh a mráz ničí i porfyrové skály — což teprv pískovec. Také dvoudílný podstavec s čtyřmi delfíny jest velmi poškozen ač neutrpěl tou měrou jako hlavní socha; zvláště ornament jest dobře zachován. — Opravné práce bude řídit asistent zdejší vyšší reálky, sochař pan Viktor Klein, kdežto provedení svěřeno panu Josefu Brožovi. Socha nově bude postavena na taktéž obnoveném podstavci s delfíny vodu chrlícími nad fontánou v sadech Palackého, jimž přibude tím snad pěkné umělecké ozdoby; otázkou jest ovšem, jak dopadne oprava; kdyby měla dopadnouti tak, jako opravné práce na sousoší sv. Kříže na kamenném mostě, pak bylo by lépe celého Neptuna nechat ležet pod kůlnou.*“¹²⁹

Slova o umělecké kvalitě barokní skulptury a zaslouženém restaurování ovšem zdaleka nebyla názorem všeho obyvatelstva. Písecké listy tlumočí náhled diametrálně odlišný: „*Socha Neptuna byla již z kašny na Velkém náměstí snesena a jak jednotlivé kusy v sadech umístěné nasvědčují, má být tato znovu u vodotrysku postavena. Nesouhlasíme s tím z té příčiny, jelikož socha jest v tak bídém stavu, že nestojí za opravu a cementem opravena nemůže mít žádného trvání. Škoda peněz! Snad se mohla postavit někde na vodárně? Tam by byla dobrá.*“¹³⁰ I přes nesouhlas Píseckých listů se Josef Brož s Viktorem Kleinem pustili do práce.

Josef Brož se narodil 5. srpna 1870 ve Smilkově nedaleko Votic v tehdejším politickém okrese Sedlčany.¹³¹ Roku 1898 si už jako „*zkušený odborník*“ otevřel v Písku v dnešní Žižkově ulici čp. 199 vlastní sochařský a štukatérský závod s výrobou sádrového a cementového zboží.¹³² 11. dubna 1899 se ve Veselíčku oženil s Boženou Fukovou,¹³³ s níž měl dvě děti. Dceru Boženu, narozenou 6. února 1900, jež se později vyučila švadlenou,¹³⁴ a syna Jaromíra, narozeného 18. března 1905, který se stal zlatníkem.¹³⁵ Domovské právo v Písku bylo Josefu Brožovi uděleno 28. října 1908.¹³⁶ Při sčítání lidu v letech 1910 a 1921 jej s rodinou nalézáme na Budějovickém předměstí ve vlastním domě čp. 456 na dnešním Mírovém náměstí. Dům se nacházel v sousedství restaurace Na Zvíkově, na jeho místě dnes stojí velký činžovní dům čp. 1627. Dle policejní přihlášky žil v době druhé světové války v bytovém domě na adrese Jeronýmova čp. 948.¹³⁷ V Písku se Josef Brož podílel například na štukové dekoraci fasády školy ve Smrkovicích (vlys pod hlavní římsou, nadokenní štuky a dekorativní rámování vchodu vč. reliéfního poprsí J. A. Komenského)¹³⁸ nebo na odlití sochy Spasitele pro školní budovu na Alšově náměstí¹³⁹ (dnes knihovna), kterou modeloval Viktor Klein.¹⁴⁰ Společně s ním se podílel i na obnově sochy Spravedlnosti na písecké radnici.¹⁴¹

Viktor Klein (plným jménem Edvín Viktor Rudolf Klein, někdy uváděn jako Klen nebo též Klán) se narodil 25. července 1870 na tajném oddělení pražské zemské porodnice. Matka do matriky uvedla jméno Matylda Klein a udala pouze, že je evangelického vyznání.¹⁴² Mládí prožil jako nalezenec a učil se řezbářem. V letech 1882–1884 byl žákem na První státní německé vyšší reálce v Praze. Školní rok 1889/1890 strávil na École nationale des Arts decoratifs v Paříži. Následující školní rok se zapsal na všeobecné oddělení uměleckoprůmyslové školy v Praze a od školního roku 1893/1894 studoval na téže škole Myslbekovu speciální školu pro sochařství. Klein byl hodnocen jako pilný student a škola jej osvobodila od placení školného, jelikož neměl rodičů.¹⁴³ Po šesti semestrech, roku 1896, přestoupil spolu se svým učitelem, prof. Josefem Václavem Myslbekem, do nově založeného samostatného sochařského ateliéru na pražskou Akademii výtvarných umění. Zde ve školním roce 1896/1897 působil jako výpomocný učitel. Od října 1898 byl asistentem na vyšší reálce v Písku, od září 1902 suplentem tamtéž.¹⁴⁴ Téhož roku se podrobil zkouškám pro učitelství kreslení od ruky pro střední školy a po zkušebním roce na vyšší reálce v Písku byl od 1. 9. 1903 jmenován skutečným učitelem na státním gymnáziu

Obr. 18 | Plán Palackého sadů vytvořený městským zahradníkem Karlem Moravou. Zvětšenina z fotografie expozice městského zahradnictví na Jihočeské výstavě v Táboře roku 1929.

—
Knihovna Prácheňského muzea v Písku, František LIPŠ, Město v lesích Písek nad Otavou. Výstava v Táboře 1929, Písek 1929, sig. L 947 D 107, nestránkováno.

v Čáslavi. Roku 1909 byl ustanoven profesorem na státní reálce na Královských Vinohradech. Slovem i písmem ovládal kromě češtiny, němčinu, francouzštinu a ruštinu. Za manželku pojal 1. srpna 1897 na Královských Vinohradech Františku Bočkovou.¹⁴⁵ Roku 1898 se jim narodil syn Viktor a roku 1900 v Písku dcera Ludmila.¹⁴⁶ Viktor Klein zemřel 19. dubna 1939 v Praze.¹⁴⁷ Mimo sochařské práce na zmíněných sochách Neptuna, Spasitele¹⁴⁸ a Spravedlnosti se v Písku podílel ještě na malbě opony pro divadlo,¹⁴⁹ obnově Liebscherových maleb na paláci Občanské záložny¹⁵⁰ a restaurování výmalby Rytířského sálu píseckého hradu.¹⁵¹

Zatímco se oba umělci snažili napravit, co čas, voda, mráz a možná i lidská neomalenost a nešikovnost napáchaly, zpracoval městský zahradník Karel Morava návrh rekonstrukce Palackého sadů datovaný k 26. únoru 1902. Tento plán se bohužel v příslušném fondu SOkA Písek nedochoval a nepodařilo se jej nalézt ani v archivu Odboru výstavby a územního plánování Městského úřadu v Písku. Podobu a průběh obnovy parku z let 1902 a 1903 můžeme naštěstí alespoň částečně poznat z neúplných spisů uložených ve fondu AM Písek,¹⁵² z účetní evidence vedené v hlavních důchodenských knihách z příslušných let¹⁵³ a z fotografické dokumentace pavilonu města Písku na Jihočeské výstavě v Táboře roku 1929 (obr. 18). V expozici Karla Moravy a městského zahradnictví je na fotografii zřetelně rozpoznatelný plán Palackého sadů.¹⁵⁴ Dle zmíněných archiválií se zdá, že se v roce 1902 úpravy týkaly hlavně horní části parku blíže pošty

Obr. 19 | Čtveřice dubů zasazená na památku korunovace Ferdinanda V. českým králem roku 1836. Mezi nimi část umělé skalky s prameništěm. — Foto T. Droppa červenec 2021.

a v roce 1903 dolní části blíže řece. Přestože se s postavením Neptunovy sochy do sadů počítalo od samého začátku – již 3. června 1901 nabízí štukatér Josef Brož její převezení z Velkého náměstí do parku za 401 K.¹⁵⁵ – zahájení a pokračování obnovy sadů pod Moravovým vedením protahovalo Neptunovo definitivní umístění, což opět vyvolalo nelibost Píseckých listů: „*Socha Neptunova, jež nějakou moudrou hlavou svého času uznána také za uměleckou památku a proto měla být zrenovována, nalézá se dosud v nějakém uměleckém atelieru — za to ale ostatní její přívržky, delfíni, podstavec atd. leží klidně v sadech a očekávají svého z mrtvýchvstání, které nastane asi také, až anděl na troubu bude troubiti, zatím ale navštěvovatelé sadů mohou přes neurovnané tyto balvany klopýtati a hlavy si rozbíjeti, zejména v době podvečerní. Proto voláme: Neptune, seber svých »pět švestek«, vstaň a nedělej sadům ostudu!*“¹⁵⁶ I Otavan zaznamenal nevhodné uložení dílů kamenného podstavce, které byly „vydány na milost a nemilost dovádějícím dětem, aby je ještě více otloukly“¹⁵⁷ a navrhoval jejich dočasné uložení na Střelnici (dnes městské divadlo). Celé situace kolem nedokončeného stěhování sochy se dotkla i satira: „*Každý se diví, kde že je »Neptun« z kašny na Velkém náměstí? Z počátku se tvrdilo, že ho usadí obec jako všechny své příbuzné — do parku k hlídání »rybiček« ve a u vodotrysku. V parku se povalovalo z počátku pár kvádrů. Tý se pak seschly a po Neptunu ani mastný flek. Zatím dle věrohodných pramenů sedí Neptun k stíznosti zdejšího »Prvního rybářského spolku« ve vyšetřování. Dokázalo se, že měl u sebe stále krongli a na ni chytal ryby v kašně — proti zákonu. Až prý vyjde ven, bude míti v ruce místo krongle prut a v druhé honební lístek na důkaz, že rybařina u nás je už na — suchu!*“¹⁵⁸

Obr. 20 | „Alpská scénérie“ někdy po roce 1908. Neptun již umístěn na novém stanovišti.

— Ze soukromé sbírky p. Zdeňka Javůrka.

Na jaře roku 1903 postoupily práce na znovuzřízení Palackého sadů do části přimykající se k Fügnerovu náměstí východně od Schrenkova pavilonu. Vzhledem k malé šířce parku, která zde neumožňovala zahradní úpravu francouzského typu,¹⁵⁹ rozhodl se Karel Morava pro úpravu anglickou a zřízení jakési idylické krajinky s malou skalkou a vodotečí. Zúžitkován byl materiál získaný z odkopávky a planýrování Komenského třídy, do parku dovezený s malými náklady prací nezaměstnaných. V místě samém již rostly čtyři duby vysazené na památku korunovace posledního českého krále Ferdinanda V.,¹⁶⁰ které byly při vršení materiálu ochráněny na sucho kladenými obrubami z lomového kamene.¹⁶¹ Právě mezi těmito duby (obr. 19) skalka začínala a na jejím vrcholu mezi jehličnatými stromy vyvěral pramínek (betonový žlab umělého prameniště je na skalce dodnes), který se po umělém hřebeni klikatil až k vodopádu na opačném konci skalky. Pod vodopádem pokračovala „*alpská scénérie*“ jezírkem, z něhož vytékal potůček, který překračovala lávka roubená z hrubě opracovaných kmenů. Pod ní se z potůčku odděloval náhon pro malý dřevěný doškami krytý model mlýna oživený mlynářskou chasou. Model mlýna roku 1903 za odměnu 200 korun vytvořil sekernický mistr František Grüner¹⁶² narozený 19. dubna 1858 ve Zlakovcích a roku 1890 žijící v Pěnické ulici (později Jablonského) čp. 69.¹⁶³ Mostek sloužil zároveň jako vyhlídka na krajinku s modelem, protože celá tato partie byla před nenechavci chráněna nízkým zábradlím z březových kmínků (obr. 20).

V roce 1904 měla práce na obnově sadů pokračovat bazénem¹⁶⁴ v blízkosti divadla, pro nějž se uvažovalo s Neptunovou sochou.¹⁶⁵ „*S ohledem na pěkně rozložený strom stojící proti vchodu do*

*městského divadla rozhodl se městský zahradník p. K. Morava, umístiti fontánu v květinovém koberci tak, aby se stromem nemuselo hnouti. Ale starý kmen byl vichřicí zbaven nádherné koruny; není tedy více třeba ohledu. Letošního jara má dojít k upravení sadu a fontány; přimlouváme se proto v čas za přiměřenou změnu původního návrhu, tak aby fontána s Neptunem byla postavena v ose průčelí divadelní budovy, jejíž fasáda musí co nejdříve nabýti jiného vzhledu, čímž se nabude souměrného imposantního pozadí,*¹⁶⁶ popisuje další peripetie s umístěním obnovené sochy Otavan. O dva měsíce později vybízí k úpravě fasády divadla a souměrného upravení sadu před ním a zmiňuje: *„Dle dřívějších usnesení měla v ose průčelí býti zřízena fontána ze zbytků Neptunovy kašny. Socha Neptuna, úplně vypravená stojí ale již třetí rok v dílně pana Brože, ostatní, zejména sokl s delfíny leží jako bezcenný brak v oboře, takže se zdá, že původní usnesení upadlo v zapomenutí.*¹⁶⁷ Nakonec strávil Neptun bez domova celých sedm let, než našel definitivní útočiště právě v „*alpské scenerii*“. Socha bez sloupu a podstavce s delfíny byla v dubnu 1908 dodatečně umístěna na skalku nad vodopád a Neptun se tak opět stal vládcem vodní říše (obr. 21).¹⁶⁸ Původně uvažované místo uprostřed vodotrysku před divadlem bylo věnováno plastice volavky.¹⁶⁹

Další zásadní opravy se Neptun dočkal z rukou akad. sochaře Ivana Tláška až v roce 1995. Následně byla socha umístěna na novou kašnu zřízenou při úpravě sadů v prostoru mezi hudebním pavilónem a městským divadlem. Socha byla značně poškozená zejména v obličejové části a na jiných již dříve opravovaných místech, proto se její současná podoba od té z počátku 20. století značně liší. Již před rokem 1995, ale i po umístění na novou kašnu, byl Neptun často terčem útoků vandalů, proto byla v roce 2004, opět Ivanem Tláškem, vytvořena kopie (obr. 22).¹⁷⁰ Tradičním cílem nenechavců byl hlavně zlacený trojzubec. Tuto úpravu atributu dokládá i zpráva v Píseckých listech o ochuzení sochy o trojzubec z roku 1930.¹⁷¹ Originál sochy je v současné době uložen v budově Sladovny.

Kde leží socha, tedy víme, ale osud podstavce s delfíny zůstal až do podzimu roku 2020 tajemstvím. Umělá skalka navršená v Palackého sadech byla po desetiletí neudržovaná a po okrasné vodoteči zbyly jen terénní pozůstatky. Navršený terén se sesedá, kameny rozestupují. Po sejmutí a přesunutí sochy na novou kašnu zůstal na skalce sokl nesoucí stopy po vedení původního vodotrysku. Několikacentimetrový pokles terénu v okolí sochy odhalil náznaky ornamentální výzdoby, kterých si při jedné z procházek postranní alejí všiml pracovník Prácheňského muzea a jeden z autorů článku Bohumír Bernášek (obr. 23). Při bližším ohledání se zdálo, že půdorysné členění soklu připomíná původní sloup, který byl Neptunovi oporou na Velkém náměstí. Na základě archivního výzkumu, jehož výsledky předkládáme, a po kladném vyjádření Oddělení územního plánování a památkové péče

Obr. 21 na protější straně | Neptun v Palackého sadech nad vodopádem v podobě, jež mu vtiskl restaurátorský zásah Josefa Brože a Viktora Kleina.

— Prácheňské muzeum v Písku, fotodokumentace, neg. 1603.

Obr. 22 | Kopie Neptunovy sochy v Palackého sadech vytvořená restaurátorem Ivan Tláškem v roce 2004.

Foto T. Droppa duben 2020.

a Odboru životního prostředí Městského úřadu v Písku, stejně jako Technických služeb města Písku jako správce zeleně, byly 15. prosince 2020 provedeny drobné sondy v okolí podstavce.¹⁷² Odkopávka zeminy byla provedena na východní a západní straně, další strany zůstaly netknuté z důvodu obav o statiku soklu, potažmo skalky. Výsledek byl potěšující. Výkop prokázal, že Neptun byl v roce 1908 umístěn na svůj původní podstavec, který byl ornamentálním ukončením otočen obráceně tak, aby nad zem čněl jen hladký dřík sloupu (obr. 24). Důvodem mohlo být estetické sjednocení s přírodním charakterem skalky, možná i snaha ochránit složitější kamenickou profilaci před poškozením. Nalezený horní díl podstavce sochy, v podobě sloupu s ornamentální výzdobou v horní části, má výšku 110 cm, osovou šířku 55 cm a úhlopříčný průměr 70 cm. Po ověření hypotézy, zaměření a nafocení byl podstavec obalen ochrannou textilií a znovu zahrnut. S ohledem na výšku uměle navržené skalky a doloženou výšku podstavce lze oprávněně předpokládat, že druhý spodní díl se čtyřmi delfíny je hlouběji v nitru skalky uložen také. Při sondáži nebylo možné kopat hlouběji, objevila se vrstva pečlivě skládaných větších kamenů, kterými je horní díl podložen (kvůli otočení asi nenasedal na spodní část úplně dokonale), a jejich odstranění by vyžádalo výkopové práce mnohem většího rozsahu, než bylo povoleno.

Obr. 23 | Západní strana podstavce Neptunovy sochy na skalce nad vodopádem v Palackého sadech.

Foto náleзовé situace B. Bernášek 25. června 2020.

Během let se v Písku občas vrací idea obnovy barokní kašny na Velkém náměstí. Například v roce 1947 čteme v Píseckých listech reakci na vracení soch odstraněných protektorátním režimem: „*Každý na své staré místo! V Písku to jde bez pardonu! HEYDUK je na starém místě v sadech, PALACKÝ rovněž a jen NEPTUN dělá potíže. Předně, že v sadech má již vydržené právo a za druhé — když už by musel na Velké náměstí, tak tam chce také kašnu jako bývala.*“¹⁷³ Hlavním nepřítelem této myšlenky byla okolnost, že nebyla přesně známa podoba podstavce sochy, který tvořil více jak dvě třetiny výšky celé kompozice. Šťastný objev z konce roku 2020 bere tomuto argumentu váhu. Minimálně polovina podstavce se dochovala do takové míry, že umožňuje vytvoření relativně přesné kopie. Kdo ví, třeba při plánované rekonstrukci Velkého náměstí a dalších prostranství centra města nazraje doba k návratu čtyři metry vysokého vodního prvku se sochou vládce moří v barvě kamenně zelené se zlatým trojzubcem.

Obr. 24 | Západní strana podstavce Neptunovy sochy. Celek ornamentu odkrytý sondou.

Foto B. Bernášek 15. prosince 2020.

POZNÁMKY

- 1 August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl I. Od nejstarší doby až do zřízení král. úřadu*, Písek 1911, s. 355–358, 422–425. Jan ADÁMEK – Jiří FRÖHLICH – Jiří ČÍŽEK, *Písek, historický průvodce*, Písek 2004, s. 26.
- 2 Státní okresní archiv Písek (dále SOKA Písek), Archiv města Písek (dále AM Písek), kn. 373, radní protokol 1763–1769, zápis z 21. 11. 1765, bod č. 14: „*Na velký rynek successive kamennou kašnu vyhotoviti dáti snešeno.*“
- 3 Smlouva uzavřená s kameníkem Štěrbou se v městském archivu nedochovala, její datum známe z účetní aprobační vydání na stavbu nové kamenné kašny z 25. 2. 1771. Srov. SOKA Písek, AM Písek, kart. 411, sign. Au 2. SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 4.
- 4 Podkomořím v letech 1764–1780. Srov. August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl II. Od zřízení král. úřadu až do dnešní doby*, Písek 1912, s. 344.
- 5 SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 4.
- 6 Tkalcí a Bicanovi byla odměna 6 zl. za přivezení kamene vyplatena 14. 2. 1767 a téhož dne také kameník Štěrba požádal o postavení dřevěné boudy, v níž chtěl začít pracovat už od 16. 2. Boudu zbudoval tesař Ondřej Seyler s pomocníky, kteří za svou práci dostali celkem 1 zl. 30 kr. Tato částka jim ale byla vyplatena až 21. 3. 1767 (účtovalo se v týdenních intervalech). Srov. SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 3, rejstřík vydání peněz „*při trubách vodních*“ od 1. 11. 1766 do 31. 10. 1767 a týdenní výkaz z 14. 2. 1767 o vykonané práci pro obec.
- 8 SOKA Písek, AM Písek, kart. 411, sign. Au 2, aprobační vydání na stavbu nové kamenné kašny z 25. 2. 1771; kart. 565, sign. B II 55, obecní důchodní účet za období od 1. 7. do 31. 12. 1770 – z tohoto účtu je také zřejmé, že všechny tři zmíněné položky byly proplaceny právě Štěrbovi, což z účetní aprobační z 25. 2. 1771 není úplně jasné.
- 9 SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 3, rejstřík na vydání peněz na vodárnu a kašny od 1. 11. 1767 do 31. 10. 1768. V tomto rejstříku jsou zaneseny pouze dvě účetní položky mající souvislost se stavbou nové kamenné kašny: 30. 1. 1768 bylo Tomáši Haškovi vydáno 18 zl. za přivezení 30 sáhů kamene, 20. 2. 1768 pak zednický mistr Josef Schwartzbaur obdržel 2 zl. 6 kr. za vylámaní 9 sáhů kamene a záhořští povozníci 5 zl. 24 kr. za jejich přivezení.
- 10 SOKA Písek, AM Písek, kart. 267, sign. Amm 2, kde jsou hlavní prameny k velké vodě z roku 1768, včetně plánů a spisů k opravě mostu i úředních zpráv o zničení brány na západní straně mostu. Z literatury srov. František Rudolf BEZDĚKA, *Královské město Písek*, Písek 1887, s. 121; August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl III. Dějiny zvláštních částí*, Písek 1913, s. 276; Jiří PRAŠEK – Zdeněk JAVŮREK, *Historie píseckých povodní*, Písek 2002, nestránkováno; Jiří HLADKÝ, *Kamenný most v Písku*, Písek 2005, s. 17, 45, 122.
- 11 Vše viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 565, sign. B II 55, konferenční kniha za rok 1770, rubrika „Kašna nová kamenná“. V důchodním účtu za druhé pololetí roku 1770, jenž je uložen v témž kartonu a pod stejnou signaturou, je však s odvoláním na zmíněnou konferenční knihu uvedena částka pouhých 118 zl. 2 kr. 3 d. V konferenční knize jsou v souvislosti se stavbou kašny zmiňováni tito zedníci: mistr Schwartzbaur, Matěj Podhola, Matěj Štěhl, Šebestíán Neubaur, Matěj Nejedlý, František Jun, František Hrbek, Martin Hájek, Ondřej Schwartzbaur a Ondřej Neubaur.
- 12 K Ignáci Hammerovi např. viz Prokop TOMAN, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, díl I. A–K, Praha 1947, s. 291; Alexandr DEBNÁR, *Barokní a rezbářská huť v Čimelcích a její umělecký počín ve Vlachově Březí*, Výběr z prací členů Historického kroužku při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, 25, 1988, č. 4, s. 7–14, hlavně s. 8–10; Týž, *Několik poznámek k životu čimelického sochaře Jana Karla Hommera*, Výběr, 30, 1993, č. 4, s. 242–249, hlavně s. 246–247; Jan Antonín MAGER, *Marginálie k sochařské rodině Hammerů*, Rodopisná revue, 7, 2005, č. 4, s. 11; Václav VLČEK, *Barokní sochy ze 16. až 18. století v severní části Prácheňského kraje*, Sborník Společnosti pro výzkum kamenných křížů. Výběr prací členů a přátel společnosti, Aš 2006, s. 97–113; Terezie ŠIKOVÁ, *Kamenosochařská a rezbářská díla Jana Karla Hammera ve středních a jižních Čechách*, Praha 2012, diplomová práce na Ústavu dějin umění FF UK Praha, s. 26–27, 30–31, 42, 47, 169 aj. Zde jsou také na s. 258–259 citovány články Václava Vlčka o Janu K. Hammerovi a jeho synech vycházející v letech 2008–2012 v Čimelickém zpravodaji (dále ČZ), z nichž se Ignáce Hammera dotýkají tyto: V. VLČEK, *Jan Hammer a Bissingenové II*, ČZ, červen 2008, s. 8–9; Týž, *Jan Hammer a Bissingenové VI*, ČZ, červen 2009, s. 8–10; Týž, *Hammerové – čimeličtí rodáci XI*, ČZ, srpen 2010, s. 5–7; Týž, *Hammerové – čimeličtí rodáci XIII*, ČZ, únor 2011, s. 9–11.
- 13 SOKA Písek, AM Písek, kart. 565, sign. B II 55, konferenční kniha za rok 1770, rubrika „Kašna nová kamenná“.
- 14 Smlouva uzavřená s Ignácem Hammerem se v městském archivu nedochovala, její datum známe z účetní aprobační vydání na stavbu nové kamenné kašny z 25. 2. 1771. Srov. SOKA Písek, AM Písek, kart. 411, sign. Au 2.
- 15 SOKA Písek, AM Písek, kart. 565, sign. B II 55, obecní důchodní účet za období od 1. 7. do 31. 12. 1770: „*Item ut Approbation den Ignatz Hammer, Bildthauer von Brzeßnitz, vor eine verfertigte Statue zum Wasserröhrcasten und ander verichten Arbeith 130 fl.*“

16 Srov. Bořek NEŠKUDLA, *Encyklopedie bohů a mýtů starověkého Říma a Apeninského poloostrova*, Praha 2004, s. 138–139; Antonín EDERER – Jan UXA, *Pražské kašny a fontány*, Praha 2004, s. 25–27.

17 Srov. Památkový katalog, katalogové číslo 1865407368, Neptunova kašna, Písek. Dostupné na: <https://pamatkovykatalog.cz/neptunova-kašna-18680127> [dle stavu z 2. 1. 2021].

18 Velmi podobně je např. pojata Neptunova socha od Jeronýma Kohla z roku 1689 na tzv. Medvědí kašně v Praze (dnes umístěné na náměstí 14. října na Smíchově) či socha Neptuna z doby kolem roku 1736 (podle některých názorů dílo ateliéru Antonína Brauna) na kašně v nádvoří Colloredo–Mansfeldského paláce v Karlově ulici čp. 189/I. Srov. A. EDERER – J. UXA, *Pražské kašny* s. 144–145, 153 a barevná příloha. K proslulé olomoucké Neptunově kašně z roku 1683 od sochaře Michaela Mandíka např. viz Miloslav ČERMÁK – Vladimír BITTNER – Jiří SCHUBERT, *Olomoucké kašny*, Olomouc 1991. K jihlavské Neptunově kašně od sochaře Jana Václava Pchla z roku 1789 viz Bohumil SAMEK, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2 (J–N)*, Praha 1999, s. 103–104.

19 SOKA Písek, AM Písek, kart. 426, sign. Av 21.

20 Srov. *Neptun*, Otavan, 26. října 1901, roč. 23, č. 43, s. 5; *Neptunova kašna*, Otavan, 10. května 1902, roč. 24, č. 19, s. 5; *Neptunova kašna*, Otavan, 12. března 1904, roč. 26, č. 11, s. 5; *Hrst vzpomínek novému Otavanu na přivítanou*, Otavan, 22. dubna 1916, roč. 1 (36), č. 2, s. 32.

21 V pražských kostelech jsou zavěšeny Franckovy zvony z let 1761–1781. Viz Ludmila KYBALOVÁ – Radek LUNGA – Petr VÁCHA, *Pražské zvony*, Praha 2005, s. 90, 176–177, 191, 267, 295–297, 319. K Franckovi také viz Pavel VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*, Praha 1999, s. 331.

22 SOKA Písek, AM Písek, kart. 565, sign. B II 55, obecní důchodní účet za období od 1. 7. do 31. 12. 1770: „*Vermöög Approbation dd. 31. Decembris 1770 ist den Frantz Anton Franck, Prager Stuck und Glockengießer, vor zum neuen Wasserröhrcasten gefertigte Arbeith bezahlt, so hierorths beausgabe 189 [fl. r.] 29 [kr.] 3 [d.]*“

23 A. SEDLÁČEK, *Dějiny I*, s. 436: „[1771] Na Velkém rynku postavena nová nákladná kašna. Kamení na ni vytesal Josef Štěrbal, kameník, pracoval o nich čtyři leta. Za to dílo dostal 235 fl. Sloup v prostředku a sochu Neptuna na něj pracoval Ignác Hamer, řezbář Dobrovodský, a dostal za ni 130 fl.“

24 SOKA Písek, osobní fond Sedláček August, PhDr. a Sedláčková Tereza, kartotéka 7, inv. č. 876, Sedláčkovy výpisky k dějinám města Písku v letech 1764–1829.

25 SOKA Písek, AM Písek, kart. 411, sign. Au 2.

26 SOKA Písek, AM Písek, kart. 565, sign. B II 55, obecní důchodní účet za období od 1. 7. do 31. 12. 1770.

27 A. SEDLÁČEK, *Dějiny I*, s. 423–424.

28 SOKA Písek, Sbírka map a plánů, sign. XIV/3, Regulační plán král. města Písku. Vnitřní město, budějovické předměstí, 1 : 1000, 1882, autoři: Richard Zaffouk (měřič) a Jan Hůla (kreslič).

29 Dostupné na: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/skici/skici/PRA/PRA491018370/PRA491018370_index.html [dle stavu z 20. 1. 2021].

30 Dostupné na: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/omc/omc_pom/omc_wms_01.html?mapfile=5462_07&image_dir=5462&maxextent=0,-6879,8419,0 [dle stavu z 20. 1. 2021].

31 Dostupné na: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/coc/coc_data/5781-1/5781-1-007_index.html [dle stavu z 20. 1. 2021].

32 SOKA Písek, osobní fond Sedláček August, PhDr. a Sedláčková Terezie, kartotéka 5, inv. č. 874, Sedláčkovy výpisky k dějinám města Písku v letech 1686–1720. Viz také A. SEDLÁČEK, *Dějiny I*, s. 270.

33 Už 20. 5. 1726 písecká obec uzavřela smlouvu s příbramským kameníkem Františkem Grofnetrem na stavbu kašny „*blíž velkého aneb děkanského kostela*“ o délce a šířce 7 loktů (cca 4 m) a výšce 2 až 2,25 loktů (cca 1,2 až 1,5 m), k níž se obec zavázala dodat veškerý materiál, mj. i „*vejce, volej lněný, srst jelení neb srnčí, železa, volovo, těž koudele*“. Nelze vyloučit, že tato kašna byla nakonec i postavena, neboť kameník Grofnetr, podle smlouvy pracující spolu s bratrem Janem, si v květnu až srpnu 1726 z dohodnuté odměny 130 zlatých postupně na závdavcích vybral 129 zl. a také jeden sud piva. Viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 38. Stavba kašny v roce 1736 je podrobně zdokumentována v hlavním počtu peněžitém z téhož roku (SOKA Písek, AM Písek, kart. 542, sign. B II 25), z něž vycházel i A. SEDLÁČEK, *Dějiny I*, s. 349. Vyžádala si celkem 377 zlatých 52 krejcarů, kamenickou práci prováděl mistr „Khorhauský“ a bylo na ni spotřebováno mj. 47 liber (24 kg) olova, 23,25 žejdlíků (11 litrů) lněného oleje, 13,5 kop (810 ks) vajec, 52 žejdlíků (25 litrů) vína, 4 libry (2 kg) srsti, 4 libry „štědky“, 117 liber (60 kg) starého skla a blíže neurčené množství olovnaté běloby, suříku a stříbrňáků („*Sielbergeldt*“). V radních zápisech z let 1726 a 1736 ale žádné záznamy o kašnách nejsou. Srov. SOKA Písek, AM Písek, kn. 334, radní protokol 1726–1727; kn. 346, radní manuál 1736–1737. K přepočtům viz Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň – Sušice 1984, s. 70–71. Základy barokní kašny v samé blízkosti severozápadního rohu děkanského kostela odkryl archeologický výzkum v letech 2008–2009. V návazné studii jsou mj. publikovány i staré městské plány zachycující kašnu, novinová zpráva o jejím přesunu v roce 1858 na místo jihozápadně od kostela i veduta Václava Levého z doby kolem roku 1880 zobrazující kostel i s kašnou v této nové poloze. Viz Petra HOUFKOVÁ – Jaroslav JIRÍK – Lenka KOVAČÍKOVÁ – Martin PTAČ – Tereza ŠÁLKOVÁ, *Medieval and Modern Water Management. An example from the excavation in Písek – Bakaláře-square (Southern Bohemia)*, Fines Transire, 22, 2013, s. 163–172. F. R. BEZDĚKA, *Královské město Písek*, s. 26–27 udává, že kašna z roku 1736 údajně původně stávala „*do ulice Drlíčov*“, než byla přemístěna blíže ke kostelu.

34 SOKA Písek, AM Písek, kn. 358, radní protokol 1747–1749, fol. 123v, radní usnesení z 1. 7. 1748: „*Více [purkmistr] přednesl, že již dáno strany kašny na velkém rynku postavený býti mající jednáno bylo, kteroužto on nyní stavěti a na ni železný obruče dáti oumyslu jest, poněvadž v hradu z francouzských pecí železo jest a mnoho se již ztratilo, zdatiž takové k tomu by aplicírovati mohl, na to snešeno, aby se též železo rozsekalo a obruče dělali daly.*“ Srov. A. SEDLÁČEK, *Dějiny I*, s. 391.

35 SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 2, rejstřík vydání peněz na zhotovení nové dubové kašny na Velkém rynku z 19. 12. 1753; kart. 556, sign. B II 39, důchodní účet od 1. 1. 1753 do 31. 10. 1754. Srov. také citované radní usnesení z 1. 7. 1748 v pozn. 34.

36 A. EDERER – J. UXA, *Pražské kašny*, s. 32–33 udávají obvyklou trvanlivost dřevěných kašen na osm až deset let.

37 SOKA Písek, AM Písek, kart. 557, sign. B II 41, důchodní účet od 1. 1. 1755 do 31. 10. 1756.

38 SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 38.

39 SOKA Písek, AM Písek, kart. 562, sign. B II 51, účet „*vselikerého vydání*“ od 1. 11. 1765 do 31. 10. 1766; kn. 373, protokol radní 1763–1769, zápisy ze 7. a 18. 6. 1766.

40 SOKA Písek, AM Písek, kart. 521, sign. B I 581; Jiří PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, Písek 2000, s. 137–138.

41 Srov. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 384; SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 3–5, záznamy v účtech z druhé poloviny 18. století o opravách obecní studny stojící před (dnes zaniklým) Štaudingerovským domem čp. 24 na jihovýchodním rohu Velkého náměstí; AM Písek – Městský úřad (dále MÚ) Písek, kart. 67, sign. XIV/1.

42 Ke starému vodovodu viz Jiří FRÖHLICH, *Písecko v zrcadle archeologie*, Písek 1997, s. 144; Týž, *Objev dřevěného vodovodu*, Listy písecké kultury, 1992, č. 2, s. 3; Lubor LUDVÍK – Jiří PRÁŠEK, *Písecké ulice, náměstí, samoty a komunikace*, Písek 1998, s. 77; J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 136–137.

43 SOKA Písek, AM Písek, kart. 2, sign. Aa 64, urbář důchodů, které Písečtí před rokem 1547 vybírali. Srov. Jan MATZNER, *O zboží král. města Písku v stol. 16. a 17.*, Výroční zpráva c. k. vyšších realných škol v Písku za školní rok 1886, Písek 1886, s. 9. L. LUDVÍK – J. PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 77.

44 SOKA Písek, AM Písek, kart. 331, sign. Arr 67, zpráva Pavla Petra Rejšla a Tomáše Ledeckého z 22. 4. 1702. Doslovný přepis zprávy pořídil Josef GREGORA, *Rybníky a způsob rybaření na velkostatku obce královského města Písku, jak v starých tak i nových dobách*, Písek 1907, s. 7–9. Dále viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 315.

45 SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 6, protokol komise z 5. 6. 1800. Jednání komise vylíčil A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 44–45. K historii uvedených rybníků viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 309–316. Původní poloha rybníku zrušeného Sázka se dá určit porovnáním originální mapy stabilního katastru Čech 1:2880 z roku 1837 a evidenční katastrální mapy z roku 1913. Dostupné na: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/omc/omc_pom/omc_wms_01.html?mapfile=5462_07&image_dir=5462&maxextent=0,-6879,8419,0; https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/vyc/vyc_tool/vyc_wms_01.html?mapfile=5781-1B_07&image_dir=5781-1&acc=5781-1&maxextent=0,-7008,8456,0 [dle stavu z 20. 1. 2021].

46 SOKA Písek, AM Písek, sign. Al 496.

47 SOKA Písek, AM Písek, kart. 548, sign. B II 31, důchodní účet 1744; A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 44.

48 SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 4, rejstřík vydání peněz na vodárnu a kašny od 1. 11. 1767 do 31. 10. 1768.

49 SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 4.

50 Tamtéž.

51 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 44–45.

52 Tamtéž, s. 45–46.

53 František Rudolf BEZDĚKA, *Královské město Písek*, Písek 1887, s. 16–17.

54 K staviteli Schusterovi viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 38–39.

55 Srov. B. NEŠKUDLA, *Encyklopedie bohů*, s. 56–57.

56 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 67, sign. XIV/1.

57 SOKA Písek, AM Písek, kn. 182, inventář obecního majetku 1803.

58 SOKA Písek, AM Písek, kn. 214, inventář obecního majetku 1834: „*Großer steinerner Rohrkasten auf dem großen Ring mit einem Neptun Aufsatz, 4 eisernen Ausgußröhrchen, messingenen Hahn Ventil in der Anlaßröhre.*“ V předchozím inventáři z roku 1832 (AM Písek, kn. 213) se o mosazném kohoutku ještě nehovoří.

59 SOKA Písek, AM Písek, kart. 577, sign. B II 71, řemeslnická konferenční kniha za rok 1786. K přepočtu vídeňské libry viz G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 71.

60 SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 10.

61 SOKA Písek, AM Písek, kart. 426, sign. Av 24.

62 SOKA Písek, AM Písek, kart. 424, sign. Av 15.

63 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kn. 365, důchodenská hlavní kniha 1858, s. 355: [srpen] „*Den Mauern und Handlangern vom Verkitten des steinernen Wasserbehälters am großen Ringplatz mit Portland Zement 9 fl. 24 kr.*“

64 Namátkou viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 570, sign. B II 64, rejstřík tesařské a zednické práce za rok 1779, účetní záznam z 13. 2. 1779: „*Od vysekávání ledu jak při kašně na Rynku a v pivovare*“ 1 zl. 24 kr. Tamtéž, AM Písek – MÚ Písek, kn. 377, důchodenská hlavní kniha 1870, s. 473; kn. 392, dtto 1885, s. 601–602; kn. 412, dtto 1897, s. 81–82.

65 Jaromír MALÝ (ed.), *Paměti prof. K. Ningra. Písecké vzpomínky*, Písek 1932, s. 77.

66 Viz rejstříky tesařské a zednické práce z let 1772 až 1784. SOKA Písek, AM Písek, kart. 567, sign. B II 57 (r. 1772); kart. 568, sign. B II 58 (r. 1773); kart. 569, sign. B II 63 (r. 1778); kart. 570, sign. B II 64 (r. 1779); kart. 571, sign. B II 65 (r. 1780); kart. 572, sign. B II 66 (r. 1781); kart. 573, sign. B II 67 (r. 1782); kart. 574, sign. B II 68 (r. 1783); kart. 575, sign. B II 69 (r. 1784).

67 SOKA Písek, AM Písek, kart. 577, sign. B II 71, rejstřík tesařské a zednické práce za rok 1786.

68 SOKA Písek, AM Písek, kart. 424, sign. Av 12.

69 SOKA Písek, AM Písek, kart. 426, sign. Av 21, kvittance z 21. 12. 1838 na vyplacení celkové mzdy 10 zl. 55 kr. konvenční měny a potřebného materiálu.

70 SOKA Písek, AM Písek, kart. 423, sign. Av 4, rejstřík na vydání peněz na vodárnu a kašny od 1. 11. 1767 do 31. 10. 1768.

71 SOKA Písek, AM Písek, kart. 426, sign. Av 22.

72 SOKA Písek, AM Písek, kart. 426, sign. Av 24.

73 Pro 18. století to dokládá např. účetní záznam z 11. 12. 1779: „*Item od vožení mrvy ke kašnám na Velkej rynek a k Velkému kostelu*“ 1 zl. 42 kr. „*Item tesařům od přikrytí kašny na Velkém rynku*“ 1 zl. 18 kr. „*Fůře od vožení prken na tu kašnu*“ 12 kr. Viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 570, sign. B II 64, rejstřík tesařské a zednické práce za druhé pololetí roku 1779. Pro druhou polovinu 19. století máme k dispozici celou řadu podobných záznamů v důchodenských hlavních knihách. Srov. SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kn. 357–418.

74 Srov. A. EDERER – J. UXA, *Pražské kašny*, s. 14.

75 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kn. 382, důchodenská hlavní kniha 1875, s. 629–630: [listopad] „*Bednění kašen a obkládání jich mechem, pak zhotovení lednice u vodárny*“ 34 zl. 68 kr. „*Postavení bednění na kašny a obkládání těch samých mechem a rour u vodárny mrvou*“ 25 zl. 42 kr. „*Za hrabání a dovoz mechu a stlaní k obložení kašen rozličných*“ 44 kr.

76 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kn. 403, důchodenská hlavní kniha – výdej 1893, s. 424–426: [listopad–prosinec] „*Přehazování kompostu a obkládání kašen*“ 11 zl. 48 kr. „*Nakládání hnoje k obložení kašen*“ 2 zl. „*Obkládání kašen hnojem*“ 1 zl. 92 kr.

77 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kn. 402, důchodenská hlavní kniha – výdej 1892, s. 403–404: [listopad] „*Bednění kašen a obkládání strouhankou*“ 13 zl. 80 kr.

78 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kn. 406, důchodenská hlavní kniha – výdej 1894, s. 418–419: [prosinec] „*Obkládání kašen pilinami*“ 5 zl. 6 kr.

79 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kn. 416, důchodenská hlavní kniha – výdej 1899, s. 70: „*18. 3. Odvážení hnoje od kašen 3 zl. 20 kr.*“

80 Srov. např. důchodenské hlavní knihy z let 1865, 1874, 1885, 1897. SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kn. 372 (r. 1865), s. 376–378; kn. 381 (r. 1874), s. 639–640; kn. 392 (r. 1885), s. 601–602; kn. 412 (r. 1897), s. 81–82.

81 SOKA Písek, AM Písek, kart. 426, sign. Av 24.

82 Spisy týkající se stavby vodárny a vodovodu jsou uloženy v SOKA Písek, AM Písek, kart. 425–426, sign. Av 18–21; AM Písek – MÚ Písek, kart. 67, sign. XIV/1. Z literatury např. viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 140–141 (zde Božek mylně nazýván Boček); Jaroslav JÁSEK, *Vodárenství v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2000, s. 60–61; J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 137 (zde montáž tlakostroje přisouzena Josefu Božkoví). Účast Romualda Božka na montáži píseckého vodního stroje a jeho uvedení do chodu kromě uvedených spisů spolehlivě dokládá Jiří STREIT, *Božkové. Životní osudy a práce Josefa Božka a jeho synů*, Praha 1953, s. 183. K Bellmannovi viz L. KYBALOVÁ – R. LUNGA – P. VÁCHA, *Pražské zvony*, s. 93–94.

83 SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 38.

84 F. R. BEZDĚKA, *Královské město Písek*, s. 19–20. Ve spisech píseckého městského archivu je Antonín Schicker (neboli Šikr) v souvislosti se stavbou vodovodu zmiňován jen marginálně, např. v přípisu magistrátu ze 7. 3. 1838, podle nějž se v jeho držení měl nacházet původní rozpočet ke stavbě vodovodu. Viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 425, sign. Av 21. Fond Krajský úřad Prácheň uložený ve Státním oblastním archivu v Třeboni (dále SOA Třeboň) v této souvislosti procházen nebyl.

85 Srov. J. A. MAGER, *Marginálie*, s. 11; V. VLČEK, *Hammerové – čimeličtí rodáci XI*, s. 6.

86 K Hubáčkově opravě kašny viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 426, sign. Av 21. K přepočtu vídeňské stopy viz G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 87.

87 Ke Schrenkovi (Schrenckovi) viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 146–147, 348; Týž, *Děje Prachenského kraje*, Písek 1926, s. 205. Constant von WURZBACH, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, 31. Theil (Schnabel – Schröter)*, Wien 1876, s. 300.

88 SOKA Písek, AM Písek, kart. 427, sign. Av 25. Srov. G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 84.

89 K purkmistru Šurdovi (Schurdovi) viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 105–197, 355.

90 SOKA Písek, AM Písek, kart. 427, sign. Av 25.

91 Na severní straně náměstí se tehdy nalézaly hned dva domy v držení rodiny Otovy, a sice čp. 102 a 104. Viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 378.

92 Vše viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 427, sign. Av 25.

93 SOKA Písek, AM Písek, kart. 427, sign. Av 25, protokol o převzetí stavebních prací z 2. 10. 1843 a přípis krajského úřadu magistrátu z 10. 10. 1843; AM Písek – MÚ Písek, kart. 38, sign. XIV/1, Spiessův plán.

94 K němu viz Pavel VLČEK, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 336–337.

95 SOKA Písek, AM Písek, kart. 427, sign. Av 26.

96 SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 31, zpráva obecního návladnictví magistrátu z 23. 7. 1846; AM Písek – MÚ Písek, kart. 38, sign. XIV/1, nedatovaný Krannerův plán (označený spisovou značkou z roku 1845) na zřízení nové kašny na Velkém náměstí v krajském městě Písku.

97 SOKA Písek, AM Písek, kart. 427, sign. Av 25.

98 SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 31.

99 Tamtéž.

100 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 38, sign. XIV/1. Svobodův plán nové kašny, jenž postrádá dataci a textový popis, je uložen ve stejné spisové složce jako plán Krannerův.

101 Srov. P. VLČEK, *Encyklopedie architektů*, s. 635; A. EDERER – J. UXA, *Pražské kašny*, s. 170–172; Eduard HEROLD, *Malebné cesty po Praze*, Praha 1866, s. 725; Pražský denník, 19. října 1869, roč. 4, č. 289, s. [3].

102 Vše viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 31.

103 Podrobně viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 176–177, 182. Všechny členy velkého výboru i jejich povolání vyjmenovává J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 158–159.

104 SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 31, přípis magistrátu obecnímu návladnictví z 26. 7. 1848 a přípis magistrátu krajskému úřadu z 23. 8. 1848.

105 SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 31. V orig.: „*Dem Umstande, womit der Aufsatz des alten Röhrkastens, – als ein Meisterstück der Bildhauerarbeit designirt – nicht demolirt werden sollte, kann umsoweniger ein Gezicht beigelegt werden; als dieser Aufsatz, den Neptun vorstellend, durchaus keinen Kunstwerth hat, und die Uibersetzung des alten Röhrkastens nebst seinem Aufsatze ohne Anstand auf den Florians oder Ziegenplatz eingeleitet werden kann; wodurch sodann dem von Communal-Ausschuße angeregten Bedürfnisse abgeholfen würde.*“

106 SOKA Písek, AM Písek, kart. 428, sign. Av 31, korespondence s pachtýřii Žižkovským, Schüsslerem a Veselým z července a srpna 1849 ve věci odškodnění za jejich realizované a dosud neproplacené výdaje při zrušené stavbě dvou kašen na Velkém náměstí („*für die Beischaffung der Wasserröhrkasten Quater- und Aufsatzsteine für die Stadt Pisek*“).

108 J. MALÝ (ed.), *Paměti prof. K. Nřinga*, s. 77.

109 *Hrst vzpomínek novému Otavanu na přivítanou*, Otavan, 22. dubna 1916, roč. 1 (36), č. 2, s. 32.

110 Zv. [Zvonář = Theodor KOPECKÝ], *Vánoční povídání*, Otavan, 20. prosince 1916, roč. 1 (36), č. 10, s. 176.

111 *Vodovod a naše poměry. (Pokračování)*, Písecké listy, 11. listopadu 1896, roč. 2, č. 46, s. 2.

112 Srov. *Otázka zřízení vodovodu v Písku*, Otavan, 26. srpna 1892, roč. 14, č. 35, s. 4; *Písecká elektrika*, Otavan, 2. září 1892, roč. 14, č. 36, s. 2.

113 *Zasedání obec. zastupitelstva kr. města Písku*, Otavan, 28. dubna 1893, roč. 15, č. 17, s. 2–3.

114 *Ze soudní síně. (Před okresním soudem.) Špitz contra Lukáš*, Písecké listy, 22. února 1899, roč. 5, č. 8, s. 4.

115 *Vodovod a naše poměry. (Pokračování)*, Písecké listy, 11. listopadu 1896, roč. 2, čís. 46, s. 3.

116 *Zasedání obec. zastupitelstva král. města Písku*, Otavan, 6. října 1893, roč. 15, č. 40, s. 3.

117 *Kolaudace nové vodárny*, Otavan, 8. září 1900, roč. 22, č. 36, s. 3–4.

118 Jiřina RŮŽKOVÁ – Josef ŠKRABAL, *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005. I. díl*, Praha 2006, s. 230.

119 *Naše nová vodárna*, Otavan, 13. října 1900, roč. 22, č. 41, s. 4 – 5.

120 *Důležité upozornění*, Otavan, 28. července 1900, roč. 22, č. 30, s. 4.

121 *Feuilleton*, Otavan, 5. dubna 1895, roč. 17, č. 14, s. 1.

122 *Kašny*, Otavan, 11. května 1901, roč. 23, č. 19, s. 4.

123 *Něpěkným dojmem*, Otavan, 6. července 1901, roč. 23, č. 27, s. 5.

124 *Stavební úřad nechť udělá dražbu na kašny (mimo 2 velkých)*, SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kniha 94, Zápis o schůzi měst. rady král. města Písku 16. října 1901, nestránkováno.

125 *Obec písecká prodá kamenné kašny*, Otavan, 26. října 1901, roč. 23, č. 44, s. 6.

126 *Poslední stopy starého vodovodu*, Otavan, 16. listopadu 1901, roč. 23, č. 46, s. 4.

127 *Neptun se stěhuje*, Otavan, 19. října 1901, roč. 23, č. 42, s. 4

128 K dataci také viz Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 538–539.

129 *Neptun*, Otavan, 26. října 1901, roč. 23, č. 43, s. 5

130 *Socha Neptuna*, Písecké listy, 30. října 1901, roč. 7, č. 44, s. 3

131 Sečítání lidu 1910, Písek, Budějovické předměstí čp 456. SOKA Písek, Okresní úřad Písek I (dále OkÚ Písek I), fascikl 216, inv. č. 1037. Dostupné na: <https://digi.ceskearchivy.cz/634090/73>.

132 *Nový živnostník*, Otavan, 26. února 1898, roč. 20, č. 9, s. 4

133 SOA Třeboň, Sbírka matrik Jihočeského kraje, farní úřad Veselíčko, kniha 7A (O 1890–1939), fol. 34, sn. 36.

134 Sečítání lidu 1921, Písek, Budějovické předměstí čp 456. SOKA Písek, OkÚ Písek I, fascikl 320, inv. č. 2063. Dostupné na: <https://digi.ceskearchivy.cz/634390/173>.

135 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kniha 140 (Matrika zdejších příslušníků Budějovické předměstí II), s. 104.

136 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 617, sign. 1908/II/A/1/90.

- 137 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kniha 140 (Matrika zdejších příslušníků Budějovické předměstí II), policejní přihláška vložená za s. 104.
- 138 SOKA Písek, Archiv obce Smrkovice, skartační řízení 2017, balík 1.
- 139 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 572, sign. XA 84.
- 140 *Socha Spasitele*, Otavan, 6. září 1902, roč. 24, č. 36, s. 4.
- 141 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 572, sign. XA 84.
- 142 Archiv hlavního města Prahy (dále AHMP), fond Sbirka matrik, kniha č. 37 narozených u sv. Apolináře v letech 1870–1871, sig. AP N43, list 35, s. 37.
- 143 Sandra BABOROVSKÁ, *Otázky moderní orientace absolventů sochařského ateliéru AVU v letech 1896–1914* [Disertační práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy], Praha 2017, s. 29–30.
- 144 SOKA Písek, Reálné gymnázium Dr. Adolfa Heyduka Písek, kart 14, sign. II/2.
- 145 AHMP, f. Soupis pražského obyvatelstva 1830–1910 (1920), Cizí příslušníci, krabice č. 498, poř. 71 – Klein, Edvín Viktor Rudolf.
- 146 Národní archiv, Policejní ředitelství I, konskripce, karton 266, fol. 724.
- 147 Heslo *Klein* (*Klein*), *Viktor*, in: Nový slovník československých výtvarných umělců, 5. Chal–Klí, Ostrava 1993, s. 490.
- 148 *Novou sochu*, Otavan, 23. 8. 1902, roč. 24, č. 34, s. 3.
- 149 Jiří VALENTA (ed.), *Malované opony divadel českých zemí*, Praha 2010, s. 64 – 65.
- 150 *Liebscherovy alegorické obrazy*, Otavan, 27. července 1901, roč. 23, č. 30, s. 4.
- 151 *Královský hrad*, Otavan, 2. srpna 1902, roč. 24, č. 31, s. 3.
- 152 AM Písek – MÚ Písek, kart. 567, sign. III A (1902); kart. 575, sign. III/A (1903).
- 153 AM Písek – MÚ Písek, kn. 422, důchodenská hlavní kniha – výdej 1902, rubrika „Stromořadí a sady“; AM Písek – MÚ Písek, kn. 424, důchodenská hlavní kniha – výdej 1903, rubrika „Stromořadí a sady“.
- 154 Knihovna Prácheňského muzea v Písku, František LIPŠ, *Město v lesích Písek nad Otavou. Výstava v Táboře 1929*, Písek 1929, sig. I. 947 D 107, nestránkováno.
- 155 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 564, sign. XA 171.
- 156 *Socha Neptunova*, Písecké listy, 23. dubna 1902, roč. 8, č. 17, s. 6.
- 157 *Neptunova kašna*, Otavan, 10. května 1902, roč. 24, č. 19, s. 5.
- 158 *Feuilleton. Moment a momentka*, Písecké listy, 20. srpna 1902, roč. 8, č. 34, s. 1.
- 159 *Nedělnímu „slavenostnímu“ řecníku panu Rudolfovi Dvořáčkovi*, Písecké listy, 11. listopadu 1903, roč. 11, č. 45, s. 6.
- 160 *Naše sady*, Písecké listy, 20. května 1903, roč. 9, č. 20, s. 4.
- 161 *Sady městské*, Písecké listy, 25. března 1903, roč. 9, č. 12, s. 4.
- 162 SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kn. 424, důchodenská hlavní kniha – výdej 1903, rubrika „Stromořadí a sady“, s. 123: „23/12 čís. 12189 Grünnerovi F. za model mlýna 200.00 Kč.“
- 163 Sčítání lidu 1890, Písek, Pražské předměstí čp. 69. SOKA Písek, OkÚ Písek I, fascikl 27, inv. č. 1719. Dostupné na: <https://digi.ceskearchivy.cz/633580/113>. V roce 1890 nalézáme na stejné adrese také mlynářského pomocníka Václava Zoubka (nar. 9. října 1834) se synem Václavem Zoubkem ml. (nar. 3. března 1878), který později v Soukenické ulici čp. 65 vedl truhlářství orientované na výrobu *mlynářského náčiní a mlýnků*. Václav Zoubek ml. vystavoval své výrobky, které se velmi podobají mlýnku v sadech, na písecké výstavě roku 1921. Srov. Sčítání lidu 1921, Písek, Město čp. 65, SOKA Písek, OkÚ Písek I, fascikl 309, inv. č. 2063; František LIPŠ: *Jihočeská živnostensko průmyslová a hospodářská výstava v Písku 1922*, Písek 1922, nestránkováno.
- 164 Ofertu na zhotovení bazénu v sadech podává Josef Brož už 8. března 1902. SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kniha č. 2289, Podací protokol 1902/I, č. j. 3550/1902.
- 165 „*Co chybí ještě městskému sadu, je moderní basin na místě staré studně, který prý příštím rokem také se vypraví.*“ *Naše sady*, Písecké listy, 20. května 1903, roč. 9, s. 4.
- 166 *Neptunova fontána*, Otavan, 12. března 1904, roč. 26, č. 11, s. 5.
- 167 *Písek se zdobí*, Otavan, 14. května 1904, roč. 26, č. 20, s. 4.
- 168 *Starobylá socha Neptunova*, Otavan, 18. dubna 1908, roč. 30, č. 16, s. 4.
- 169 Jan ADÁMEK – Jiří ČÍZEK – Jiří FRÖHLICH – Jaroslav NOVODVORSKÝ, *Písek na starých pohlednicích*, Písek 1999, s. 34.
- 170 *Turisté v Písku se ptají: Kam se poděl Neptun?*, Listy Písecka, 13. července 2004, roč. 13, č. 161, s. 7.; *Do Neptunovy kašny vandal už potřetí přilil saponát*, Listy Písecka, 26. září 2003, roč. 12, č. 226, s. 17.
- 171 *Neptun v našich sadech*, Písecké listy, 26. června 1930, roč. 34, č. 26, s. 4. „*Neptun v našich sadech jest starodávnou památkou z kašen, jichž bylo po městě několik. Tento Neptun věvodil kašně na velkém náměstí a tehdy trmal v ruce pěknou zlatou trojzubou vidlicí. Nyní byl o ni ochuzen. — Poněvadž jedná se v Haagu o odzbrojení, čeká obec, až jak to tam dopadne. Zatím musí pan Neptun počkat, než mu jí obec »naloží«.*“
- 172 Terénního výzkumu se účastnili Bohumír Bernásek, Tomáš Hiltscher a Vlastimil Kozák. Situaci následně fotogrametricky zaměřil Daniel Hlásek.
- 173 *Každý na své staré místo*, Písecké listy, 15. ledna 1947, roč. 48, č. 3, s. 3.

Příběh písecké rodiny Sattlerů

JOSEF MOTYKA

Mezi dosud méně známé hudební osobnosti se vztahem k regionu patří místní rodák Otta Sattler. Jeho životnímu příběhu v rodném městě byla věnována pozornost velmi sporadicky.¹ Významné místo v regionálních dějinách zastává rovněž jeho otec Alfred. Předložený příspěvek se dotýká několika oborů a témat, avšak primární zájem autora je poukázat na nejvýznamější momenty asimilované židovské rodiny se zřetelem na město Písek.

Příchod rodiny Sattlerových do Písku dokládají archivní materiály rokem 1868.² Šlo o dobu, umožňující Židům svobodu stěhování a provozování živností. Toto datum potvrzuje matriční zápis Boženy, dcery obchodníka Lazara Sattlera z Buzic. Narození dcery, 22. března 1870 do domu číslo popisné 110 v dnešní Karlově ulici provázely rituály spojené s udělením jména v písecké synagoze.³ Rodinný okruh však rozšířila jen na necelé tři roky. Zemřela na spálu a jejím místem posledního odpočinku se stal židovský hřbitov v Míroticích.⁴ Později, roku 1872, se Sattlerovým v Písku narodily dcery Olga⁵ a o dva roky později Hedvika.⁶

Lazar Sattler s manželkou Emmou byli rovněž rodiči Albertiny, Alfreda, Josefa a Roberta. Tyto děti se podle údajů sčítání lidu narodily v Blatné, kde Sattler provozoval obchod v sukně, střižném a módním zboží.⁷ Jeho krám, situovaný v areálu kasáren, se skládal z jedné malé světničky. Roku 1873 starosta Antonín Michl potvrdil Sattlerovi nájemní smlouvu na dalších šest let, tedy od 1. ledna 1874 do konce prosince 1879, v ceně ročního nájemného 180 zlatých.⁸ Sčítací operáty z roku 1880 přibližují skutečnost, že Sattlerovi bydleli v blízkém čísle popisném 108, které o pár let později nahradila moderní stavba spořitelny.

Děti Sattlerů se účastnily i místního vzdělávání. Alfred studoval píseckou reálku.⁹ Hedvika docházela na místní židovskou obecnou školu.¹⁰ Josef, studující gymnázium, ve svých patnácti letech tragicky zahynul. Osudným se mu 4. června 1880 stalo koupání v řece, kdy ho v blízkosti železničního mostu strhl proud.¹¹ Pohřeb se konal na píseckém židovském hřbitově.¹² Robert se stal ve společenském životě aktivním jako člen Klubu velocipedistů. Ve volbách roku 1895 získal funkci náčelníka klubu. Věhlas získal díky závodu v jízdě na vzdálenost 25 kilometrů na trase Strakonice – Nová Hospoda – Písek, kdy obhájil třetí místo v čase 56 minut.¹³ Další činnost však 13. října 1902 ukončilo jeho předčasné úmrtí ve věku 34 let.¹⁴

Rok 1890 znamenal pro rodinu zásadní změnu. Alfred Sattler našel své nové bydliště na třídě Národní svobody v čísle popisném 32. Současně mu byla povolena koncese na provozování živnosti.¹⁵ Jeho obchod s koloniálním zbožím svou nabídku představoval v pravidelné inzerci

Otto Sattler se svým synem před píseckou radnicí.

— Soukromý archiv rodiny O. Sattlera, reprodukce: J. Kotalík

místních novin. Z pohledu memoáru píseckého rodáka Jiřího Vogla lze vzít v úvahu autorovo sdělení o konkurenci s úspěšnějším prodejcem zbraní Emilem Eggerthem.¹⁶ Samotný vztah ke zbraním se potvrzuje tím, že Alfred měl pověst vášnivého lovce a častého hosta na knížecích honech. Jako střelec byl schopen složit to, co se vrchnosti nepodařilo.¹⁷ Na podzim 1897 obchod zdobila kůže statné osmileté vydry. Tu Sattler zakoupil od Františka Stropnického, jenž škodnou o délce 105 centimetrů a váze 5,8 kilogramu ulovil v blízkosti samoty U Martínka.¹⁸

Na konci 19. století zemřela Emma Sattlerová.¹⁹ O rok později odešel manžel Lazar.²⁰ Po krátké době jejich syn Alfréd uzavřel manželství s Bertou Polákovou z Jihlavy. Manželskému páru se tak v roce 1904 narodil syn Robert²¹ a po dvou letech Otto.

Ten vešel ve známost jako hudebník, k jehož údělu patřila konfrontace se smrtí. V její blízkosti se ocitl hned při narození, kdy jej matka přivedla 5. května 1906 na svět v sedmi měsících. Inkubátory tehdy nahrazovala praxe dopékání v troubě.²² Přesto vyrostl v zdravého chlapce, jehož vášní se stalo rybaření. Během života v Písku vedly často jeho kroky ke Kamennému mostu, kde na řece bylo možné chytat téměř všechny sladkovodní ryby, včetně trofejních tloušť. Ryby se také staly v obchodu prodejním artiklem, zejména o Vánocích.²³ Otto začal od roku 1912 navštěvovat obecnou školu na Pražském předměstí. V průběhu své školní docházky se mohl pochlubit skvělým třídním výkazem, který v závěru studia kazily pouze dvojky z psaní, kreslení,

Obchod Alfreda Sattlera na třídě Národní svobody 32.

— Výřez fotografie ze soukromého archivu rodiny O. Sattlera, reprodukce: J. Kotalík

němčiny a vnější úpravy písemných prací.²⁴ Od roku 1916 přešel na písecké gymnázium.²⁵ Po nedokončeném studiu okolo roku 1921 krátce pokračoval na obchodní škole v Písku.²⁶

Během svých studií Sattler navštěvoval hodiny houslí u špičky houslové pedagogiky, Otakara Ševčíka. Dle jeho vzpomínek, neznámý člověk musel v krámě jeho otce zastavit housle, na něž se poté začal mladý Otto učit hrát. Jako žák však neprošel, vzhledem k nevěli cvičit etudy. Přesto ho Ševčík navštívil během jeho pozdějšího pobytu v Praze.²⁷

Hudby se však Otto nevzdal. V šestnácti letech dostal své první angažmá v pražském hotelu Bristol. Tehdy odcházel z rodinného domu na Fügnerově náměstí číslo popisné 47. „Malý palác“, jak ho nazýval, měl velkou zahradu s velkým množstvím chřestu. V bytě Sattlerů dokonce visel dva metry vysoký portrét císaře Františka Josefa I. od Jana Zachariáše Quasta.²⁸ Do Písku se pravidelně vracel, později i s manželkou Reginou a třemi syny.

Příchod nacistické nadvlády se dotkl i této rodiny. Alfred byl pro neárijský původ vyloučen z organizace Sokola.²⁹ Po ukončení činnosti obchodu na Pražském předměstí a arizaci domu našli Sattlerovi na krátký čas přechodné bydliště v domě vzdáleného příbuzenstva, u rodiny Roubíčků, na dnešním Velkém náměstí v čísle popisném 105. Stárnoucí manželé odešli po roce 1940 do Prahy. Robert jako bývalý obchodní zástupce se stal zemědělským dělníkem

v Putimi.³⁰ Na základě vyhlášky o odevzdání veškerých zbraní odevzdal městskému správci Vazačovi a archiváři Švecovi vzácné lovecké pušky. Ti je deponovali a vystavili v městském muzeu. Při vyšetřování gestapem došlo k vyslýchání a jejich zatčení za jednání se Židem, což poté pokračovalo tím, že stanuli před vojenským válečným soudem na Pankráci. Pro nedostatek důkazů došlo k jejich propuštění a zbraně se staly pravděpodobně německým majetkem.³¹ Robert Sattler se stal v průběhu heydrichiády obětí hromadných poprav na Kobylické střelnici.³²

Období tak zvaného konečného řešení židovské otázky se neslo ve znamení transportů, které vedly do Terezína a do Osvětimi. Otto díky svému hudebnímu talentu byl nucen hrát pro nacisty a také pro oběti, jdoucí na smrt. Jako houslista figuroval v okamžiku, kdy jeho rodina umírala v plynových komorách. Toto peklo prožil pod identitou pouhého čísla v několika koncentračních táborech. V závěru války se věnoval dohledávání válečných zločinců, čímž dostal housle od generála Pattona. V Písku na podzim 1945 se u notáře Karla Růžičky ujal svědectví smrti osob, přičemž jako člen transportleitung byl schopen určit, zda v průběhu války zahynuly.³³ Pozdější kontakt s Pískem v souvislosti s nezdařenou restitucí domu není detailně znám.

Krátký epilog života tohoto jediného přeživšího přinesl nový začátek. Po návratu do Prahy začal Otto působit nejen v barech, ale také v televizi, rozhlase, divadle a filmu. Více než šedesátileté působení „*mluvícího houslisty*“ doprovázelo nejen rybaření, ale široký okruh lidí, s nimiž se setkával. Zásadní význam pro něj mělo druhé manželství. Zemřel v Praze 12. listopadu 1990 a je pohřben na Novém židovském hřbitově v Praze.³⁴

Příběh významného houslisty lze považovat za námět pro samostatný, obsáhlejší příspěvek. Se stoupajícím zájmem veřejnosti o židovskou regionální historii se zvýšil zájem o místa spojená se životem rodiny Sattlerových, ať už jde o lípu s pomníkem obětem holocaustu nebo židovský hřbitov, kde se návštěvník seznámí s celou řadu významných osobností, spojených s městem Písek.

POZNÁMKY

- 1 Naposledy např. Jan KOUBA – Josef MOTYKA, *Žasmušilý houslista Otta Sattler: Přinutili mne hrát vrahům mých synů*, in Písecký svět, roč. 4, 2016, č. 11, s. 32.
- 2 Digitální archiv SOA v Třeboni, sčítání lidu 1900, archiv: SOKA Písek, soudní okres: Písek, lokalita: Písek, Snímek: 10. Dostupné na adrese: <http://digi.ceskearchivy.cz/633830/10>.
- 3 Národní archiv, fond Matriky židovských náboženských obcí v českých krajích (dále HBMa): Písek, kn. 1530 (N 1869–1907 (i), reprodukce: 18. Dostupné na adrese: <http://www.badatelna.eu/fond/1073/reprodukce/?zaznamId=2020&reprold=194054>.
- 4 Národní archiv, HBMa: Písek, kn. 1533 (O 1869–1904 (i), 1905–1940, 1942–1948, Z 1869–1873, 1874–1907 (i), 1908–1949), reprodukce: 153. Dostupné na adrese: <http://www.badatelna.eu/fond/1073/reprodukce/?zaznamId=2023&reprold=197303>.
- 5 Národní archiv, HBMa: Písek, kn. 1530 (N 1869–1907 (i), reprodukce: 13. Dostupné na adrese: <http://www.badatelna.eu/fond/1073/reprodukce/?zaznamId=2020&reprold=194005>.
- 6 Národní archiv, HBMa: Písek, kn. 1530 (N 1869–1907 (i), reprodukce: 18. Dostupné na adrese: <http://www.badatelna.eu/fond/1073/reprodukce/?zaznamId=2020&reprold=194054>.
- 7 Digitální archiv SOA v Třeboni, sčítání lidu 1880, archiv: SOKA Písek, soudní okres: Písek, lokalita: Písek, Snímek: 231. Dostupné na adrese: <http://digi.ceskearchivy.cz/636587/238/2070/2788/36/o>.
- 8 Státní okresní archiv Písek (dále SOKA Písek), Archiv města Písek (dále AM Písek), kart. 1419, sig. D II Sattler.
- 9 *Výroční zpráva obce. vyšších real. škol. v Písku za školní rok 1876*, Písek 1876, s. 31.
- 10 Archiv Židovského muzea v Praze, fond ŽNO Písek, Matrika žáků, sig. 20971, nestr.
- 11 *Utonutí*. In Otavan. Týdeník pro veřejné zájmy král. města Písku a okolí, roč. 2, 1880, č. 23 ze dne 5. června, s. 190.
- 12 Náhrobek v hebrejštině a němčině se dochoval dodnes. Následkem devastace a prodeje náhrobků se zde nachází pouze zlomek náhrobníků. Snaha o pietní úpravu hřbitova v letech 1991–1993 vedla k osazení kamene na jiné místo. (Srov. Archiv Židovského muzea v Praze, fond ŽNO Písek, sig. 63285 d), Plán hrobů)
- 13 *Klub velocipedistů v Písku*, in Otavan. Týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové, roč. 17, 1895, č. 10 ze dne 8. března, s. 3.
- 14 Národní archiv, HBMa: Písek, kn. 1533 (O 1869–1904 (i), 1905–1940, 1942–1948, Z 1869–1873, 1874–1907 (i), 1908–1949), reprodukce: 183. Dostupné na adrese: <http://www.badatelna.eu/fond/1073/reprodukce/?zaznamId=2023&reprold=197420>.
- 15 SOKA Písek, Okresní úřad Písek, Rejstřík svobodných a řemeslných živností, kn. 417a, fol. 427.
- 16 Jiří VOGL, Dopis Jiřího Vogla Josefu Rybákovi, in: Petr MANO, Penziopolis, Písek 2018, s. 89.
- 17 Otto SATTLER, *Světlem s houslemi a prutem*, Rybářství, 1986, č. 9, s. 208.
- 18 *Vzácný lov*. In Otavan. Týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové, roč. 19, 1897 ze dne 20. listopadu, s. 5.
- 19 *Úmrtí*. In Písecké listy. Týdeník Věstník z Pootaví, roč. 5, 1899, č. 50 ze dne 13. prosince, s. 3.
- 20 Národní archiv, HBMa: Písek, kn. 1533 (O 1869–1904 (i), 1905–1940, 1942–1948, Z 1869–1873, 1874–1907 (i), 1908–1949), reprodukce: 175. Dostupné na adrese: <http://www.badatelna.eu/fond/1073/reprodukce/?zaznamId=2023&reprold=197389>.
- 21 Národní archiv, HBMa: Písek, kn. 1530 (N 1869–1907 (i), reprodukce: 69. Dostupné na adrese: <http://www.badatelna.eu/fond/1073/reprodukce/?zaznamId=2020&reprold=194396>.
- 22 Otto SATTLER, *Neckische Plaudereien eines Bargeigers*, ze soukromého archivu rodiny O. Sattlera, nestr.
- 23 O. SATTLER, *Světlem s houslemi a prutem*, s. 208.
- 24 SOKA Písek, III. Obecná škola chlapecká Písek, Třídní katalog docházky a prospěchu, kn. I/9.
- 25 *Výroční zpráva cis. král. Gymnasia v Písku za školní rok 1916–1917*, Písek 1917, s. 25.
- 26 Digitální archiv SOA v Třeboni, sčítání lidu 1921, archiv: SOKA Písek, soudní okres: Písek, lokalita: Písek, Snímek: 191. Dostupné na adrese: <https://digi.ceskearchivy.cz/634395/191/4309/1667/22/o>.
- 27 Otto SATTLER, *Záviděl jsem jenom třikrát v životě*, in: Rudolf Míhola (ed.), ... A možná, že ještě žijem, Praha 2004, s. 139.
- 28 *Věda a umění*, in: Otavan. Měsíčník pro národní, kulturní a hospodářské zájmy král. města Písku a kraje Prácheňského, roč. 9 (44), 1925–1926, č. 7–9 ze dne 6. února, s. 110. Srov. Ústní sdělení Věry Sattlerové (15. 10. 2018)
- 29 SOKA Písek, Sokol-Tělocvičná jednota Písek, inv. č. 24, sign. Id, kart. 3.
- 30 SOKA Písek, Četnická stanice Písek, Evidence osob židovské národnosti v okrese Písek, sig. IIB/1, kart. 1.
- 31 *Městské muzeum za války*. In Písecké listy. Věstník z Pootaví a Prácheňského kraje. List čs. strany lidové, roč. 46, 1945, č. 3 ze dne 4. července, s. 2.
- 32 *Památník protifašistického odboje Kobylická střelnice*. Spolek pro vojenská pietní místa, nedat., Dostupné na adrese: <http://www.vets.cz/vpm/9329-pamatnik-protifašistického-odboje-kobylicka-strelnice/>
- 33 SOKA Písek, Notáři Písek, Protokol, karton 40.
- 34 Za všechny uvedené informace a fotografické přílohy patří můj vřelý dík rodině Otty Sattlera.

Úkryty Miloše Blažka z konce doby německé okupace během druhé světové války na Písecku

JINDŘICH KURZ

Pan Miloš Blažek (1923—2014) popisoval svůj útěk z vazební věznice gestapa Terezín, respektive z pracovního komanda na Jenerálce u Prahy, v několika publikacích.¹ Záměrem autora článku je přesně zmapovat jeho ilegální pobyt na Písecku a za tím účelem přináší soupis jeho úkrytů.

Křížovatka rozcestí „U Rozkročáku“ (v mapě obr. 2 pod číslem 1). Ve směru S–J se zde nacházejí těžební jámy (pinky) středověkých zlatodolů „Havírky“. V jedné ze zasypaných jam se utábořil. Zde přespál a pak ráno čekal na někoho známého.² První den neměl úspěch. Druhý den zase hlídal a byl úspěšný. Se sousedem si domluvil schůzku večer pod Pískem u řeky.

Dolní Lipice (v mapě obr. 2 pod číslem 2). Lokalita se nalézá na pravém břehu Otavy pod Pískem³ zhruba 3,5 km severně od historického centra města Písku ve strži pod vrcovickým hradištěm, kterou protéká potůček od východu a jihovýchodu. Nad severním břehem potoka Lipičná strouha se nalézá skalní dutina o rozměrech 330 × 130 × 170 cm.

Zde bylo možno příležitostně přespávat, ale pro velký pohyb turistů po Sedláčkově stezce byla tato skalní dutina pro delší úkryt nevhodná. Od této stezky byla dutina vzdálená asi 50 metrů proti proudu potoka. Při archeologickém výzkumu vrcovického hradiště prozkoumali v roce 1964 skalní dutinu dr. Ivo Beneš a Jiří Fröhlich. Nalezeno bylo jen několik střepů středověkých nádob. V této skalní dutině se v 19. století ukrýval podivín Josef Bejšť přezdívaný Masojídek, který byl neprávem nařčený z vraždy malého chlapce.⁴

Moravcovo peklo (v mapě obr. 2 pod číslem 3). Lokalita na pravém břehu Vltavy mezi Červenou nad Vltavou a Zvíkovem nedaleko obce Kučeř. Skály nad řekou tu dosahovaly výšky 80 m. Terén byl neschůdný a nepřehledný.⁵ Přístupný pouze z levého břehu přes brod, a to z oslovské strany, anebo přes planinu a pak roklí od Kučeře. Toto skalnaté místo mělo několik příhodných skalních dutin, které často poskytovaly místo na přespání skautům – junákům, trampům, vodákům, plavcům a lidem putujícím podél Vltavy.

Zádušní les (v mapě obr. 2 pod číslem 4). Severně od Písku v místech, kde byly zbytky důlních prací po těžbě zlata, vápence i cihlářské hlíny. Po těžbě vápence zde zůstala krátká štola. Vchod byl velmi nízký a úzký, a tak se dovnitř muselo lézt po břiše. Pak byla ale větší dutina, kde se dalo přespát. Pro delší pobyt však byla nevhodná.⁶

Obr. 1 | Foto Miloše Blažka v uniformě desátníka aspiranta během základní vojenské služby v letech 1946–1948.

—
Rodinný archiv Miloše Blažka

Obr. 2 | Mapa úkrytů Miloše Blažka na Písecku v letech 1944 a 1945

—
Výřez z Mapy politického a školního okresu píseckého z roku 1937. Sbírka Prácheňského muzea

Obr. 3 | Skalní dutina na Dolní Lipici. — Archiv autora

Hrejkovický potok (v mapě obr. 2 pod číslem 5). Pravostranný přítok Vltavy. Přibližně 1 km jižním směrem od obce Vůsí. Skalní dutina se nachází 120 m. od srubu trampské osady Černých jaguárů, proti proudu na levém břehu potoka. Dutina je tvaru oválného, délka 2,5 m, šířka 1,5 m, výška 1,2 m. Různě se však mění a dno je nedohledatelné, protože povodňové vrstvy stále přibývají. Pro delší pobyt nevhodná. Po stezce je velký pohyb turistů.

Kometa (v mapě obr. 2 pod číslem 6). Leží na kótě 593 m. n. m. v jižní části Píseckých hor. Rozprostírají se zde rozsáhlé zlatodoly, které jsou zasypané nebo zaplavené. Přístupné jsou pouze šachty Bezedná, Bezejmenná a Dvojítá.⁷ Hodí se k dočasnému pobytu nebo jako úkryt před nepohodou ale na trvalý pobyt nikoli.⁸

Výše zmíněné lokality jsou souhrnem míst, kde se Miloš Blažek pohyboval nebo ukrýval v pořadí, jak je on sám uvedl. Ze všech těchto míst je nejzajímavější tzv. Moravcovo peklo u Kučeře na Vltavě.

VZPOMÍNKY PAMĚTNÍKŮ NA MORAVCOVO PEKLO

Pamětníci uvádějí, že na této lokalitě bylo několik příhodných úkrytů pro nocování i delší pobyt. Rozcházejí se v odhadech umístění, velikosti i počtu úkrytů. Například pan Jan Staněk ze samoty u Moravcova pekla uvádí: „*Vchod do jeskyně byl dost vysoko nad starou řekou. Vchod nebyl na rovné skále, ale ze strany.*“ Pan Jiří Kloboučník ze Zvíkova podal informaci, že jeho otec

Obr. 4 | Skalní stěna Moravcova pekla před zatopením přehradou.

— Rodinný archiv Miloše Blažka

Obr. 5 | Skalní dutina Moravcova pekla. Osoba na fotografii není známá.

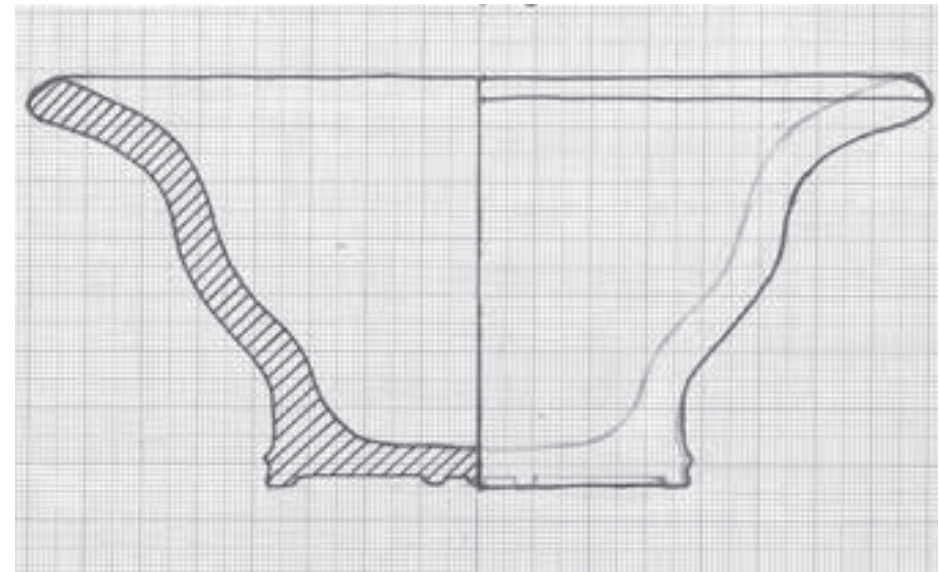
— Rodinný archiv Miloše Blažka

znal jeskyni v této lokalitě. Když šla ledová třenice tak nemohli po pěšině vedoucí pod svislou skalou k jeskyni jít. Jiná možnost prý nebyla. Sám Jiří Kloboučník navštívil jeskyni, vlezl do ní po čtyřech, dál byla možnost se postavit a pohybovat se v ní. Pan Josef Slabý z Kučeře vyprávěl, že jako kluk žil na samotách v Dolanech. Při osobní lokalizaci na místě ukázal strž, kterou teče potok od Kučeře, kudy jako děti běžaly k staré řece a k jeskyni. Po válce se šel na místo podívat. Během německé okupace u jeskyně nebyl a o nějakém pohybu v okolí nevěděl. Dále vyprávěl, že se nejedná doslova o jeskyni, ale o převis skály, kde vchod do vlastního prostoru byl vytvořen dodatečně, aby vznikl prostor, do kterého nebylo ze strany vidět. Nad původní hladinou staré řeky mohla být asi tak 10 metrů. Kolem vody pak byla na této straně jenom pěšina, vlastní jeskyně se nalézala na svislé vysoké skále, jestliže se zvedla hladina Vltavy, pak nebyl do jeskyně normální přístup. Dále uvedl, že nedaleko od této jeskyně je malá skalní díra o rozměrech 3 m × 2 m × 1 m. Josef Matuška z Kučeře uvedl, že jeskyně na Moravcově pekle byla asi 15 až 20 m nad hladinou staré řeky, od řeky nebyla vidět. Dovnitř se lezlo po čtyřech, ale pak se dalo postavit. Vchod byl oválný asi 3 m široký, délky 3 až 4 m. K jeskyni se lezlo od řeky po suťovém svahu nahoru. Po válce se tam byl podívat, dno jeskyně bylo ještě vystláno slámou, vyprávělo se, že je tam vytesaný nějaký nápis. Aktér příběhu Václav Vítův, kamarád Miloše Blažka, byl členem trampské skupiny, která předávala ruční palné zbraně komunistickým ilegálním pracovníkům, kteří přebývali v úkrytech na Krkavčinách v lese na levém

Obr. 6 | Skalní dutina na Hrejkovickém potoce — Archiv autora

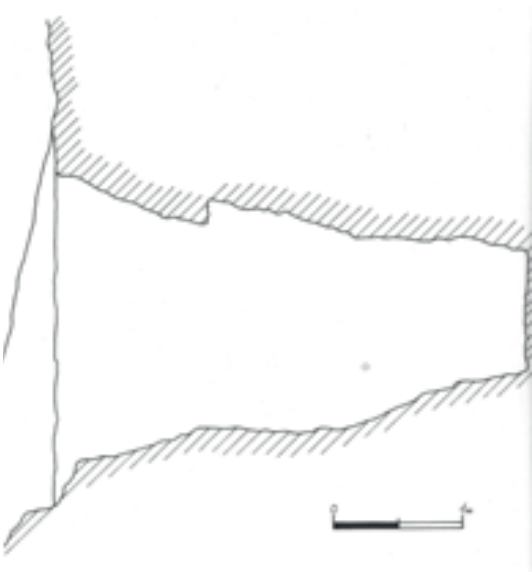
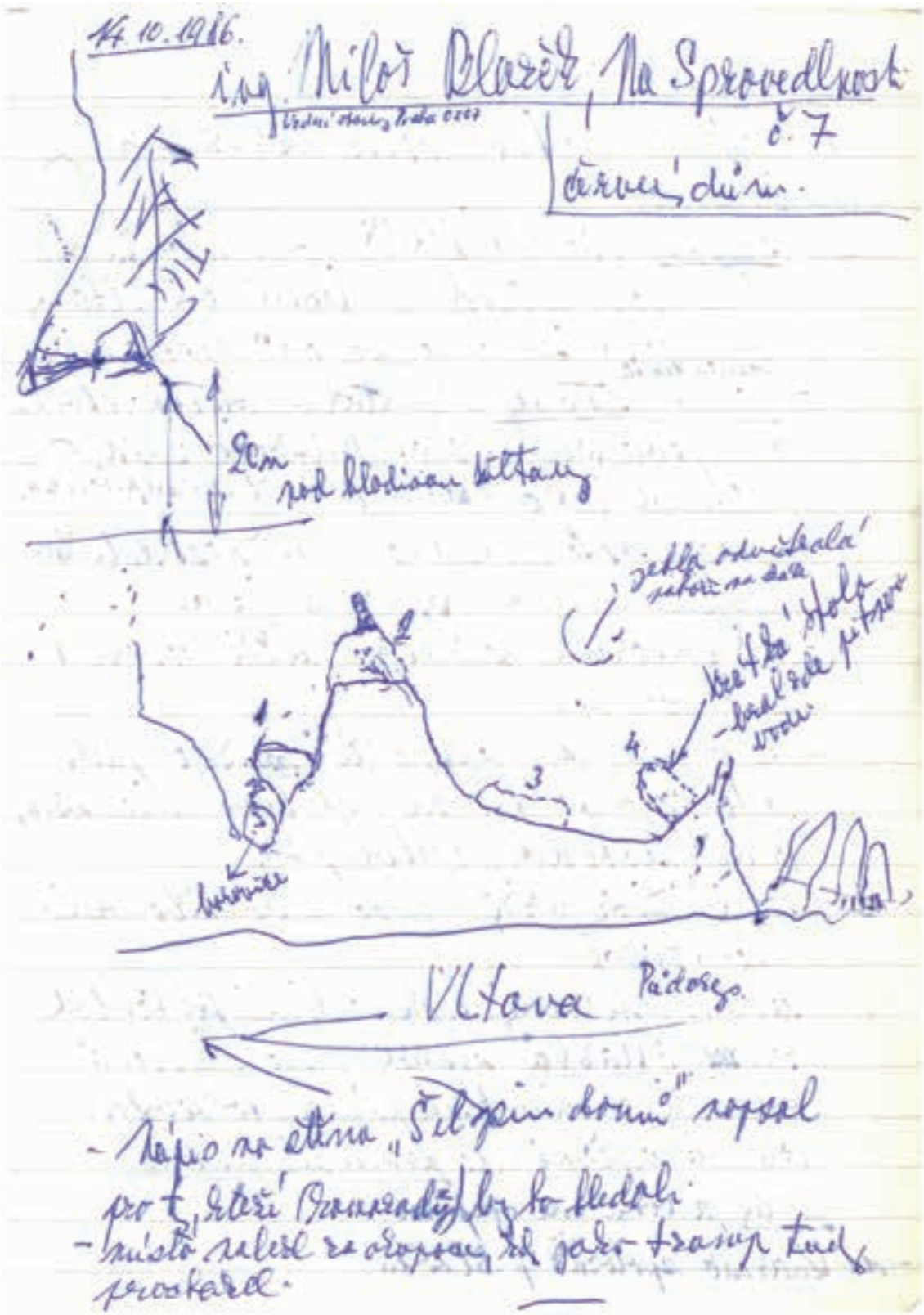
břehu Otavy a v lese u hájovny Lísek u Oslova. Byl zatčen klatovským gestapem na podzim roku 1943 a po výsledcích převezen do vazební věznice gestapa Terezín, později pro nesrovnalosti v protokolech byl převezen do vratislavské káznice, tehdy Breslau, v Polsku. Před postupem Rudé armády byl převezen do káznice Waldheim a později do Zwickau v Sasku, kde se dočkal osvobození. Po válce spolu s panem Milošem Blažkem opět trampovali v Moravcově pekle. V roce 1947 zde nad převisem ve skalní škvíře našel středověkou nádobku ze 13. století (viz obr. 7)⁹ a v popelavé vrstvě, kterou prozkoumávali s Milošem Blažkem, také našli zlomky nádob ze 14. až 16. století. Střepiny jsou uloženy v Prácheňském muzeu v Písku, miska zůstala v soukromém majetku pana Vítův.¹⁰ Ve své vzpomínce uvádí: „Od roku 1936 jsme tábořili u Moravcova pekla u Kučeře na pravém břehu Vltavy, tábořili jsme u ústí Kučeřského potoka. Při výpravách do okolí jsme také objevili různé zvláštní přírodní útvary a ty nás pak při hrách velmi lákaly. K těmto skalním útvarům nahoru od řeky vedla příkrá stráž z kamenné sutě. Při bližším prozkoumání byl nalezen skalní převis a různé otvory ve skále. Vznikl nápad, že ve skalních otvorech by při vhodném zamaskování byl dobrý úkryt. Například do krátké štoly by stačilo dát jen palandu a bylo by to dobré. Vzadu kapala voda ze stropu, tak asi půl litru za hodinu. Bylo nutno obdivovat, jak tuto díru dříve udělali. Na stěnách nebylo žádné lámání kamene, ani že by byla z balvanů, ani žádné skalní dutiny. U konce bylo vidět čtvercové zakončení. V té době to bylo dost úzké, že by to mělo takové rozměry, jak uvádí pan Kurz, to si

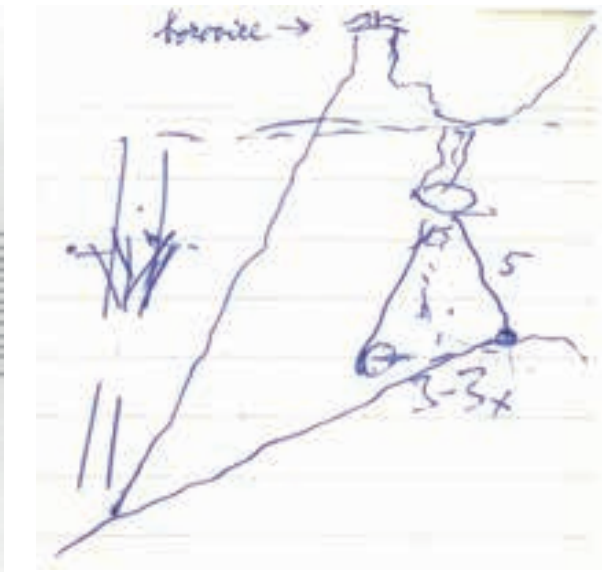
Obr. 7 | Řez nádobou nalezenou v Moravcově pekle p. Václavem Vítů — Kresba J. Kurz

nepamatuji. Dno bylo zanesené, a tak je možné, že se mě to zdálo menší. Nalezli jsme také skalní převis, kde bylo místo pro tři ležící postavy a vpravo byla skalní dutina, kam jsme lezli po čtyřech. K místu štoly jsme někdy přicházeli průrvou ve skále. Na konci průrvy byly lísky, kdyby se rozsadily, byl by zde dobrý úkryt. Vedle byl špičatý skalní útvar, z nějakého důvodu se mu říkalo panna. Na vrcholu panny bylo umístěno bidlo s praporcem, dlouho tam po válce ještě bylo.“ Tolik záznam rozhovoru.

Miloš Blažek z Písku byl členem téže trampské skupiny, byl zatčen klatovským gestapem dne 28. ledna 1944 pro stejný trestný čin přechovávání zbraní, po výsledcích byl převezen do vazební věznice gestapa Terezín, koncem července 1944 se přihlásil do pracovního komanda na zámek Jenerálka u Prahy. Využil možnosti, že byli nedostatečně hlídáni a v sobotu 4. srpna 1944 se mu podařilo uprchnout a přemístit se do míst svého trampování kolem Písku a Červené nad Vltavou. Devět měsíců žil v různých skalních dutinách. Na obrázku č. 8, který osobně načrtl pro potápěčský průzkum, je nakresleno několik skalních dutin a převis na lokalitě Moravcovo peklo. Místa přebývání v dutinách popisuje ve své knize.¹¹

Obr. 9 | Řez domnělou štolou, kde ze stropu vyvěral pramínek vody. Na náčrtu M. Blažka pod číslem 4.
Kresba J. Kurz

Obr. 10 | Řez Moravcovým peklem rukou p. Václava Vítův.
Archiv autora

VZPOMÍNKA AUTORA ČLÁNKU NA POTÁPĚČSKÝ VÝZKUM MORAVCOVA PEKLA

Můj zájem vzbudilo upozornění kolegy Jiřího Fröhliche na článek Libora Křivánka, pracovníka Okresního muzea v Písku „Příběh téměř neuvěřitelný“.¹² Popisuje zde příběh Miloše Blažka. Co mě nejvíce zaujalo, byl objev středověkých střepů a nádobky, které zde při trampování našli. Více jak rok jsem se snažil přesně určit polohu Moravcova pekla a následně jsem se rozhodl, že jako potápěči prozkoumáme všechny uvedené objekty, které od napuštění Orlické přehrady byly (a dodnes jsou) pod její hladinou. Pracovali jsme podle vyprávění pamětníků, kteří místo navštívili, a bývalých aktérů zmíněného příběhu. Jednalo se o zmapování skalního převisu a skalní dutiny, které byly u pěšiny na pravém břehu Vltavy, a dutiny, kde si Miloš Blažek odebíral pitnou vodu.¹³ V letech 1986 až 1987 jsem s bratry Jiřím a Milošem Randou a Josefem Čudlým provedl průzkum skalní stěny Moravcova pekla. Dlouho se nedařilo ničeho

Obr. 8 na protější straně | Náčrt dutin Moravcova pekla rukou p. Miloše Blažka — Archiv autora
Číslo 1: Přírodní vertikální dutina rozměr 5 × 3 m v místech pod borovicí, která vyrostla na plošince skalního výběžku, označená jako mrazová jeskyně.
Číslo 2: Převis, kde žil Miloš Blažek. Dno úkrytu bylo asi 20 m pod původní hladinou staré řeky.
Číslo 3: Malá úzká horizontální dutina, kam se ležlo po čtyřech. Pro pobyt nevyhovovala, protože byla často zaplavována vodou. Byla u stezky podél pravého břehu Vltavy. Viz Obrázek č. 5
Číslo 4: Uměle vyhloubený otvor, kde se původně chtěl Miloš Blažek usadit, ale rozhodl se nakonec pro převis uvedený pod číslem 2. Domníval se, že se jedná o štolu, kde byla vytěžena nějaká hornina. Celý jej přehrabal a kromě říčních oblázků nenalezl nic. Vyvěrá zde pramínek pitné vody ze stropu, a tak jí zde odebíral.

Obr. 11 | Potápěč Jiří Randa během průzkumu Moravcova pekla.

Foto J. Kurz. Archiv autora

najít, potápěči pracovali podle vyprávění pana Václava Vítův, který tu před a po druhé světové válce trampoval a našel zde středověkou nádobku ze 13. století (obr. č. 7). Dne 10. srpna 1986 jsem našel skalní dutinu v hloubce 10 m. Přestože v této hloubce byla naprostá tma, podařilo se za použití velmi silného reflektoru dutinu zmapovat. Měla tvar komolého jehlanu o rozměrech u vchodu: Výška 253 cm, šířka 181 cm a délka 320 cm. V zadní části výška 96 cm a šířka 86 cm (obr. č. 9). U dna dutiny je husté rozpraskání podélného směru. Podélná osa dutiny směřuje na SVV. Na náčrtku, který zhotovil pan Miloš Blažek, je dutina označena pod číslem 4 (obr. č. 8).

Podle geologa dr. Jiřího Macharta je skalní stěna tvořená drobnozrnnou žilnou žulou. Dle určení vznikla dutina vypadnutím žulového bloku a následně byla uměle rozšířena. Průzkum potápěči prováděli až do hloubky 18 metrů, v roce 1986 strávili pod hladinou čtyři hodiny a 15 minut a v následujícím roce pět hodin a 45 minut. Další dutiny se nepodařilo nalézt. Potápění v temných vodách Orlické přehrady s množstvím zbytků stromů je velice náročné. V kombinaci s psychickou zátěží riskantního průzkumu vedlo k potápěčské nehodě autora. Přestože se nehoda našťastí obešla bez následků, byl průzkum následně ukončen.

POZNÁMKY

1

Lubor LUDVÍK, *80 let skautingu v Písku*, Písek 1999, s 80—87
Miloš BLAŽEK, *Přežil jsem v Moravcově pekle. Autobiografický příběh z Písecka*, Písek 2003.
Radka VELKOVÁ – Jiří FRÖHLICH, *Lidé od vody. Plavecké historky z Vltavy a Otavy*, Písek 2014.

2

Miloš BLAŽEK, *Přežil jsem v Moravcově pekle. Autobiografický příběh z Písecka*, Písek 2003, s. 43.

3

Tamtéž.

4

Jiří FRÖHLICH, *Archeologické nálezy v jihočeských jeskyních a převisech*, Archeologie ve středních Čechách 23, 2019, č. 1, s. 174. Jiří FRÖHLICH, *Písecko v zrcadle archeologie*, Písek 1997, s. 218.

5

M. BLAŽEK, *Přežil jsem v Moravcově pekle*, s. 44.

6

M. BLAŽEK, *Přežil jsem v Moravcově pekle*, s. 57–58.

7

M. J. MAREK, *Staré zlatodoly na vrchu „Kometě“ u Všeteče*, Báňský svět 8, 1929, č. 3, s. 25–28.
Jaroslav CÍCHA, *Středověké zlatodoly kometa*, Studie z dějin hornictví 22, 1993, č. 1, s. 24–25.

8

M. BLAŽEK, *Přežil jsem v Moravcově pekle*, s. 56.

9

J. FRÖHLICH, *Písecko*, s. 69.
Jiří FRÖHLICH, *Archeologické toulky po jižních Čechách*, České Budějovice 1990.

10

J. Fröhlich, *Archeologické toulky*, s. 140–141.

11

M. BLAŽEK, *Přežil jsem v Moravcově pekle*.

12

Libor KRIVÁNEK, *Příběh téměř neuvěřitelný*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, č. 2, ročník VIII, 1971, s. 94—95.

13

M. BLAŽEK, *Přežil jsem v Moravcově pekle*, s. 59.

Medailér Karel Špánek a jeho písecká portrétní medaile Otakara Ševčíka

† **ONDŘEJ KRYŠTOF KOLÁŘ**

V roce 2020 uplynulo již 55 let od úmrtí českého rytce a medailéra Karla Špánka (21. ledna 1894 Praha – 5. února 1965 Praha). Jeho chlapecké přání stát se malířem rodiče nerespektovali a jako čtrnáctiletého ho dali do učení. Roku 1908 se stal učněm rytectví ve firmě I. B. Pichla, tehdejší nejvýznamnější pražské ražebně, založené roku 1869. Zahájil tam svou cestu k umění, i když jinou, než o které jako školák snil. Ve firmě patřil k jeho mistrům a učitelům například Richard Placht, pozdější ředitel ryteckého oddělení vídeňské státní mincovny. Během učení Karel Špánek navštěvoval též odbornou pokračovací školu pro zlatníky a příbuzné profese, kde byl jeho učitelem sochař a medailér Václav Šantrůček, žák Josefa Václava Myslbeka. Roku 1912, po vyučení, Špánek nastoupil jako samostatný rytec k firmě K. Kolman na Královských Vinohradech, avšak roku 1914 byl odveden k 28. pražskému pěšímu pluku a poslán na haličskou frontu. Z těžkého zranění a ochromení pravé ruky, které by mu v budoucnu znemožnilo vykonávat jeho profesi, se vyléčil ve vojenském lazaretu v Těšíně. Po návratu do Prahy, v prvních dnech samostatného Československa, se jeho první prací stal návrh a rytina první legionářské poštovní známky, jejíž náklad byl zaslán našim jednotkám na Sibiři a na území, které ovládaly (až milion km²), také oficiálně používán.

Poté se Karel Špánek stal vedoucím rytcem v pražské firmě R. Karnet a J. Kyselý, kde vytvořil množství razidel medailí, plaket, odznaků a dalších výrobků. Podle návrhu Rudolfa Karneta například v letech 1923 – 1924 zhotovil razidla pro všechny stupně československého Řádu Bílého lva. Zde je nutno vysvětlit, že na rozdíl od převažující praxe, kdy jsou negativní razidla mincí či medailí vyráběna redukcčním strojem z pozitivního sádrového modelu (velikosti cca 30 cm), až na výjimky ryl Karel Špánek razidla přímo do kovu, ve snadnějších případech rovnou negativně, ve složitějších případech pak pozitivně, kdy finální razidlo vzniklo zaražením rytiny do měkkého kovu a Špánek je ještě před zakalením precizoval. Jako jeden z mála českých medailérů 20. století tak udržoval tradici starých renesančních a barokních mistrů. Roku 1929 si Karel Špánek založil soukromou ryteckou živnost a jako nezávislý řemeslník a umělec pracoval až do konce svého života.

Co do počtu vytvořených razidel vcelku malou (v poměru k celkovému množství), leč z hlediska dějin českého medailérství jistě nejvýznamnější část Špánkovy tvorby představují medaile, jejichž razidla vytvořil podle svých vlastních návrhů. Zde se mohl nejvíce projevit

Avers a revers medaile z roku 1964 pro oceněného účastníka Ševčíkovy houslové soutěže v Písku s vyrytým datem 23. 1. 1987 – provedení v bronzu.

—
Exemplář ze sbírky autora. Foto T. Droppa

jako svébytný a suverénní umělec. Jde o zhruba devět desítek medailí a drobných ražeb z let 1923 až 1965. Jejich řadu symbolicky uzavírá medaile s umělcovým autoportrétem, resp. jednostranný stříbrný odrazek této medaile z razidla ne zcela dopracovaného. Počínaje medailí výstavy „Medaile v zemích českých“ (uspořádané roku 1924 Numismatickou společností československou – NSČS – v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze) vytvořil Karel Špánek řadu medailí pro NSČS, založenou roku 1919, jejímž aktivním členem byl od roku 1923 až do smrti. V NSČS se spřátelil s jejím zakládajícím členem, medailérem Josefem Šejnostem; společně vytvořili třeba „svatováclavský denárek“, stříbrný pamětní penízek, ražený roku 1929 k oslavám svěřcovy milénia. Špánkův motiv raziče mincí na medaili z roku 1924 se stal logem NSČS a dodnes ho stále používá její pokračovatelka – Česká numismatická společnost.

Z dalších Špánkových medailérských prací mohu (v chronologickém výběru) dále zmínit například pamětní „tolar“ Albrechta z Valdštejna (1934), pamětní žeton Mořice Píchy k 10. výročí jeho biskupského úřadu v Hradci Králové a k jmenování prelátem Řádu sv. Lazara (1941), medaili starožitníka a numismatika Antonína Prokopa (1946), medaili Jaroslava Heyrovského (1959), Boženy Němcové (1962), pamětní „groš“ k 500. výročí mírového poselství Jiřího z Poděbrad (1964).

Avers a revers medaile z roku 1964 pro oceněného účastníka Ševčíkovy houslové soutěže v Písku – provedení v postříbřeném bronzu.

—
Exemplář ze sbírky autora. Foto T. Droppa

Karel Špánek byl jako výtvarník realistou a tradicionalistou; osobnosti představoval v důvěryhodném portrétním profilu a reversní tematické strany medailí naplňoval mistrovsky zvládnutými kompozicemi. Práce („polořemeslná“) na zakázku ho i ve vlastní tvorbě naučila umělecké kázni, vedle níž zbývalo málo prostoru pro výboje a inovace. K nim se snad nejbližší dostal v jakési své „volné tvorbě“, totiž v sérii novoročních žetonů numismatika Eduarda Polívky, jejichž vtip a hravost nám možná naznačují, jakým by se Karel Špánek stal malířem. Ovšem jako medailér, ve stínu současníků Otakara Španiela a Josefa Šejnosta, ve stáří stejně tak zastíněn generací Španielových žáků z Akademie výtvarných umění, zůstává ve vnímání teoretiků i sběratelů nenápadným a trpělivým dělníkem svého oboru.

Nyní tedy krátce k tomu, jak se Karel Špánek na sklonku života epizodicky zapsal do dějin výtvarné kultury v Písku. Roku 1964 sedmdesátiletého umělce požádal odbor kultury Městského národního výboru v Písku o vytvoření sádrového modelu za účelem ražby medailí, které by sloužily jako ocenění pro vítězné účastníky Ševčíkovy houslové soutěže v Písku. Houslový virtuos, skladatel a pedagog Otakar Ševčík (1852 – 1934) provozoval v Písku souběžně s jinými pracovními úvazky (1909 – 1918 Mistrovská houslová škola Vídeňské konzervatoře, 1918 návrat na konzervatoř v Praze, dlouhodobá pedagogická hostování

v USA) od roku 1907 soukromé učiliště na způsob vyšší konzervatoře, které navštěvovali pokročilí houslisté z celého světa včetně profesionálních hudebníků. Po několika letech provozu této školy se Otakar Ševčík do Písku přestěhoval a usadil se zde.

Jak už vlastně řečeno, tato zakázka patřila k těm výjimkám ve Špánkově tvorbě, kdy neryl razidla, ale sochařským způsobem vytvořil zvětšený sádrový model (samozřejmě modely dva, pro každou stranu medaile), podle nějž byla ve Státní mincovně v Kremnici redukčním strojem zhotovena razidla. V tomto podniku také došlo k ražbě medailí.

Karel Špánek se svého úkolu zhostil se ctí, jak dokazuje výsledná podoba medaile. Její portrétní strana zpodobuje z profilu Otakara Ševčíka ve zralém věku, přimhouřenýma očima umělec decentně připomenul Ševčíkovu oční vadu. Vpravo dole se podepsal drobnou signaturou: Špánek 64. Druhé straně medaile, z hlediska funkce medaile je to vlastně aversem (a strana portrétní reversem), dominuje uprostřed znak města Písku na pozadí notového motivu. Obdélníkový výstupek v dolní části je určen pro dodatečné vyrytí jména oceněného houslisty. Medaile o průměru 70,5 mm je mi známa ve dvou provedeních, a to v bronzu a v postříbřeném bronzu.

Vedle bysty na Ševčíkově náhrobku na píseckém hřbitově u Nejsvětější a Nerozdílné Trojice, díla Suchardova žáka Rudolfa Březy (1888—1955), a dále vedle reliéfního portrétu, osazeného s pamětní deskou na mistrově rodinném domě v Ševčíkově ulici čp. 665 (celek signován: R. Kabeš, Tábor), tak tato medaile, jedna z posledních prací Karla Špánka, představuje další píseckou výtvarnou památku, připomínající nám podobu a odkaz mistra Otakara Ševčíka.

Přítomným příspěvkem hodlal Ondřej Kolář (1960—2021) na žádost editora této ročenky zahájit asi desetidílný seriál článků o medailích (a medailérech) spjatých s městem Pískem, který takto zůstane torzem neuskutečněného. Dalším pokračováním, jak mi O. K. sdělil při rozhovoru na píseckém Velkém náměstí jen několik dnů před smrtí, měla být tvorba Josefa Jiřikovského.

Jan Adámek

Za muzeum regionální a socialistické. Muzeum v Písku v době Pražského jara I

ZDENĚK DUDA

Písecké muzeum prošlo během krátké doby na přelomu 60. a 70. let 20. století dynamickým rozvojem. Rozšiřovalo se o nové prostory, zaměstnance i oblasti činnosti, současně byl cílem růst kvality práce i poskytovaných služeb. Vděčilo za to nadšení, aktivitě i neotřelým nápadům svého nového ředitele i pozměněným politickým a společenským poměrům, které přispěly k tomu, že řada nových myšlenek a představ mohla být realizována, byť na některé se dostalo až v delším časovém horizontu.

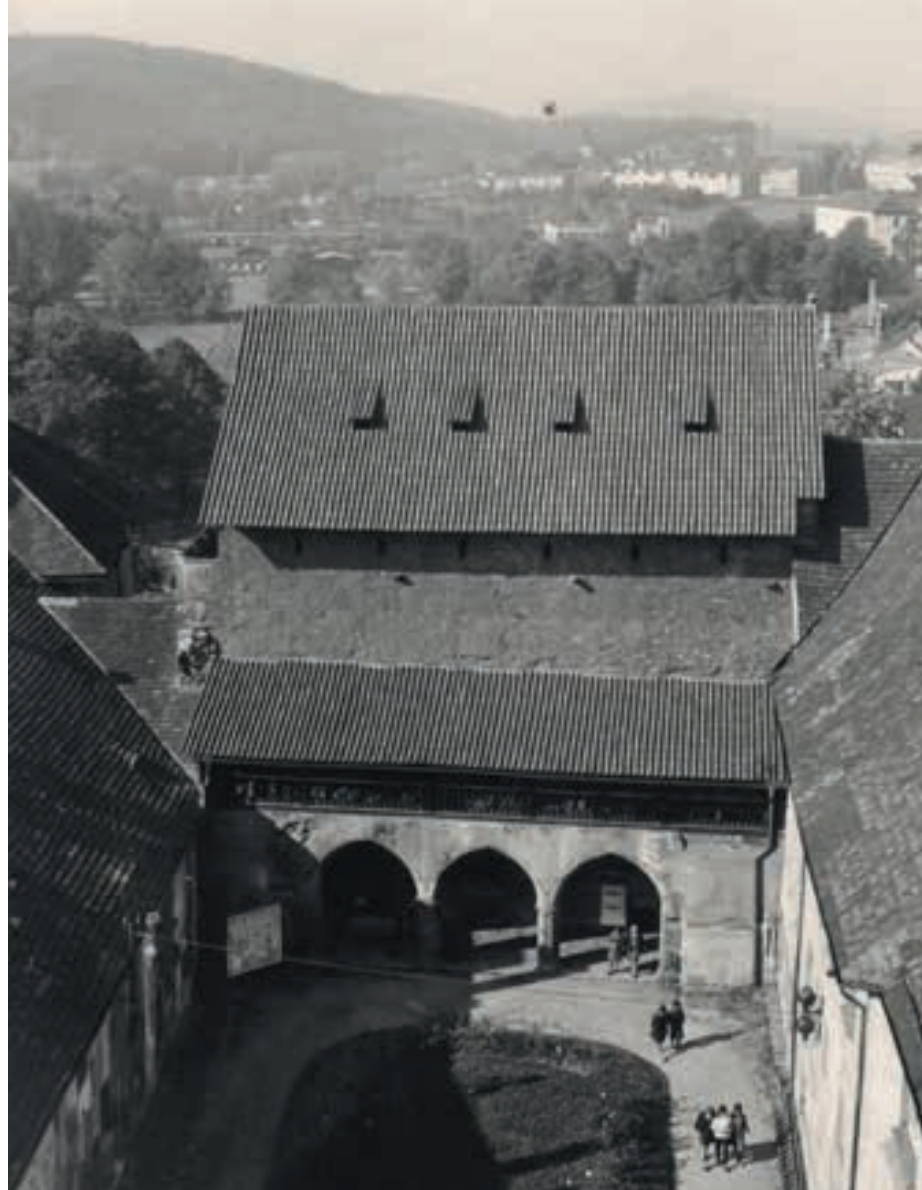
Nový ředitel píseckého muzea dostal anebo dokázal si získat v tomto období prostor pro uplatnění svého aktivního přístupu, programu a vize.¹ Postupně se ale tento prostor zmenšoval, až nakonec nezbyl žádný. V roce 1973 byl Jiří Frey z ředitelské funkce odvolán, v důsledku utužující se normalizační kádrové politiky musel z píseckého muzea odejít.² Současné Prácheňské muzeum v Písku ale do značné míry stojí na základech, položených právě Jiřím Freyem v době lednového tání a zimy v srpnu.

Situaci píseckého muzea v roce 1968 a v letech následujících zásadně určila otázka, zda se jako historicky významná instituce dokáže prosadit v nově chystané muzejní síti jako takzvané regionální muzeum. Nové politické a společenské poměry akcentující aktivitu a odpovědnost ve vedoucích procesech a v oblasti řízení, spolu s adresnou kritikou chyb a překážek se k tomu zdály být více než příhodné.

Vstupní podmínky na straně muzea také nebyly špatné. Na píseckém muzeu sice ležel stín aféry spojené s rozkrádáním, respektive zaměňováním cenných předmětů ze sbírkového fondu, odhalenou trestnou činností měla na svědomí sama tehdejší ředitelka Marie Sedláková (1963–1966),³ ovšem hned zkraje dalšího roku došlo ke dvěma událostem, které zásadně určily ráz činnosti a podob muzea v následujících letech.

Od 1. ledna 1967 byla rozšířena územní působnost píseckého muzea v některých oblastech na širší region,⁴ a především jmenováním Jiřího Freye získalo muzeum nebývale aktivního a nadšeného ředitele, který navíc velmi dobře dokázal využít změněných politických a společenských podmínek k realizaci svých představ.⁵

Zásadním úkolem, který stál před novým ředitelem píseckého muzea, bylo vyrovnat se s ná-

Písecké muzeum sídlí v budově někdejšího královského hradu na snímku z roku 1966.

—
Foto ze sbírek Prácheňského muzea v Písku.

sledky (trestné) činnosti bývalého vedení a dalšími nedostatky z minulosti. Ty se týkaly především špatného stavu zpracování sbírek a nevyhovujících depozitárních prostor. Snahou bylo také zlepšit kulturně výchovné působení muzea a v souvislosti s novým statutem rozšířit jeho působnost.

Řídící orgány byly v tomto směru dosti otevřené. Představy nového ředitele však šly mnohem dále. Jiří Frey usiloval z píseckého muzea vybudovat významnou nadregionální paměťovou instituci, jež by odpovídala tradicím a nárokům bývalého krajského města, a současně vytvořit z muzea krajsky významné centrum kulturního života a dění.

Dlouho odkládaná celostátní konference muzejních pracovníků se konala v druhé polovině února 1968. Konference se účastnilo celkem 440 pracovníků muzeí, zástupců řídicích orgánů a spolupracujících institucí. Průběh konference byl zachycen na stenografickém záznamu, který byl následně bez dalších úprav a zásahů vydán tiskem.

Novým ředitelem píseckého muzea se od 1. ledna 1967 stal Jiří Frey. Ředitelem této instituce, nově také organizované jako Oblastní muzeum v Písku, byl pouze několik let. Ovšem plody těchto několika málo let sklízí nyní již Prácheňské muzeum v Písku dodnes.

—
Foto ze sbírek Prácheňského muzea v Písku.

Muzeum se mělo mnohem více než dosud otevřít veřejnosti, získat atraktivnější podobu a také nabídnout návštěvníkům nové a době odpovídající služby. Asi nejvíce v tomto ohledu se představy nového ředitele přibližovaly požadavkům a vizi socialistického muzea, diskutované v roce 1968 mimo jiné i na celostátní konferenci muzejních pracovníků.⁶

Tehdy předkládané koncepty a vize socialistického muzea počítaly s celkovou kvalitativní proměnou českých a slovenských muzeí.⁷ S odkazem na pokrokové tradice i aktuální socialistické úsilí v podmínkách probíhající vědeckotechnické revoluce i revoluce kulturní se muzea měla postavit do služeb rozvoje člověka s jasným názorem k dalšímu vývoji směrem ke komunismu.⁸

Ostatně celá oblast kultury se i s odvoláním na nejvyšší stranická usnesení měla stát rozhodující společenskou silou přetvářející svět a praktickou činnost člověka. Nahlížena byla jako humanizující a emancipující prostředek, nikoli jen jako spotřební složka nebo doplněk nového způsobu života. Proklamovaným smyslem celé oblasti kultury bylo poskytnout pod-

mínky a prostor k rozvoji každého člena socialistické společnosti a pomoci prosadit nový socialistický životní styl.⁹

Dobově se vlastně jednalo o pokračování kulturní revoluce, jež nyní byla nahlížena jako dlouhodobý proces. Pokračující kulturní revoluce měla přinést takzvanou další demokratizaci kultury a její socialistické angažovanosti. Postup demokratizace kultury měl přitom probíhat v souladu s demokratizací v ekonomické a politické oblasti.¹⁰

Pod procesem demokratizace byly rozuměny především dva požadavky. Tím prvním bylo zajistit přístup pro co nejširší vrstvy společnosti ke kulturním hodnotám a statkům, včetně těch nejceněnějších, tím druhým, aby vztah lidí ke kulturnímu bohatství nezůstával pouze v rovině spotřebního chování, ale aby přerůstal do aktivní spoluúčasti na procesech tvorby a šíření kulturních hodnot.¹¹

Základním úkolem muzeí bylo v tomto směru realizovat svou specifickou úlohu, tedy vytvářet sbírkové fondy dokladů o vývoji přírody, společnosti či určitého druhu lidské činnosti a tyto doklady využívat k rozvoji vědy a kultury podle (aktuálních) potřeb společnosti. Muzea se i v souladu s muzejním zákonem měla soustředit na realizaci svých čtyř hlavních funkcí, konkrétně na soustavné doplňování sbírkových fondů, na péči o sbírky, využívání sbírek pro vědecké účely a také pro účely výchovné. Modelové socialistické muzeum mělo vycházet ze své podstaty, tedy z práce s hmotným materiálem, a současně se stát aktivním faktorem ovlivňujícím veřejnost.¹²

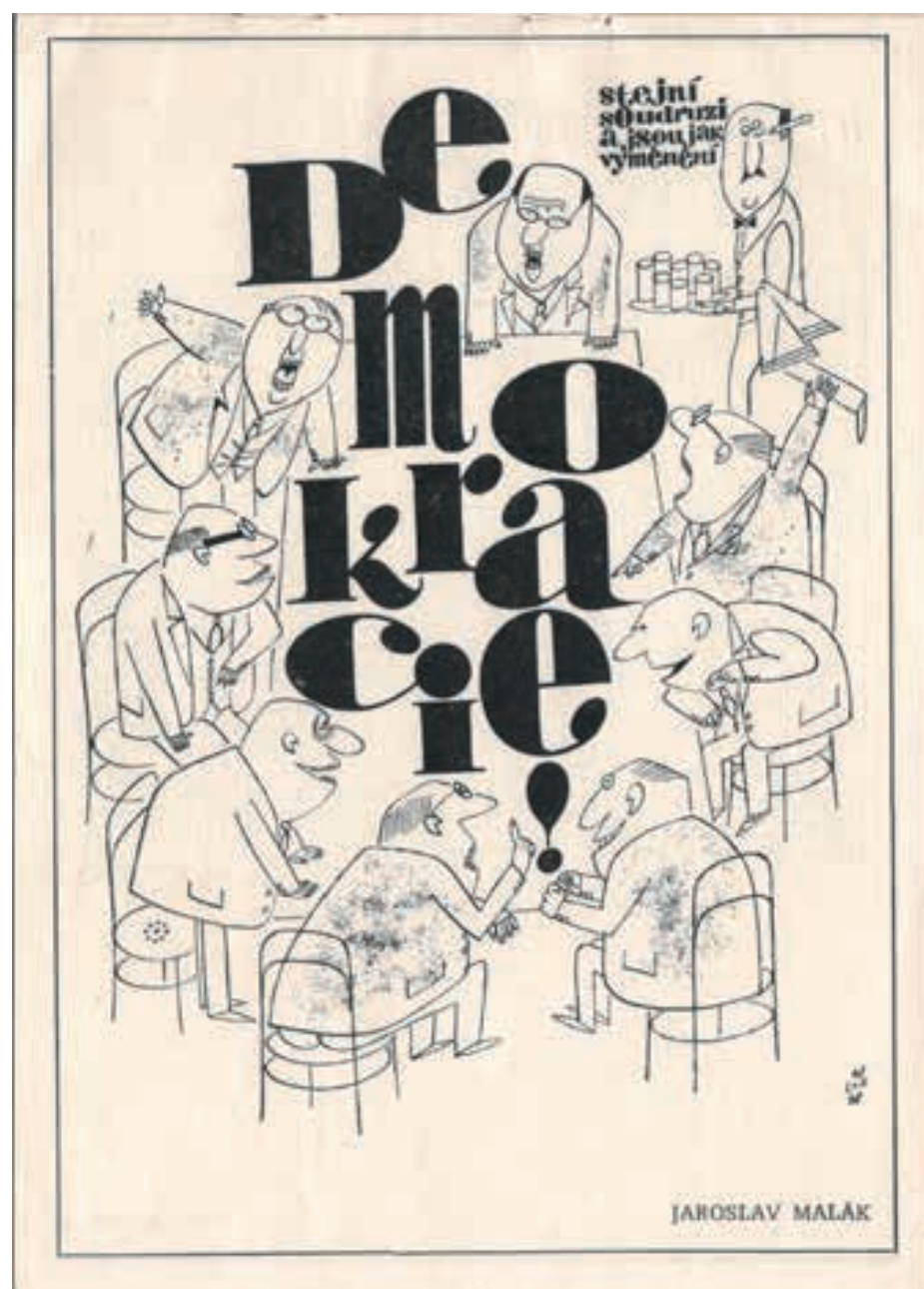
Tehdejší úvahy o nových podobách a určeních socialistických muzeí nebyly pouze československou specialitou. Na myšlenku vytvořit z muzeí živé kulturní instituce sloužící k výchově i poučení pracujících se shodovali muzejníci i z dalších (socialistických) zemí.¹³ Navíc prosadit model socialistického muzea také znamenalo zvýšit prestiž muzeí ve společnosti. To byl ostatně také cíl druhé mezinárodní kampaně muzeí na léta 1967 a 1968, jež probíhala pod heslem *Muzea do služeb rozvoje člověka*. Kampaň měla posílit pozici muzeí a napomoci jim uplatnit se jako instituce podílející se na rozvoji kultury mnohem větším a výraznějším podílem, než bylo dosud zvykem. V tomto duchu se nesl i jubilejní rok československých muzeí 1968.¹⁴

Nový ředitel píseckého muzea byl aktivním a také velmi pozorným účastníkem celostátní konference muzejních pracovníků. Přinesl si řadu podnětů, které se snažil urychleně přenést do praxe. Důsledně se také držel nových programových linií činnosti a rozvoje muzeí, zvláště se přitom zaměřil na úkoly adresované větším či regionálním muzeím. Řada požadavků navíc souzněla s jeho vlastními představami.

Ukázka kresleného humoru v podání Ivana Steigera, prezentovaná na výstavě Písek '68 a rovněž publikovaná v katalogu k výstavě.

— Reprodukce z výstavního katalogu Písek '68.

Ukázka kresleného humoru v podání Jaroslava Maláka, prezentovaná na výstavě Písek '68 a rovněž publikovaná v katalogu k výstavě.

Reprodukce z výstavního katalogu Písek '68.

Ovšem některé z projednávaných bodů byly s nimi v rozporu, respektive je ohrožovaly. Především zařazení píseckého muzea v návrhu nové celostátní sítě muzeí. Ta patřila k hlavním diskutovaným tématům konference. V diskuzi byla kriticky reflektována skutečnost, že nová muzejní síť je stále ještě po téměř deseti letech příprav jen ve stadiu úvah, navíc úvah, které nezohlednily dřívější připomínky zdola od jednotlivých muzeí. Předmětem kritiky se samozřejmě stalo i s tím spojené postavení několika konkrétních institucí v nově navrhované muzejní síti.

Návrh celostátní sítě muzeí, předložený jako rozmnožený pomocný materiál účastníkům konference, rozlišoval základní a krajskou úroveň, a především počítal s novým typem regionálních muzeí.¹⁵ Ta měla spolu s ústředními muzei patřit do základní sítě a stát se v krajích centrem veškeré muzejní práce.¹⁶

Regionální muzea se měla etablovat z tehdejších krajských a oblastních muzeí a také z některých vybraných okresních muzeí, která měla být za tímto účelem dotvořena. Nová síť muzeí měla být zavedena v dohledné době, dokončení této sítě ale mělo být otázkou spíše dlouhodobou.¹⁷

Regionální muzeum se i s ohledem na mezinárodní zvyklosti mělo vázat na konkrétní region, jímž byl rozuměn přirozený, historicky vzniklý celek širšího rozsahu s určitými specifickými znaky. Proto také pro vymezení územní působnosti regionálních muzeí nebyly rozhodující hranice jednotlivých okresů ani správní obvody národních výborů.¹⁸ Regionální muzea měla podléhat vedení a řízení přímo krajského národního výboru.

Co se týče věcné působnosti, nebylo podmínkou, aby regionální muzeum obsáhlo všechny obory muzejní práce. Stačilo i několik vybraných. Rozhodující a určující charakteristikou totiž neměl být větší počet specializovaných pracovišť, ale takzvaná vyšší úroveň práce. Vedle zaměření na konkrétní region, zasahující území i několika okresů, měla být regionální muzea také pověřována plněním takzvaných celokrajských úkolů.

Předpokládalo se, že regionální muzea ve spolupráci s ústředními muzei a kabinety muzejní a vlastivědné práce (a také za dohledu krajského národního výboru) budou řídit a realizovat v daném regionu vědeckou a odbornou práci, zabezpečovat a koordinovat expoziční a výstavní činnost a svým personálním i technickým vybavením pomáhat dalším muzeím, zejména v evidenci a ochraně sbírkových fondů a prezentační činnosti. Pro všechna muzea a památníky ve své vymezené oblasti se regionální muzea měla stát také centry výchovy a dalšího vzdělávání stálých i dobrovolných pracovníků.¹⁹

Návrh celostátní sítě, předložený účastníkům konference, obsahoval přehled regionálních muzeí dle tehdejšího reálného stavu bez ohledu na rovnoměrné zastoupení v jednotlivých krajích. Pod čarou pak byla uvedena další muzea, která po případném dobudování mohla být také jako regionální zařazena do základní sítě. Některé kraje měly aktuálně dvě regionální muzea, jiné pět. Značný rozdíl byl přitom mezi českými a moravskými kraji. Tento rozdíl měl být také podnětem pro urychlené budování regionálních muzeí v Čechách.²⁰

Návrh celostátní sítě muzeí nepočítal s píseckým muzeem jako s muzeem regionálním. Ne tak Jiří Frey. Ještě v průběhu konference vystoupil s diskusním příspěvkem, společně s kolegy ze Soběslavi a Jindřichova Hradce, a velmi kriticky se vyslovil k návrhu nové celostátní muzejní sítě.

Konkrétně uváděl, že v návrhu pro jižní Čechy se prý nijak neprojevil předběžný výzkum a vědecké zdůvodnění sběrných oblastí. Podívoval se také nad zařazením některých muzeí, zejména tehdejšího Muzea husitského revolučního hnutí v Táboře, které bylo počítáno mezi regionální a nikoli mezi muzea s celostátním významem, například na rozdíl od muzea Pohraniční stráže.

Dále také upozorňoval, že pro některá muzea, a týkalo se to právě i muzea píseckého, přinášela nová koncepce a s ní spojená nová kategorizace muzeí omezení možností dalšího rozvoje. Na tomto místě vyjádřil také své rozčarování: „*Pokud jde např. o muzeum v Písku, bylo budováno jako regionální muzeum Prácheňska v rámci prácheňského kraje a materiální a vědecko-výzkumné podmínky rozvoje muzea jsou ostatně zaručeny. Přitom připomínáme, že toto muzeum není uvedeno dokonce ani mezi „kandidáty“ regionálních muzeí.*“²¹

Nebylo-li písecké muzeum muzeem regionálním na papíře – v návrhu nové celostátní sítě muzeí, mělo se jím stát ve skutečnosti, nebo přinejmenším prokázat, že vzhledem k tradici i aktuálnímu stavu takovým reálně je. Třeba i s nadějí, že nějaký příští papír bude již více odpovídat představám a přáním nového vedení muzea.

Doba k tomu byla příhodná. Polednový vývoj přinášel nejen uvolnění v politickém, kulturním a společenském životě, ale obecně také důraz na vlastní aktivitu, úsilí a odpovědnost. Jiří Frey toho chtěl a také dokázal využít. Ze svěřené instituce hodlal i s odkazem na starší tradice vybudovat důležité centrum (nad)regionálního výzkumu a vědy. Nadto se písecké muzeum mělo proměnit v instituci odpovídající moderní době, více se otevřít veřejnosti a stát se regionálně významným střediskem kulturního a společenského života a v tomto smyslu se také stát (žádaným) muzeem socialistickým.²²

POZNÁMKY

1 V roce 1967 se stal novým ředitelem muzea Jiří Frey, „*který přinesl do muzea novou koncepci a pro její naplnění přijal do muzea v poměrně krátkém čase osm většinou mladých lidí.*“ Srov. Karel PECL, *Vzpomínka na bývalou spolupracovnici Magdu Lebedovou*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2007, Písek 2008, s. 102–103.

2 Srov. Karel PECL, *Vzpomínka na pana Jiřího Freye, někdejšího ředitele muzea*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2007, Písek 2008, s. 100–102. Sám Jiří Frey ve svém životopisu, psaném v roce 1979 na stránkách milevské kroniky, uvedl, že v roce 1970 po svém vyloučení ze strany požádal o odvolání z místa ředitele. Srov. SOKA Písek, Městský národní výbor Milevsko.

3 Srov. Jiří PRÁŠEK, *Vznik a vývoj píseckého muzea*, in: Prácheňské muzeum v Písku. Zpráva o činnosti za rok 2004, Písek 2005, s. 69. Marie Sedláková se v roce 1963 stala ředitelkou píseckého muzea. Do té doby pracovala v tehdejším Okresním archivu v Písku. Srov. Libor KRIVÁNEK, *Písecké muzeum v roce 1963*, Zprávy muzeí Jihočeského kraje, 1963, s. 68–69.

4 Oblastní působnost se týkala oborů přírodovědných a literární historie. Zasahovala na území okresů Písek, Prachatice, Strakonice a Příbram.

5 K tomu srov. „*Nadšení a aktivita Jiřího Freye strhla všechny a všichni pracovali, jak a kde bylo potřeba. V muzeu byla parta většinou mladých lidí, kteří muzeem doslova žili. Pan Frey překypoval energií a měl na tehdejší dobu pokrokové a často i velmi netradiční nápady. Protože ty si však vyžadovaly určité aktivity od nadřízených a většinou i požadavky na finance, málokdy za své nápady sklídl pochvalu. Ale to ho nezastavilo, byl v dobrém smyslu tak vytrvalý, že většinou prosadil svou.*“ K. PECL, *Vzpomínka na pana Jiřího Freye*, s. 101.

6 Dlouho odkládaná celostátní konference muzejních pracovníků se konala pod názvem *Za další rozvoj československého muzejnictví* v druhé polovině února 1968. Organizátory byly ministerstvo kultury a informací a Poverenie Sloveskej národnej rady pre kulturu a informácie. Konference se účastnilo celkem 440 pracovníků muzeí, zástupců řídicích orgánů a spolupracujících institucí. Průběh konference byl zachycen na stenografickém záznamu, který byl následně na základě společného usnesení účastníků konference vydán tiskem. Záznam nebyl dále upravován, vytištěn byl pro vnitřní potřebu jako studijní materiál již po necelých dvou měsících od data konání konference. Srov. Helena MAXOVÁ (ed.), *Celostátní konference muzejních pracovníků ve dnech 20.–21. února 1968*, Praha 1968.

7 K tomu srov. Josef BENEŠ, *Muzeum a společnost*, Muzejní a vlastivědná práce, 1968, roč. 6, s. 92–95.

8 Srov. Miroslav BRŮŽEK, *Za další rozvoj čs. muzejnictví*, in: Helena Maxová (ed.), Celostátní konference muzejních pracovníků ve dnech 20.–21. února 1968, Praha 1968, s. 15.

9 K tomu zejména srov. *Rezoluci XIII. sjezdu KSČ k naléhavým otázkám dalšího rozvoje socialistické kultury*, in: XIII. sjezd Komunistické strany Československa: Praha 31. V. – 4. VI. 1966, Praha 1966, s. 458–472.

10 Srov. M. BRŮŽEK, *Za další rozvoj*, s. 8.

11 K tomu srov. projev delegáta Ivana Skály na třináctém sjezdu komunistické strany. *XIII. sjezd Komunistické strany Československa: Praha 31. V. – 4. VI. 1966*, Praha 1966, s. 240.

12 K tomu srov. programový text Josefa Beneše o úloze a funkci muzeí, přednesený na sympoziu *Specifika muzejní práce* (Opava 1969). Josef BENEŠ, *Poslání a funkce muzea jako svébytné kulturní instituce*, Muzejní a vlastivědná práce, 1969, roč. 7, s. 52–65.

13 Srov. František TEPPER, *Vytvořit z muzeí živé kulturní instituce. Několik poznámek k mezinárodní muzeologické konferenci v Budapešti*, Muzejní a vlastivědná práce, 1965, roč. 3, s. 1–8.

14 Propagační kampaň Mezinárodní muzejní rady ICOM se v Československu vzhledem k velkým muzejním výročím rozvinula podle plánu v plném rozsahu až od počátku roku 1968. Srov. Josef BENEŠ, *K zahájení II. mezinárodní kampaně muzeí*, Muzejní a vlastivědná práce, 1968, roč. 6, s. 25–28.

15 K tomu také srov. Josef JANČÁŘ, *K otázkám funkce a organizační struktury specializovaných regionálních muzeí*, Muzejní a vlastivědná práce, 1967, roč. 5, s. 216–219.

16 K tomu srov. Annadora MIETHE, *K některým otázkám reorganizace muzejnictví v Německé demokratické republice*, Muzejní a vlastivědná práce, 1964, roč. 2, s. 226–227.

17 Srov. M. BRŮŽEK, *Za další rozvoj*, s. 33–34.

18 Srov. J. JANČÁŘ, *K otázkám funkce*, s. 217.

19 Srov. M. BRŮŽEK, *Za další rozvoj*, s. 34–36.

20 Srov. H. MAXOVÁ (ed.), *Celostátní konference*, s. 115.

21 Tamtéž, s. 177.

22 Námětem pro další studium zůstávají konkrétní způsoby a strategie nového vedení muzea pro dosahování a plnění vytčených cílů a stejně tak konkrétní výsledky a obsahy činnosti píseckého muzea této doby.

Celostátní soutěž kresleného humoru Písek '68. Muzeum v Písku v době Pražského jara II

ZDENĚK DUDA

Muzeum v Písku po příchodu nového ředitele Jiřího Freye a přijetí nového „oblastního“ statutu spojeného s rozšířením působnosti v některých oborech činnosti procházelo dynamickým rozvojem a proměnou. Nový ředitel zamýšlel vytvořit z píseckého muzea významnou nadregionální pamětovou instituci a současně krajsky významné centrum kulturního a společenského života. Zvláštní místo ve snaze dosáhnout tohoto záměru přisuzoval výstavní činnosti.

Během krátké doby se proměnila skladba a narostl počet expozic, i těch do budoucna teprve plánovaných. Kvalitativních i kvantitativních změn doznaly i časové výstavní instalace. Výstavní činnost, již dříve výrazná a bohatá, začala být také nově plánována a organizována. Větší důraz byl položen na druhovou pestrost, více výstav bylo také připravováno vlastními silami.

Plánování výstavní činnosti reagovalo na aktuální výzvy a požadavky i na význam, který byl nově muzeím připisován jako důležitým střediskům kulturního a společenského života. Výslovně byly také hledány nové formy. Jednou z nich byla i vypsána výtvarná soutěž na téma kresleného humoru. Vztažným horizontem tu přitom nebyl region, ale rovnou celý stát. Důvodem pro výběr tohoto tématu byla skutečnost, že na téma kresleného humoru se prý tehdy žádná galerie ani muzeum nezaměřovaly.¹

Výtvarná soutěž byla vypsána na jaře 1968, tedy v podmínkách, které pro kreslený humor a politickou karikaturu zvláště znamenaly až nečekané uvolnění a otevření dlouho uzavřených prostorů a míst. To, co ještě nedávno bylo určeno jen úzkému okruhu recipientů, koši či šuplíku, mělo nyní mnohem širší záběr a také oslovovalo mnohem početnější publikum. Výtvarná a obsahová zkratka živě reagující na aktuální dění byla najednou důležitým vyjadřovacím prostředkem. Novinkou, pro niž se rozhodli v píseckém muzeu, bylo přenést toto ne vždy docenované odvětví výtvarného umění do výstavní síně.

Důvody pro to byly vícené. Za většinou z nich přitom bylo možné hledat a nacházet různé (kulturně) politické motivace. Uspořádat výstavu s celostátním záběrem určitě posilovalo prestiž a význam muzea. Zvláště když bylo na co navazovat, a zvláště když cílem bylo prosadit a etablovat písecké muzeum v nové celostátní síti muzeí jako důležité a významné středisko kulturní a vědecké práce, odpovídající novému konceptu regionálního muzea a vlastně i konceptu žádaného muzea socialistického. Současně nebylo možné opomenout ani rovinu

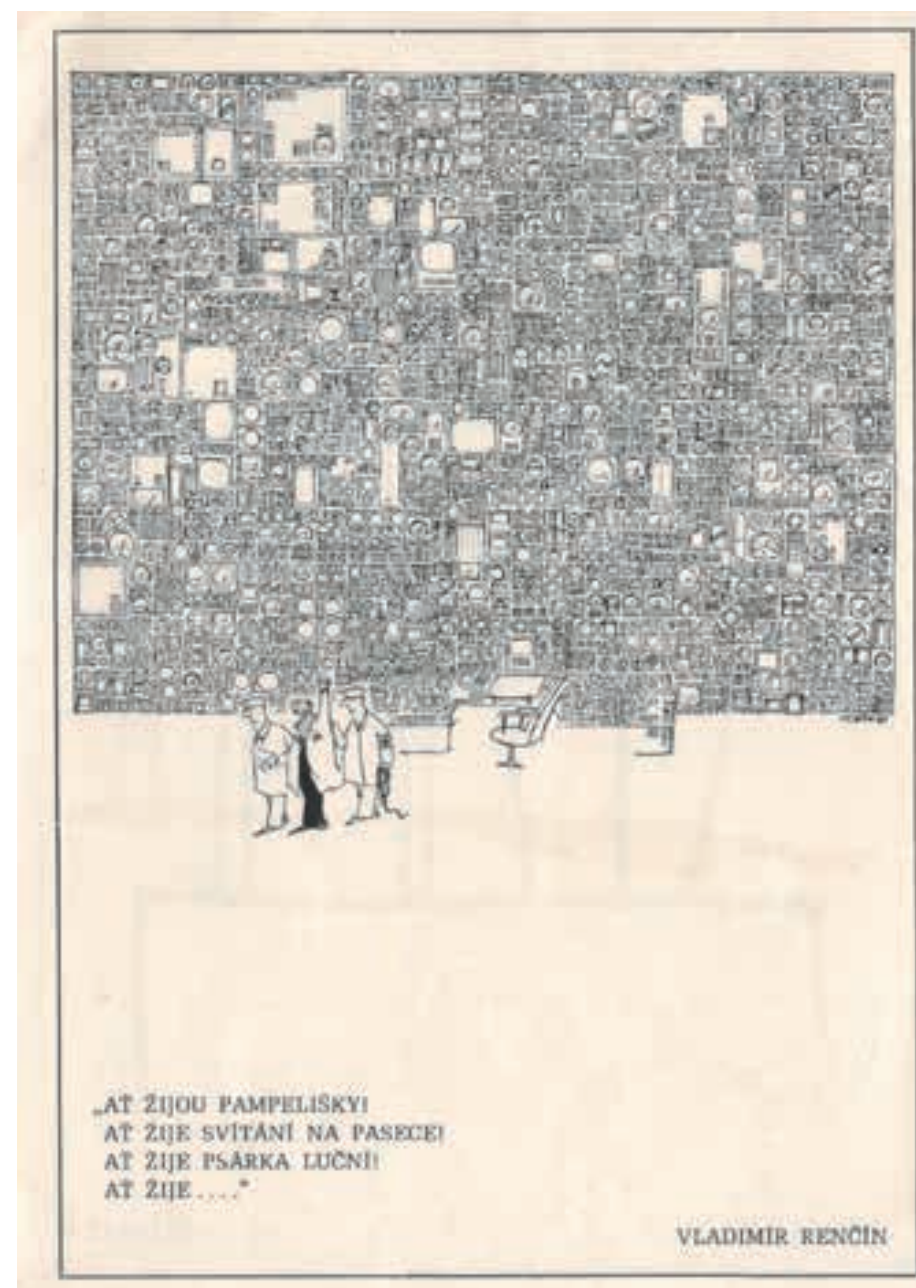

Titulní strana katalogu k výstavě Písek '68. Grafická úprava Miroslav Pechánek.

vlastní (celostátní) politiky, která tehdy zasahovala do nejrůznějších oblastí a prostupovala celou společností. Zejména když výstava tematizovala vyjadřovací prostředek, který byl zvláště vhodný k reakcím na aktuální dění a reflektoval a sám také mohl nést politické obsahy.

Píseckému muzeu se při přípravě a plánování soutěže a na ni navázané výstavy podařilo oslovit a získat podporu u významných místních a regionálních politických a hospodářských institucí a organizací. Souhlas i finanční pomoc s pořádáním soutěže přislíbily okresní i městský národní výbor i největší průmyslový podnik, který výrazně ovlivňoval místní společenské a kulturní dění. Navíc soutěž podpořilo i Sdružení pletářských podniků, jehož vedení sídlilo v Písku. Ambice spojené se soutěží i výstavou byly nemalé.

Informace o soutěži proběhla krajským i celostátním tiskem.² Výtvarná soutěž byla vypsána jako otevřená, přihlásit se mohl kdokoli. Podmínkou bylo předložit do konce května 1968 nejvýše pět původních prací. Dle plánu měla být nejlepší zasláná díla prezentována v průběhu léta ve výstavních sálech muzea. Výběr měla provést porota složená z takzvané výtvarné rady muzea a přizvaných odborníků – výtvarných redaktorů.³ Hodnocen měl být nápad i výtvarné provedení.

Ukázka kresleného humoru v podání Vladimíra Renčina, prezentovaná na výstavě Písek '68 a rovněž publikovaná v katalogu k výstavě.

Reprodukce z výstavního katalogu Písek '68.

Na této a na protější straně | Výstava Grafika 1965, na níž byly prezentovány vybrané práce z první celostátní soutěže pořádané píseckým muzeem.

— Fotoarchiv Prácheňského muzea v Písku.

Počítalo se také s tím, že nejlepší práce budou odměněny cenami spojenými s nemalou finanční prémie. Měla být udělena Cena poroty spojená s odměnou ve výši 3 000 Kčs, Cena návštěvníků výstavy s odměnou 2 000 Kčs, navíc doplněná vybranou starožitností, Cena Okresního národního výboru Písek s odměnou 2 000 Kčs, Cena Sdružení pletářských závodů s odměnou 2 000 Kčs, Cena národního podniku Jitex také spojená s odměnou 2 000 Kč a konečně Cena Městského národního výboru Písek s odměnou 1 000 Kčs.

Do soutěže se přihlásilo okolo 150 autorů. Porota vybírala z 800 prací. Na výstavě, nakonec pořádané až v samém závěru roku⁴ jako *Celostátní soutěž kresleného humoru – Písek '68*, bylo prezentováno 160 nejlepších prací od 57 autorů. Ti byli také uvedeni v katalogu vydaném k výstavě.⁵ Hlavní cena byla udělena Adolfu Bornovi.⁶ Cenu návštěvníků získal Miroslav Lidák (Hadák).⁷

O výstavu byl značný zájem, referoval o ní rozhlas i místní a celostátní tisk.⁸ Hranice regionu ovšem výstava přesáhla ještě i jiným způsobem. Poté, co skončila v Písku, byla instalována v Praze ve výstavní síni Mladé fronty. Následně pokračovala i do dalších míst. Reprízy byly uvedeny v Českých Budějovicích a ve Slaném.⁹

Výstava s aktuálním politickým zacílením, tematizující aktuální vyjadřovací a komunikační prostředek, se setkala s mimořádným ohlasem. Jistě k tomu přispěla i skutečnost,

že srpnová okupace a s ní spojené události a další vývoj posunuly význam soutěže a zejména některých prezentovaných ukázek dobového kresleného humoru do zcela jiných rovin a kontextů, než bylo původně zamýšleno. Výstava tak dostala ještě další nečekaný politický náboj a rozměr.¹⁰

Subjektivně mohly být tyto roviny a kontexty pochopitelně prožívány různým způsobem. Výstava soutěžních prací byla ve výstavním sále píseckého muzea zpřístupněna od poloviny prosince 1968 do začátku února následujícího roku. Kurátor výstavy Miroslav Pechánek se ve své zprávě o výstavě psané pro místní kulturní měsíčník ptal, zda je vůbec vhodná doba pro humor.

Opět to byla rovina politická a aktuální, zatím ještě spojovaná s nadějí: „*Poslouchám-li spontánní smích návštěvníků výstavy nad kreslenými vtipy (z nichž v některých doba posunula hodnotu humoru jinam, než byla myšlená před normalizací) a pak vidím, že nad některými lidé spíše přemýšlejí, neboť splývají s představou větší svobody pro lidskou osobnost, je mi v té tvrdé realitě – a myslím, že nejsem sám, tak nějak o hodně lépe.*“¹¹

Myšlenka uspořádat v píseckém muzeu výtvarnou soutěž celostátního charakteru nebyla v roce 1968 úplnou novinkou. Bylo totiž na co navazovat. Se záměrem podpořit dosažení vlastních cílů spojených s posílením významu a prestiže se zpočátku spíše jen jednalo o využití a aktualizaci starších tradic.

Na této a na protější straně | Výstava Humor 1968 pořádaná v srpnu 1991 v Koncertní a výstavní síni Sv. Trojice, tehdejší výstavní prostoře píseckého muzea.

— Fotoarchiv Prácheňského muzea v Písku.

Již v roce 1965 uskutečnilo písecké muzeum za spolupráce dvou externích spolupracovníků celostátní soutěž grafiky. Ta prý byla obelána řadou velmi dobrých prací, nicméně měla se potýkat i s problémy. Výslovně mezi ně patřila slabá návštěvnická odezva, obdobné soutěže navíc vyhlašovaly i další galerie a muzea.¹² Tehdejší vedení muzea soutěž i s ní spojenou letní dvouměsíční výstavu vybraných prací uskutečněnou pod názvem *GRAFIKA 65* hodnotilo kladně. Odvolávalo se přitom i na pozitivní přijetí výstavy denním i odborným tiskem.¹³ K výstavě byl také vydán katalog s vloženým grafickým listem od Vladimíra Komárka.¹⁴

Celostátní soutěž kresleného humoru, vypsaná na jaře 1968, do určité míry na svou starší předchůdkyni navazovala. Vyjít bylo možné z inspirace i získaných zkušeností. Celostátní soutěž proto také dle prvotních úvah měla mít podobu druhého ročníku zaměřeného na grafiku. Teprve následně přišlo rozhodnutí založit tradici novou a orientovat se na oblast aktuální a u veřejnosti mimořádně oblíbenou, na téma kresleného humoru a politické karikatury.

Mimořádný úspěch výstavy byl dokladem, že se jednalo o šťastnou volbu. Vedl také k úvahám pořádat stejnou soutěž v pravidelném rytmu každým druhým rokem. Přičemž druhý ročník, plánovaný na rok 1970, měl být vyhlášen dokonce jako mezinárodní. Ještě předtím, v roce 1969, měl v píseckém muzeu vystavovat vítěz ceny poroty Adolf Born.¹⁵ Právě výstava Adolfa

Borna byla ale na dlouhou dobu rozloučením píseckého muzea s tematikou kresleného humoru i s pořádáním celostátních soutěží. Plánovaný druhý ročník celostátní soutěže se již neuskutečnil. Nastupující normalizace tvrdě zasáhla do činnosti i personálního vybavení muzea. Kurátor výstav a muzejní výtvarník Miroslav Pechánek musel písecké muzeum opustit.¹⁶ O něco později ho následoval i ředitel muzea Jiří Frey.

Čekání na další „vhodnou dobu pro humor“ se protáhlo na více než dvacet let. Soutěžní práce přechkaly tento čas uložené v muzejním depozitáři. Návštěvníkům píseckého muzea byly opětovně představeny v srpnových dnech roku 1991.¹⁷ Cílem prý tenkrát nebylo nostalgické vzpomínání, ale snaha prezentovat široké veřejnosti významnou část muzejních výtvarných sbírek a současně důležitý dokument své doby.¹⁸

V 90. letech 20. století se tak dělo opakovaně. Opět v roce 1995. Retrospektivní prezentace kresleného humoru a politické karikatury jako přímého svědectví nadějí, tužeb a problémů československého jara 1968 i jako reminiscence významnosti a prestiže regionální muzejní instituce tehdy probíhala jako součást Mezinárodního bienále kresleného humoru Písek 1995.¹⁹ Záměr pořádat v píseckém muzeu mezinárodní soutěž kresleného humoru, k jehož realizaci mělo původně dojít v roce 1970, se přeci jen stal skutečností. Zejména v letech 1997 a 1999, kdy soutěžní práce byly prezentovány přímo ve výstavních síních muzea.²⁰

POZNÁMKY

- 1 Srov. Jiří FREY, *Žpráva o činnosti Oblastního muzea v Písku za rok 1968*, in: Historie – Umění – Příroda. Sborník Oblastního muzea v Písku, Písek 1970, s. 2.
- 2 Srov. např. *Celostátní soutěž kresleného humoru Písek 1968*, Mladý svět, 10, 1968, č. 17, s. 12; *Soutěž kresleného humoru*, Jihočeská pravda, 1968, roč. 24, č. 91, s. 1.
- 3 Za výtvarnou radu muzea byl členem poroty ředitel muzea J. Frey, odborný pracovník M. Pechánek, člen KO SČSVU M. Cíevárek, akademický sochař J. Prachař a Z. Jiša. Přizvanými odborníky byli výtvarní redaktori M. Komínek za týdeník *Student* a J. Weigel za týdeník *Mladý svět*, akademický malíř O. Štembera za deník *Práce* a výtvarný redaktor D. Motyčka za týdeník *Dikobraz*. Srov. *Písek '68. Celostátní soutěž kresleného humoru*, Písek 1968.
- 4 Výstava se měla uskutečnit v průběhu léta, respektive v září 1968. Vzhledem ke známým událostem byla ovšem odložena a zahájena až 15. prosince. Srov. Jiří FREY, *Písek – město humoru (?)*, Zítřek, 1968, roč. 20, č. 4, s. 3.
- 5 Srov. *Písek '68. Celostátní soutěž kresleného humoru*.
- 6 Cenu poroty spojenou s odměnou 3000 Kčs získal Adolf Born. Porota dále udělila dvě zvláštní ceny: jednu Miroslavu Lidákovi (Hadákovi), odměnou mu byla starožitnost („*asi sto let staré hodiny v obraze*“), a druhou Janu Bernatovi. Ten obdržel také starožitnost, a sice tepanou petrolejku. Cena ONV Písek byla rozdělena po 1000 Kčs Vladimíru Renčinovi a Jožovi Chalupníkovi. Cenu MěstNV Písek spojenou s odměnou 1000 Kčs získal Josef Žemlička. Rovněž cena Sdružení pletářských závodů byla rozdělena po 1000 Kč mezi Ivana Steigera a Jaroslava Maláka. Cenu n. p. Jitex spojenou s odměnou 2000 Kčs obdržel Jiří Jirásek. Cena návštěvníků s plánovanou odměnou dvacetí tisíc desetníků uložených ve vykládané truhle byla předána M. Lidákovi (Hadákovi). Srov. *Písek 1968*, Mladý svět, 1969, roč. 11, č. 1, s. 13.
- 7 K tomu srov. „*Za celou řadu vystavujících chci jmenovat „Hadáka“, který stál za „Novotného režimu před soudem pro své neposlušné kreslířské a obsahové schopnosti. Je pozoruhodné vzpomenout si na jeho karikovanou kresbu otisknou v LL (dnes jen L). V ní s. Dubček s tehdejšími ministrem nár. obrany Džúrem jedou autem, Džúr se vyklání z okénka a říká slova, která byla vlastně předobrazem událostí, které se staly 21. srpna 1968: „Žpráva dobrý, zleva tanky.“* Miroslav PECHÁNEK, *Je vhodná doba pro humor?* Písek '69. Měsíčník pro kulturu a sport, 1969, č. 2, s. 2.
- 8 Srov. např. *Soutěž kresleného humoru*, Jihočeská pravda, 1968, roč. 24, č. 301, s. 1; Mladý svět, 1969, roč. 11, č. 3, s. 32.
- 9 Srov. J. FREY, *Žpráva*, s. 2.
- 10 K tomu srov. slova z úvodu výstavního katalogu: „*Výsledky z vypsané Celostátní soutěže kresleného humoru – Písek 68, které Vám předkládá zpožděně (ne vlastní vinou) Oblastní muzeum v Písku k shlédnutí, byly překonány podivným „černým humorem“ v srpnových dnech, nicméně jestliže se zasmějete, a i u některých kreseb zamyslíte, pak tato výstava splnila svůj účel.*“ Písek '68. Celostátní soutěž kresleného humoru, nestránkováno.
- 11 M. PECHÁNEK, *Je vhodná doba pro humor*, s. 2.
- 12 Srov. tamtéž.
- 13 Srov. Marie SEDLÁKOVÁ, *Vlastivědné muzeum v Písku v roce 1965*, Zprávy muzeí Jihočeského kraje, 1965, č. 4, s. 62–64.
- 14 Srov. Jaromír ZEMINA, *Grafika 65. Vlastivědné muzeum Písek červenec–srpen 1965*, Písek 1965.
- 15 Srov. J. FREY, *Písek – město humoru (?)*, s. 3. Právě vítěz ceny poroty Adolf Born se ve své řeči také vyslovil pro mezinárodní formát soutěže. Srov. *Písek 1968*, s. 13.
- 16 Srov. Irena MAŠÍKOVÁ, *Miroslav Pechánek – užitá grafika*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2004, Písek 2005, s. 95–98.
- 17 Výstava s názvem *Humor 1968* byla uspořádána ve dnech 1. až 31. srpna 1991 v Koncertní a výstavní síni Sv. Trojice pod kurátorským vedením Jana Kotalíka. Srov. *Prácheňské muzeum v Písku. Žpráva o činnosti za rok 1991*, Písek 1992, s. 15–16.
- 18 Srov. Jan KOTALÍK, *Kreslený humor 68*, Zítřek, 1991, roč. 48, č. 34, s. 3.
- 19 Srov. *Písek je městem humoru*, Listy Písecka, 1995, roč. 2, č., s. 3. Pořadatelem mezinárodní soutěže vypsané na téma *Oáza v Písku, Oáza v lidských vztazích* byla Česká unie karikaturistů, město Písek, okresní úřad i Prácheňské muzeum v Písku. Do soutěže se přihlásilo 108 autorů (39 jich bylo ze zahraničí) s celkem 492 obrázky. Vybrané soutěžní práce byly tehdy instalovány ve výstavní galerii Portýč. Hlavní cenu získal Břetislav Kovarik, cenu Písku Marek Baars (Nizozemí) a cenu Miroslava „Hadáka“ Lidáka Petr Juřena.
- 20 Srov. Radovan POLANSKÝ, *Snad nás humor nepřejde*, Písecké postřehy, 1997, roč. 6, č. 34, s. 5; TÝŽ, *Jak mne přešel humor*, Písecké postřehy, 1997, roč. 6, č. 35, s. 5.

Výstavní politika Oblastního muzea v Písku v roce 1968. Muzeum v Písku v době Pražského jara III

ZDENĚK DUDA

Písecké muzeum bylo v 60. letech 20. století známé svou bohatou výstavní činností. Svým návštěvníkům nabízelo pestrý výstavní program. Většinou se přitom jednalo o výstavy umělecké, vlastní výstavy muzejní povahy byly spíše výjimkou.¹ Ve svém regionu ostatně písecké muzeum plnilo také roli regionální galerie. Řadu výstav přitom přebíralo od jiných institucí, zejména Alšovy jihočeské galerie.²

Dle představ a plánů nového vedení se do budoucna písecké muzeum mělo stát místem, kde budou ve větší míře vznikat vlastní původní výstavy s širším (nad)regionálním dosahem. Pamatováno přitom bylo i na výstavy muzejní povahy, pro něž byly hledány odpovídající formy. Nicméně výstavy umění měly i do budoucna zůstat hlavním oborem a námětem prezentační činnosti píseckého muzea.

V roce 1968 byly podobně jako v předchozích letech pořádány tradiční instalace regionálních umělců i převzaté naukové výstavy seznamující veřejnost s významnými kapitoly a díly dějin umění.³ Uskutečněny byly ale také výstavy, které do Písku přinášely „to nejlepší“ ze soudobého českého výtvarného umění a současně napomáhaly k formování i reflexi aktuálních trendů a přístupů, s významem jak pro obor samotný, tak i s přesahem do aktuálního společenského dění.⁴ Samostatnou kapitolu i v tomto ohledu představovala výstava přibližující výsledky celostátně vypsané soutěže kresleného humoru a politické karikatury.⁵

Již v roce 1967 se v píseckém muzeu uskutečnila výstava *Jeden okruh volby*, již podobně jako některé další instalace pořádané v této instituci v předchozích letech připravil teoretik umění Jan Kříž. Uvedená prezentace na jednom místě soustředila více než sto děl od třiceti malířů, sochařů a grafiků.⁶

Výstava byla panoramatickou přehlídkou výrazných výtvarných projevů nedávné doby vzniklých v českém prostředí, které měly být dokladem trvalých hodnot a nikoli pouhých „*simulací*“ a „*derivátů*“. Záměrem byla konfrontace, polemika a kritika, vedoucí k zpochybnění dogmaticky stylizovaných kritérií a návazného hodnocení. Kurátor Jan Kříž se výslovně odvolával na princip svobodné volby, jež měl určovat pozici umělce i pozici diváků a návštěvníků.⁷

Význam a dosah této výstavy byl výrazně nadregionální. Značné pozornosti se jí dostalo u odborného publika.⁸ Patřila k důležitým instalacím soudobého českého umění a jako taková se

Titulní strana výstavního katalogu k instalaci Jeden okruh volby. Grafická úprava Miroslav Pechánek.

Titulní strana katalogu k výstavě Věcné dialogy. Grafická úprava Miroslav Pechánek.

podílela na kanonizaci přístupů a cest a samozřejmě i vybraných autorů a děl. Výstavu mimo jiné reflektovalo oborové periodikum *Výtvarné umění*. Využilo ji také jinak, pro dvojčíslo z roku 1968 tematicky věnované českému soudobému výtvarnému umění byl právě i odtud čerpán fotografický materiál.⁹

Výstava svým konceptem odrážela aktuální úvahy a diskuze teoretické reflexe, současně ale také pomáhala otevírat cestu novým pohledům, interpretacím a postojům. Příznačná již byla akcentace možnosti vybírat a volit, předpokládající různost i svobodu tvořit a jednat. Právě tento přístup s výrazným společenským dopadem a zacílením, spojený s požadavkem svobodně zasahovat do veřejného dění, se stal určující charakteristikou a veřejně přiznaným programem výstavní činnosti píseckého muzea o necelý rok později.

Zřetelné to bylo zejména v pojetí a přístupu k instalaci *Věcné dialogy*. Přinášela opět soubor pečlivě vybraných děl od širšího okruhu autorů. Tematickým leitmotivem tu byl tentokrát nový zájem o fakt a nové objektivizující objevování skutečnosti.¹⁰ Navíc i tato výstava, společně ještě s instalací *Proměna 68*,¹¹ vzbudila zájem u odborného publika.¹² Prostřednictvím fotografické dokumentace byla také reflektována v časopise *Výtvarné umění*.¹³

Titulní strana katalogu k výstavě Proměna /68. Grafická úprava Miroslav Pechánek.

Vedle uměleckých výstav se dostalo také na výstavy muzejní povahy. Připomínalo se 20 let Závodu na výrobu vzduchotechnického zařízení (ZVVZ) v Milevsu i 100 let písecké tělovýchovy. Zatímco první instalace se opírala o fotografický materiál, v souvislosti s druhou byla shromážděna a vystavena řada hmotných dokladů, která se v dalších letech stala součástí sbírkového fondu muzea.

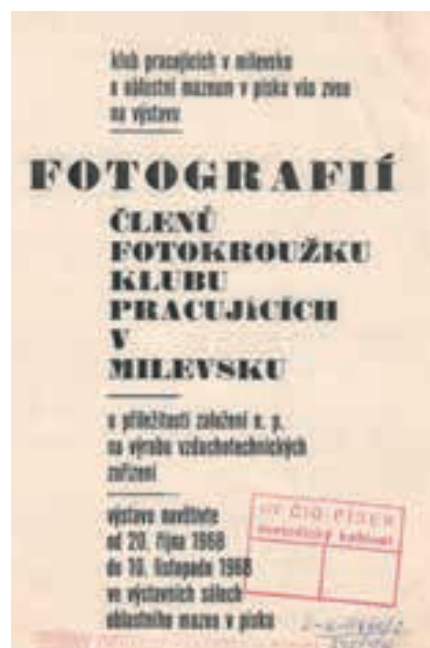
Výstava připravená ke kulatému jubileu písecké tělovýchovy byla součástí bohatého programu oslav probíhajících po celý rok.¹⁴ V době od 20. října do 11. listopadu ji společně s muzeem pořádal okresní výbor Československého svazu tělesné výchovy. Tělovýchovní pracovníci se zásadním způsobem podíleli na podobě a obsazích výstavy.¹⁵ Autorem scénáře byl Otakar Peroutka, pod jehož vedením byla také vydána obsáhlá publikace zpracovávající dějiny tělesné výchovy v celém píseckém okrese.¹⁶

Pro muzeum se i přes poměrně krátkou dobu trvání a skutečnost, že v tomto případě spíše plnilo zadání a objednávku, jednalo o jednu z nejdůležitějších výstav roku. Nainstalována byla ve všech třech výstavních místnostech. Jubileum písecké tělovýchovy patřilo k významným tématům, která v daném místě výrazně vstupovala do veřejného prostoru. Samozřejmě mi-

Pozvánka na výstavu 100 let tělesné výchovy v Písku 1868–1968.

— Ze sbírek Prácheňského muzea v Písku.

Pozvánka na výstavu Fotografií členů fotokroužku Klubu pracujících v Milevsku.

— Ze sbírek Prácheňského muzea v Písku.

mořadností roku 1968 a s ním spojených známých událostí bylo ovšem i toto téma poněkud zeslabeno a zřejmě nedosáhlo takové pozornosti, která mu v plánech a představách zejména činovníků okresního výboru ČSTV původně náležela.

Účastí a zapojením do oslav tělovýchovného jubilea se muzeum prezentovalo jako jedno z významných center místního kulturního a společenského života. V tomto případě odráželo a posilovalo téma již přítomné ve veřejném prostoru. Na druhé straně k tomu ale také patřila možnost do tohoto veřejného prostoru vnášet vlastní obsahy a snahu aktivně působit na místní prostředí, kultivovat ho a přetvářet.

Dosah takového veřejného působení byl a přinejmenším mohl být nemalý, zvláště v exponovaném období let 1968 a 1969. Přímo i zprostředkovaně muzeum oslovovalo různá prostředí, od školní mládeže a dalších skupin návštěvníků muzea přes čtenáře místních novin a časopisů až po různé stranické a státní komise a politické a kulturní pracovníky. Tematická šíře takového působení byla poměrně rozsáhlá, zvláště v případě naposledy uvedených kulturních a politických činitelů obsahovala i otevřenou kritiku a odmítnutí administrativních a byrokratických postupů a konkrétních opatření a zásahů.

Výstava 100 let tělesné výchovy v Písku 1868–1968.

— Foto ze sbírek Prácheňského muzea v Písku.

Zvláště aktivní byl v tomto ohledu muzejní výtvarník Miroslav Pechánek. Často a rád vstupoval do veřejného prostoru, od začátku roku 1969 také jako redaktor a jedna z nejdůležitějších tváří nového místního měsíčníku pro kulturu a sport.¹⁷ Podobně jako i někteří další zaměstnanci muzea pravidelně přispíval i do jiných (regionálních) tiskovin. Tato média vnímal jako příhodné prostředí pro zahájení či pokračování komunikace s muzejním publikem i dalšími obyvateli města. Cílem bylo jednak oslovit a upozornit je na chystané pořady a programy, jednak s nimi pracovat a sdílet společný prostor, a to i se záměrem tento prostor měnit, formovat a rozvíjet, minimálně v rovině kulturního obohacení.

Naznačená kulturní politika ovšem vzhledem k době i starým českým tradicím měla podobu a dosah výsostně politický. Zejména právě muzejní výtvarník se nevyhýbal aktuálním společenským tématům a aktivně vstupoval do probíhajících diskuzí a dění. Současně také nastoloval témata nová a vyvolával, byť třeba i neúmyslně různé polemiky a další výměny názorů. Příkladů by bylo možné najít hned několik.

Pro další osudy písecké kultury a kulturní politiky, stejně jako i pro samotného Miroslava Pechánka, byla zvláště významná diskuze původně o výtvarném umění a úloze umění v so-

Luděk Vaculík, Luděk Pachman a Vlastimil Beneš na snímcích Václava Hynka, publikovaných jako obrazový doprovod článku Miroslava Pechánka *Hovory o kultuře i o něčem jiném* v měsíčníku pro kulturu a sport *Písek* '69.

cialismu.¹⁸ V návaznosti na výstavu obrazů a soch Vlastimila Beneše, pořádanou ve velkých výstavních sálech píseckého muzea v březnu a dubnu 1969, se jí postupně účastnili spisovatel a brzy „pravicový oportunist“ Ludvík Vaculík,¹⁹ československý a brzy německý šachový velmistr Luděk Pachman, předsednictvo píseckého okresního výboru Národní fronty²⁰ a konečně i tiskový orgán okupačních vojsk *Žprávy*.²¹

Podobně, ale ještě ve zcela jiné atmosféře, na stránkách místního okresního týdeníku v polovině srpna 1968, se Miroslav Pechánek v článku informujícím o probíhající výstavě *Věcné dialogy* přiznával k záměru vnímat a využívat umění a pořádané výstavy jako prostor pro uplatnění tvůrčích a svobodných možností zasahovat a ovlivňovat veřejné dění. Předpokládal, že takový přístup bude v nových podmínkách usilování o socialismus s lidskou tváří nejen možný, ale také správný a vítaný. Na podporu tohoto plánu zmiňoval a výslovně uváděl programová vyhlášení odmítající administrativní a byrokratické způsoby uskutečňování kulturní politiky, uveřejněná v akčním programu KSČ z dubna 1968.²²

V této souvislosti také připomenul politicky motivovaný zákaz již kompletně připravené výstavy Josefa Istlera, k níž již byl vydán katalog a jež se měla uskutečnit v píseckém muzeu na podzim roku 1962. Výstava Josefa Istlera měla co do kvality tvorby a „*vyhraněnosti celkového názoru*“ navázat na retrospektivu Františka Kupky z předcházejícího roku.²³ Návštěvníci měli tehdy získat možnost seznámit se s dílem, patřícím prý k nejpozoruhodnějším hodnotám, vyrůstajícím „*v ohnisku našeho soudu, ve středu diskuse a polemiky*“.²⁴

Malířské a grafické dílo Josefa Istlera bylo v kontextu soudobého umění výrazně odlišné, přitom ovšem mělo náležet k „*nejpozoruhodnějším výsledkům, k nimž mohlo dospět romantické imaginativní myšlení v racionální struktuře současného světa*“. Tak se alespoň s několikaletým odstupem na stránkách oborového odborného periodika vyslovil kurátor tehdejší výstavy Jan Kríž.²⁵

Administrativní a byrokratické zásahy již ale v srpnu 1968 měly být minulostí. Umění mělo být znovu odrazem tvůrčí svobody a zájmu o veřejné dění. Místní kulturní a političtí činitelé se měli řídit vyhlášenými akčního programu vládní státostrany, a především výslovným odmítnutím cenzury. A to nejen co se týkalo aktuální výstavy věnované novému zájmu o fakt a nový objektivizující vztah ke skutečnosti, ale také a zejména směrem do budoucna.²⁶

Budoucnost ale skončila ještě dříve, než se plány, představy a záměry muzejního výtvarníka Miroslava Pechánka a ředitele muzea Jiřího Freye mohly stát skutečností. O pár dnů později se vydala zcela jiným směrem. Zpočátku bylo možné ještě doufat a hledat možné cesty a způsoby, jak alespoň částečně uchovat a realizovat to podstatné. Například výstava kresleného humoru uspořádaná vzhledem k okolnostem až v závěru roku byla toho příkladem.²⁷ Takových příkladů ovšem ubývalo, podobně jako možných způsobů a cest. Pro Miroslava Pechánka i Jiřího Freye navíc takové hledání mělo i osobní dohru. Nejprve muzejní výtvarník a následně i ředitel muzea byli nuceni muzeum opustit.

Změnila se i výstavní politika. Musela se vyrovnat se změnou atmosféry a podmínek v okupované zemi, různými reakcemi obyvatel a muzejního publika i s novým přístupem a požadavky řídicích orgánů. Odlišné nároky a představy přinesly také nové strategické dokumenty závazné pro celou oblast českého muzejnictví.²⁸

Důraz byl nově kladen zejména na kulturně výchovnou stránku a žádoucí obsahy muzejních pořadů. Cílem byla re/produkce dobové ideologie a politiky a leitmotivem výchova k dobovému světovému názoru. Žádaným a prosazovaným tématem nejnovější dějiny a výstavba socialismu, typickým rysem vytváření ilustrací a plnění a kontrola (jednotně) přijímaných plánů.

Byla také zavedena nová muzejní síť s přesně vymezenými úrovněmi a oblastmi činnosti. Nadregionální působnost, úvahy a sny vystřídal v případě píseckého muzea okresní vystřízlivění. Do budoucna se písecké muzeum mělo omezit na plnění úloh vědecko-dokumentačního a kulturně výchovného ústavu v píseckém okrese. Aktivitu a samostatnost nahradil požadavek angažovanosti v souladu se zadáním a plány nadřízených státních i stranických orgánů.

Titulní strana publikace vydané pod autorským vedením Otakara Peroutky v souvislosti s výstavou pořádanou ke stému výročí písecké tělovýchovy v Oblastním muzeu v Písku na podzim roku 1968. Obálku navrhl Vladimír Maisner.

Titulní strana katalogu k výstavě kreseb a grafik Jiřího Suchého a Jiřího Šlitry. Grafická úprava Miroslav Pechánek.

Jako labutí píseň nedávných snah prosadit se jako významná (nad)regionální a socialistická instituce s odpovídající výstavní politikou zní vlastní hodnocení výstavní činnosti, uvedené v přehledu základních dat k oblasti kultury v píseckém okrese a určené pro plenární zasedání okresního národního výboru v roce 1972: „*Vedle výstav vlastních, které jsme připravili svými silami od roku 1970, se nám podařilo zařadit naše muzeum, ačkoliv nejsme oficiálně galerií mezi nejvýznamnější výstavní sály v republice, do nichž pouští ministerstvo kultury zahraniční výstavy. Navíc se nám podařilo získat řadu výstav určených původně jen pro Prahu a Bratislavu.*“²⁹

Ovšem i tento dokument je v podstatě smutným dokladem a svědectvím o ztracených iluzích a nadějích Pražského jara. Současně s tím také o obnovené moci a vlivu cenzury. O některých věcech se nemluvilo a zase o jiných se mluvit nesmělo. Platilo to i pro přehled „nejvýznamnějších výstav“ pořádaných v píseckém muzeu v roce 1968. Na prvních místech byly uvedeny převzaté naukové výstavy seznamující veřejnost s významnými kapitoly a díly dějin umění (*Výstava UNESCO – Světové malířství 1900–1925, Flámské a holandské zátiší XVII. století*) následované výstavami přibližujícími umění současné (kresby a grafiky Jiřího Suchého a Jiřího Šlitry, *Věcné dialogy*). Přehled uzavírala výstava uspořádaná k stému výročí písecké tělovýchovy.

Všechny uvedené výstavy byly jistě významné a úspěšné. Také se mohly pyšnit několikanásob-

vou návštěvností. Připomínaly a dokládaly ambice a záměry výstavní politiky píseckého muzea vlastně zcela nedávné, a přitom již z jiného světa. Zvláště při srovnání s uvedenými příklady výstavních instalací považovaných za významné a důležité z let navazujících. Stranou ovšem jako němý vykřičník zůstala výstava doslova ještě před pár lety nahlížená jako „mimořádně úspěšná“, současně výstava, která měla založit tradici pravidelných soutěžních výstav kresleného humoru, otevřených i mezinárodnímu publiku.³⁰ Zvláště když její inspirace a předobraz, celostátní výstava *Grafika 1965*, přehled nejvýznamnějších výstav píseckého muzea otevírala.³¹

Výstavní politika píseckého muzea se v dalších letech zásadně proměnila. Úsilí Jiřího Freye, aby se písecké muzeum stalo regionálním a socialistickým muzeem, jež se výrazně promítalo do výstavní politiky muzea na konci šedesátých let, bylo s nastupující normalizací postupně opouštěno a brzy se stalo minulostí. Směrem do budoucna ovšem bylo na co navazovat. Také některé dílčí představy a plány se více či méně dařilo realizovat (například expozici rybářství a živých ryb).

Ovšem příznačně, důležitá signální slova pro příště znamenala již něco jiného, nesla odlišné významy: „regionální“ již neoznačovalo krajské a prácheňské, ale okresní a písecké, a podobně i „socialistické“ neakcentovalo humanistický a demokratický charakter spojený s důvěrou a emancipací, ale vědecký světový názor a růst kulturní úrovně pracujících.³²

POZNÁMKY

1 Srov. např. Marie SEDLÁKOVÁ, *Vlastivědné muzeum v Písku v roce 1964*, Zprávy muzeí Jihočeského kraje, 1964, č. 4, s. 80–81. Za rok 1962 vykazovalo písecké muzeum dokonce 20 uspořádaných výstav s návštěvností téměř 24 tisíc osob. Srov. Karel PLETZER, *Ještě k muzejní statistice*, Muzejní a vlastivědná práce, 1964, roč. 2, s. 26–32.

2 S Alšovou jihočeskou galerií v Hluboké nad Vltavou spolupracovalo písecké muzeum již od roku 1956. Krajská galerie předávala do Písku (a pochopitelně nejen tam) některé své výstavy, pro další dočasné i stálé instalace zapůjčovala díla ze svých sbírek. Smysl této spolupráce spočíval v podpoře kulturně osvětové činnosti. Dobově se také hovořilo o výchově uměním a završení kulturní revoluce. Srov. Miloslav KRAJNÝ, *Spolupráce na poli výtvarného umění*, in: Okresní vlastivědné muzeum v Písku. Zprávy 1959, Písek 1959, s. 13–15.

3 Jednalo se o následující výstavy: *Ze cest po Itálii a Rakousku (obrazy a kresby Františka Dragouna)*, *Výstava Unesca – Světové malířství 1900–1925*, *Výstava jihočeských výtvarníků (obrazy, sochy, grafika, sklo, fotografie)*, *Dětský výtvarný projev – krajská přehlídka, Přehlídka okresního kola Soutěže dětského výtvarného projevu, Jiří Suchý a Jiří Šlitr – kresby, grafika, 9 výtvarníků z Prahy – grafika, Flámské a holandské zátiší XVII. století (obrazy)*, *O. M. Brož a K. Mikoláš (obrazy, sochy)*. Srov. Jiří FREY, *Zepráva o činnosti Oblastního muzea v Písku za rok 1968*, in: Historie – Umění – Příroda. Sborník Oblastního muzea v Písku, Písek 1970, s. 1–2.

4 Jednalo se zejména o následující výstavy: *Věcné dialogy – moderní české umění (obrazy, sochy, grafika)*, *Skupina Proměna – Pražští umělci (obrazy, sochy, fotografie)*. K tomu srov. Jan KRÍŽ, *Přidorys kritického soudu*, Výtvarné umění, 1968, roč. 18, č. 1–2, s. 45–58, zvláště s. 56.

5 Pojednána je také v samostatném textu *Celostátní soutěž kresleného humoru Písek 1968* (Muzeum v Písku v době Pražského jara II).

6 Mezi vystavujícími byli Jiří Anderle, Jiří Balcar, Hugo Demartini, Bedřich Dlouhý, Zdena Fibichová, František K. Foltýn, Josef Istler, Čestmír Janošek, Eva Janošková, Josef Klimeš, Jan Koblasa, Jiří Kolář, Stanislav Kolíbal, Jan Kotík, Jan Kubíček, Oldřich Kulháněk, Karel Malich, Mikuláš Medek, Václav Mergl, Karel Nepraš, Ladislav Novák, Naděžda Plíšková, Vladimír Preclík, František Ronovský, Zbyšek Sion, Zdeněk Sýkora, Jiří Valenta, Aleš Veselý, Jaroslav Vožniak a Josef Vyletal.

7 Srov. Jan KRÍŽ (ed.), *Jeden okruh volby. Obrazy, sochy, objekty, grafika, kresby 1964–1967*, Okresní muzeum v Písku, 23.7. – 18.8.1967, Hluboká nad Vltavou 1967.

8 Srov. např. Miroslav LAMAČ, *Jeden okruh volby*, Literární noviny, 1967, roč. 16, č. 33, s. 4.

9 Srov. *Výtvarné umění*, 1968, roč. 18, č. 1–2, s. 1.

10 Srov. *Věcné dialogy. Oblastní muzeum v Písku*, 21. 7. – 28. 8. 1968, Písek 1968. Na výstavě byla zastoupena díla Jiřího Balcara, Jana Hendrycha, Evy Kmentové, Jiřího Koláře, Jana Krejčího, Oldřicha Kulhánka, Jiřího Načeradského, Rudolfa Němce, Ladislava Nováka, Nadězdy Plíškové, Stanislava Podhrázského, Vlasty Prachatické, Mikuláše Rachlíka, Milana Resslera, Františka Ronovského, Otakara Slavíka a Olbrama Zoubka. Kurátor Jan Kříž výslovně uváděl, že by do této společnosti patřila i díla Bedřicha Dlouhého, Jaroslava Vožniaka a Karla Nepraše, ovšem jejich tvorba byla ve svém celku v daném termínu prezentována na jiném místě.

11 Srov. *Proměna '68. Ivan Minařík, Přemysl Pospíšil, Miroslav Rada, Jan Špíchal: obrazy, sochy, fotografie: katalog výstavy, Písek, 1.–25. září 1968*, Písek 1968.

12 Srov. Irena MAŠÍKOVÁ KONŠTANTOVÁ, *Miroslav Pechánek (8. 7. 1945 – 27. 6. 2015)*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2015, Písek 2016, s. 176–178.

13 Srov. *Výtvarné umění*, 1968, roč. 18, č. 8, s. 3.

14 Srov. *Končí oslavy 100 let tělesné výchovy v Písku*, Písecký zpravodaj, 1968, roč. 13, č. 12, s. 3–4.

15 Srov. *Navštivte výstavu 100 let tělesné výchovy v Písku!* Písecký zpravodaj, 1968, roč. 13, č. 11, s. 16–17.

16 Srov. Otakar PEROUTKA a kol., *100 let tělesné výchovy v okrese Písek*, 1868–1968. *Sborník statí k dějinám tělesné výchovy*, Písek 1968.

17 Měsíčník pro kulturu a sport vycházel pod názvem *Písek '69*. Měl se stát komunikačním nástrojem místních kulturních a osvětových zařízení s obyvateli města a okolí. Současně měl svým čtenářům či takzvaným konzumentům umění dát také možnost pro vyjádření názorů a kritiky. Obsahem měly být zprávy nejen z oblasti kultury, dříve uveřejňované v *Píseckém zpravodaji*. Změna názvu spojená s příchodem dalšího roku již nebyla nutná, vydávání časopisu bylo 12. číslem v roce 1969 ukončeno. Informace o kulturních a osvětových pořadech měl dále přinášet v pravidelné měsíční kulturní příloze okresní týdeník *Zítřek*. Srov. *Proč došlo ke změně časopisu Písecký zpravodaj*, Písek '69, 1969, č. 1, s. 1; č. 12, s. 1.

18 Srov. Miroslav PECHÁNEK, *Hovory o kultuře i o něčem jiném*, Písek '69, č. 4, s. 1–3.

19 Srov. *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*, Praha 1976, s. 33.

20 Srov. *Stanovisko OV NF v Písku*, Písek '69, č. 5, s. 3; Miroslav PECHÁNEK, ... *a odpověď autora článku*, Písek '69, č. 3, s. 3.

21 Srov. *Novodobí „horolezci“*, Zprávy, č. 15 (57), ze dne 12. 4. 1969, s. 4.

22 Srov. „Odmítáme administrativní a byrokratické způsoby uskutečňování kulturní politiky, distancujeme se od nich a budeme jim čelit. Umělecká tvorba nesmí být podrobována cenzuře. Máme plnou důvěru k tvůrcům kultury a očekáváme jejich odpovědnost, pochopení a podporu. Vážíme si toho, jak tvůrci a pracovníci kultury pomáhali probojovávat a vytvářet humanistický a demokratický charakter socialismu a jak se aktivně zúčastnili odstraňování brzdících momentů v jeho vývoji.“ Miroslav PECHÁNEK, *V muzeu „Věcné dialogy“*, Zítřek, 1968, roč. 19, č. 33, ze dne 14. 8. 1968, s. 3. K tomu srov. 1968, 5. duben, Praha. – *Akční program KSČ*, in: Jitka Vondrová – Jan Moravec – Jaromír Navrátil (edd.), *Komunistická strana Československa. Pokus o reformu* (říjen 1967–květen 1968), Praha 1999, s. 351.

23 Retrospektiva Františka Kupky uspořádaná v píseckém muzeu v roce 1961 byla po dlouhých letech vůbec první výstavou připomínající tuto výraznou osobnost českého a světového moderního malířství. Po několika dalších let také platilo, že to byla výstava nejrozsáhlejší. Srov. M. LAMAČ, *Jeden okruh volby*, s. 4. Dále srov. *Kupka. Malby, kresby, grafika z let 1899–1946. Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou*, Hluboká nad Vltavou 1961. K obnově zájmu o dílo Františka Kupky přispěla autorova smrt v roce 1957 a zejména pak prezentace jeho děl v československé expozici na Světové výstavě v Bruselu v roce 1958.

24 Srov. Josef ISTLER– Jan KRÍŽ, Josef Istler. *Muzeum v Písku 28. X. – 25. XI. 1962*, Písek 1962.

25 Srov. Jan KRÍŽ, *K malířskému a grafickému dílu Josefa Istlera*, Výtvarné umění, 1968, roč. 18, č. 3, s. 99.

26 Srov. M. PECHÁNEK, *V muzeu*, s. 3.

27 Srov. Miroslav PECHÁNEK, *Je vhodná doba pro humor?* Písek '69, 1969, č. 2, s. 2.

28 Srov. zejména *Žasady rozvoje českého muzejnictví*, Muzejní a vlastivědná práce, 1973, roč. 11, s. 221–235.

29 *Zepráva o činnosti muzea v Písku*, in: *Kultura píseckého okresu*, Písek 1972, s. 54.

30 Srov. J. FREY, *Zepráva*, s. 2.

31 Srov. *Zepráva o činnosti*, s. 54.

32 Srov. např. *Okresní muzeum v Písku. Zepráva o činnosti za rok 1976*, Písek 1977, s. 3–4.

Svatá Anna u Oslova z pohledu archeologie. Hradiště (?) doby bronzové a dosud neznámý středověký objekt

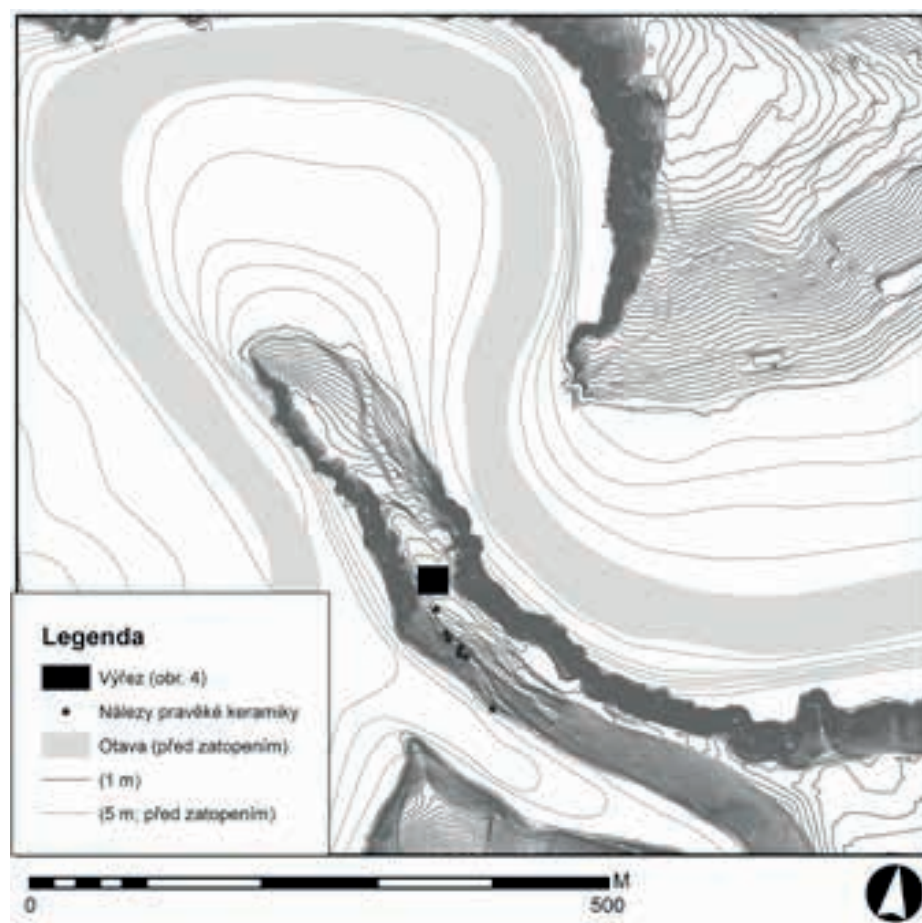
DANIEL HLÁSEK & JAROSLAV JIŘÍK

ÚVOD

Současná osada Svata Anna, ležící na katastrálním území obce Oslov, se nachází na úzké protáhlé ostrožně s nápadným poutním kostelíkem, jenž dal osadě jméno. Ostrožnu obloukovitě obtéká řeka Otava, jejíž hladina je zde však výrazně zdvižena zbudováním Orlické přehrady, čímž částečně zaniká monumentálnost této polohy (*obr. 1*). Z jižní strany byl masiv ostrožny tvarován bezejmenným potokem, který se pod ní vlévá právě do řeky Otavy. Podloží je tvořeno granodioritem, který na některých místech vytváří skalní výchozy. Temeno je značně pozměněno soudobou osadou, domy a také příjezdovou cestou, která zcela setřela předchozí reliéf terénu. Severní až severovýchodní svah je strmý, jižní až jihozápadní mírně pozvolnější. Před vzedmutím Otavy špice ostrožny plynule klesala k rozšiřujícímu se snad nivnímu plateau nad řekou, kde se nacházela samota Makásek, k níž až vedla příjezdová cesta (*obr. 2, 3*). U tohoto, patrně vůbec nejstaršího stavení v osadě (čp. 1), byl také přívoz přes řeku.¹ Patrně někde v těchto místech či na protějším břehu pod Štědronínem byly zachovány sejpy po rýžování zlata.² Samotný poutní kostelík „na poustce“ nechal postavit držitel Zvíkova Jindřich ze Švamberka v roce 1546. Zachovány jsou dobové účty stavby, v nichž je také zmínka o proplacení kamen do světnice Poutníkovi.³ Proto se předpokládá, že společně s jinak osamoceným kostelem byla k ostraze postavena také komfortní poustevna.⁴

Příhodná morfologie ostrožny vhodná pro budování pravěkých hradišť upoutala dr. Antonína Beneše a Jana Michálka k archeologickému povrchovému průzkumu, který zde proběhl dne 22. 4. 1963. Získali drobný soubor keramiky skládající se z jednoho pravěkého, blíže neurčitelného, střepu a tří středověkých, avšak nenalezli žádné zbytky fortifikací. Přesto zde A. Beneš předpokládal pravěké hradiště.⁵ Další pravěký nález šikmo retušovaného hrotu na zlomku čepele z nepatinovaného šedohnědavého glacigenního silicitu učinil v roce 1990 V. Bouček. Ten jej sebral na břehu Orlické přehrady na špici ostrožny. Hrot by měl být snad pozdně paleolitického až mezolitického stáří.⁶

První „archeologický výzkum“ souvisel s hledáním legendárního pokladu, jenž by měli Blaničtí rytíři vyzvednout po jejich probuzení a rozdat jej mezi Český lid. Poklad se má nacházet právě pod svatoannenským kostelíkem. Kopáno po něm bylo roku 1806, avšak bez úspěchu.⁷ Z pohledu významného archeologického zjištění byl tak úspěšný až výzkum Prácheňského muzea roku 2017.

Obr. 1 | Vrstevnicový plán současné osady Oslov – Svatá Anna s prolnutím stavu před napuštěním Orlické přehrady. Černým obdélníkem vyznačena lokalizace podrobnějšího plánu místa archeologického výzkumu (viz obr. 4). Tmavými tečkami zachycena místa nálezů pravěké keramiky.

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V ROCE 2017

Drobný archeologický výzkum byl vyvolán výkopem pro přípojku elektřiny do kostela. Výkop půdorysu písmene „L“ byl veden před jeho vstupní stranou pahrbkem, na němž kostelík stojí (obr. 4). Tato aktivita byla registrována dne 26. 3. 2017 již po zasypání výkopu. Na povrchu čerstvé výplně však byl nasbírán soubor pravěké až novověké keramiky, který byl společně s povědomím o potenciálu polohy impulsem archeologického výzkumu, který byl proveden dne 29. 3. Ten spočíval v opětovném odkrytí výplně výkopu, z níž byly vybírány archeologické nálezy, dokumentace začištěných řezů a drobného vzorkování pro environmentální analýzy. Prozkoumán byl původní výkop o šířce zhruba 50 cm a celkové délce 7,5 m. Zjištěna byla poměrně bohatá stratigrafie (obr. 4), přičemž se podařilo získat i stratifikované nálezy.

Obr. 2 | Nedatovaný letecký pohled na ostrožnu od severozápadu z doby před zbudováním Orlické přehrady — soukromý archiv J. Fröhliche.

Obr. 3. | Nedatovaný pohled od jihu z protějšího břehu z doby před zbudováním Orlické přehrady. — soukromý archiv L. Matějkové.

Zkoumáno bylo pouze na úroveň položeného elektrického kabelu, pouze v případě registrace nálezů došlo k mírnému zahloubení (vrstva 006), geologického podloží nebylo nikde dosaženo.

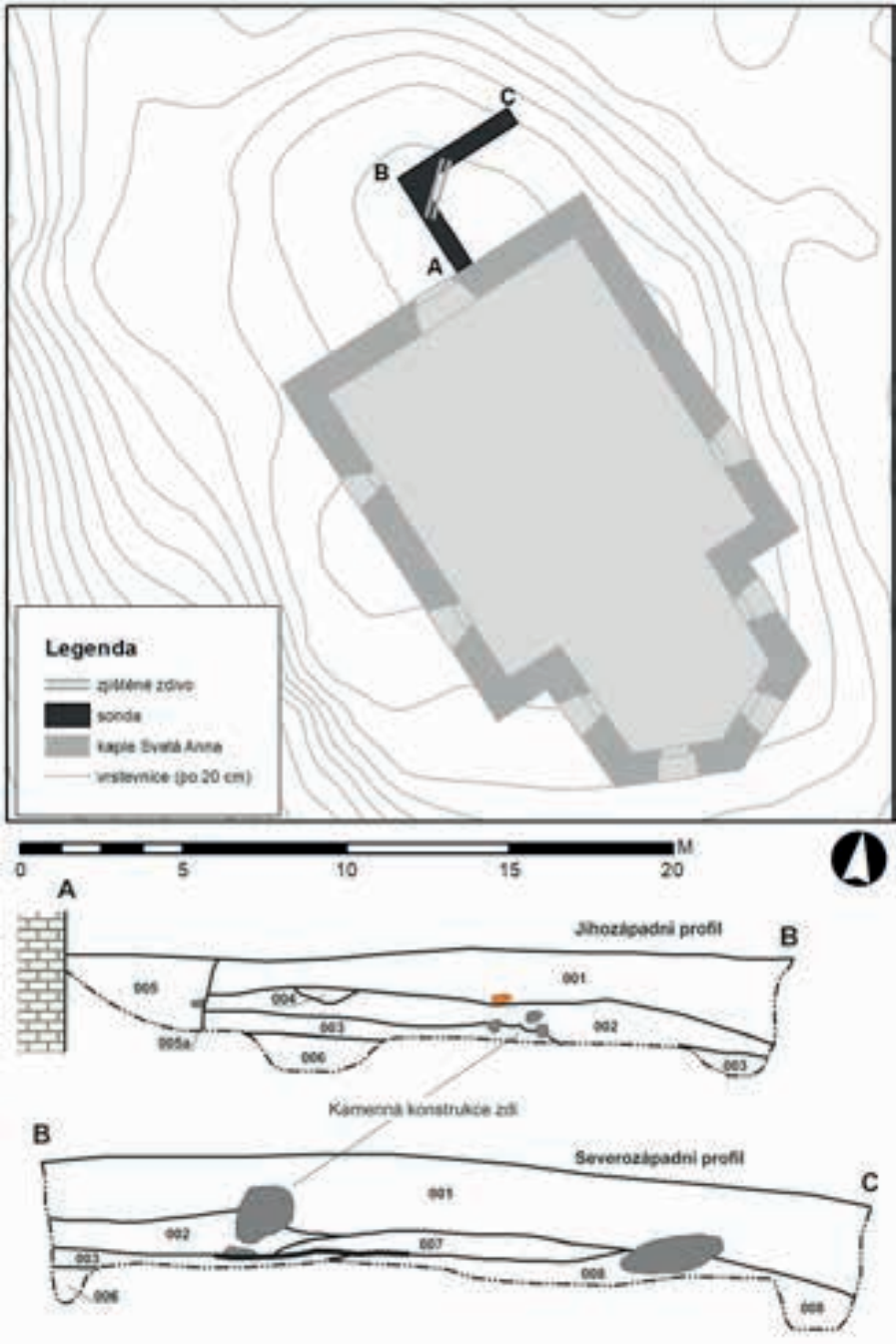
POPIS STRATIGRAFICKÝCH JEDNOTEK

- 001 organická černá hlinitá vrstva; povrchová vrstva
- 002 žlutá písčité vrstva; pravěké a pozdně středověké keramické nálezy
- 003 tenká tmavá hlinitopísčité vrstva s uhlíkovitými ččkami; nacházející se pouze mezi kostelem a zjištěnou zídou
- 004 ččka mazaniceové přepálená písčité vrstvy; pravěký střep, pozdně středověká keramika a zlomky dlaždic
- 005 tmavá organická vrstva; výplň vkopu u zdi kostela
- 005a vkop u zdi kostela
- 006 jemná písčité žlutá vrstva; pravěké nálezy: torzo amforovité keramické nádoby (*obr. 5:8*) a hliněného závaží (*obr. 5:13*)
- 007 žlutý písek s příměsí rozpadlé malty
- 008 sytě tmavá organická vrstva; torzo okraje pozdně středověkého hrnce (*obr. 6:2*)
- 009 relikv patrně konstrukce zdiva zjištěného výzkumem
- 010 výplň vkopu elektrické přípojky; většina nálezů, které původně pocházejí ze zmíněných vrstev (kresleny: *obr. 5:1:7, 9–10, 12; 6: 1, 4*)

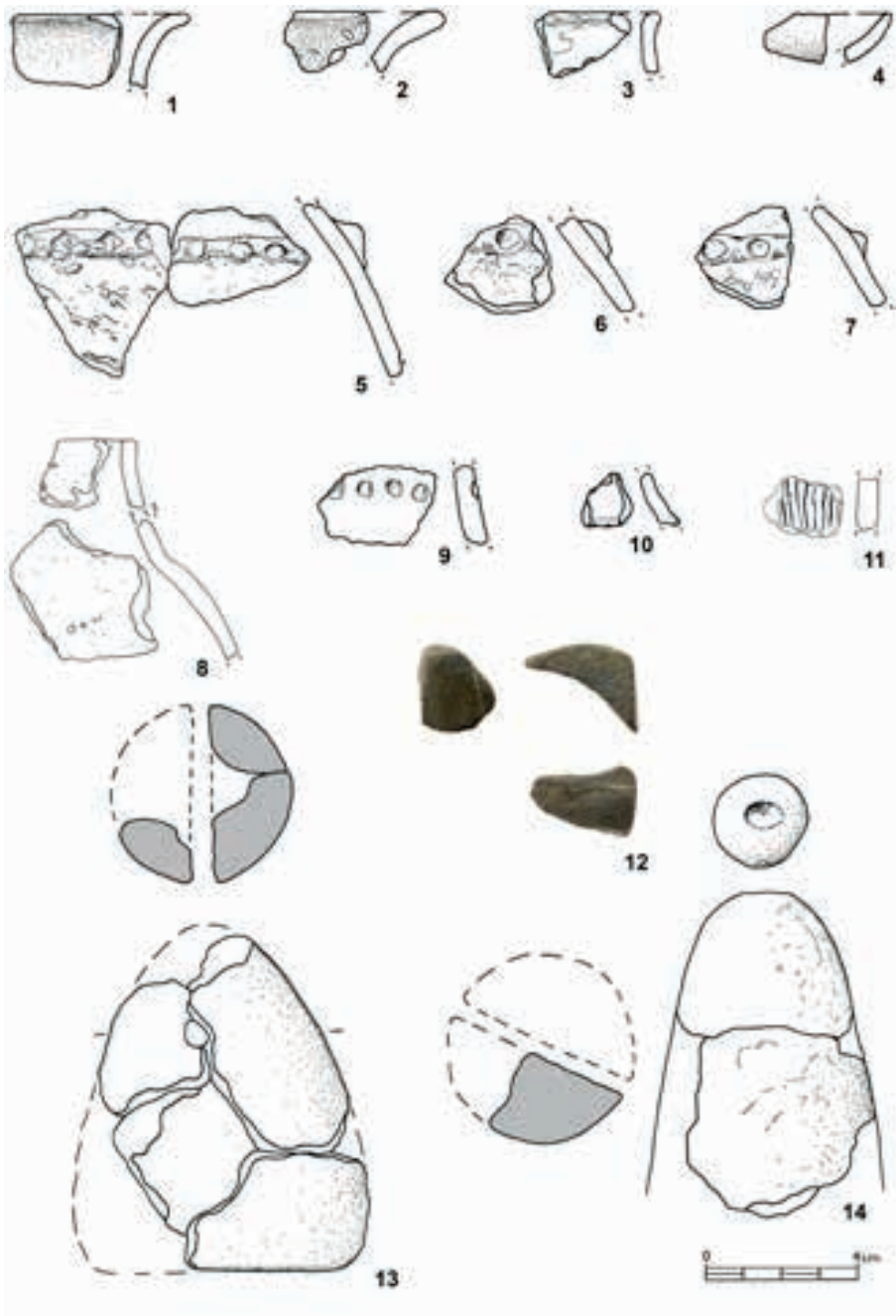
Po provedení výzkumu bylo povrchovým průzkumem pátráno po dalších dokladech staršího osídlení, což do značné míry znesnadňovala současná zástavba. Drobný soubor nálezů pravěké a středověké keramiky (*obr. 5:11; 6:3*) a hrudky amorfního grafitu byl získán v místě úpravy terénu pro bazén u čp. 7, který se nachází v jihovýchodním sousedství kostela (*obr. 1*). Další několik zlomků bylo zjištěno na povrchu na různých místech jižního svahu ostrožny (*obr. 1*), zkusnými vrypy se nikde nepodařilo nalézt suťový kužel s akumulovanou pravěkou či středověkou vrstvou.⁸

HRADIŠTĚ DOBY BRONZOVÉ?

Zásadní význam měl výzkum pro zjištění charakteru a datace zdejších pravěkých aktivit. Za intaktní vrstvu lze považovat stratigrafickou jednotku 006, z níž pochází torzo amforovité nádoby (*obr. 5:8*) a torzo kuželovitého závaží (*obr. 5:13*). Analogii k fragmentu nádoby můžeme spatřovat třeba v celém tvaru ze starobronzového sídliště na soutoku Vltavy a Lužnice v Hostech.⁹ Četná obdobná kuželovitá hliněná závaží jako zmíněné stratifikované, ale i poněkud užší pocházející ze smíšeného kontextu výplně výkopu (*obr. 5:14*) pochází třeba ze starobronzového hradiště Hrad u Skočic.¹⁰ Tyto předměty bývají považovány za závaží k tkalcovským stavům a měly by být tedy dokladem pro místní výrobu textilu. Chronologicky citlivým prvkem pak

Obr. 4. | Terénní dokumentace archeologického výzkumu v roce 2017. K lokalizaci výřezu viz obr. 1.

Obr. 5. | Oslov – Svatá Anna. Výběr pravěkých nálezů.

Obr. 6. | Oslov – Svatá Anna. Výběr středověkých nálezů.

je vodorovný pás prstových důlku provedený přímo do těla nádoby (*obr. 5:9*), ten se objevuje v sídlištních kontextech (např. v již zmíněných Hostech, Skočicích a Borku)¹¹, které v jižních Čechách řadíme do stupně Br A2/B1, absolutně datovaného mezi léta 1800–1650 před Kristem.¹² Pěkným, byť značně fragmentárním, nálezem je zlomek týlní část broušené industrie, snad sekery z jemnozrnného amfibolitu (*obr. 5:12*)¹³ Obdobnému stáří neodporují ani další prvky jako obvyklé vytažené okraje (*obr. 5:1–2*), nepravidelným hrubým prstováním zdrsňený povrch některých keramických jedinců (*obr. 5:5–7*), ale ani souvislé svislé rýhování (*obr. 5:11*).

Výzkumem byly jednoznačně doloženy aktivity sklonku starší doby bronzové, které odpovídají středoevropskému fenoménu osidlování a také opevňování výšinných poloh. Jen z jižních Čech již známe přes třicet, některé z nich prokazatelně opevněné. Tato sídliště lze také v tomto regionu rozdělit do dvou chronologických horizontů, přičemž Svatá Anna patří jednoznačně k lokalitám staršího horizontu.¹⁴ Dalšími jsou Holý vrch u Albrechtic nad Vltavou¹⁵ a Hrad u Skočic.¹⁶ Ačkoli je pravděpodobné, že opevnění bylo i na Svaté Anně, nelze je bez cíleného výzkumu prokázat. Bohužel není ani vyloučeno, že případné veškeré relikty byly již zcela zničeny. Bez doloženého opevnění nelze lokalitu jednoznačně označit jako hradiště. Morfologicky značně podobnou a zároveň současnou lokalitou, včetně stejného osudu zatopení její spodní části vodním dílem, je Kamenná věž u Velešína.¹⁷ Zajímavým pojítkem je také skutečnost, že obě lokality tvoří samý okraj rozsahu tehdejšího osídlení: Svatá Anna severo-západní hranici tvořenou řekou Otavou a Kamenná věž hranici jihovýchodní kopírující řeku Malši. Výšinné sídliště na Svaté Anně snad můžeme dávat do souvislosti s nečetně doloženou otavskou vodní cestou. Bezpochyby je však významným pramenem pro poznání počátku doby bronzové v jižních Čechách.

STŘEDOVĚKÉ DOKLADY OSÍDLNÍ

Výzkum přinesl i důležité doklady aktivit středověkých, které předcházely záznamům známých z písemných pramenů, tedy stavbě kaple a poustevny. Zjištěn byl patrně reliktní kamenný zdi, jejíž orientace nerespektuje orientaci kaple (*obr. 4*). V souvisejících vrstvách byly nalezeny nálezy zařaditelné do 14.–15. století. Vyjma kuchyňské keramiky vyniká torzo zdobeného gotického kachle a torzo dymníku (*obr. 6*).¹⁸

Torzo čelní vyhřívací stěny gotického kamnového kachle s motivem erbu rozrodu Vítkovců nachází regionální přesné analogie například v nepublikovaném souboru ze vsi Jenišovice a kláštera v Milevsku.¹⁹ Na základě porovnání detailů se lze právem domnívat, že milevský exemplář byl zhotoven z totožného kadlubu jako nález ze Svaté Anny. Jeho datování spadá široce do druhé poloviny 15. století. Erb samotný lze snad připsat konkrétně Rožmberkům, v jejichž držení se nacházelo zvikovské panství (a tedy i Svatá Anna) a také milevské klášterství

Obr. 7. | Letecký pohled na ostrožnu od jihu z roku 2020

Foto L. Sváček

do roku 1473, kdy se následně vlastníky stávají Švamberkové.²⁰ Význam samotného erbu ve vztahu k majetkové držbě však nelze přeceňovat, neboť neznáme ikonografii kachlů ze zbytku kamnového tělesa. Podobně přímočarý přístup není přesvědčivý ani v případě erbu rozrodu Ronovců a Vítkovců na kachlích z tvrziště u rybníka Němec v Píseckých horách.²¹

Poměrně důležitý je též nález fragmentů keramického dymníku, jenž mohl sloužit jednak pro odvod kouře z pece či černé kuchyně, případně jako loučnick. Všechny tyto funkce naznačují ikonografické prameny. Tento nález je vedle rekonstruovaného torza a dalšího exempláře dochovaného ve fragmentech ze zaniklého objektu v Horosedlech, dále fragmentů z Cerhonic²² a nepublikovaného exempláře z Milevska, čp. 154²³ již pátým nálezem svého druhu na Písecku. Datování keramických dymníků spadá do širokého časového horizontu 15.–17. století.

Zdá se, že výběr středověkých keramických nálezů (nejstarší 14. století) časově předchází nejstaršímu písemnému údaji o lokalitě v polovině 16. století. O charakteru staršího středověkého osídlení, předcházejícího raně novověkou poustevnu, lze však jen spekulovat. Je pravděpodobné, že taktéž kamnové těleso, jehož byl exemplář s erbem rozrodu Vítkovců součástí, pochází

ze staršího kamnového tělesa, než uvádí stavební účty zvíkovského panství. Pokud ovšem neuvažíme, že milevský hrnčíř při stavbě nového otopného tělesa nevyužil starší repasované kachle,²⁴ jak o tom ostatně uvažujeme i v případě výše uvedeného nálezu z Horosedel.²⁵

ZÁVĚR

Drobný archeologický výzkum a související průzkumné aktivity doložily doposud neznámé fáze osídlení této zajímavé strategické polohy. Významné je rozšíření katastru výšinných sídlišť ze sklonku starší doby bronzové. Obtížným cílem dalšího bádání by mělo být prokázání soudobého opevnění, jehož případné pozůstatky však mohou být již zcela zničeny. Neméně zajímavé jsou však i nálezy středověké, které rozšiřují naše znalosti o užívání této polohy v historickém období.

Mementem tohoto poznání by měl být důraz na důsledné sledování veškerých zásahů pod úroveň stávajícího terénu, který by bezpochyby přinesl další informace o minulosti tohoto místa. Vzhledem ke specifické současné zástavbě a omezenému pohybu po lokalitě se to však neobejde bez součinnosti zdejších obyvatel, majitelů a uživatelů pozemků v osadě Svatá Anna. Především s jejich pomocí ve smyslu upozorňování na odkryté archeologické situace či archeologické nálezy mohou archeologové zjistit daleko více o lidech, kteří na stejném místě žily před stovkami až tisícovkami let.

POZNÁMKY

1 Jiří FRÖHLICH, *Stará Otava mezi Pískem a Žvíkovem*. Písek 2012, s. 103.
2 Jiří OSWALD, *Jihočeské nerosty a jejich naleziště*. České Budějovice 1959, s. 64.
3 Čeněk ZÍBRT, *z dějin zámku a panství Žvíkova*, Časopis Musea království Českého 82, 1908, s. 17.
4 Jiří FRÖHLICH, *Poustevníci a poustevny na jihu Čech. Přehled a lokalizace poustevn v 11.–19. století*, Jihočeský sborník historický 69–70, 2000–2001, s. 130.
5 Antonín BENEŠ, *Oslov, o. Písek*, Bulletin záchranného oddělení 1, 1963, s. 30, č. 97; Jiří FRÖHLICH – Jan MICHÁLEK, *Nové archeologické nálezy na Písecku v letech 1958–1965*, Bulletin záchranného oddělení 4, 1966, s. 64, č. 40; Jan Michálek, *Oslov. Nepublikované hlášení ARÚ v Praze*, č.j. 3027/73; Jiří FRÖHLICH, *Písecko v zrcadle archeologie*. Písek 1997, s. 111. Archeologické nálezy jsou uloženy ve sbírce bývalé Expozitury AÚ v Plzni toho času v Jihočeském muzeu v detašovaném depozitáři v Netolicích pod př.č. P23/63.
6 Slavomil VENCL – Jan MICHÁLEK – Jiří FRÖHLICH, *Soupis pramenů předneolitického osídlení jižních Čech*. In: Nejstarší osídlení jižních Čech. Praha 2006, s. 196.
7 František Adolf BOROVSÝ a kolektiv, *Čechy: Společnou práci spisovatelův a umělců Českých*. Díl IX. Západní Čechy. Praha 1897, s. 219–220. Josef RENNER – Otakar PAROUBEK, *Okresní hejtmanství Písecké. Zeměpisný, statistický, historický a místopisný nástin*. Praha, 1889, s. 181.
8 Veškeré nálezy z archeologického výzkumu a následných průzkumů jsou uloženy ve sbírkách Prácheňského muzea v Písku pod inv. č. A23 479–499.
9 Antonín BENEŠ, *Předstihový archeologický výzkum v Hostech 1981–1983*, Výběr 21/3, obr. 5:12.
10 Ondřej CHVOJKA a kolektiv, *Pravěké osídlení hradiště u Skočic (okr. Strakonice)*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 26, obr. 7: 17; 18:1–3.
11 Hosty: Antonín BENEŠ, *Sídliště ze starší doby bronzové u Hostů, České Budějovice (Zpráva o předstihovém výzkumu za léta 1981–1985)*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 5, obr. 3:3. Skočice – Ondřej CHVOJKA a kol., *Pravěké osídlení*, obr. 12:5; 13:5; 14:8; Borek: Ondřej CHVOJKA a kol. *Sídliště ze závěru starší doby bronzové u Borku (okr. České Budějovice) ve světle archeologických a environmentálních analýz*, in: Kontinuita pravěkých komunit vnitřní periferie? Vývoj osídlení jižních Čech od 9. do počátku 1. tisíciletí př. Kr., České Budějovice v tisku, tab. 7:10.
12 Daniel HLÁSEK – Ondřej CHVOJKA, *The Beginning of the Bronze Age in South Bohemia*, Studia Hercynia XXIII/2, 2019, s. 63–65, fig. 3. Sem spadají i dvě radiokarbonová data ze Svaté Anny, které však budou publikovány na jiném místě společně s makrozbytkovou analýzou T. Šálkové.
13 Za určení suroviny laskavě děkujeme Jaroslavu Cíchovi.
14 Daniel HLÁSEK, *Bronze Age Hillforts in South Bohemia. The current state of knowledge*, in: Hansen, S – Krause, R. (eds.), *Bronze Age Fortresses. LOEWE-Schwerpunkt Prähistorische Konfliktforschung*, Univforsch. Prähist. Arch. 335, Bonn 2019, s. 117–140.
15 Daniel HLÁSEK, *Pravěká minulost hradiště Holý vrch u Albrechtic nad Vltavou*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 33, s. 52–53.
16 Ondřej CHVOJKA, *Pravěké nálezy*; Nepublikovaný archeologický výzkum ze sezon 2018–2019.
17 Michal ERNÉE, *Velešín, okr. Český Krumlov*, Výzkumy v Čechách 1996–97, 1998, s. 235.
18 Nejspíše tomuto horizontu bude také patřit drobný soubor zvířecích kostí. V něm byla prokázána část pravé poloviny prvního krčního obratle (atlas) z dospívající ovce nebo kozy (Ovis/Capra). Příčné rozseknutí tohoto obratle v polovině je ukázkou zpracování masa, konkrétně oddělení krku. Druhý nález v souboru reprezentuje postranní výběžek hrudního obratle (vertebra thoracica) telete (Bos taurus). Třetí zkoumanou kostí je fragment žebra (costa) z dospívajícího skotu (Bos taurus). Všechny kostěné pozůstatky zvířat jsou typickým příkladem řeznického odpadu a kuchyňského využití masa nižší jakosti. Za laskavé určení děkujeme Ing. L. Kovačikové, Ph.D.
19 Jaroslav JIŘÍK – Jan KYPTA, *Gotické kamnové kachle na Písecku*, Výběrový katalog výstavy „*Obrazový svět pozdního středověku*“, Písek, č. kat. 111).
20 Jiří JANSKÝ, *Páni ze Švamberka*, 2006, Domažlice, s. 126.
21 Tamtéž, pozn. 18, s. 122 s literaturou, č. kat. 112, 114.
22 Obojí viz: Jaroslav JIŘÍK – Bohumír BERNÁŠEK, *Písek 1619–1620. Třetí dobytí města a počátek třicetileté války na Písecku*, Katalog k výstavě Prácheňského muzea v Písku. V tisku.
23 Jaroslav JIŘÍK, Tomáš HILTSCHER, Martin PTÁK, Daniel HLÁSEK, Kamila POKORNÁ, *Milevsko, Husovo nám. čp. 154*, Nepublikovaný rukopis nálezové zprávy. Prácheňské muzeum v Písku 2017, tab. 27.
24 Zdá se, že suma 30 grošů nasvědčuje (tamtéž, pozn. 3), že se jednalo spíše o velmi prosté otopné těleso, srovnáme-li tuto sumu s prostředky vynaloženými na stavbu otopných těles přímo na Žvíkově: Jaroslav ČECHURA – Marie RYANTOVÁ, *Stavební činnost na Žvíkově v letech 1431–1537 a její prameny*. Sborník Národního muzea v Praze. Acta Musei Nationalis Pragae, Řada A – Historie, 1998, LII, s. 9–20, 17. I tento údaj může naznačovat, že se ve skutečnosti mohlo jednat o kamna (částečně?) „přeložená“.
25 Tamtéž, poznámka 22.

Drobné archeologické nálezy keramiky pravěkého a raně středověkého stáří na Písecku mezi léty 2014—2020

TOMÁŠ HILTSCHER & JAROSLAV JIŘÍK

ÚVOD

Předmětem článku je výčet a základní hodnocení drobných archeologických nálezů keramiky pravěkého a raně středověkého stáří. Jejich společným jmenovatelem je kontext záchranného nebo nedestruktivního výzkumu. Charakter těchto akcí často nedovoluje zjištění širších vzta- hů a často dokonce přesnější chronologické zařazení nálezu. Samotný publikační potenciál těchto nálezů je většinou velmi nízký. Cílem tohoto článku je především zveřejnění těchto marginálních základních dat, která mohou být dále využita v rámci dalších výzkumů a studií, nebo alespoň vytvořit povědomí o nově objevených archeologických lokalitách.

Šetřené území je vymezeno čistě technicky bývalým okresem Písek (tedy prostorem, kde Prácheňské muzeum provádí archeologické výzkumy). Byly vybrány pouze nálezy učiněné mimo doposud známé lokality (Obr. 1). Jako sídliště byla klasifikována taková naleziště, na nichž byly registrovány zahloubené objekty, nebo z nich bylo získáno větší množství keramických zlomků z více nádob. Ojedinelé nálezy představují pouze registrace zlomků keramických ná- dob a mazanice. Kovové a jiné nálezy nebyly do této práce zahrnuty. Záměrně byly vynechány nálezy z katastrů města Písku a všechny výzkumy většího rozsahu.

SEZNAM VÝZKUMŮ A POPIS

SÍDLIŠTĚ

ČIMELICE 2017

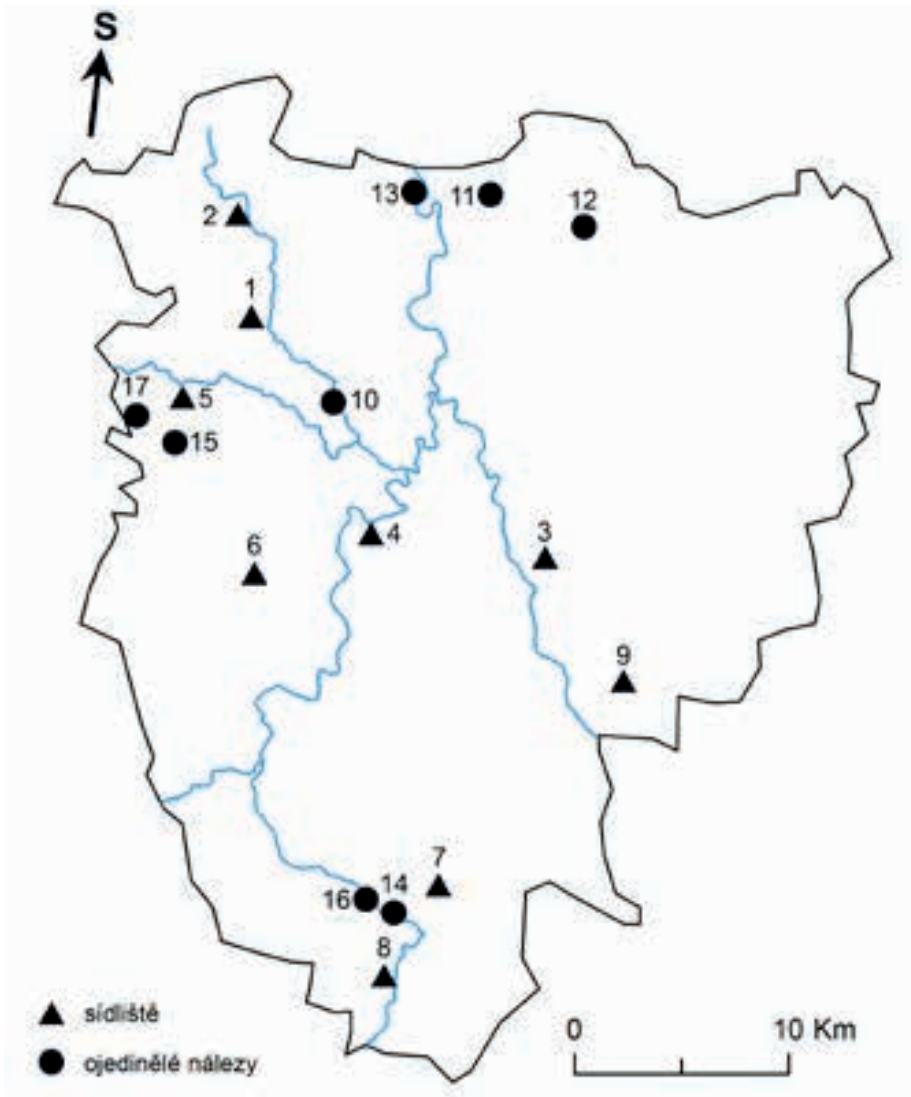
Typ akce: Záchranný archeologický výzkum (ZAV)

Lokalizace: 50 m jižně od obce v ploše nově vybudovaného parkoviště v areálu společnosti

Siko. JTSK: Y: 777601 X: 1108391.

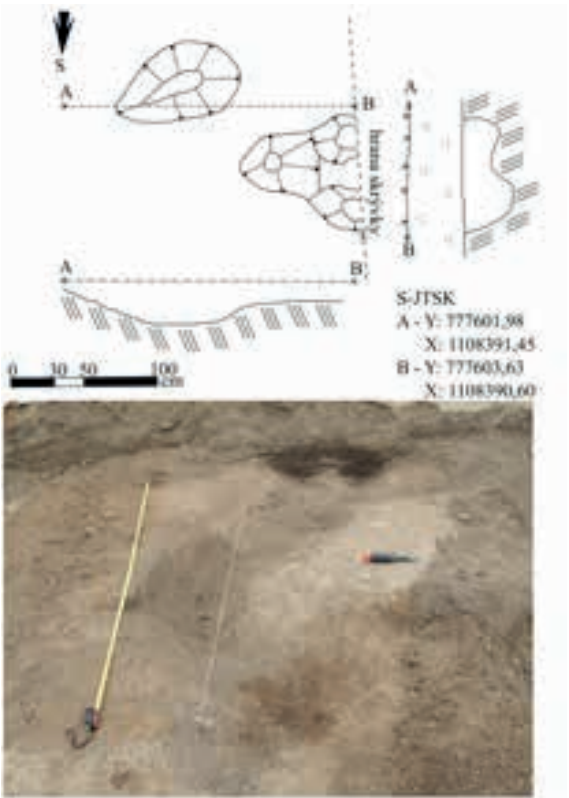
Datace: Pravěk.

Popis: Při záchranném archeologickém výzkumu parkoviště byla nalezena dvojice zahloube- ných archeologických objektů (Obr. 2). V jednom případě se jednalo o mělkou nepravidelně oválnou jámu. Druhý objekt nepravidelného tvaru byl exkavován pouze částečně. Plocha byla v minulosti značně poškozena orbou, nelze tedy vyloučit, že se jednalo o jeden rozměrnější objekt s členitým dnem. Výplň objektů shodně představoval tmavě hnědý písčitojílovitý se- diment s příměsí uhlíků. Z výplně objektů byly získány celkem 4 zlomky keramických nádob a jeden zlomek mazanice.

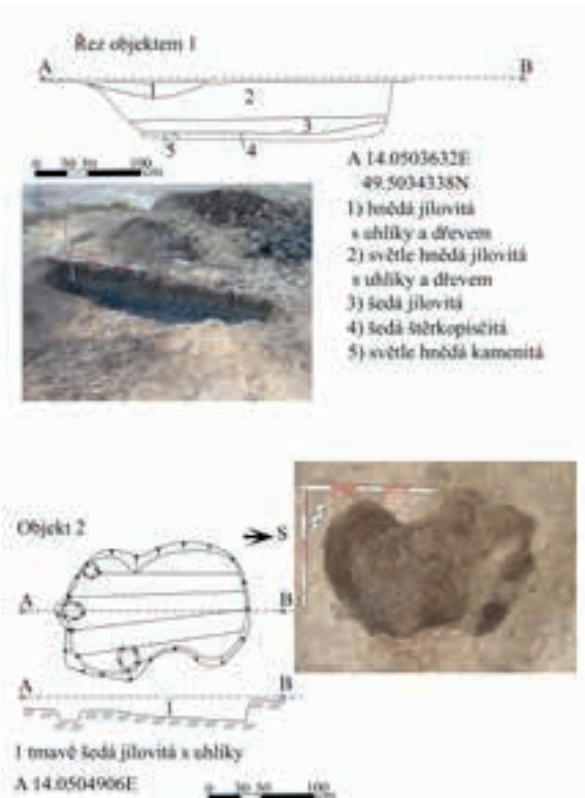

Obr. 1 | Mapa nálezů (1 Čimelice, 2 Horosedly, 3 Jetětice, 4 Louka, 5 Mírotice, 6 Nová Ves u Protivína, 7 Nuzov, 8 Protivín, 9 Slabčice, 10 Horní Ostrovec, 11 Chrást u Zahořan, 12 Kovářov, 13, Kozlí u Orlíka, 14 Myšelec, 15 Malčice, 16 Skály u Protivína, 17, Strážovice u Mírotic). — Vytvořil V. Kozák.

Interpretace: Přestože skryvka pro stavbu parkoviště byla prováděna na poměrně velkém prostoru, nedošlo k žádným dalším archeologickým nálezům. Zkoumané objekty se nacházely v nejzápadnější části skryvky, může se tedy jednat o okrajovou část neznámého sídliště nebo jiný typ lokality. Datace získaného materiálu je ztížena absencí typických zlomků keramických nádob. Soubor lze klást pouze obecně do období pravěku. Přítomnost mazanice naznačuje sídlištní charakter objevené lokality.

Obr. 2 | Dokumentace výzkumu Čimelice 2017.

Obr. 3 | Dokumentace výzkumu Horosedly 2019.

Kontext: V blízkém okolí místa nálezu můžeme pozorovat hned několik lokalit pravěkého stáří. Mezi nejvýznamnější a zároveň nejbližší patří čtyřúhelníkové opevnění typu viereckschanze z pozdní doby laténské, objevené přibližně 800 m jihozápadním směrem¹. V čimelické místní části Větrov, přibližně 1,1 km východně od zkoumané plochy, byl odkryt žárový hrob datovaný do stupně B – C1 doby laténské.² Přibližně 500 m jižně a jihovýchodně byly povrchovými sběry získány zlomky keramických nádob povětšinou datované široce do pravěku.³

HOROSLEDY 2019

Typ akce: ZAV

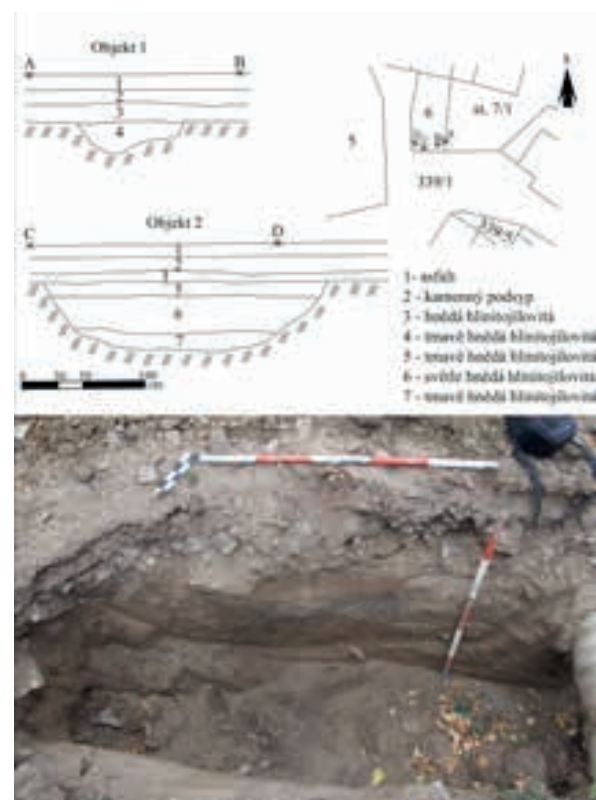
Lokalizace: Okolí Mišovického potoka, přibližně 800 m jižně od obce. JTSK: Y: 778234 X: 1103593.

Datace: Pravěk (doba železná?), raný středověk.

Popis: Při zemních pracích spojených s budováním nové vodní nádrže byla zjištěna přítomnost archeologických situací. Na pravém břehu potoka v prostoru nivy byl zachycen rozměrný objekt

Obr. 4 | Dokumentace výzkumu Jetětice 2015.

Obr. 5 | Dokumentace výzkumu Louka 2018.

vyplněný vlhkým jílovitým sedimentem s výraznější organickou složkou a obsahující nečetné nálezy zlomků keramických nádob a mazanice (Obr. 3). Vzhledem ke skutečnosti, že průběh zemních prací neměl k objektu destruktivní důsledky, byla exkavována pouze jeho část. Cílem výzkumu bylo zjištění charakteru a stáří výplně objektu. Archeologické nálezy se nacházely výhradně ve vrstvě 1. Jednalo se o 15 zlomků nádob a 18 kusů mazanice. Ve dvou případech šlo o okrajové části s prostě zaobleným ven vyhnutým okrajem (Obr. 9:1, 2) a v jednom o prostý nahoru vytažený okraj zřejmě mísovité nádoby (Obr. 9:3). Další zlomek byl opatřen výzdobným motivem vlnice s vysokou amplitudou a rýhou vytvořeným hřebenovým nástrojem (Obr. 9:4).

Na levém břehu potoka byl zachycen nepravidelný mělký archeologický objekt. Z jeho výplně bylo získáno 33 zlomků keramických nádob a dva kusy mazanice. Tři zlomky obsahovaly grafít v keramickém těstě, další tři měly potuhovaný povrch. Pouze u jednoho zlomku šlo o okrajovou část nádoby, konkrétně jednoduchý nahoru vytažený okraj pravděpodobně mísovitěho tvaru nádoby (Obr. 9:5).

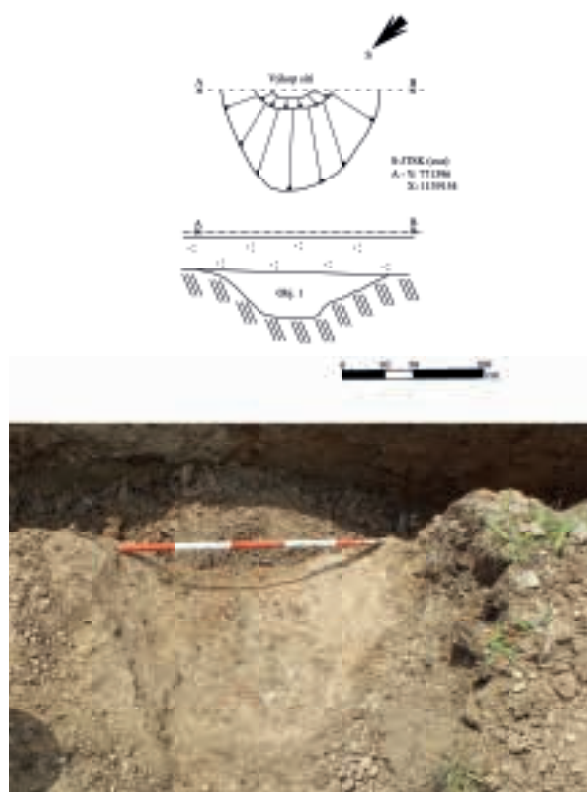

Obr. 6 | Dokumentace výzkumu Mirovice 2019.

Obr. 7 | Dokumentace výzkumu Nová Ves u Čížové 2017.

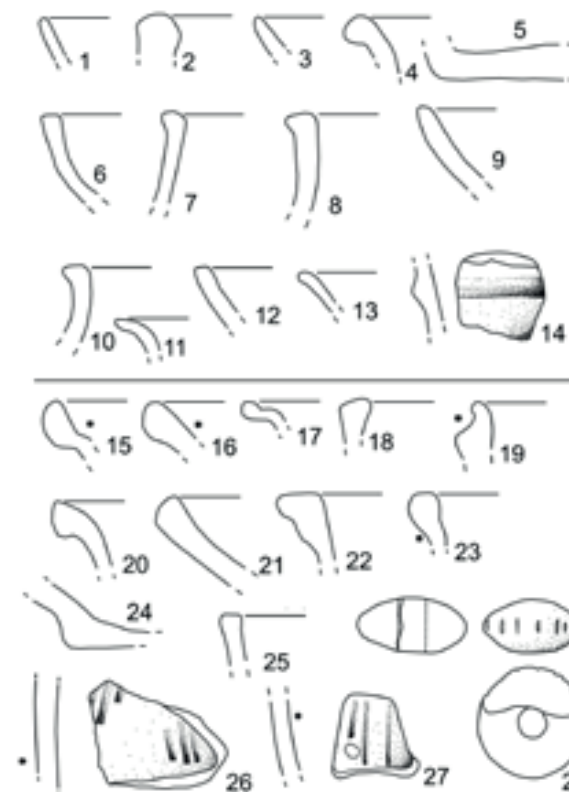
Intepretace: Oba zachycené objekty se nacházely v prostoru nivy Mišovického potoka. V případě objektu 1 lze vzhledem k charakteru jeho výplně zpochybnit antropogenní původ. Zachycené nálezy byly pravděpodobně uloženy v sekundární pozici působením eroze, čemuž nasvědčuje i špatný stav povrchu keramických zlomků a mazanice. Nalezený soubor lze na základě výzdobných motivů jednoho fragmentu (Obr. 9:4) a dvou okrajů datovat do raného středověku (Obr. 9:1, 2). Vzhledem k výskytu většího množství mazanice lze předpokládat sídlištní charakter souboru nálezů. Sídliště se pravděpodobně nacházelo někde v okolí Mišovického potoka proti jeho proudu od místa nálezu. U objektu 2 lze předpokládat jeho antropogenní původ. Na základě přítomnosti drobnějších zlomků z více nádob a přítomnosti mazanice je možné dovozovat sídlištní charakter lokality. Přestože větší část terénní sníženiny v okolí vodoteče byla zasažena skrývkou, nebyly zachyceny žádné další archeologické nálezy. V minulosti zřejmě došlo k výraznému narušení prostoru přírodními nebo lidskými vlivy. Zachycena pravděpodobně byla okrajová část sídliště (byť toto nedoložil povrchový průzkum okolí). Pro dataci náleзовého souboru chybí opora v podobě výzdoby nádob nebo chronologicky

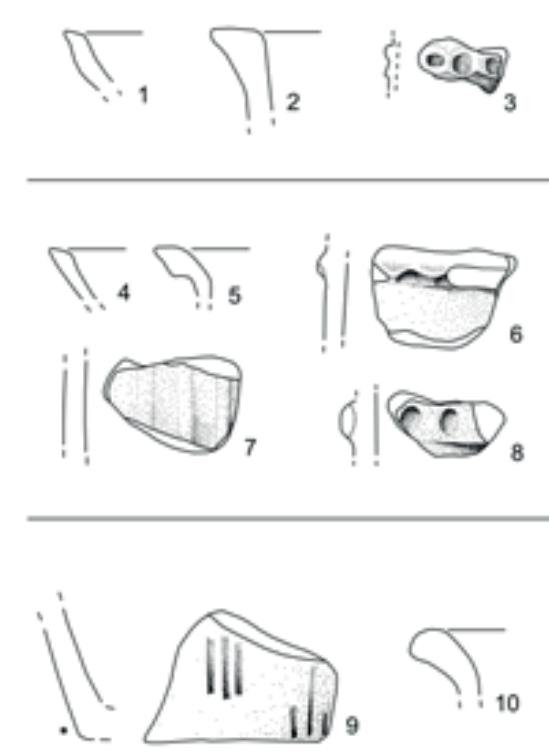
Obr. 8 | Dokumentace výzkumu Protivín 2014.

Obr. 9 | Výběr z nálezů z výzkumů Horosedly 2019 (1-5), Jetětice 2015 (6-7), Mirovice 2019 (9-14). (* grafit)

Obr. 10 | Výběr z nálezů z výzkumů Mirovice 2019 (1-14), Nuzov 2015 (15-28). (* grafit)

Obr. 11 | Výběr z nálezů z výzkumů Protivín 2014 (1-3), Slabčice 2015 (4-8), Horní Ostrovec (9-10). (* grafit)

citlivých tvarů. S přihlédnutím k přítomnosti grafitu v keramickém těstě a potuhovanému povrchu některých zlomků lze klást vznik souboru i objektu pravděpodobně do starší nebo mladší době železné.

Kontext: Lokalita je situována do oblasti, která po téměř celou dobu železnou a střední a mladší dobu hradištní disponovala rozvinutou sídelní strukturou.⁴ Z halštatského období pochází nález dvou bronzových turbanů od Kuchařova mlýna u Mirovic.⁵ Nejbližší soudobé sídliště bylo odhaleno záchranným archeologickým výzkumem při budování zemníků u obce Lety.⁶ Přestože v širším okolí výzkumu pozorujeme poměrně hustou koncentraci latěnských sídlišť, nejbližší je vzdálené více než tři kilometry jižně u Rakovic v poloze Na Oborách.⁷ Nálezy raně středověké keramiky byly získány povrchovými sběry přibližně 500 m západně. Ve vzdálenosti 1 km jihovýchodně v Dolních Nerestcích, 2,8 km jihozápadně v Minicích u Mišovic a 1,8 km severozápadně v Mrovicích byla pravděpodobně zachycena raně středověká sídliště.⁸

V Mirovicích pak bylo navíc odkryto mladohradištní pohřebiště.⁹

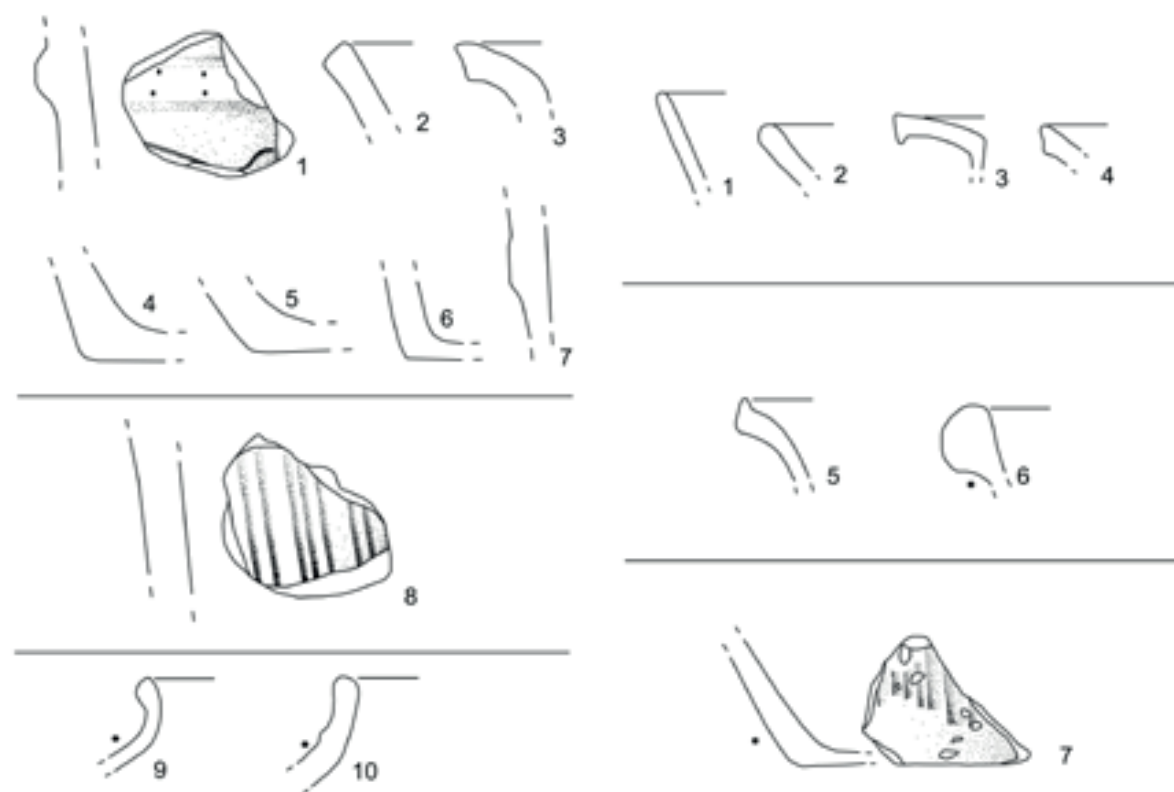
JETĚTICE 2015

Typ akce: ZAV

Lokalizace: Jetětické Samoty v místech nově budované zástavby. JTSK: Y:763886 X:1119628.

Datace: Pravěk.

Popis: Po skrývce pro budování nové komunikace byl získán menší soubor 10 zlomků keramických nádob pravěkého stáří a jeden zlomek ven vyhnutého a dolů vytaženého okraje raně středověkého stáří (Obr. 9:8). Nebyly registrovány žádné zahloubené objekty. Ve východní části stavby mimo skrytou plochu byl později výkopem pro elektrické vedení narušen zahloubený objekt. Vzhledem k menším rozměrům objektu a jeho značnému poškození bylo přistoupeno k jeho úplné exkavaci. Jednalo se o nepravidelný objekt se světle hnědou hlinitopísčitou výplní s příměsí uhlíků a zlomků keramických nádob (Obr. 4). Z objektu bylo získáno celkem

Obr. 12 | Výběr z nálezů z výzkumů Chrást u Zahořan 2014 (1–7), Kovářov 2015 (8), Kožlí u Orlíka 2014 (9–10). (* grafít)

Obr. 13 | Výběr z nálezů z výzkumů Myšenec 2017 (1–4), Raobytce 2019 (5–6), Skály u Protivína 2020 (7). (* grafít)

5 zlomků keramických nádob a jeden kus mazanice. Jeden fragment byl opatřen výzdobou v podobě promáčkávané plastické pásky (Obr. 9:6), na jednom zlomku bylo patrné svislé prstování (Obr. 9:7).

Intepretace: Přestože skrývka pro stavbu byla provedena na poměrně velké ploše a archeologický výzkum byl prováděn i před pozdější stavbou rodinných domů, byl získán pouze nečetný soubor zlomků keramických nádob. Jedinou intaktní situaci představoval drobný zahloubený objekt. Lze předpokládat, že intenzivní zemědělskou činností, která v místě stavby v minulosti probíhala, došlo ke zničení většiny archeologických situací. Samotná koncentrace nálezů v ornici a podorníci pak indikuje spíše méně intenzivní sídlištní aktivitu. Okraj zařazený do raného středověku může souviset se zemědělským využitím plochy v pozdní fázi tohoto období. Chronologické zařazení zkoumaného objektu je možné na základě výzdobných prvků dvou fragmentů. V případě promáčkávané plastické pásky (Obr. 9:6) je problémem její poměrně nízká chronologická citlivost, což ji nedovoluje zařadit blíže než od doby bronzové.¹⁰ Svislé

prstování je potom znakem především mladší a pozdní doby bronzové.¹¹

Kontext: V širším okolí zkoumané plochy na pravém břehu Vltavy jsou nálezy pravěkých sídlišť méně frekventované. Nejbližší lépe poznaná lokalita se nachází více než osm kilometrů daleko v Bernarticích, kde na dvou polohách byly prozkoumány dva zahloubené objekty a získány nálezy z mladší a pozdní doby bronzové.¹² Sedm kilometrů jižně u obce Slabčice bylo v roce 2020 částečně prozkoumáno rozsáhlé polykulturní sídliště.¹³ Nejbližší situovaná je polykulturní lokalita, ve vzdálenosti 2,4 km severovýchodním směrem, povrchovými sběry.¹⁴ V těsné blízkosti, přibližně 200 m jižně na druhém břehu bezejmenné regulované vodoteče, bylo registrováno orbou narušené žárové pohřebiště z doby bronzové.¹⁵

LOUKA 2018

Typ akce: ZAV

Lokalizace: Intravilán obce, před čp. 5. JTSK: Y: 772015, X: 1118539.

Datace: Pravěk.

Popis: Při hloubení rýhy pro pokládku elektrického vedení byla narušena dvojice zahloubených objektů (Obr. 5). Neporušené části objektů se nacházely pod současnou komunikací (vrstvy 1–3 představovaly konstrukci komunikace) a bylo tedy přistoupeno pouze k jejich vzorkování a dokumentaci vzniklých řezů. Objekt 1 byl neznámého půdorysu a nepravidelného průřezu, jeho výplň představoval tmavě hnědý hlinitojílovitý sediment, z něhož byly získány 2 zlomky keramických nádob. Objekt 2 byl taktéž neznámého půdorysu a pravidelného mísovitého průřezu. Jeho výplň obsahovala celkem tři stratigrafické vrstvy. Vrstvy 5 a 7 byly podobného charakteru v podobě tmavě hnědého hlinitojílovitého sedimentu s uhlíky, tyto vrstvy přerušovala vrstva 6 obdobného složení a světlehnědé barvy. Z vrstvy 7 bylo získáno 9 zlomků keramických nádob. Ve všech případech se jednalo o části těl nádob bez výzdobných motivů, pouze u dvou fragmentů byl jejich povrch potuhován.

Intepretace: Účel zkoumaných objektů nebylo možné vzhledem k charakteru výzkumu interpretovat. Získané nálezy neumožňují bližší chronologické zařazení. Poloha v intravilánu současné obce komplikuje možnosti dalšího průzkumu v nejbližším okolí nálezu. Přestože nelze spolehlivě určit sídlištní charakter nálezu, vzhledem k přítomnosti zlomků karbonizovaných semen hospodářských plodin v sedimentu objektu 2, se jeví jako velmi pravděpodobný.

Kontext: Zkoumaná plocha se nachází v území ostře vymezeném řekami Otavou a Vltavou a masivem Mehelnické vrchoviny. Důležitým bodem tohoto území je ostrožna nad soutokem Otavy s Vltavou v jeho nejsevernější části. Prostor, v němž byl ve středověku vybudován hrad Zvíkov, byl osídlen zřejmě již v mladší době kamenné.¹⁶ Osídlení zde bylo doloženo i ve střední

a mladší době bronzové, době halštatské a době laténské.¹⁷ Neznámou aktivitu v době stěhování národů se zde podařilo zachytit nálezem dvou zlomků keramických nádob.¹⁸ Otázka datace pravěkého opevnění ostrožny nebyla doposud zodpovězena.¹⁹ Nejbližší zachycené sídliště od zkoumané lokality se nachází 2,3 km jižním směrem u Vojníkova a bylo datováno do střední doby bronzové.²⁰ Sídliště ze střední doby bronzové bylo registrováno také 2,6 km východně u Tuklek.²¹ Nálezy ze starší doby železné byly učiněny u obce Vlastec v poloze Na Babyloně asi tři kilometry jihovýchodně.²² Pravěkých pohřebišť v podobě mohylníků bylo v okolí registrováno hned několik. Nejbližší, datované obecně do pravěku, se nachází 600 m jihovýchodně v poloze Na Bubárně.²³

MIROTICE 2019

Typ akce: ZAV

Lokalizace: Mirotice Na Homoli, jižní okraj zástavby. JTSK: Y: 780814, X: 1112152.

Datace: Mladší doba železná, raný středověk.

Popis: Při skrývce ornice pro stavbu rodinného domu byla zjištěna přítomnost kulturní vrstvy a zahloubeného objektu pravěkého stáří. Vzhledem k charakteru výzkumu bylo přistoupeno k exkavaci pouze situací, k jejichž zničení by v důsledku zemních prací došlo. Jelikož skrývka ornice nedosahovala hloubky zachovaných archeologických situací, výzkum se omezil na prostor základových pasů. V jihovýchodní části stavby byl zachycen rozměrný zahloubený objekt pravěkého stáří (Obr. 6). Objekt dosahoval dochované hloubky až 50 cm, ostatní rozměry nebyly zjištěny. Na rozhraní zahloubeného objektu a ornice byla registrována obtížně rozeznatelná kulturní vrstva. Z kulturní vrstvy bylo získáno 67 keramických zlomků, z nichž čtyři obsahovaly v keramickém těstě příměs grafitu a 19 kusů mazanice. Výplň objektu představoval tmavě hnědý hlinitojílovitý sediment s méně výraznou příměsí uhlíků. Ze zkoumané části objektu bylo vyzvednuto celkem 128 zlomků keramických nádob a 55 kusů mazanice. V 5,5 % případů byla v keramickém těstě přítomná příměs grafitu. Z okrajových částí nádob převládaly jednoduché, nebo rovně seříznuté okraje mísovitých tvarů (Obr. 10:1, 3, 6, 9, 12, 13). Dále byly přítomny kolmo vytažené okraje (Obr. 10:7, 8, 10) a zesílené a ovalené okraje (Obr. 10:2, 4). V jednom případě bylo tělo nádoby opatřeno horizontální oběžnou lištou (Obr. 10:14). Z úrovně ornice bylo získáno dalších 29 zlomků keramických nádob a 7 kusů mazanice. Ve čtyřech případech se jednalo o zlomky okrajových částí nádob, dvakrát byl přítomen jednoduchý nebo mírně zesílený okraj, nejspíš mísovité nádoby (Obr. 9:10, 11), jednou jednoduchý okraj hrubší nádoby (Obr. 9:9) a ven vyhnutý zesílený okraj s prožlabením (Obr. 9:12). Dva zlomky byly opatřeny výzdobou v podobě vícečetných jednoduchých vlnic (Obr. 9:13) nebo drobných důlků (Obr. 9:14).

Intepretace: Jelikož nebylo možné zjistit horizontální rozměry objektu, nelze spolehlivě

interpretovat jeho účel. Přítomnost kulturní vrstvy a nálezy mazanice dokládají existenci sídliště v rámci zkoumané plochy nebo jejího bezprostředního okolí. Výplň objektu lze blíže zařadit pouze na základě dvou zlomků hrubších zásobnicovitých nebo hrncovitých nádob, které byly opatřeny ovaleným okrajem, který je typický pro Reineckeho stupně C–D doby laténské, mohou se ale vyskytovat i ve starších fázích.²⁴ Nálezy získané povrchovými sběry lze datovat minimálně do dvou období, a to v případě okraje hrncovité nádoby (Obr. 9:12) a vlnicemi zdobené výduti (Obr. 9:13) do raného středověku, naopak ostatní okraje nádob (Obr. 9:9, 10, 11) a důlky opatřené tělo nádoby jsou nespecifikovaného pravěkého stáří.

Kontext: Lokalita je situována v území s vysokou koncentrací lokalit období doby železné i období raného středověku. Nejbližší lokalitou je sídliště z přelomu raného a vrcholného středověku v Miroticích na Staré vsi,²⁵ kde byly nově objeveny i komponenty z doby železné a střední doby hradištní,²⁶ s čímž patrně souvisí i nález laténské amfory z jihovýchodní části obce u čp. 259.²⁷ Intenzivní osídlení z mladší doby železné bylo zachyceno na opačném břehu řeky Lomnice při silnici z Mirotic do Lučkovic.²⁸ Část sídliště z období laténu C1–C2 byla prozkoumána záchranným archeologickým výzkumem v roce 1997 asi 1,7 km jižně u Radobytců.²⁹

NOVÁ VES U ČÍŽOVÉ 2017

Typ akce: ZAV

Lokalizace: Intravilán obce Čížová, zahrada čp. 84. JTSK: Y: 777448, X:1120370.

Datace: Pravěk.

Popis: Při hloubení základových pasů pro stavbu garáže bylo registrováno výraznější množství mazanice. V místě nálezu byla následně položena sonda pro ověření situace a získání materiálu pro případnou dataci zjištěné situace (Obr. 7). Odhalen byl rozměrnější objekt nebo torzo kulturní vrstvy (vr. 2). V rozšiřujících průkopech byl potom zachycen drobný zahloubený objekt kruhového průřezu a rovným dnem (vr. 4). Výplň objektu/vrstva byla tvořena hnědým jílovitým sedimentem s ojedinelou příměsí uhlíků. Z vrstvy 2 bylo získáno 127 zlomků keramických nádob a 103 zlomků mazanice. U všech zlomků se jednalo o atypické části těl nádob bez výzdobných prvků a úpravy povrchu.

Intepretace: Zkoumaný prostor byl v minulosti výrazně narušen orbou a mladšími terénními zásahy. Nelze vyloučit ani sekundární uložení nálezů v důsledku eroze. Nebyly získány žádné nálezy nesoucí citlivější chronologické znaky. Soubor lze tedy zařadit pouze obecně do období pravěku. Přítomnost výrazného množství mazanice dokládá sídlištní charakter lokality. Drobný objekt lze interpretovat jako kůlovou jámu, stratigraficky starší než vrstva 2.

Kontext: Plocha výzkumu se nachází v těsné blízkosti³⁰ sídliště z mladší a pozdní doby bron-

zové, které bylo objeveno povrchovými sběry v roce 1983 a o dvacet let později bylo částečně prozkoumáno při záchranném archeologickém výzkumu.³¹ Další knovízské sídliště bylo zachyceno přibližně 1,3 km severně u Nové Vsi u Čížové.³² Pravěké mohylové pohřebiště bylo objeveno v lesním porostu severně od Nové Vsi.³³ Bez bližší lokalizace potom uvádí B. Dubský nález laténské spony duchcovského typu.³⁴

NUZOV 2015

Typ akce: Povrchový sběr.

Lokalizace: Přibližně 400 m západně od obce Nuzov (k. ú. Žďár u Protivína) JTSK: Y: 768915, X: 1134920

Datace: Mladší doba železná.

Popis: Povrchovými sběry na zoraném poli bylo získáno větší množství zlomků keramických nádob a zlomek hliněného přeslenu. Na stavu nálezů se negativně projevilo dlouhodobé zemědělské využívání polohy. Šetřená lokalita se nachází na mírném návrší pod výrazným Nuzovským vrchem. Po ostrém zlomu návrší se sklání východním směrem do rovinaté Kestřanské pánve. Získáno bylo 133 zlomků keramických nádob, jeden zlomek mazanice a zlomek přeslenu. Z celkového počtu fragmentů nádob jich 25 obsahovalo příměs grafitu v keramickém těstě. Celkem 10 fragmentů pocházelo z okrajových částí nádob. Dominovaly zesílené nebo ovalené okraje středně hrubých nádob (Obr. 10:15, 16, 18, 20, 22, 23). Mísovitě tvarů nádob byly zastoupeny dvěma okraji (Obr. 10:21, 25). Dno bylo přítomno v jednom případě. Celkem dva zlomky nesly výzdobu v podobě svislých hřebenových rýh (Obr. 10:26, 27). Z ostatních nálezů byl zaznamenán zlomek hliněného přeslenu zdobeného zářezy po jeho obvodu.

Interpretace: Většina získaných zlomků nenesla žádné chronologické znaky. V 10 případech se jednalo o okrajové části nádob. Dva fragmenty byly opatřeny výzdobou v podobě svislých hřebenových rýh. Pro chronologické zařazení souboru je důležitá přítomnost zesílených a ovaleného okraje nádoby s grafitem v keramické hmotě s výrazněji profilovaným hrdlem, která je společně se zdobením svislými rýhami charakteristická pro laténské období.³⁵ V rámci jeho periodizace je největší rozšíření této výzdoby v mladších stupních C-D, ale vyskytuje se i ve starší fázi. Vzhledem k výhodné poloze, blízkosti vodního zdroje (bezejmenná vodoteč přibližně 100 m jižním směrem) a charakteru získaných nálezů, lze předpokládat, že šetřená lokalita sloužila k sídlištním aktivitám v nespecifikovaném úseku mladší doby železné s těžištěm v jejích mladších fázích.

Kontext: Území Kestřanské pánve a jejího blízkého okolí je v rámci jižních Čech jednou z oblastí s největší koncentrací archeologických lokalit. Tato skutečnost je do jisté míry ovlivněna intenzivním výzkumem, který v této oblasti probíhal.³⁶ Mezi geograficky nejbližší sídliště

patří rozsáhlá polykulturní lokalita ve Žďáru u Protivína poblíž samoty U Apoleňáka vzdálená přibližně 2,2 km jižním směrem.³⁷ Severozápadně ve vzdálenosti 1,9 km bylo u Tálína objeveno pravděpodobně sídliště z mladší doby laténské a starší doby římské.³⁸

PROTIVÍN 2014

Typ akce: ZAV

Lokalizace: JTSK: Y: 771396, X: 1139154

Datace: Pravěk.

Popis: Při stavbě obchodního domu byl zachycen ojedinělý zahloubený objekt (Obr. 8). V minulosti došlo k výraznému poškození zkoumané plochy zemědělskou činností. Nadloží bylo navíc zavezeno recentní navážkou. V rýze pro inženýrské sítě byla zachycena část zahloubeného objektu. Tmavě hnědá hlinitojílovitá výplň objektu obsahovala nečetný soubor zlomků keramických nádob (7 ks). Dva zlomky pocházely z jejich okrajových částí (Obr. 11:1, 2), v jednom případě se jednalo o odlomenou promačkávanou plastickou pásku (Obr. 11:3).

Interpretace: Přestože byl získán pouze malý soubor keramických zlomků, lze objekt na základě promačkávané plastické pásky zařadit do doby bronzové. Vzhledem ke značnému poškození plochy nelze spolehlivě interpretovat ani samotnou komponentu. Nález keramických zlomků z více nádob ve výplni zahloubeného objektu by mohl indikovat blíže nespecifikovanou část sídlištní komponenty.

Kontext: V okolí Protivína bylo registrováno hned několik nálezů z pravěkého období. Mezi nejvýznamnější patří dvojice halštatských mohyl lokalizovaných přibližně jeden kilometr severně a prozkoumaných záchranným archeologickým výzkumem při stavbě obchvatu Protivína v roce 1970. Zároveň bylo zjištěno, že se pohřebiště nachází v místě sídliště z mladší doby bronzové.³⁹ Asi 150 m západně byl povrchovými sběry získán soubor zlomků keramických nádob, z nichž některé byly zařaditelné do doby bronzové.⁴⁰

SLABČICE 2016

Typ akce: Povrchový sběr.

Lokalizace: Přibližně 500 m severně od intravilánu obce Slabčice. JTSK: Y: 760216, X: 1125404

Datace: Doba bronzová, starší doba železná?, raný středověk.

Popis: Povrchovými sběry bylo získáno větší množství zlomků keramických nádob (71 ks) a mazanice. Zkoumaná plocha se nachází na mírném návrší nad Slabčickým potokem asi 400 m severně od Slabčic. Orba v místě nálezu se negativně podepsala na stavu většiny získaných zlomků. Pouze ve dvou případech se jednalo o okrajové části, konkrétně šlo o zlomek šikmo seřiznutého okraje mísovité nádoby (Obr. 11:4)

a zesílený ven vyhnutý a dolu vytažený okraj hrncovité nádoby (Obr. 11:5). Dva zlomky disponovaly promačkávanou plastickou páskou (11:6, 8) a povrch jednoho byl upraven svislým prstováním (11:7).

Interpretace: Výhodná poloha na jihovýchodním svahu společně s blízkostí vodního zdroje (přibližně 100 m vzdálený Slabčický potok) a nálezy mazanice naznačují sídlištní charakter objevené lokality. Špatný stav dochování nálezů znesnadňuje jejich chronologické zařazení. Promačkávané plastické pásky se objevují po celou dobu bronzovou a jejich chronologická citlivost je tedy značně nízká.⁴¹ Plastická páska střídavě promačkávaná shora a zdola se objevuje na sídlištích⁴² i mohylových pohřebištích⁴³ ve starší době železné. Soubor je možné tedy zařadit obecně do doby bronzové a zřejmě starší doby železné. Z nízkého počtu chronologicky zařaditelných zlomků nelze vyvozovat, jestli lokalita sloužila jako sídliště v obou zachycených obdobích nebo zde probíhala nějaká jiná aktivita. Jeden zlomek okraje keramické nádoby (Obr. 11:5) zařaditelný do mladší fáze raného, nebo starší fáze vrcholného středověku, zřejmě nelze spojit se sídlištní aktivitou na šetřené ploše v tomto období.

Kontext: V okolí zkoumané plochy je pravěké osídlení doloženo především větším množstvím mohylových pohřebišť, z nichž nejbližší se nachází přibližně 1,6 km východně na návrší Na Hůrce.⁴⁴ Toto pohřebiště vzniklo ve střední době bronzové a využíváno bylo v průběhu doby halštatské.⁴⁵ Další mohylník ze starší doby bronzové a doby halštatské se nachází 1,6 km jihovýchodně pod vrchem Burkovák.⁴⁶ Samotný vrch je na základě nálezu značného množství hliněných plastik označován jako kultovní areál doby halštatské.⁴⁷ Z doby halštatské pochází také dvojice plochých žárových hrobů zachycených v intravilánu Slabčič asi 500 m jihozápadním směrem.⁴⁸ Sídlištní objekty z halštatského období byly zkoumány přibližně 700 m jihozápadně.⁴⁹

OJEDINĚLÉ NÁLEZY

HORNÍ OSTROVEC

Typ akce: Povrchový sběr.

Lokalizace: JTSK: Y:773749, X: 1112382

Datace: Mladší doba železná.

Popis: Přibližně 250 m severovýchodně od samoty Spálené byl sběr na zoraném poli v okruhu cca 50 m získán soubor 20 zlomků keramických nádob. Dva zlomky bylo možné zařadit shodně do doby laténské. Konkrétně se jednalo o zlomek zesíleného okraje hrubší nádoby (Obr. 11:10) a zlomek dna a stěny z nádoby s příměsí grafitu v keramickém těstě opatřený svislým hřebenováním (Obr. 11:9). Ostatní fragmenty nenesly žádné chronologické znaky.

CHRÁST U ZAHOŘAN 2014

Typ akce: Povrchový sběr.

Lokalizace: 600 m východně od obce Chrást. JTSK: Y: 766426, X: 1102697.

Datace: Raný středověk, raný středověk/vrcholný středověk.

Popis: Povrchovými sběry na zoraném poli v okruhu asi 100 m na poloze Záběhlce byl nalezen soubor 42 fragmentů keramických nádob a jednoho kusu mazanice. V pěti případech obsahovalo keramické těsto grafit. Dvakrát se jednalo o zlomek okraje nádoby, z nichž jeden měl ven vytažený svisle seříznutý okraj datovaný do raného středověku (Obr. 12:3). Další zlomek šikmo seříznutého okraje mísovité nádoby (Obr. 12:2) nelze spolehlivě chronologicky zařadit. Především pro mladší dobu hradištní jsou typické lišty na plecích nádob.⁵⁰ V souboru byly zastoupeny jednou v kombinaci s vlnicí (Obr. 12:1) a jednou samostatně (Obr. 12:7). Další tři zlomky patřily nezařaditelným dnům nádob (12:4, 5, 6).

KOVÁŘOV 2015

Typ akce: ZAV

Lokalizace: Intravilán obce Kovářov, u čp. 207. JTSK: Y: 762053, X: 1104202.

Datace: Mladší doba železná.

Popis: Povrchovým sběrem při stavbě komunikace byl nalezen ojedinělý zlomek keramické nádoby opatřený svislým hřebenováním zařaditelný do laténského období (Obr. 12:8). Přes intenzivní stavební činnost v blízkém okolí nebyly žádné další pravěké nálezy registrovány.

KOŽLÍ U ORLÍKA 2014

Typ akce: Povrchový sběr.

Lokalizace: Návrší v chatové osadě Velký Vír. JTSK: Y: 769992, X: 1102573

Datace: Pozdní doba laténská.

Popis: Povrchovými sběry, na zemními pracemi narušené ploše, bylo získáno jedenáct zlomků keramických nádob. Vzhledem k okolnostem nelze vyloučit, že se jednalo o deponii zeminy v sekundárním uložení. Kromě devíti atypických fragmentů byly nalezeny dva zlomky okrajových částí nádob hrncovitého nebo lahvovitého tvaru. V obou případech byl v keramickém těstě nádob přítomen grafit. V jednom případě byl okraj ovalený (Obr. 12:9). U druhého zlomku se okraj dochoval pouze částečně a hrdlo nádoby zde bylo členěno úzkým vodorovným žebrem (Obr. 12:10). Pro chronologické zařazení souboru je nejdůležitější právě posledně uvedený typ výzdoby. Vertikálně členěná hrdla nádob se v jihočeském prostoru nejčastěji vyskytují v období pozdní doby laténské.⁵¹

MYŠENEC 2017

Typ akce: ZAV

Lokalizace: Jižně od obce v poloze Pod nivky. JTSK: Y: 770931, X: 1136241.

Datace: Pravěk, raný středověk/vrcholný středověk.

Popis: Na deponii zeminy z výkopu pro pokládku kanalizace asi 50 m jižně od obce byly nalezeny dva okraje keramických nádob z přelomu raného a vrcholného středověku (Obr. 13:3, 4), dále dva jednoduše profilované okraje mísovitých nádob datované do pravěku (Obr. 13:1, 2) a 16 atypických zlomků. V profilech výkopů nebyly registrovány žádné intaktní archeologické situace.

RADOBYTCE 2019

Typ akce: Ojedinelý nález

Lokalizace: 800 m jižně od obce, jihovýchodně od rybníku Pančár v poloze Báčavka. JTSK:

Y: 781123, X: 2214297.

Datace: Mladší doba železná, raný středověk/vrcholný středověk.

Popis: V narušeném povrchu lesního porostu u cesty byl nalezen zlomek ovaleného okraje laténské nádoby (Obr. 13:6). Asi 20 m jižně byl z povrchu louky získán zlomek ven vyhnutého nahoru vytaženého okraje z raného nebo počátku vrcholného středověku (Obr. 13:5).

SKÁLY U PROTIVÍNA 2020

Typ akce: Povrchový sběr.

Lokalizace: Přibližně 400 m jihovýchodně od osady Klokočín, pod návrším Klokočínský

hájek. JTSK: Y: 772223 X: 1135610

Datace: Mladší doba železná.

Popis: V narušeném povrchu v rámci lesního porostu byl nalezen zlomek stěny a dna keramické nádoby zařaditelné do laténského období. Keramické těsto nádoby obsahovalo grafit. Povrch byl opatřen výzdobou v podobě svislých hřebenových rýh (Obr. 13:7).

STRÁŽOVICE U MIROTIC 2015

Typ akce: Ojedinelý nález.

Lokalizace: Přibližně 400 m západně od zámku ve Strážovicích severně od silnice na Lom.

JTSK: Y: 782936, X: 1113017

Datace: Pravěk.

Popis: V remízu na povrchu našel J. Vavroň čtyři keramické zlomky jedné nádoby. Jedná se o atypické části větší nádoby s hrubým povrchem. Charakter nálezu nedovoluje bližší zařazení než obecně do pravěku.

SÍDELNĚ GEOGRAFICKÝ KONTEXT

Přestože se tento článek omezuje pouze na doposud neidentifikovaná lokality s výhradně keramickými nálezy a nejsou zohledněny archeologické výzkumy většího rozsahu, je v kategorii drobných archeologických nálezů poměrně dlouhý seznam nově registrovaných

lokalit. Tento fakt odráží intenzivní osídlení v určitých fázích pravěku a raného středověku celého bývalého okresu Písek. Přestože velkou část nálezů nelze zařadit blíže než obecně do pravěku, datovatelné artefakty se nevymykají obdobím s nejvyšší frekvencí sídlišť v šetřené oblasti. Toto období začíná na přelomu starší a střední doby bronzové a s určitými výkyvy pokračuje do starší doby římské. V raném středověku větší množství lokalit pozorujeme až ve středohradištním období.

Jak je zde demonstrováno, na území bývalého okresu Písek se nachází velké množství lokalit ohrožených stavební a zemědělskou činností, které doposud unikaly pozornosti archeologů. Jejich množství pro určité území lze spojit s intenzitou terénního výzkumu, ale především s úrovní narušení těchto lokalit. Úkolem záchranné archeologie je mimo výzkumu již známých ohrožených lokalit i intenzivní dozor stavebních prací mimo ně a průzkum oraných ploch. Přestože se jedná o časově náročnou činnost a výstupy z jednotlivých akcí jsou často marginální i z pohledu regionálního výzkumu, mají své opodstatnění a jejich celkový kontext může v budoucnu přinést důležité výsledky.

POZNÁMKY

1 Patrick FOSTER – Natalie VENCLOVÁ – Roman KŘIVÁNEK, *Quadrangular enclosure at Rakovice (distr. Písek)*. In: Martin GOJDA, Ancient Landscape Settlement Dynamics and Non-Destructive Archaeology. Czech Research Project 1997–2002, Praha 2004, s. 249–265.

2 Bedřich DUBSKÝ, *La Tène v jižních Čechách*, Strakonice 1932, s. 121.

3 Dagmar DRESLEROVÁ, *Povrchové sběry na severním Prácheňsku v letech 2001–2003*, Výzkumy 2002, 2004, s. 369–416.

4 Jiří FRÖHLICH, *Pravěké a slovanské osídlení v povodí Skalice*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 8, 1993, s. 35–48.; Dagmar DRESLEROVÁ, *Povrchové sběry na severním Prácheňsku v letech 2001–2003*, Výzkumy 2002, 2004, s. 369–416.

5 Bedřich DUBSKÝ, *Pravěk jižních Čech*, Blatná 1946, s. 247; Věra ŠALDOVÁ, *Turbany v české mohylové oblasti*, Archeologické rozhledy 9, 1957, s. 678–698.

6 Jiří FRÖHLICH, *Halštatské sídliště v Letech u Mirovic*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 18, 2005, s. 21–33.

7 Alexander DEBNAR, *Rakovice okr. Písek*, Výzkumy v Čechách 1998, 2000, s. 186.

8 Tomáš HILTSCHER – Hana Mašková – Jaroslav JIŘÍK, *Nové poznatky k raně středověkému osídlení v povodí toku Skalice – povrchové sběry A. Debnara*, Prácheňské muzeum v Písku v roce 2017, 2018, 36–90.

9 Prvně: Karel SKLENÁŘ, *Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870*, Praha 1992.; Záchraný archeologický výzkum v této lokalitě provádělo Prácheňské muzeum v letech 2012 a 2018.

10 Např. Ondřej CHVOJKA – Jan MICHÁLEK, *Sídliště ze střední doby bronzové u Radčic – Vodňan, okres Strakonice. Výzkumy na stavbě silničního obchvatu v letech 1994–1996*, Památky archeologické 94, 2003, s. 83–160.

11 Např. Ondřej CHVOJKA, *Jižní Čechy v mladší a pozdní době bronzové*, Brno, 2009, s. 62.

12 Pavel BŘICHÁČEK – Ondřej CHVOJKA – Lenka KOVAČIKOVÁ – Jan NOVÁK, *Objekty z mladší a pozdní doby bronzové v Bernarticích (okr. Písek)*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 26, 2013, s. 113–136.

13 Doposud nepublikováno.

14 Pavel BŘICHÁČEK, *Jetětice (Písek)*, 2001, C–9105419A, AMČR.

15 Helena POHOŘÁLKOVÁ, *Jetětice (Písek)*, 2001, C–9105417A, AMČR.

16 Pavel BŘICHÁČEK, *Žvíkov. Výšinné sídliště z mladší doby kamenné*, Výběr 12, 1975, s. 61–62.

17 Tomáš DURDÍK – František KAŠÍČKA – Bořivoj NECHVÁTAL, *Hračky, hrádky a tvrze na Písecku*, Praha 1995, s. 76.

18 Jaroslav JIŘÍK – Vlastimil SIMOTA, *Nálezy keramiky doby stěhování národů ze Žvíkova* (okr. Písek), Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, 2009, s. 131–136.

19 Jan MICHÁLEK, *Laténské osídlení Žvíkova*, Archeologické rozhledy 30, 1978, s. 549–553.
20 Jiří FRÖHLICH, *Vojníkov, okr. Písek*, Výzkumy v Čechách 1988–89, 1992, s. 166.
21 Jiří FRÖHLICH, *Tukleky, o. Oslov, okr. Písek*, Výzkumy v Čechách 1973, 1975, s. 170.
22 Jiří FRÖHLICH, *Písecko v zrcadle archeologie*, Písek 1997, s. 214.
23 Antonín BENEŠ, *Louka, o. Písek*, Výzkumy v Čechách 1963, 1964, s. 24.
24 Např.: Jiří FRÖHLICH – Jan MICHÁLEK, *Pozdně laténské sídliště u Lazišť, okr. Písek*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 5, 1988, s. 67–76; Jiří FRÖHLICH, Laténské sídliště u Radobytců na Míroticku, Archeologie ve středních Čechách 8, 2004, s. 359–363.
25 Jiří FRÖHLICH, *Mírotické okolí v pravěku a počátku dějin*, Výběr 17/1, 1980, s. 26–29.
26 Nepublikovaný výzkum Prácheňského muzea z roku 2018.
27 Jiří FRÖHLICH – Jan MICHÁLEK, *Vzácný nález z doby laténské*, Výběr 13, 1976, s. 44.
28 Dagmar DRESLEROVÁ, *Povrchové sběry na severním Prácheňsku v letech 2001–2003*, Výzkumy 2002, 2004, s. 369–416.
29 Jiří FRÖHLICH, *Laténské sídliště u Radobytců na Míroticku*, Archeologie ve středních Čechách 8, 2004, s. 359–364.
30 Asi 100 m severovýchodně.
31 Jiří FRÖHLICH – Ondřej CHVOJKA – Jaroslav JIŘÍK 2004, *Sídliště z mladší a pozdní doby bronzové v Čížově u Písku*. In: Ondřej CHVOJKA, Popelnicevá pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. konference. České Budějovice 22.–24. 9. 2004, Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 1. České Budějovice 2004, s. 127–165.
32 Jiří FRÖHLICH, *Písecko v zrcadle archeologie*, Písek 1997, s. 103.
33 Jiří FRÖHLICH, *Žlívce, obec Čížová, o. Písek*, Výzkumy v Čechách 1971, 1975, s. 158.
34 Bedřich DUBSKÝ, *Pravěk jižních Čech*, Blatná 1949, s. 261.
35 Miloš HLAVA, *Žáchramný výzkum v předpolí oppida Třísov (okr. Český Krumlov) roku 1958*, Archeologické výzkumy v Jižních Čechách 21, 2008, s. 141–209
36 Např. Jiří FRÖHLICH – Jan MICHÁLEK, *Archeologický průzkum území dolního toku Blanice*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 6, 1989, s. 7–41.
37 Jan MICHÁLEK, *Žďár, o. Tátn, okr. Písek*, Výzkumy v Čechách 1988–1989, 1992, s. 176.
38 Tomáš HILTSCHER – Jan MICHÁLEK, *Nově objevené sídliště z mladší doby laténské až starší doby římské u Tátna – Ža humny*, Prácheňské muzeum v Písku v roce 2015, 2016, s. 42–46.
39 Antonín BENEŠ, *Halštatské mohyly v Protivíně v Jižních Čechách (Předběžná zpráva)*, Archeologické rozhledy XXIV, 1972, s. 286–292.
40 Povrchový sběr K. Podhorského z roku 2002.
41 Ondřej CHVOJKA – Jan MICHÁLEK, *Sídliště ze střední doby bronzové u Radčic – Vodňan, okres Strakonice. Výzkumy na stavbě silničního obchvatu v letech 1994 – 1996*, Památky archeologické 94, 2003, s. 83–160.
42 Nepublikovaný ZAV Prácheňského muzea v Boudách 2016.
43 Např.: Jan MICHÁLEK, *Mohylová pohřebiště v těšínovském polesí u Protivína*, Výzkumy v Čechách 1975 – supplementum, Praha 1981, s. 19.
44 Josef Ladislav PÍČ, *Mohyla na Hůrce u Nemětic*, Památky archeologické XXI, 1904–1905, s. 636–638.
45 Jiří FRÖHLICH – Jan MICHÁLEK, *Archeologické nemovité památky v okrese Písek*, Zprávy československé společnosti archeologické při Čs. Akademii věd, Praha 1978, s. 98.
46 Tamtéž, s. 97.
47 Naposledy: Miloslav CHYTRÁČEK – Ondřej CHVOJKA – Jan JOHN – Jan MICHÁLEK, *Halštatský kultovní areál na vrchu Burkovák u Nemětic*, Archeologické rozhledy LXI, 2009, s. 183–217
48 Jan MICHÁLEK – Jaroslav JIŘÍK – Erika PRŮCHOVÁ 2016, *Ploché žárové hroby z pozdní doby halštatské ve Slabčicích (okr. Písek)*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 29, 2016, s. 201–212.
49 Nepublikovaný výzkum Prácheňského muzea z roku 2020.
50 Michal LUTOVSKÝ, *Jižní Čechy v raném středověku. Slovanské osídlení mezi Práchní a Chýnovem*, Příbram 2011, s. 56.
51 Např.: Miloš HLAVA, *Žáchramný výzkum v předpolí oppida Třísov (okr. Český Krumlov) roku 1958*, Archeologické výzkumy v Jižních Čechách 21, 2008, s. 141–209; geograficky nejbliže: Jiří FRÖHLICH – Jan MICHÁLEK, *Pozdně laténské sídliště u Lazišť, okr. Písek*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 5, 1988, s. 67–76.

Několik archeologických lokalit na Písecku z roku 2020

JIŘÍ FRÖHLICH

Článek navazuje na předchozí příspěvky otištěné v ročenkách Prácheňského muzea za roky 2017 a 2019. Opět jsou zveřejněny některé archeologické akce a registrace autora.

DRŽOV

V leseku za hajnicí severně od vsi bylo při akci organizované O. Chvojkou a ve spolupráci s J. Johnem zaměřeno a zdokumentováno místo depotu z mladší – pozdní doby bronzové (štíťová spona a spirálovitý nápažník). Vše proběhlo za účasti nálezce Václava Sponara a nálezy byly uloženy do sbírky Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.

Dvě štítové spony byly též nalezeny v r. 1865 údajně v mohyle na louce rolníka Mezery u sou-sedních Vrcovic (*Ľ. L. Píč, Čechy předhistorické, sv. 2 – Pokolení kamenných mohyl. Praha 1900, s. 160, tab. XXVI*; Národní muzeum Praha, inv. č. 109 831 – 109 832).

V listopadu byla detektorářem nalezena v lese na parcele č. 109/1 severovýchodně od Vojníkova, cca 220 m západně od kóty 494 m, železná halštatská sekera s raménky. Na ZM 22–41–03 má místo nálezu koordináty 442:353. Sekera byla předána do archeologické sbírky Jihočeského muzea v Českých Budějovicích. Přehled českých a moravských nálezů seker s raménky: *Ľ. Michálek – Ľ. Fröhlich – O. Chvojka, Halštatský depot z Třebanic u Netolic (okr. Prachatice), Archeologické výzkumy v jižních Čechách 28, 2015, s. 125–127; P. Fojtík – M. Popelka, Halštatská železná sekera s raménky z Hostýnských vrchů na jihovýchodní Moravě, Pravěk NR 25, 2017, obr. 3.*

V lese 700 m východně od Držova byla počátkem roku provedena dokumentace tábořiště Rudé armády z r. 1945 s řadou 16 velkých zemljanek podél komunikace. Více o lokalitě: *Ľ. Fröhlich, Relikty vojenského tábora z roku 1945 u Držova na Písecku, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 33, 2020, s. 273–280.*

MILENOVICE

Dne 13. září našel Vladislav Pícha na poli 600 m severně od Louckého mlýna lučík pozdně halštatské bronzové spony, kterou předal do sbírky Jihočeského muzea v Českých Budějovicích. Na ZM 22–43–04 má lokalita koordináty 020:105.

NOVÝ DVŮR

Dne 30. května našel Vladislav Pícha na poli č.parcely 693 v trati Pintířky, 400 m západně až severozápadně od Novodvorské myslivny, 3 bronzové předměty: hrot kopí, čepel srpů a nýt.

Obr. 1. | Halštatská sekera s raménky z Držova — foto J. John

Povrchovým sběrem autora bylo v sousedství doloženo sídliště ze střední doby bronzové. Celkem bylo získáno 144 zlomků nádob na ploše cca 80 x 40 m. Všechny zmíněné nálezy jsou uloženy ve sbírce Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.

OLEŠNÁ

Na okraji lesa při kótě 422,5 m severozápadně od vsi byla provedena dokumentace dvou řad zemljank Rudé armády z r. 1945. Literatura viz Držov.

PASEKY

V Píseckých horách na návrší Na Kopřivně byl vyzvednut ve spolupráci s O. Chvojkou a J. Johnem depot z mladší doby bronzové obsahující 8 zlomků z koláčovitého ingotu a zlomek srpku. V sousední zemině ležel malý úlomek stěny pravěké nádoby, který může být dokladem sídliště. Nálezy byly uloženy v archeologické sbírce Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.

PÍSEK

Ve výkopu pro horkovodní potrubí v Chelčického ulici bylo protnuto kamenné zdivo zaniklé Budějovické brány a domu čp. 95, postaveného roku 1797 v příkopu (*A. Sedláček, Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou, d. II, Písek 1912, s. 39, 435*).

Do archeologické sbírky Prácheňského muzea se od geologa bezdomovce Jana Novotného (zemřel při požáru provizorního příbytku u Otavy 10. 1. 2021) podařilo získat vrcholně středověký železný hrot kopí s odlomenou tulejí (dochované délky 29 cm), který nalezl v roce 2019

Obr. 2. | Raně středověká mohyla v lese Palčice u Údraže — foto autor

v lese Amerika 40 m západně od jihozápadního nároží zahrádkářské kolonie Vohybal. Na ZM 22-41-08 má lokalita koordináty 353:094. Předmět ležel při povrchu u hranice pozemků a zdá se, že se jednalo o druhotnou polohu. V muzeu je zapsán pod přír. č. 84/2021.

PODOLÍ I.

Na okraji lesa severovýchodně od čerpací stanice byla provedena dokumentace reliktních zemljank vojáků Rudé armády z r. 1945, převážně situovaných ve dvou řadách. Literatura viz Držov.

SEMICE

Na louce č. parcely 492/1 západně od lesa Přední Pecky a 350 m severně od rybníka Dlouhý byla v březnu nalezena neznámým detektorářem otřelá bronzová mince, podle předložené fotografie římského císaře Flavia Julia Constanta (337 – 350). Na ZM 22-41-13 má lokalita přibližné koordináty 430:210.

Minci laskavě určil Mgr. Jan Vlček, kurátor archeologických sbírek Pražského hradu: Mělo by jít o bronz třídy AE2 císaře Constanta s opisem DN CONSTA – NS PF AVG. Na rubu je zobrazen císař stojící na lodi kormidlované Victorií, držící v levici labarum a v pravici globus s fénixem nebo Victoriolou. Opis je FEL TEMP REPARATIO (= Na návrat šťastných dob). Značka mincovny je na minci zcela nezřetelná. Mince je ze série masově ražené od roku 348 k výročí Říma. Ze stejného století (ze stupňů C3-D1) je keramický zlomek nalezený již dříve na píseckém sídlišti Jih ve vzdálenosti cca 3200 m (*P. Zavřel, Jižní Čechy v mladší a pozdní době římské a v období stěhování národů. Stav výzkumu a výhled, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 29, 2016, s. 229–230, 238, obr. 5B*).

SMRKOVICE

Počátkem roku bylo provedeno zaměření hrádku ze sklonku 13. století na návrší v poloze Na záměčku a vyhodnocení dosavadních nálezů. Více o lokalitě: *Ě. Fröhlich – Ě. Michálek, Hrádek u Smrkovic nedaleko Písku, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 33, 2020, s. 201–211.*

ÚDRAŽ

Dne 5. září bylo zjištěno, že jižní řada mohyl známého raně středověkého pohřebiště v lesní trati Palčice byla odlesněna a při tom mohyly na jihozápadním okraji byly porušeny těžkou lesní technikou. Nové zaměření mohyl následně provedl Jan John. Literatura k lokalitě: *Ě. Fröhlich – M. Lutovecký – Ě. Ěirřík, Raně středověké osídlení podél středního toku Vltavy, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 21, 2008, s. 223, obr. 18 a 19 A.*

Na nízké vyvýšenině 200 m jihovýchodně od okraje raně středověkých mohyl v poloze Palčice, na parcele č. 494, byla registrována dosud neznámá mohyla. Ve středu má patrný starý výkop a na její ploše jsou rozptýlené kameny. Polohu mohyly zaměřil J. John – JTSK: 1129780/765690.

ZLIVICE

V lese vlevo od silnice ze Zlivic do Vráže byl v dubnu objeven detektorářem 25 mm dlouhý bronzový hrot šípů s tulejkou ze střední – pozdní doby bronzové, který nálezce předal do sbírky Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, kde je zapsán pod inv. č. A 39 013. Poloha nálezů GPS: 49.3711686N a 14.1203906E.

Nové nálezy zlatých nugetů z jižních Čech – problematika, výzkum a dosavadní poznatky

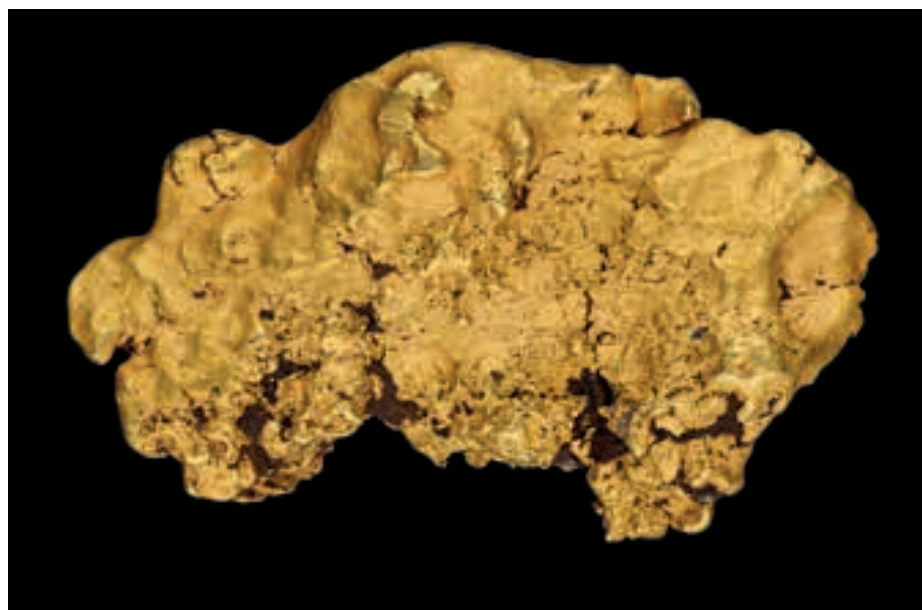
JAROSLAV CÍCHA**ÚVOD**

Prudký rozvoj hledačství s detektory kovů přinesl v poslední době jeden u nás dosud téměř neznámý fenomén – objevy zlatých nugetů (Cícha 2019). Donedávna byly povrchové nálezy větších ukázek zlata přírodního původu na území ČR naprostou raritou. Situace se však změnila s intenzivním vyhledáváním památek z vojenské historie, příp. i archeologie za pomoci detektorů. Přitom se občas začaly náhodně objevovat i unikátní ukázky přírodního zlata, které se svým charakterem a velikostí naprosto odlišují od dosavadních známých nálezů zlata u nás a mění tím také zaběhlý pohled na povahu výskytu zlata v oblasti Českého masivu. Obdobnou situaci lze pozorovat rovněž v archeologii, kde rozšíření detektorů znamenalo nejen prosté zmnožení nálezů kovových artefaktů, ale v řadě případů přineslo i novou úroveň poznání.

Díky ochotě a spolupráci některých nálezců se Prácheňskému muzeu jako první odborné instituci u nás podařilo podchytit pozoruhodný soubor těchto vzorků, zatím v počtu sedmi kusů (tab. I). Nálezy pocházejí z jižních Čech, včetně nejbližšího okolí Písku, a muzeu byly zapůjčeny k dokumentaci a výzkumu. Čtyři z těchto ukázek se přitom podařilo získat (nákupem, darem i vlastní výzkumnou činností) do muzejní sbírky a jsou vystaveny ve stálé expozici Zlato v Pootaví. Představují nejpočetnější vystavenou kolekci největších novodobých nálezů zlata z našeho území, kterou je možné zhlédnout v našich muzejních expozicích. Na následujících řádcích je přiblížena problematika detektorových nálezů zlata, a to jak formou některých obecných poznatků, tak na základě dosavadních výsledků studia dostupných vzorků. Výzkum vzorků je prováděn Prácheňským muzeem ve spolupráci s některými dalšími odbornými pracovišti, především s mineralogicko-petrologickým oddělením Národního muzea v Praze.

PROBLEMATIKA DETEKTOROVÝCH NÁLEZŮ PŘÍRODNÍHO ZLATA

Množíci se unikátní nálezy zlata přírodního původu souvisejí s masivním rozšířením detektorů kovů mezi širokou veřejností a s technickým zdokonalováním těchto zařízení. Obvykle se jedná o náhodné, neočekávané a pro nálezce překvapující objevy, učiněné při hledání kovových artefaktů vztahujících se k vojenské historii nebo archeologii. Přestože se neověřené zprávy i ukázky údajně detektory nalezených nugetů občas objevovaly na veřejnosti již dříve, nebyla jim po odborné stránce věnována větší pozornost, neboť obecně nebyly pokládány za příliš důvěryhodné. Důvodem byla hlavně výrazná odlišnost nálezů od běžně známého zlata u nás, a to při snadné možnosti podvržení za lehce dostupné zlato ze světových lokalit, kdy i za použití

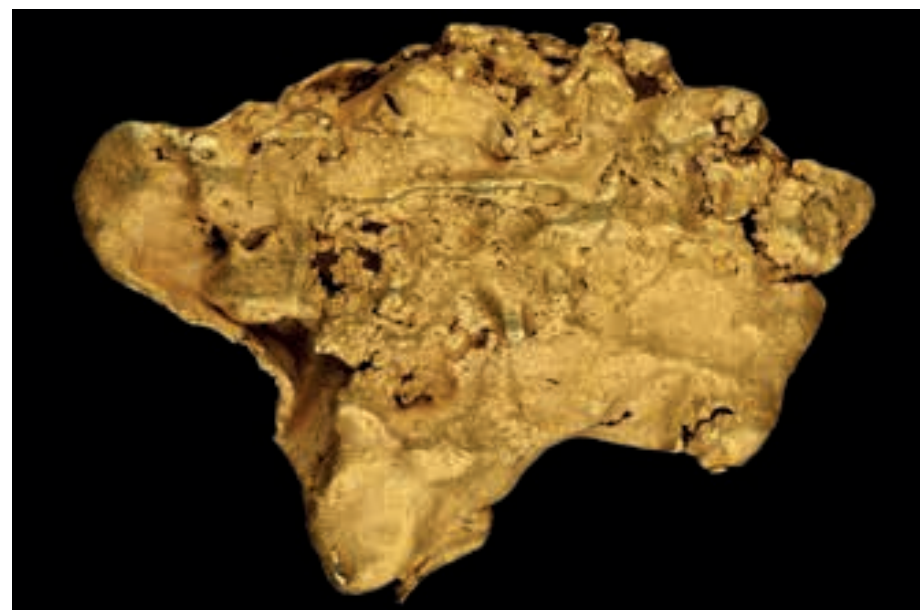

Obr. 1 | Vzorek zlata Vodňansko I, vel. $34 \times 20 \times 5$ mm.

Foto J. Cícha.

moderních analytických metod může být velmi obtížné až nemožné jednoznačné ověření jejich původu. Při bližším pohledu se však ukazuje, že řada nálezů je s velkou pravděpodobností autentických. U studovaných vzorků to dokládá detailnější posouzení okolností nálezů, nálezové situace, geologických poměrů nalezišť i studium vzorků samotných. Reálná možnost objevení nugetu detektorem byla nezávisle potvrzena i nezpochybnitelným, náhodně nalezeným nugetem při vlastním archeologickém výzkumu Prácheňského muzea (vzorek Písek II).

Situace s nálezy přírodního zlata může, i když v daleko menším rozsahu, kopírovat vývoj v archeologii, kde používání detektorů přineslo do té doby zcela nepředstavitelné zmnohonásobení nálezů kovových artefaktů. Nálezy přírodního zlata za použití detektorů kovů u nás sice zůstávají i nadále raritou, nejsou ale úplně výjimečné. Na základě kuloárních sdělení i obdobných zkušeností v archeologii je navíc zřejmé, že známé je pouze malé procento skutečných nálezů. I u známých nálezů pak často není k dispozici jejich přesnější lokalizace, nezbytná pro jejich odborné vyhodnocení. K neochotě zveřejňovat údaje o nálezech zde vedle důvodů obvyklých ve sběratelství minerálů navíc přistupuje i obava nálezců z případné následné těžby zlata v místě nálezů, častá nedůvěra odborné i sběratelské veřejnosti k těmto nálezům a také právní nejistota ohledně jejich legality (náhodné nálezy přírodního zlata patří paradoxně mezi detektorovými nálezy k těm nejméně problematickým a pokud k nim nedošlo

Obr. 2 | Vzorek zlata Vodňansko II, vel. $30 \times 22 \times 5$ mm.

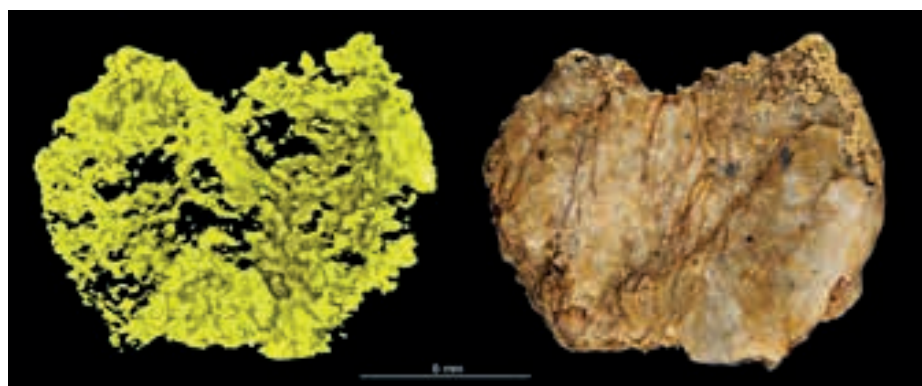
Foto: J. Cícha.

v rozporu s jinou právní úpravou, např. při hledání na archeologickém nalezišti, lze na ně pohlížet jako na jakýkoli jiný nález minerálu).

PŘEHLED NÁLEZŮ VÝJIMEČNÝCH UKÁZEK ZLATA V ČR V MINULOSTI

Výjimečnost současných, detektory nalézáných ukázek zlata vyniká v kontextu obdobných nálezů historicky zaznamenaných z našeho území. Pokud neuvažujeme zlato objevené při důlní těžbě na primárních ložiscích, je z minulosti známý pouze velmi malý počet srovnatelných případů, kdy se rovněž jednalo o ojedinělé, často náhodně učiněné nálezy velkých vzorků makroskopického zlata, které se nápadně vymykaly obvyklému výskytu zlata v dané oblasti.

Největší množství nugetů v podobě valounů křemenné žiloviny hojně prostupované velkými agregáty zlata bylo v minulosti nalezeno u Zlatých Hor v Jeseníkách. V rozmezí let 1500–1700 jsou odtud písemně doloženy nálezy 14 nugetů, z nichž dva největší dosahovaly hmotnosti 1,39 a 1,78 kg (Večeřa a Večeřová 1998). Nejčastěji pocházely z podpovrchově těžných zlato-nosných rozsypů a do dnešních dob se nedochovaly. Nejnověji byl valoun se zlatem nalezen u Zlatých Hor roku 2007; dosahoval velikosti 4,5 cm a hmotnosti 57 g při obsahu samotného zlata 18 g (Litochleb et al. 2015).

Obr. 3 | Vzorek zlaty Vodňansko III, velikost $14 \times 12 \times 3,8$ mm. Ukázka 3D modelu distribuce zlaty ve vzorku z dat rentgenové tomografie. Při srovnání fotografie se zdánlivě jen lehce zlatem porostlým křemenu s 3D modelem (křemen není viditelný) vynikne skutečný obsah zlaty ve vzorku.

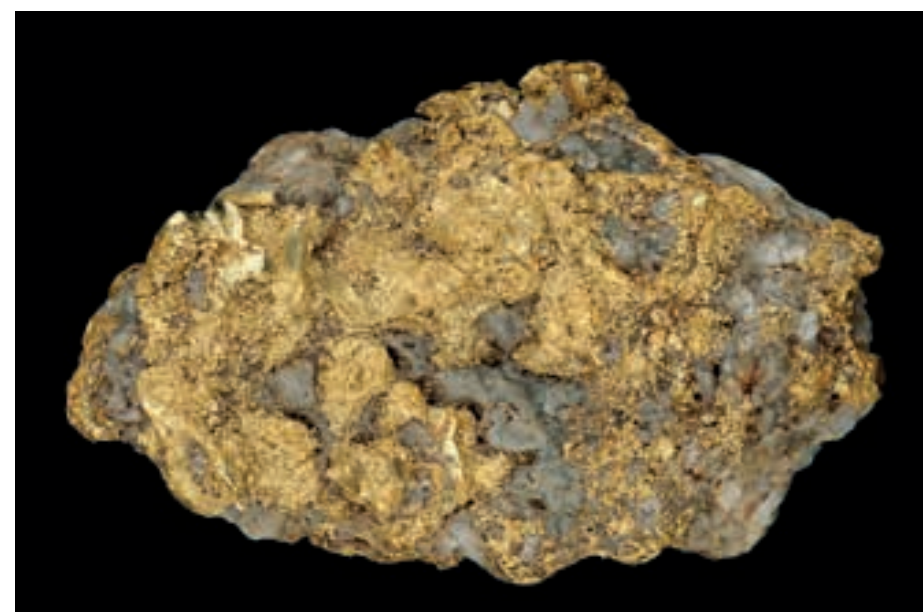
Foto a rekonstrukce 3D modelu J. Cícha, CT měření M. Vopálenský, I. Kumpová.

Dva unikátní křemenné valouny bohaté zlatem pocházejí z náplavů řeky Opavy v okolí Vrbna pod Pradědem (Litochleb 2007). První valoun se nedochoval, byl objeven v roce 1880 při stavbě železnice přímo ve Vrbně a mělo jít o 2–3 cm velký úlomek křemene s plíšky zlaty o celkové hmotnosti 47 g, s podílem zlaty odhadem asi 10 g. Druhý valoun s hojnými žilkovitými a čočkovitými agregáty zlaty byl náhodně nalezen roku 1946 na bramborovém poli u Pochně, má velikost $3 \times 2 \times 2$ cm a hmotnost 43,6 g při podílu zlaty 23 g. Valoun je vystaven v expozici Moravského zemského muzea v Brně.

Proslulým a všeobecně známým se stal objev plíškovitého zlaty v křemenné žilovině u Křepic nedaleko Vodňan, o celkové odhadované hmotnosti zlaty 1–3 kg. Nález byl učiněn roku 1927 při roztloukání kamene na štěrkování cesty (Fencel 1937) a na krátkou dobu vyvolal skutečnou zlatou horečku. Křepické zlato, považované za nejkrásnější zlato nalezené v Čechách, je četnými ukázkami zastoupené v řadě muzejních sbírek, jeden z nej kvalitnějších vzorků je mj. vystaven i v expozici Zlato v Pootaví v Prácheňském muzeu.

Méně známý je dobovými písemnými prameny dobře doložený nález dvou větších kusů zlaty o blíže neznámé hmotnosti z roku 1787 u vsi Babína na Horažďovicku (Němec 1930), které byly nalezeny dvěma místními čeledíny na poli při orbě. Další kus zlaty byl nalezen ve stejných místech i šest let předtím. Všechny tři ukázky byly rozprodány obchodníkům a nedochovaly se.

Z novější doby lze zmínit neobvyklý nález dokonale opracovaného křemenného valounu o rozměrech $7 \times 5 \times 4$ cm o hmotnosti 163 g s hojným drobně plíškovitým až keříčkovitým zlatem z náplavů řeky Otavy u Starých Kestřan na Písecku (Litochleb et al. 2000). Náhodně jej roku

Obr. 4 | Vzorek zlaty Písek I, vel. $45 \times 29 \times 18$ mm.

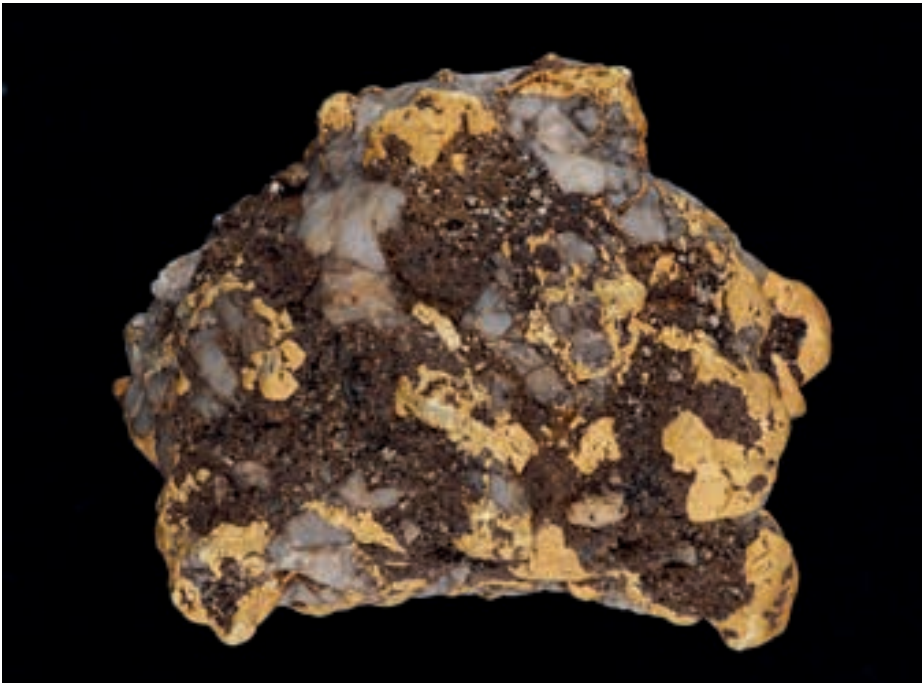
Foto: J. Cícha.

1998 našel při prohlížení říčního štěrku dětský návštěvník soutěže v rýžování zlaty z řeky, a to v místech, které díky soutěži patří k novodobě nejprorýžovanějším lokalitám u nás.

Z nálezů zlaty uskutečněných za použití detektorů kovů je v literatuře zmíněn objev čtyř unikátních vzorků z prostoru starých prací na zlato v předínském revíru na západní Moravě. Vzorky jsou tvořeny křemennou žilovinou velmi bohatě prostoupenou makroskopickým zlatem, které v přepočtu odpovídají bonanzové akumulaci Au o přibližné kovnatosti 100 kg/t (Litochleb et al. 2015). Všechny čtyři vzorky jsou dnes součástí sbírek muzeí v Jihlavě, Praze a Brně.

STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA STUDOVANÝCH NÁLEZŮ

Přehled studovaných vzorků zlaty se základními údaji podává tabulka I. U všech vzorků je známa přesná lokalizace, která však vzhledem k možnému zneužití a na přání nálezců není záměrně uváděna. Vždy se jedná o náhodné nálezy učiněné při vyhledávání kovových artefaktů. Jejich větší část pochází od amatérských hledačů, pouze vzorky Vodňansko III a Písek I byly nalezeny při profesionálním archeologickém výzkumu. Vzorky Vodňansko I a II a Bernarticko I a II pocházejí vždy ze stejné lokality. Nugety jsou v různé míře opracované transportem a morfologicky je lze rozdělit na dva základní typy. Prvním jsou valouny křemenné žiloviny hojně prorostlé makroskopickými agregáty zlaty, které výrazně převládá nad křemenem (Vod-

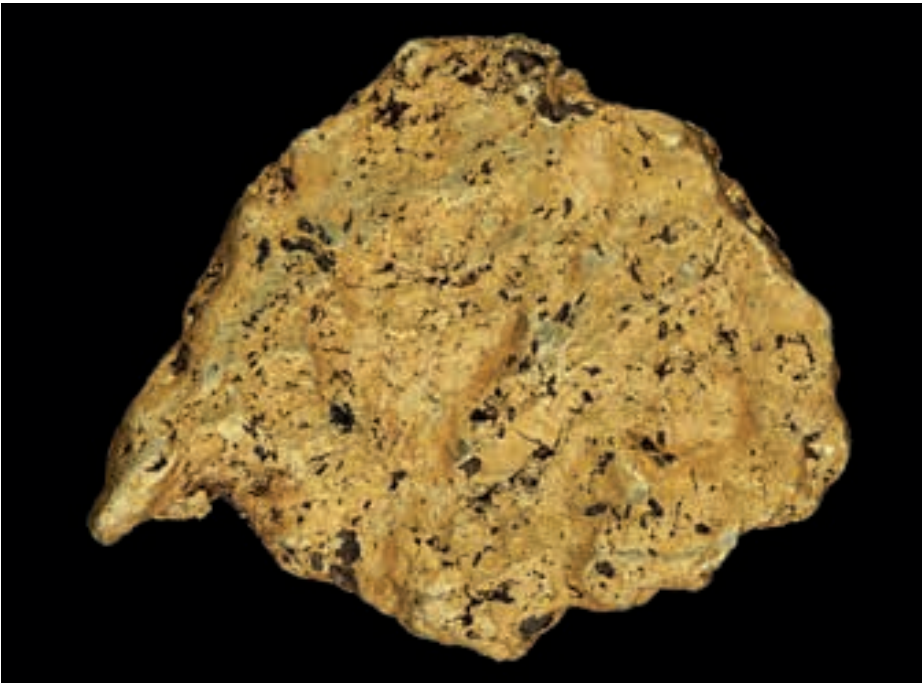

Obr. 5 | Vzorek zlata Písek II, velikost 30 × 28 × 25 mm.
Foto: J. Cícha.

ňansko III, Písek I a II), druhý typ představují volné, silnější plechy čistého zlata (Vodňansko I a II, Bernarticko I a II). U vzorku Písek II je povrch ve větším rozsahu pokryt mocnějšími kůrami mladšího limonitu. Ve všech případech se jedná o izolované nálezy, které pocházejí z míst, kde se zlato sice v širším okolí vyskytuje, ale nejsou bezprostředně vázány na žádné známé primární ani sekundární výskyty Au-zrudnění.

označení vzorku podle oblasti nálezu	(mm)	(g)	Au/Ag (hm. %)***	uložení
Vodňansko I*	34×20×5	15,4	81–82/18–19	sbírka PM
Vodňansko II*	30×22×5	10,3	–	sbírka PM
Vodňansko III	14×12×3,8	2,1	80–81/19–20	sbírka PM
Písek I	45×20×18	48,9	72–73/27–28	soukromá sbírka
Písek II	30×28×25	53,3	57–59/41–43	sbírka PM
Bernarticko I**	28×29×8	33,1	62–86/14–38	soukromá sbírka
Bernarticko II**	14×10×4,5	2,7	63–89/11–37	soukromá sbírka

*/** vzorky ze stejné lokality; ***bodové analýzy na mikrosondě z více míst v základní nepřeměněné hmotě zlata

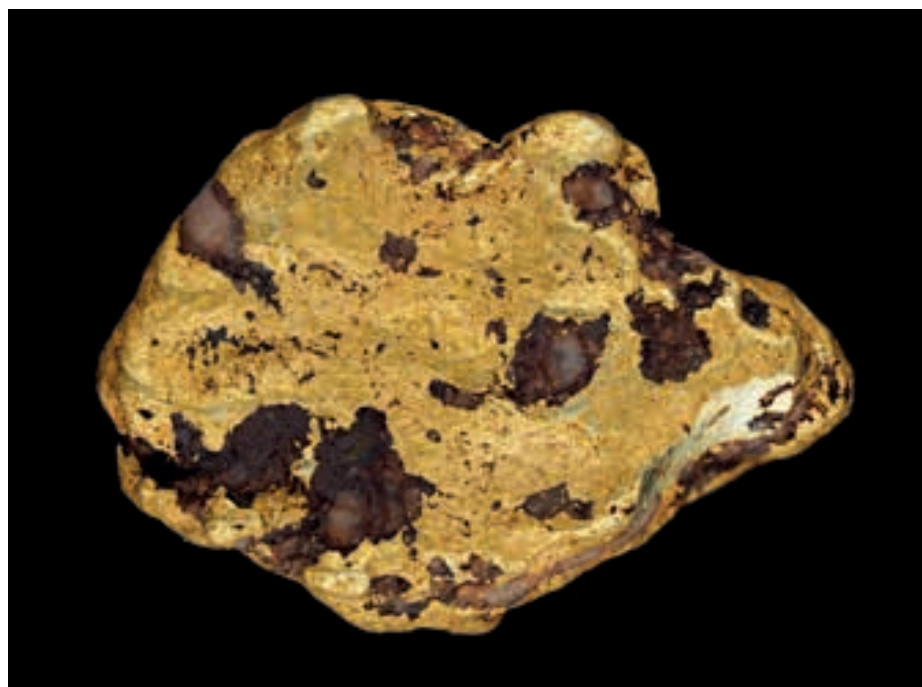

Obr. 6 | Vzorek zlata Bernarticko I, velikost 28 × 29 × 8 mm.
Foto: J. Cícha.

VÝZKUM VZORKŮ – METODIKA A VÝSLEDKY

Základním cílem mineralogického výzkumu bylo stanovení chemického složení zlata ve studovaných vzorcích. Při prvních orientačních analýzách se podle předpokladů ukázalo, že rychlé nedestruktivní metody analýzy z povrchu vzorků (rentgenová fluorescence – XRF, energitově disperzní mikroanalýza – EDX) podávají značně zkreslené výsledky, a to jak vlivem detekčních limitů metod, tak v důsledku sekundárních povrchových změn zlata působením vnějšího prostředí (vznik tenké povrchové vrstvičky vysoce ryzího zlata, vnější kontaminace cizorodými prvky). Z dostupných metod lze relevantní výsledky získat především vlnově disperzní elektronovou mikroanalýzou (WDX), umožňující kvantitativní prvkovou analýzu nepřeměněné základní hmoty zlata ve vzorcích včetně stopových prvků s přesností řádově ve stovkách ppm. Nutné je však odebrání drobného fragmentu zlata pro zhotovení nábrusu a tím i drobné narušení vzorku. Chemické složení studovaných vzorků bylo stanoveno uvedenou metodou, a to mikrosondou na pracovišti mineralogicko-petrologického oddělení Národního muzea v Praze (anal. J. Sejkora, Z. Dolníček).

U veškerých vzorků bylo zjištěno, že jsou složeny výhradně ze zlata a stříbra, bez příměsí

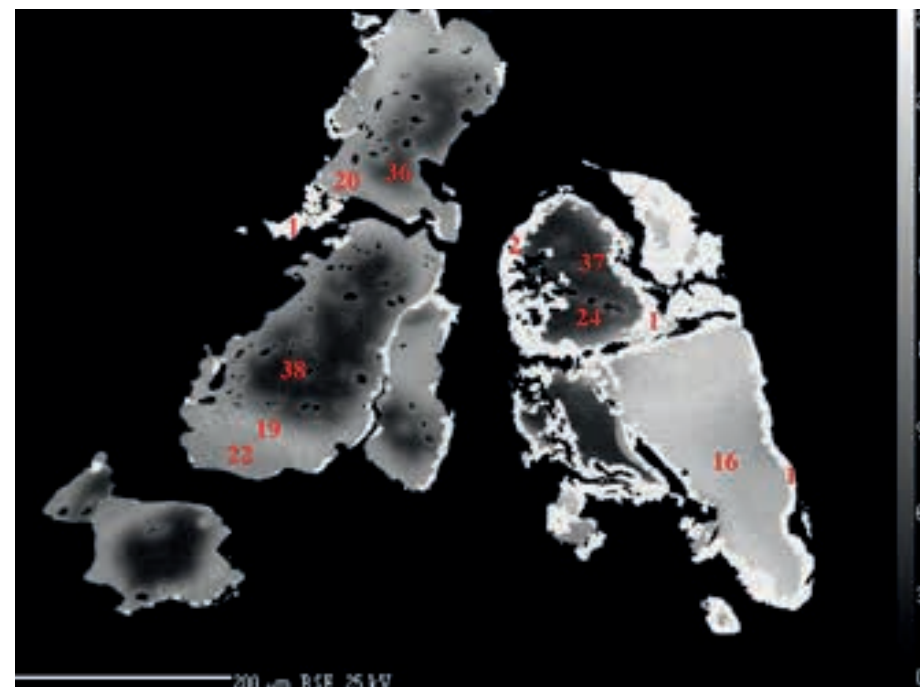
Obr. 7 | Vzorek zlata Bernarticko II, velikost 14 × 10 × 4,5 mm.

Foto: J. Cícha

jiných prvků. Obsah stříbra se v základní, nepřeměněné hmotě zlata u vzorků z jednotlivých lokalit často i výrazně liší (viz tab. I). Nejvyšší ryzosti, s obsahem 80–82 hmotnostních % Au, dosahuje zlato u vzorků Vodňansko I a II, nejnižší ryzost má vzorek Písek II s obsahem zlata 57–59 hmotnostních %. To odpovídá obsahu 41–42 atomových %, stříbro je zde tedy dominantní a již se jedná o zlatnaté stříbro. Základní hmota jednotlivých vzorků je svým chemickým složením homogenní a obsahy zlata se v ní téměř nemění. Neobvyklou výjimkou jsou však vzorky Bernarticko I a II. Ty jsou chemicky zonální, značně heterogenní, a obsahy stříbra se u nich pohybují v širokém rozsahu 11–38 hmotnostních %, některé zóny již tedy opět odpovídají zlatem bohatému stříbru (viz obr. 8).

Pro všechny vzorky je typická velmi tenká vrstvička vysoce ryzího zlata vyvinutá na povrchu vzorků a podél drobných trhlin, kde podíl stříbra dosahuje 1–5 hm. % (viz obr. 8). Vznikla druhotně supergenním vyloužením chemicky méně stabilního stříbra. Vůči nepřeměněné základní hmotě je vrstvička ryzího zlata ostře ohraničená, bez postupných přechodů.

Sledován byl i výskyt příp. doprovodných minerálů, jak v okolní křemenné žilovině, tak jako

Obr. 8 | Snímek BSE (zpětně odražené elektrony) z nábrusu vzorku Bernarticko I. Nejsvětlejší místa znázorňují zlato s nejvyšší ryzostí, čím je zbarvení tmavší, tím vyšší je obsah stříbra. Čísla udávají obsah stříbra v hm. % na daném místě. Dobře je patrná druhotně vzniklá okrajová vrstvička vysoce ryzího zlata, která je vyvinuta u všech vzorků, netypické je výrazné heterogenní složení základní hmoty, které se u vzorků z jiných lokalit nevyskytuje.

Foto: Z. Dolníček.

inkluze ve zlatě, ale zjištěn byl pouze druhotně vzniklý limonit, na povrchu s obsahem minerálních a horninových zrn pocházejících z okolních sedimentů. Ty jsou u vzorku Písek II s hojnými limonitovými kůrami předmětem dalšího výzkumu.

Při studiu vzorků byla použita také rentgenová tomografie. Jejím cílem bylo zjištění distribuce zlata uvnitř vzorků s křemennou žilovinou a nalezení příp. inkluzí a nehomogenit ve zlatě. Současně byla ověřována využitelnost uvedené metody při výzkumu zlatých nugetů, neboť s RTG tomografií tohoto typu vzorků u nás dosud nebyly zkušenosti.

Problematické bylo nalezení pracoviště se zařízením o dostatečně vysokém výkonu a s dalšími potřebnými parametry. Měření bylo posléze realizováno na RTG tomografu TORATOM Ústavu teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, pracoviště Telč (anal. M. Vopálenský, I. Kumpová). I při použití nejvyššího možného urychlovacího napětí se ukázalo, že vzhledem k vysokému útlumovému koeficientu zlata dokáže vzorky proniknout, zvláště při jejich větší mocnosti,

jen malé množství tvrdých fotonů. To vede k nedostatečnému rozlišení detailů uvnitř vzorků a velkému zatížení šumem. Jako další problémem se ukázaly silné odrazy a rozptyl fotonů na povrchu zlata, které způsobují vznik artefaktů a rozmazání obrysů objektů ve výsledném zobrazení (Vopálenský a Kumpová, 2020). Přes uvedené komplikace se u některých vzorků podařilo získat dobře využitelná data a rekonstrukce 3D modelů rozložení zlata ve vzorcích přinesla řadu zajímavých informací (viz obr. 3).

DISKUZE

Dosud jen malý počet spolehlivě zdokumentovaných detektorových nálezů zlata a jejich teprve začínající výzkum zatím neposkytuje dostatek informací pro učinění bližších závěrů, ale k některým otázkám se je možné již nyní vyslovit.

Udivující je neobyčejná velikost detektory nalézaného zlata, nesrovnatelně větší, než je u zlata dnes běžně známého z oblasti Českého masívu. Vysvětlení lze hledat v použité metodě prospekce, neboť detektory dovolují zachytit nálezy, které tradičními prospekčními metodami, tj. zejména šlichovou prospekci, šlo dříve jen velmi obtížně zjistit. Je reálné předpokládat, že zlaté nugety byly u nás v minulosti mnohem hojnější, avšak při historickém vyhledávání a exploataci zlata byly téměř kompletně vysbírány a vytěženy. Na známých, mnohokrát přetěžených a přerýžovaných Au ložiscích a výskytech se dnes proto větší ukázky zlata téměř nevyskytují. Pozornosti však mohly unikat nepatrné, izolované a netypické výskyty, jejichž podchycení umožnily právě až detektory kovů a v minulosti nemusely být vůbec odhaleny a těženy.

Nápadná je také skutečnost, že zcela drobné zlato mezi detektory nalézaným zlatem chybí. Příčinu lze opět spatřovat v metodě vyhledávání. Nálezy zlata nejsou výsledkem na ně cílené prospekce, která by vzhledem k jejich mimořádné vzácnosti nebyla většinou ani efektivní, nýbrž jsou náhodným vedlejším výsledkem při hledání zaměřeném na kovové artefakty. Nepatrné kovové cíle proto také nebývají při hledání registrovány a nejsou ani používány specializované detektory na zlato, které by byly pro zachycení drobných vzorků se zlatem potřebné.

Časté spekulace vyvolává rovněž fakt, že nálezy nugetů obvykle pocházejí z oblastí s výskytem militárií nebo archeologických nálezů. Uvažuje se proto o jejich umělém zanesení na místa nálezů člověkem, na archeologických lokalitách např. jako surovina nebo kultovní předmět, na místech spjatých s vojenskou historií jako cennost odložená nebo ztracená vojskem. Takové předpoklady jsou však vysoce nepravděpodobné a důvod koncentrace nálezů zlata v těchto územích lze vysvětlit velmi vysokou mírou jejich prohledání detektory.

Žádný ze studovaných vzorků nepochází z aluviálních rozsypů při vodních tocích. Geologické

poměry se na jednotlivých lokalitách liší a obecně jsou pro výskyty zlata netypické. Společná je pro lokality přítomnost uloženin polygenetického charakteru s obsahem hojných úlomků křemene v různém stupni opracování. To při neznalosti přesné pozice nálezů znesnadňuje jednoznačné určení původu zlata, ale v úvahu nejvíce připadají reziduální šterky, v několika případech i některé polohy sedimentárních výplních jihočeských pánví.

Primární zdroje zlata u studovaných nálezů nejsou známy. Různé chemické složení vzorků zlata ukazuje na jeho odlišné zdroje u jednotlivých lokalit, přitom však některé znaky, jako je chybějící zastoupení jiných prvků než Ag v chemickém složení zlata a absence zlata o vysoké ryzosti, jsou pro všechny nálezy společné. Svým chemickým složením náležejí studované vzorky třem specifickým typům zlata definovaným v rámci primárních Au-mineralizací Českého masívu (Malec et al. 1992): zlato s příměsí Ag 10–25 % bez příměsí dalších prvků (typ II), s obsahem Ag 25–40 % bez dalších prvků (typ III) a s Ag nad 40% bez dalších prvků (typ IV). Všechny tři typy zlata jsou charakteristické pro Au-Ag křemennou mineralizaci, v jižních Čechách naprosto převažující. Chemické složení studovaného zlata naopak neodpovídá Au-mineralizacím, které jsou sice pro jiné oblasti typické, v jižních Čechách se ale významněji neuplatňují – např. mineralizace s vysoce ryzím zlatem metamorfogenního původu (Kašperské Hory), s příměsí Hg (středočeský pluton) nebo s příměsí Cu, příp. jiných stopových prvků.

Původ neobvyklých nálezů velkých zlatých nugetů lze hledat v hydrotermálních křemenných žilách a žilkách, na kterých byla Au-mineralizace vyvinuta velmi nepravidelně, třeba jen v krátkých až „bodových“ úsecích, zato ve formě mimořádně bohatých bonanzových akumulací. Typovou lokalitou mohou být Křepice u Vodňan. V geologické minulosti podléhaly tyto žíly hlubokému zvětrávání a odnosu, přičemž je možné uvažovat o rozdílném chování běžného zlata ve formě drobných zlatinek a velkých zlatých nugetů. Drobné zlato bylo známým způsobem transportováno z primárních výskytů přes deluviální rozsypy a koncentrovalo se v aluviálních náplavech vodních toků, kterými bylo unášeno i na větší vzdálenosti. U velkých nugetů však vzhledem k jejich značné hmotnosti pravděpodobně nedocházelo k tak výraznému plošnému odnosu a sekundární akumulaci, ale jejich pohyb probíhal ve větší míře vertikálně, kdy během denudace terénu nugety gravitačně zaklesávaly do hloubky zvětralinového pláště a zůstávaly uloženy na jeho bázi. Představují tak relikty dřívější, dnes již vývojem změněné geologické situace.

ZÁVĚR

V dnešní době rozšířené hledání kovových předmětů s využitím detektorů kovů přináší i náhodné, unikátní nálezy ukázek makroskopického zlata přírodního původu, které mají obdobu pouze v několika málo nejvýznamnějších nálezech zlata v minulosti. Pouze z oblasti

Vodňanska a Písecka se podařilo v poslední době spolehlivě zdokumentovat sedm takovýchto mimořádných nálezů zlata, přičemž podobné nálezy jistě nejsou omezeny jen na tato území, ale budou existovat i z dalších oblastí výskytu zlata u nás. Podle dosavadních poznatků mají nálezy zlatých nugetů význam především jako raritní mineralogické ukázky, bez ložiskového potenciálu, které jsou však cenným zdrojem nových informací o rozšíření a charakteru některých forem výskytů klastického zlata na území Českého masívu. Je proto žádoucí takové nálezy odborně podchytit a studovat, což se neobejde bez užší spolupráce a vzájemné důvěry mezi detektoráři a odborníky.

PODĚKOVÁNÍ

Za poskytnutí vzorků zlata ke studiu, upozornění na jejich výskyt a řadu cenných informací autor děkuje J. Biehunkovi, Mgr. D. Hláskovi, Ph.D., PhDr. J. Johnovi, Ph.D., Mgr. K. Mašlové a dalším, kteří si nepřáli být jmenováni. Zvláštní poděkování zaslouží Mgr. J. Sejkora, Ph.D. z mineralogicko-petrologického oddělení NM v Praze za provedení analýz zlata na mikrosondě a za zajištění finančních prostředků na RTG tomografii.

LITERATURA

Cícha J. (2019): *K otázkám mimořádných ukázek zlata nalezených detektory kovů na příkladu jižních Čech*. Minerál 27, 3, s. 207–213.
Fencel F. (1937): *Vodňanské zlato*. Jihočeské listy, 55–3, 56–3, 57–3, 59–3, 61–3, 63–2.
Litochleb J. (2007): *Zlato z náplavů Opavy u Vrbna pod Pradědem*. Minerál, 15, 359–364.
Litochleb J., Cícha J., Šrein V. (2000): *Zlato a doprovodné minerály z aluviálních sedimentů Otavy u Kestřan (jz. od Písku)*. Bull. mineral.-petrol. Odd. Nár. Muz., 8, 189–194.
Litochleb J., Sejkora J., Velebil D. (2015): *Zlato z lokalit v České republice ve sbírce Národního muzea*. Minerál 23, 7–23.
Malec J., Morávek P., Novák F. (1992): *Mineralogicko-paragenetická charakteristika zlatonosné mineralizace*. In: Zlato v Českém masívu (ed. Morávek P.), Čes. geol. Úst. Praha, 41–51.
Němec K. (2006): *Nález zlata u nás před 150 lety (Horažďovický obzor, X, č. 11/1930)*. In: Němec K. J., Litochleb J. (eds): *Nerostné bohatství Horažďovicka*, 90.
Večeřa J., Večeřová V. (1998): *Byly ve Zlatých Horách valouny se zlatem raritou?* Minerál, 6, 198–200.
Vopálenský M., Kumpová I. (2020): *Tomografie nálezů přírodního zlata*. MS, Výzkumná zpráva, Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, Praha, 24 s.

Výsledky 44. kroužkovací akce Acrocephalus v národní přírodní rezervaci Řežabinec, Řežabinecké tůně

JIŘÍ ŠEBESTIAN

Letošní odchytová kroužkovací akce v mezinárodně významné ornitologické rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůně“ se uskutečnila ve dnech 25. července. až 5. srpna 2020. Na louce v ochranném pásmu rezervace opět vznikl na deset dní stanový tábor plný kamarádství a zájmu o přírodu, ve kterém se vystřídalo 79 přímých účastníků a navštívilo nás 1011 zájemců o získání ornitologických zkušeností, praktických dovedností a nových informací o ptácích v rezervaci i mimo ni. A budete-li mít zájem poznat atmosféru v táboře, jste všichni srdečně zváni i v dalších letech – teď například od 25. 7. do 3. 8. 2021 – přesné datum konání další akce se můžete dozvědět vždy už rok předem od muzejního zoologa a před akcí samozřejmě na muzejním webu.

I v roce 2020 bylo již tradičně nataženo 222 metrů nárazových sítí na třinácti stálých stanovištích. Tyto sítě byly od 6:00 do 21:30 pravidelně po hodině kontrolovány, za méně příznivého počasí dle potřeby i častěji. O podrobnostech organizace práce jsem psal ve zprávě za rok 2008.¹

Jak ukazuje obrázek 1. vyskytují se roky s větším i s menším počtem odchycených ptáků, ale důležité je, že jejich počet kolísá stále kolem konstantní hodnoty a ptáků v rezervaci neubývá. Letos jsme okroužkovali nadprůměrných 1056 ptáků, jak se můžete přesvědčit v tabulce 1., a díky tomuto výsledku se dlouhodobý průměr zvýšil (z loňských 885) na hodnotu 889 nově okroužkovaných ptáků ročně.

Pro návštěvníky našich akcí jsou vždy nejatraktivnější ledňáčci říční. I letos přicházeli noví a noví návštěvníci a ptali se na jejich odchyt. Ale po loňských rekordech (12 ledňáčků) se situace přesně podle zákonů statistiky obrátila a tak jsme stále museli všechny návštěvníky zklamávat odpovědí, že letos jsme zatím nechytili ani jediného. Řada vytrvalců přicházela kvůli ledňáčkovi na návštěvu k nám i opakovaně, ale stále nic. Nakonec jsme letos odchytili jen jednoho jediného ledňáčka až na úplném konci akce. Opravdu to byl až úplně poslední pták z poslední kontroly. Do té doby k nám vydržela chodit již jediná návštěvnice, která se tak nakonec opravdu dočkala zasloužené odměny za svou obdivuhodnou vytrvalost.

Pro nás ornitology jsou nejradostnější asi odchyty bukáčků malých. Tato malá skrytá v rákosí žijící volavka znovu hnízdila na Řežabinci od roku 2012 a počty námi okroužkovaných bukáčků

Nový druh pro NPR Řežabinec – čečetka tmavá.
Výskyt tohoto druhu v rezervaci byl zjištěn poprvé při letošní kroužkovací akci Acrocephalus 2020.
—
Foto Jiří Šebestían

utěšeně stoupaly. Letos jsme se ale nedočkali ani jednoho. Jinou ornitologickou událostí bývá odchyt sýkořic vousatých, ovšem ani sýkořice jsme se letos nedočkali ani jediné.

Příčina toho všeho je ale zjevná – vloni po výlovu prováděli rybáři ještě úpravu loviště a opravu hráze. Vodu z rybníka proto vypustili nejen na úroveň loviště, ale až na úplné dno. Jenže po opravách nastalo v roce 2020 velké jarní sucho a vody se nedostávalo. Navíc v rezervaci je ochranou přírody nařízen po výlovu vždy jeden rok bez kapří obsádky a tak si rybáři zjevně řekli, že nemají důvod pouštět vodu do Řežabince. Výsledkem bylo, že všechny rybníky v okolí již vodu měly, ale v rezervaci bylo stále sucho. A všichni výše zmínění ptáci (i řada dalších – např. chřástali, rákosníci velcí, potápky černokrké – prostě všechny nejvzácnější druhy) potřebují pro své bezpečí, aby rákosí bylo zaplaveno vodou. Takže na jaře sice do rezervace přiletěli, ale voda v té době nedosahovala ani k okraji rákosových porostů a tak všichni zase odletěli hnízdit jinam. Voda začala přibývat až po červenových deštích a normální hladiny

Celkové pořadí	Druh	Dospělí ptáci	Letošní mláďata	Celkem	t.j. %	Loňské pořadí	Roční průměr za 44 let
1.	Rákosník obecný	84	251	335	31,7	1.	297
2.	Budníček menší	23	93	116	11,0	4.	84
3.	Rákosník proužkovaný	11	91	102	9,7	3.	67
4.	Pěnice černohlavá	17	61	78	7,4	2.	46
5.	Rákosník zpěvný	7	39	46	4,4	10.	72
6.	Červenka obecná	3	37	40	3,8	9.	15
7.	Sýkora modřinka	1	38	39	3,7	5.	33
8.	Strnad rákosní	7	27	34	3,2	21.	12
9.	Sýkora koňadra	3	28	31	2,9	6.	25
10.	Pěnice slavíková	7	23	30	2,8	7.	37
11.	Rákosník velký	4	23	27	2,6	12.	15
12.	Ťuhýk obecný	3	16	19	1,8	7.	5
13.	Budníček větší	4	14	18	1,7	22.	29
14.	Vlaštovka obecná	1	16	17	1,6	15.	37
15.	Kos černý	2	12	14	1,3	12.	10
16.	Pěnice hnědokřídlá	2	10	12	1,1	11.	5
17.	Pěnice pokřovní	5	6	11	1,0	19.	11
18.	Strnad obecný	5	3	8	0,8	8.	10
	Slavík modráček	1	7	8	0,8	20.	3
	Mlynařík dlouhoocasý	1	7	8	0,8	22.	4
19.	Drozd zpěvný	1	5	6	0,6	14.	5
20.	Střízlík obecný	2	3	5	0,5	19.	2
	Cvrčilka slavíková	1	4	5	0,5	18.	1
	Slavík obecný	1	4	5	0,5	18.	1
21.	Brhlík lesní	0	4	4	0,4	17.	4
22.	Pěnkava obecná	3	0	3	0,3	20.	7
	Vrabec polní	1	2	3	0,3	22.	2
	Konipas bílý	0	3	3	0,3	22.	3
	Sýkora babka	0	3	3	0,3	–	2
	Zvonek zelený	0	3	3	0,3	–	3
23.	Dlask tlustozobý	2	0	2	0,2	13.	1
	Sedmhálásek hajní	1	1	2	0,2	–	7
	Cvrčilka říční	0	2	2	0,2	–	1
	Lejsek bělokrký	0	2	2	0,2	–	0,2
	Rehek zahradní	0	2	2	0,2	20.	1
	Strakapoud velký	0	2	2	0,2	21.	2
	Šoupálek dlouhoprstý	0	2	2	0,2	22.	1
	Čečetka tmavá	1	0	1	0,1	–	–
24.	Pěnice vlašská	1	0	1	0,1	–	0,3
	Cvrčilka zelená	0	1	1	0,1	21.	1
	Kukačka obecná	0	1	1	0,1	–	0,1
	Ledňáček říční	0	1	1	0,1	16.	2
	Lejsek šedý	0	1	1	0,1	22.	2
	Moudřiláček lužní	0	1	1	0,1	–	12
	Strakapoud malý	0	1	1	0,1	–	0,2
	Šoupálek krátkoprstý	0	1	1	0,1	–	0,3
	Celkem okroužkováno při akci „ACROCEPHALUS“ 2020 :		205	851	1056	100	roční průměry:
46 druhů						42 druhů	

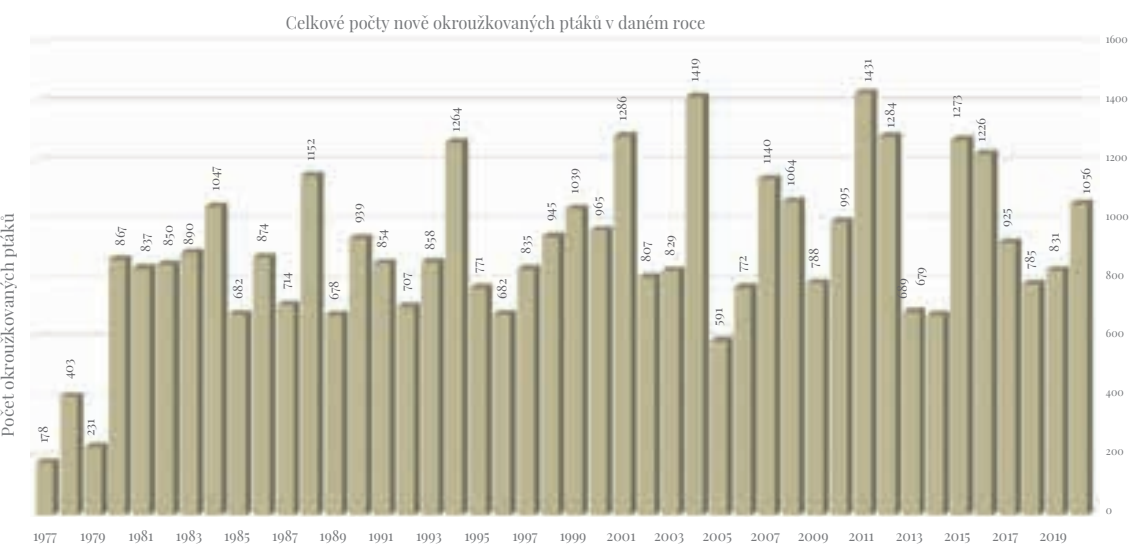
Tab. 1. | Přehled ptáků nově okroužkovaných při 44. akci „ACROCEPHALUS“ v NPR „Řežabinec, Řežabinecké tůňe“ ve dnech 26. 7. až 5. 8. 2020. Vzácnější a méně často chytané druhy jsou výtiskem tučně.

Pořadí	Druh	Místo původního okroužkování:										Celkem
		Řežabinec v roce:								Jinde v ČR	Mimo ČR	
		2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013			
1.	Rákosník obecný	131	14	3	3	4	1		1	5		162
2.	Červenka obecná	18	2							2		22
3.	Budníček menší	13		2	1					1		17
	Rákosník proužkovaný	16		1								17
4.	Sýkora modřínka	7	2	1								10
	Pěnice černohlavá	9	1									10
5.	Strnad rákosní	9										9
6.	Sýkora koňadra	4	2	2								8
	Rákosník zpěvný	8										8
7.	Pěnice slavíková	3								1		4
	Kos černý	3								1		4
8.	Střízlík obecný	3										3
9.	Rákosník velký	2										2
	Brhlík lesní	2										2
	Ťuhýk obecný	1								1		2
	Slavík modráček									2		2
	Strakapoud velký									2		2
10.	Sýkora babka		1									1
	Cvrčilka slavíková	1										1
	Čečetka tmavá	1										1
	Vlaštovka obecná	1										1
	Drozd zpěvný	1										1
Celkem zkontrolováno:		233	22	9	4	4	1	0	1	15	0	289

Tab. 2. | Přehled již dříve okroužkovaných ptáků, kteří byli kontrolováni při 44. akci „ACROCEPHALUS“ v NPR „Řežabinec, Řežabinecké tůně“ ve dnech 26.7. až 5.8.2020. Vzácnější a méně často chytané druhy jsou vyznačeny tučně.

nakonec dosáhla až v říjnu. Jak velké škody byly na ptačí populaci Řežabince napáchány, se dozvíme až v dalších letech. Naději nám dává již pohled na letošní výsledky (tabulka 1). Z nich je vidět, že i když rákosníci velcí v rezervaci letos nehnízdili, v době tahu v červenci, kdy probíhala naše akce a kdy už nějaká voda v rákosí byla, se do rezervace vrátili dokonce v nadprůměrném počtu, aby nabrali zásoby tuku před cestou do Afriky. To nám dává naději, že se v roce 2021 vrátí i hnízdit. Podobně chrástali vodní letos nehnízdili, ale v době naší akce už se z rákosí zase ozývali. Jak dlouho ale potrvá návrat sýkořic, bukáčků, potápek atd. – to ukáže až výzkum v dalších letech.

Pokud si ale důkladně pročtete tabulku 1 a porovnáte počty letos odchycených ptáků s dlouhodobými průměry, najdou se vedle již zmíněných rákosníků velkých i další druhy, kterým se ve vyschlé rezervaci dařilo nadprůměrně – větší než průměrné počty okroužkovaných jedinců byly po delší době i u několika dlouhodobě ubývajících druhů – např. rákosníků proužkovaných a zpěvných a také strnadů rákosních. Také budníčků větších oproti posledním rokům letos přibýlo, i když jejich odchyt na průměrný počet za celou historii akce nedosáhl. A ještě

Přehled celkových počtů nově okroužkovaných ptáků za 44 let na všech dosavadních akcích „Acrocephalus“. První 3 roky (1977–1979) probíhal odchyt do menšího počtu sítí.

bych zmínil, že po několika letech se v našich sítích odchytil jeden jedinec dříve běžného druhu – moudivláček lužní.

Na závěr ale máme i jednu velkou pozitivní událost. Při letošní 44. akci Acrocephalus jsme prokázali první výskyt pro rezervaci úplně nového druhu. Výskyt čečetky tmavé na Řežabinci nebyl v rezervaci dosud zaznamenán. A letos jsme odchytili hned nádherně vybarveného dospělého samečka (viz fotografie). A i když přihlídneme k tomu, že tento druh byl teprve ne tak dávno vyčleněn z druhu čečetka zimní, je to i tak pro Řežabinec velice významná a zajímavá událost, protože i čečetky zimní se na Řežabinci vyskytly v historii pouze dvakrát a už dávno – v letech 1983 a 1984.

A po výčtu řežabineckých ornitologických událostí ještě chci tradičně poděkovat všem, kteří přispívají ke zdárnému průběhu akcí Acrocephalus: Záchranné stanici Makov, která nám každoročně půjčuje vojenský stan. Jihočeskému kraji za možnost bezplatného a bezproblémového táboření na jeho louce, kterou pro něj spravuje protivínské rybářství. Velkého pochopení se nám stále dostává i u okolních Obecních úřadů – v Ražicích, Kestřanech a Putimi a také u Policie ČR – obvodního oddělení Protivín. Velice nám vychází vstříc pan Šmitmajer, který pro nás louku vždy včas poseká. Všem jmenovaným patří velký dík nejen ode mne jako organizátora akce, ale i od všech ostatních účastníků. A naopak můj osobní dík patří všem účastníkům tábora, kteří kromě obvyklých nástrah počasí a všech ostatních obvyklých problémů skvěle

zvládají i návštěvnícké (a zejména dětské) „nájezdy“. Všichni výše jmenovaní přispěli k získání cenných podkladů důležitých nejen pro budoucí hospodaření rybářů i ochranářů a povinné hodnocení vývoje v Ptačí oblasti Natura 2000, ale i pro zvýšení úrovně poznání o jednotlivých druzích ptáků a také o jejich funkci v rámci celého ptačího společenství. Děkuji proto všem, ať už se osobně zúčastnili nebo jen napomohli zorganizování akce. A tradičně největší dík posíláme dr. Karlu Peclovi, který za to všechno může.

POZNÁMKA

¹ Více Jiří ŠEBESTIÁN, *Výsledky 32. kroužkovací akce „Acrocephalus“ v Národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůně“*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008, s. 75–77.

Atlas of Cuyahoga county Ohio.
Kontakty purkmistra Lukáše s clevelandskými Čechy
z Písecka

BOHUMÍR BERNÁŠEK

K zajímavým svazkům uchovávaným muzejní knihovnou patří „Atlas of Cuyahoga county Ohio“ vydaný nakladatelstvím Titus, Simmons & Titus ve Filadelfii roku 1874 vedený pod signaturou L 1523 D1 102. Z aktuálních topografických průzkumů jej sestavil civilní inženýr D. J. Lake. Knižní blok v originální nakladatelské vazbě je zavěšen v deskách potažených nepravým marokénem¹ petrolejové barvy, zdobených slepotiskovým ornamentem. Titul na deskách je rovněž vyveden slepotiskově a mimo to i vyzlacen. Kniha má výšku 42 cm, šířku 39 cm a 205 stran, na kterých najdeme 58 map, z nichž 27 je dvoustránkových, a 48 ilustrací, z nichž dvě jsou dvoustránkové.

První polovina publikace pojednává o městě Cleveland s mapami jednotlivých obvodů a vyobrazeními domů některých významných obyvatel. Druhá se zabývá okolními městy a vesnicemi. Mapy ve formě ručně kolorovaných rytin zpracovala filadelfská firma Worley & Bracher, pohledy na místa litografoval H. J. Toudy. Úvodní dvoustránkový pohled na Weddellhouse² je signován úspěšným americkým umělcem 19. století Albertem Rugerem, který se specializoval na mapy a veduty. Na webových stránkách Asociace amerických antikvářů a knihkupců je uvedeno, že *vyobrazení v knize mají jistou okouzlující naivní kvalitu, ale jsou i jedinečným obrazovým záznamem vývoje amerických měst ve druhé polovině devatenáctého století*. Celý atlas je zde označen jako působivý doklad té nejlepší produkce amerického knihtiskařství a knihařství 19. století.³ Newyorský antikvariát Ursus books, Ltd. v současné době nabízí knihu za 7500,- USD s komentářem, že atlasy Spojených států amerických z 19. století jsou dnes velmi vzácné, obzvláště kompletní a nepoškozené (velká část z nich prý totiž byla rozřezána a rámována jako dekorace).⁴ I písecký exemplář je kompletní a v dobrém stavu.

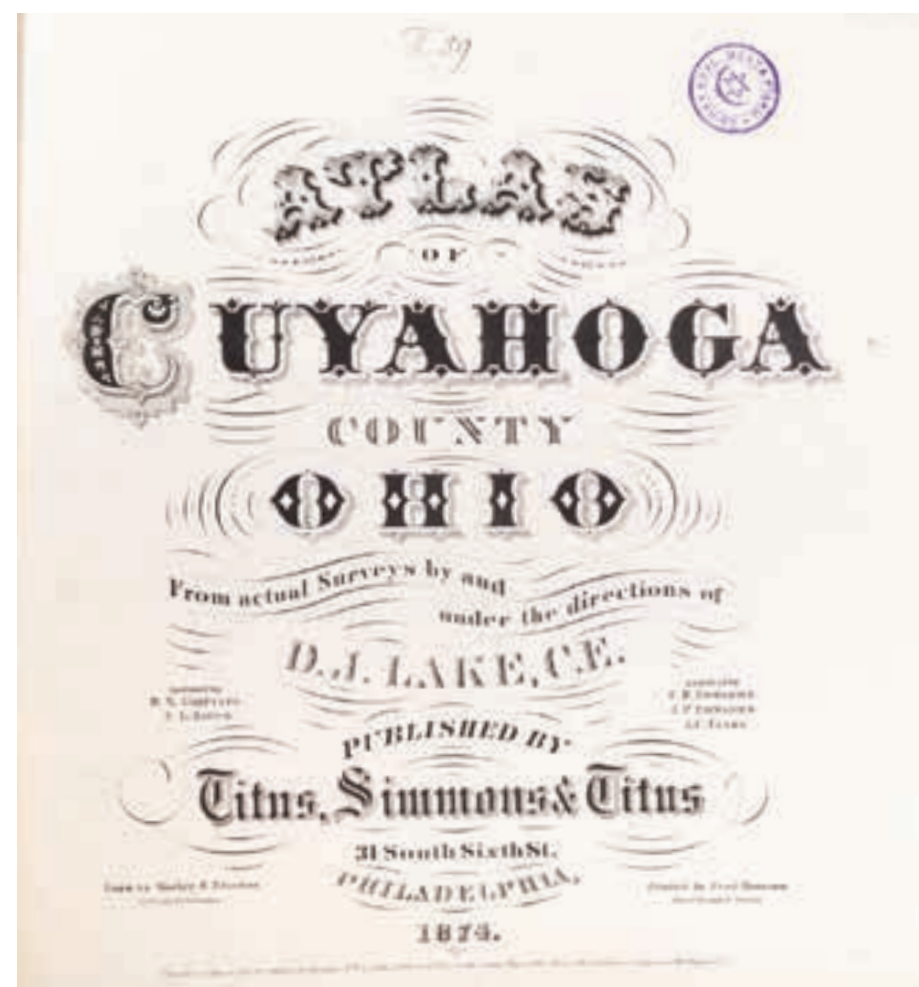
Knihovna Michaela Schwartze Clevelandské státní univerzity na svých webových stránkách věnovaných historii Clevelandu jmenuje atlas z roku 1874 jako nestarší atlas okresu Cuyahoga (při sčítání lidu v roce 2019 měl okres spolu s hlavním městem Clevelandem přes 1,2 milionu obyvatel).⁵ Digitalizovanou verzi publikace nalezneme na webu knihoven Cincinnati & Hamilton County Public Library⁶ a Cleveland Public Library,⁷ ale i stránkách historické společnosti Western reserve historical society.⁸ Jak vidíme, ve Spojených státech amerických je kniha po obsahové i výtvarné stránce vysoce ceněna.

Obr. 1 | Originální nakladatelská vazba knihy — Foto T. Droppa

Českého čtenáře upoutá nejen svým výpravným a náročným zpracováním a poněkud cizokrajným obsahem, ale je zajímavá především rukopisnou dedikací: „*Na památku věnováno panu Karlovi Lukášovi za jeho pobytu v Clevelandě dne 8. července 1876 od Martina Krejčí-ho.*“ Věnování vepsané inkoustem do horní poloviny předního přideští tak vysvětluje pouť knihy z Ohio do jihočeského Písku.

Karel Lukáš se zapsal do dějin Písku jako starosta města v letech 1899–1907.⁹ Byl vůdcem píseckých mladočechů a právě pod jeho vedením získala Národní strana svobodomyslná většinu na písecké radnici. Narodil se 29. září 1845¹⁰ na povltavském mlýně v Dolním Lipovsku

Obr. 2 | Litografovaný titulní list — Foto T. Droppa

(Chřešřovice, čp. 43). Místo je dnes zatopené Orlickou přehradou. Otcem byl mlynářský mistr Josef Lukáš, jehož neogotický náhrobek se sochou Spasitele dodnes zdobí starší nepoužívanou část chřešřovického hřbitova, a matkou Anna, rozená Maříková, dcera sedláka z Chřešřovic. August Sedláček o něm uvádí, že vychodil školy v Praze a ujal se správy rodného mlýna. „*V mladých letech cestoval mnoho po světě sbíraje všude nové zkušenosti,*“¹¹ čteme dále. Sedláček na jiných místech sděluje, že právě na Lukášovu žádost se ujal pořádání spisů městského archivu¹² a že purkmistr Lukáš se velice zajímal o zachování hradního paláce.¹³ Můžeme proto usuzovat na častý osobní kontakt obou jmenovaných a řadu informací tak mohl autor „Dějin Písku“ získat přímo. Díky dochovanému věnování získává vágní vyjádření „*cestoval mnoho po*

Obr. 3 | Pohled na Weddellhouse signovaný A. Ruger — Foto T. Droppa

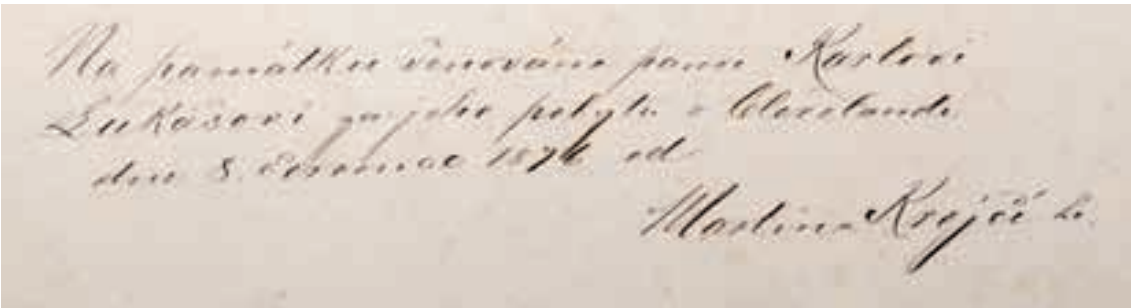
světě“ konkrétnější obsah. Atlas Ohia je tak zajímavým dokladem pobytu píseckého starosty v zámorí. O cestu za oceán usiloval i proslulý purkmistr Tomáš Šobr, ale jak uvádí ve svých vzpomínkách, zakončil svou pouť jen v Hamburku.¹⁴ Trochu korigovat musíme údaj o mládí cestovatele. Karel Lukáš se totiž již 23. června 1868 se oženil s Marií Košťálovou, dcerou Jana Košťála, gruntovního a představeného z Horního Záhoří čp. 8.¹⁵ V září 1869 se manželům narodil první syn Josef Václav Lukáš.¹⁶ Druhý syn, Karel Jan Lukáš, přišel na svět 20. května 1871,¹⁷ ale ve věku dvou let 22. srpna 1873 zemřel na psotník.¹⁸ Třetím synem Karla Lukáše a jeho ženy Marie byl Vojtěch Lukáš, který se narodil 15. února 1873.¹⁹ „Cestujícimu mladíkovi“ Karlovi Lukášovi tedy za jeho pobytu v Clevelandu roku 1876 bylo 31 let a byl ženatým otcem dvou dětí. Od roku 1875 žila rodina v Písku. Později se zde Karel Lukáš stal předsedou Sboru dobrovolných hasičů a Průmyslového spolku.²⁰ Od roku 1877 působil ve výboru Pivovaru právovárečného měšťanstva, kde byl v l. 1880–1883 a pak 1892–1899 předsedou.²¹ Za svojí činnost obdržel Řád Františka Josefa I. Zemřel po vleklé nemoci vysílením 13. listopadu 1907 ve svém domě čp. 127 v dnešní ulici Fráni Šrámka ve věku 62 let.²²

Ani jméno dárce, Martina Krejčího, nezůstalo historii neznámé. Byl krajanem z Mahouše u Netolic, kde se narodil v čp. 12 sedlákovu Janu Krejčímu dne 24. října 1829,²³ a do Clevelandu

Obr. 4 | Ukázka kartografického zpracování. Celková mapa Cuyahoga county — Foto T. Droppa

Obr. 5 | Věnování knihy Karlovi Lukášovi Martinem Krejčím — Foto T. Droppa

Obr. 6 | Dvoustrana knihy věnovaná clevelandské čtvrti Brooklyn na levém břehu řeky Cuyahogy, který se stal hlavním domovem pro první české přistěhovalce. Zde se nacházela i ulice Croton, kde prodával „loty“ Martin Krejčí. Na levé stránce vpravo nahoře dům a obchod J. Nowaka. Po roce 1900 byste v Clevelandu našli tyto české čtvrti: Kozoluby, Žižkov, Husinec, Prahu, Videň, Trocnov, Varšavu, Na Zahrádce, Dakotu, Kubu, Brooklyn, Karlov a Kalifornii. Největší Kozoluby měly 8000 českých obyvatel. Viz J. Habenicht, Dějiny, s. 692

Foto T. Droppa

se přistěhoval roku 1854.²⁴ Zprvu prodával na dlouhé splátky pozemky Čechům, zejména stavební místa („loty“) v okolí ulice Croton,²⁵ a byl jednatelem brémské paroplavební společnosti. Později provozoval obchod se smíšeným zbožím. Byl zakladatelem „Slovanské lípy“, spolku „Perun“ a hlavním podílíkem časopisu „Pokrok“. Zbankrotoval, ale opět si pomohl.

Tehdejší Cleveland byl cílovou stanicí pro řadu vystěhovalců z píseckého okolí. Jako první se zde koncem 40. let 19. stol usadil Leopold Lévy (nar. ve Smetanově Lhotě r. 1826), který měl v Clevelandu malý obchod se střížním zbožím, roku 1852 přibyli do Clevelandu Jan Havlíček a Václav Žák, který byl prvním českým pekařem v Clevelandu (oba z Varvažova), bednář Josef Kříž²⁶ (nar. ve Smetanově Lhotě r. 1820), zedník Jan Vitoň (nar. v Černé u Orlíka²⁷ r. 1823), Josef Zelinka (nar. v Šerkově u Mirovic) a Josef Jan Štědranský ze Štědrónína u Zvíkova. Roku 1854 krejčí František Jindrák, Jan Kopfstein a Josef Mácha (všichni ze Smetanovy Lhoty) a krejčí František Xaver Sýkora (nar. r. 1825 v Nevězicích). V letech 1863–65 Josef Kůžel (nar. r. 1864 v Nevězicích u Písku, přicestoval s rodiči roku 1865), Václav Vaněk (nar. r. 1842 v Chelčicích) a Václav J. Sýkora,

který se narodil 21. března r. 1840 v Nevězicích.²⁸ Právě Václav Josef Sýkora by mohl být spojovacím článkem mezi Krejčím a Lukášem. Pocházel také z Písecka, a navíc byl v letech 1855–1863 studentem píseckého gymnázia.²⁹ Všechny tři navíc spojovalo svobodomyslné přesvědčení.

Sýkora a Krejčí chtěli se pomstít P. Řepišovi, jenž horlil proti nevěreckým českým spolkům, a chtěli úplně zničit katolickou stranu. I usilovali o to, aby z každého přistěhovalce učinili ihned „svobodáře“ dle svých názorů. Každý prostředek byl jim k tomu cíli vítaným a byli nesmiřitelně výbojni ve „své svobodomyslnosti“ proti svým vlastním krajanům, kteří zůstali věrni své víře, a kteří měli v čele P. Viléma J. Řepíše, jenž v odvetném boji českých „svobodářů“ nešetřil, čímž ten nešťastný spor mezi vlastními českými bratřími byl více a více rozdmychován. Sýkora a Krejčí chtěli svými „svobodomyslnými“ snahami národní uvědomění a duševní život – jak říkávali – povznést, ale zapomínali, že nadáváním, výsměchem a špiněním protivné strany se osvěty nedobývá. Boje mezi „svobodomyslnými“, vlastně nevěreckými a katolickými Čechy v Clevelandu vedly se pak dlouho a velmi vášnivě a neutichly zcela do dnešního dne, ač nejsou již daleko tak prudké, jako v letech sedmdesátých a osmdesátých.“³⁰ Sýkora byl nejen volnomyšlenkářem a zapáleným ateistou, ale r. 1869 se stal prvním českým notářem a r. 1871 prvním českým právníkem v USA.³¹

„Atlas of Cuyahoga county Ohio“ patří ke sbírkovým předmětům, které dokládají celou řadu historických souvislostí. Bohužel nelze dohledat, zda byla kniha muzeu věnována přímo Karlem Lukášem, nebo byla její cesta do muzejní sbírky složitější. V nejstarším dochovaném „Inventáři knihovny Píseckého musea“ je zařazena do skupiny II „Knihy dějepisného, zeměpisného a právního obsahu“ pod číslem 59. O pár řádek níže ji s číslem 68 následuje Památník na oslavu padesátiletého panování Františka Josefa I. z roku 1898, darovaný městskou spořitelnou. Tento svazek je opatřen přípisem, že darování se uskutečnilo v roce 1899. Z logické chronologické návaznosti zapisování do inventáře tak lze usuzovat, že atlas byl věnován muzeu někdy před tímto rokem, kdy se ještě nevedly (nebo se nedochovaly) přírůstkové knihy. Vzhledem k tomu, že se Karel Lukáš velmi zajímal o píseckou minulost, byl podporovatelem muzea a rozmezí let 1876–1899 koresponduje s dobou jeho života, zdá se přímé darování velice pravděpodobné.

POZNÁMKY

1 Právý marokén je vyhotoven z jemné kozinky, líc usně není hladký, ale má vlnovité zjizvení (zrnitost). Dobře se barví, proto je často mořen do sytých barevných odstínů. Zde se jedná o umělou useň. Srov. Petr VOIT, *Encyklopedie knihy*, Praha 2006, s. 566.

2 Weddellhouse byl v druhé polovině 19. století největší a nejznámější hotel v Clevelandu. Otevřen byl v roce 1847 a nabízel přibližně 200 pokojů. Navštívil jej i prezident A. Lincoln. Srov. *Encyclopedia of Cleveland history*, dostupná na: <https://iurl.cz/YKFP4> ~ <https://case.edu/ech/articles/w/weddell-house> [Dle stavu z 3. března 2021.]

3 Dostupné na: <https://iurl.cz/9KFPd> ~ <https://www.abaa.org/book/317179205> [Dle stavu z 3. března 2021.]

4 Dostupné na: <https://iurl.cz/SKFPj> ~ <https://www.ursusbooks.com/pages/books/135368/d-j-lake/atlas-of-cuyahoga-county-ohio> [Dle stavu z 3. března 2021.]

5 <https://iurl.cz/oKFPT> ~ http://web.ulib.csuohio.edu/speccoll/maps/atlasmisc_draft.html [Dle stavu z 3. března 2021.]

6 <https://iurl.cz/dKFPs> ~ <https://digital.cincinnatilibrary.org/digital/collection/p16998coll9/id/5681/> [Dle stavu z 3. března 2021.]

7 <https://iurl.cz/kKFPk> ~ <https://cplorg.contentdm.oclc.org/digital/collection/p4014coll24/id/502/> [Dle stavu z 3. března 2021.]

8 Dostupné na: <https://iurl.cz/vKwnC> ~ https://digital.wrhs.org/islandora/object/wrhs%3A25112?solr_nav%5Bid%5D=ofic9db5a7c0038adba6&solr_nav%5Bpage%5D=o&solr_nav%5Boffset%5D=12 [Dle stavu z 3. března 2021.]

9 August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl II. Od zřízení král. úřadu až do dnešní doby*, Písek 1912, s. 361.

10 SOA Třeboň, matrika římskokatolického farního úřadu v Chřešřovicích, kniha č. 8 narozených v celé farnosti v l. 1844–1864, s. 30. Dostupné na: <https://digi.ceskearchivy.cz/4170/32> [Dle stavu z 3. března 2021.]

11 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II.*, s. 300.

12 August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl I. Od nejstarší doby až do zřízení král. úřadu*, Písek 1911, s. 9.

13 August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl III. Dějiny zvláštních částí*, Písek 1913, s. 22.

14 Srov. František LIPŠ: *Tomáš Šobr, deklarant a starosta král. města Písku, Písek 1930.*

15 SOA Třeboň, matrika římskokatolického farního úřadu v Horním Záhoří, kniha č. 14 oddaných v celé farnosti v l. 1865–1921, s. 19. Dostupná na adrese: <https://digi.ceskearchivy.cz/3774/20> [Dle stavu z 3. března 2021.]

16 SOA Třeboň, matrika římskokatolického farního úřadu v Chřešřovicích, kniha č. 9 narozených v celé farnosti v l. 1865–1885, s. 84. Dostupná na adrese: <https://digi.ceskearchivy.cz/4171/69> [Dle stavu z 3. března 2021.]

17 SOA Třeboň, matrika římskokatolického farního úřadu v Chřešřovicích, kniha č. 9 narozených v celé farnosti v l. 1865–1885, s. 104. Dostupná na adrese: <https://digi.ceskearchivy.cz/4171/90> [Dle stavu z 3. března 2021.]

18 SOA Třeboň, matrika římskokatolického farního úřadu v Chřešřovicích, kniha č. 17 zemřelých v celé farnosti v l. 1865–1895, s. 45. Dostupná na adrese: <https://digi.ceskearchivy.cz/4179/43> [Dle stavu z 3. března 2021.]

19 SOA Třeboň, matrika římskokatolického farního úřadu v Chřešřovicích, kniha č. 9 narozených v celé farnosti v l. 1865–1885, s. 126. Dostupná na adrese: <https://digi.ceskearchivy.cz/4171/112>. [Dle stavu z 3. března 2021.]

20 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II.*, s. 300.

21 Petr FRANĚK, *Písecké píčovarnictví*, Písek 2005, s. 30.

22 SOA Třeboň, matrika římskokatolického farního úřadu v Písku, kniha č. 62 zemřelých v Písku v l. 1902–1909. Kniha Q, s. 292. Dostupná na adrese: <https://digi.ceskearchivy.cz/6420/294> [Dle stavu z 3. března 2021.]

23 SOA Třeboň, matrika římskokatolického farního úřadu v Němčicích, kniha č. 3 narozených, oddaných, zemřelých v l. 1785–1855, s. 92. Dostupná na adrese: <https://digi.ceskearchivy.cz/4171/90> [Dle stavu z 3. března 2021.]

24 Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 691.

25 Tamtéž, s. 692.

26 Roku 1870 založil chudý dělník John D. Rockefeller v Clevelandu továrny na olej Standard Oil Comp. Aby získal počáteční kapitál, vyhledával společníky. Bydlel prý tehdy blízko malé české osady, přicházel s Čechy často do styku a oblíbil si je pro jejich pracovitost, věrnost a spořivost. Důvěrně se znal právě s Josefem Křížem a měl ho důtklivě nabádat, aby několik svých uspořených stovek vložil do nového podniku a stal se akcionářem Standard Oil comp. Kříž ale podniku nedůvěřoval a proto do spolku s Rockefellerem nešel. Jak píše Habenicht: „Každý ze zakladatelů “Standard Oil Company” je však dnes milionářem, a je-li tomu skutečně tak, jak se vypráví, mohl být Kříž, jsa trochu podnikavější, dnes nejbohatším Čechem na světě.“ Srov. J. Habenicht, *Dějiny*, s. 689.

27 Místo se nepodařilo určit. Údaj převzat z: J. Habenicht, *Dějiny*, s. 690.

28 J. Habenicht, *Dějiny*, s. 690–691.

29 Vladislav NOVÁK – Drahomíra TURKOVÁ – Milada ŠVÁBOVÁ, *Seznam žáků píseckého gymnasia od jeho založení r. 1778 do r. 1948*, in: Stosedmdesát let píseckého gymnasia 1778–1948, Písek 1948, s. 100.

30 J. Habenicht, *Dějiny*, s. 691.

31 Tamtéž. Obdobně V. NOVÁK – D. TURKOVÁ – M. ŠVÁBOVÁ, *Seznam*, s. 100.

Psací stoly slavných

JIŘÍ PRÁŠEK

Na měsíce březen a duben připravilo Prácheňské muzeum v Písku velmi originální výstavu, jejíž autoři byli PhDr. Jiří Prášek a Mgr. Jan Kouba. V Galerii mohli návštěvníci spatřit 35 pracovních stolů známých osobností našich dějin. Byly zapůjčeny z muzeí, z pražského arcibiskupství, Pražského hradu, Památníku národního písemnictví, obcí i ze soukromého majetku. Jednalo se o naprosto unikátní kusy nábytku, jež jsou spojeny s naší národní kulturou i politikou této země. Na jejich pracovních deskách vznikala politická prohlášení, hudební, výtvarná či literární díla nebo odborné stati. Osobnosti u nich trávily značnou část svého života a jsou svým způsobem dotýkaná a v některých případech až posvátně. Každý stůl má svou historii, své tajemství a také řadu zajímavostí. Mnohé z toho odešlo navždy se svými majiteli, přesto něco málo prozradíme:

Stůl Edvarda Beneše jsme přivezli z jeho letního sídla – vily v Sezimově Ústí, kde je umístěn v tzv. Velké pracovně. Oldřich Nový zase užíval rozsáhlý stůl ve své ředitelně Nového divadla v Praze (1935 – 48), když divadlo předal státu, celou konstrukci si vzal domů a několikrát se s ní stěhoval a často se u ní nechával fotografovat. Autorka knih o slavném herci, Blanka Kovaříková, zprostředkovala odkup stolu od příbuzných Národním muzeem, které ho má uložený v podsbírce divadelního oddělení. Stůl Reinharda Heydricha byl patrně nejkrásnější z vystavených exponátů, říšský protektor si ho vyhlédl v Černínském paláci a nechal převézt na Hrad. Byl vyroben patrně v třetí čtvrtině 19. století z ořechu, bohatě vykládaného vzácnými dřevy, cínem a slonovinou. Horní deska znázorňuje v hlavním motivu, jak Jupiter v převleku za Dianu svádí nymfu Kallistó. Na spodní straně hlavní zásuvky je perem napsáno: „Zde u tohoto stolu seděl Heydrich Reinhardt 1940–41 vrah národa Českého“. Výrazným kusem nábytku je stůl vyrobený ve stylu Ludvíka XV. pro Jana Mládka, vedoucího představitele Mezinárodního měnového fondu v Paříži. Byl svědkem seznámení svého majitele s paní Medou, které vyústilo v manželství dvou vysoce umělecky kultivovaných lidí. Stůl Bohumila Hrabala z jeho chaty v Kersku je jedinou kopií na výstavě. Byl vyroben přesně podle originálu, který se bohužel Polabskému muzeu v Pardubicích nepodařilo získat. Ovšem předměty na něm vystavené – psací stroj, krabičky s léky, psací potřeby, kalendář, aj. – byly původní. Stůl Františka Ladislava Čelakovského po majiteli užíval jeho zeť, Karel Tůma, novinář Národních listů, autor veselých historek „Z českých mlýnů“ a slov k písni „Hranice vzplála, tam na břehu Rýna“. Také Ivan Olbracht (vl. jménem Karel Zeman) zdědil psací stůl po svém otci Antalu Staškovi (vl. jménem Antonínu Zemanovi) a na výstavu ho zapůjčila Olbrachtova dcera, manželka herce a politika Vítězslava Jandáka. Heydukův stůl, na němž napsal většinu svého rozsáhlého díla, je dodnes

Foto z výstavy; v popředí stůl Aloise Rašína — V. Komasová

vystaven v jeho zpřístupněném píseckém bytě v Tyršově ulici, stejně jako malý pracovní stůl jeho manželky Emílie. Téměř stejný používal i Čeněk Zíbrt, jeden z nejpilnějších českých mužů. Mezi vystavenými exponáty nemohl samozřejmě chybět stůl, resp. část dochované pracovny „nejpilnějšího českého člověka“ a kdysi ředitele píseckého muzea, Augusta Sedláčka. Stoly Karla Havlíčka Borovského, i jeho dcery Zdeňky, jež byla nazývána „dcera národa“, zapůjčili kolegové z muzea v Havlíčkově (kdysi Německém) Brodě, kde obě osobnosti dříve bydlely. Selský stůl s křesílkem, svým majitelem důvěrně nazývaný „šimíček“, patřil Mikoláši Alšovi a dnes je součástí kopie Alšova domku v rodných Míroticích. Zdeněk Nejedlý měl svůj stůl, na kterém napsal většinu svých prací, v oblíbené vile v Turnově, kde trávil volné chvíle. Lito-myšlskému muzeu ho darovala Nejedlého dcera, MUDr. Zdena Nedvědová. Stejnému muzeu darovala již za první republiky stůl Bedřicha Smetany jeho dcera, která žila ve Vídni. Užíval ho prý od roku 1860 až do své smrti v roce 1884. Pro stůl mučedníka komunistického režimu, faráře Josefa Toufara, jsme si dojeli přímo na faru do Číhošti. Kněz si ho nechal vyrobit od truhláře v rodném Arnolci z bukového dřeva z jejich rodinného lesa. Krásně zdobený stůl tvůrce naší měny, ministra Aloise Rašína, nám zapůjčili z jedné pražské advokátní kanceláře, kde ho dosud užívají. A nakonec zmiňme stůl posledního československého a prvního českého prezidenta, Václava Havla. Prezident ho obdržel jako dar od svého německého kolegy Richarda von Weizsäckera a užíval ho pět let, než si nechal udělat kompletní pracovnu v jednotném stylu. Dnes slouží jednomu z vysokých úředníků Hradu.

Foto z výstavy — V. Komasová

Každý vystavený exponát byl opatřen tabulkou se stručnými biografickými údaji uživatele stolu, zejména pak s píseckými souvislostmi, pokud existovaly. Nad každým stolem visel též zdařilý portrét, dílo písecké výtvarnice Michaely Paškové. Všechny stoly stály na vínových kobercích, pouze dva z nich – Reinhardta Heydricha a Konráda Henleina – měly koberce šedivé a stejně tak portréty obou válečných zločinců byly položeny na zemi.

Výstava byla otevřena 1. března a měla skončit 26. dubna. Ovšem po prvních dvou týdnech byla nařízením vlády, vzhledem k nastalé koronakrizi, uzavřena. Přesunem výstav se podařilo získat další volné termíny v Galerii muzea a po opětovném otevření byla prodloužena až do 21. června. Bylo to především díky všem půjčitelům, kteří bez výjimky s prodloužením zápůjček souhlasili.

ČÍ STOLY BYLY VYSTAVENY:

Karel Franta – výtvarník /soukromý majetek/, Čeněk Zíbrt – kulturní historik a národopisec /Milevské muzeum/, Fraňa Šrámek – literát /Městské kulturní středisko Sobotka/, Otakar Ostrčil – hudební skladatel /Husitské muzeum v Táboře/, Edvard Beneš – státník /Husitské muzeum v Táboře/, Emanuel Chalupný – sociolog /Husitské muzeum v Táboře/, Oldřich Nový – herec /Národní muzeum v Praze/, Jan Kaška Zbraslavský – herec /Národní muzeum v Praze/, Rudolf R. Hofmeister – literát /Podbrdské muzeum Rožmitál pod Třemšínem/, Fran-

Stůl spisovatele Bohumila Hrabala byl doplněn jeho osobními věcmi. — Foto V. Komasová

tišek Herites – lékárník a literát /Městské muzeum a galerie Vodňany/, Julius Zeyer – literát /Městské muzeum a galerie Vodňany/, Václav Písař – literát /soukromý majetek/, Reinhardt Heydrich – zastupující říšský protektor /Správa Pražského hradu/, Jan Mládek – sběratel umění /Muzeum Kampa Praha/, Jiří Kolář, literát a výtvarník /soukromý majetek/, Bohumil Hrabal – literát /Polabské muzeum Poděbrady/, Konrád Henlein – místodržící Sudetské župy /Severočeské muzeum v Liberci/, František Ladislav Čelakovský – literát /Prácheňské muzeum v Písku/, Adolf Heyduk – literát a pedagog /Prácheňské muzeum v Písku/, Emílie Heyduková – manželka profesora /Prácheňské muzeum v Písku/, August Sedláček, pedagog a historik /Prácheňské muzeum v Písku/, Karel Havlíček Borovský – literát /Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod/, Zdeňka Havlíčková – „dcera národa“ /Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod/, Mikoláš Aleš – výtvarník /Památník národního písemnictví Praha/, Bedřich Smetana – hudební skladatel /Městské muzeum v Litomyšli/, Zdeněk Nejedlý – kulturní historik a politik /Městské muzeum v Litomyšli/, Antonín Sova – literát /Městské muzeum Antonína Sovy v Pacově/, Josef Švehla – pedagog a archeolog /Husitské muzeum v Táboře/, Josef Toufar – kněz /Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod/, Prokop Chocholoušek – novinář a spisovatel /Obec Nadějkov/, Josef Beran – kněz /Arcibiskupství pražské/, Josef Jiran – kněz /Kongregace bratří Nejsvětější Svátosti Písek/, Antal Stašek – literát a Ivan Olbracht – literát /soukromý majetek/, Alois Rašín – právník a politik /soukromý majetek/, Václav Havel – dramatik a státník /Správa Pražského hradu/.

Graniton, pozapomenutý fenomén doby

JIŘÍ HOŘAVA

Většině laické veřejnosti název Graniton příliš neřekne. I značná část historiků umění, kteří se zabývají profesionálně užitým uměním první poloviny 20. století, zná především produkci firmy spojenou se sdružením Artěl – tedy návrhy světoznámé, opakovaně vystavované a publikované. Nejméně tři čtvrtiny produkce firmy však byly donedávna téměř neznámé, nebo znalosti byly omezeny na jednotlivé nahodile se vyskytnuvší exempláře, které prošly nějakou výstavou, aukcí, trhem se starožitnostmi. Výstava v Prácheňském muzeu byla motivována úmyslem ukázat uměnímilovné veřejnosti co nejširší průřez produkcí firmy Graniton a tím upozornit na značné procento zajímavých artefaktů. A to zajímavých často i v širším rozsahu, než jsou hranice tehdejšího soustátí rakousko-uherského a později Československé republiky.

Firmu Graniton založili pánové Josef Rydl, obchodník ve Svijanech-Podolí a Karel Thon, keramik tamtéž, roku 1907. Její vznik a deklarované zaměření na výrobu umělecké keramiky více či méně programově korespondovaly s vývojovým proudem kolem hnutí Arts and Crafts v Anglii s rozšířením těchto ideálů po Evropě především ve formě uměleckých sdružení (ve střední Evropě Wiener Werkstätte a poté Artěl). Existence firmy byla fakticky omezena léty 1907 – 1928, ale prosperita se týkala pravděpodobně pouze období před válkou. Zastoupení či sklady měla firma různé po světě, krásný a reprezentativní firemní obchod se nacházel v Bruselu.

Sortiment firmy byl složen z více segmentů. Nejdůležitějším byla dekorativní a užitková keramika. Patří sem figurální dekorace, vázy, dózy, květináče, kalamáře, popelníky aj. Dá se odhadnout, že tyto výrobky tvořily asi 90% produkce.

Dalším zaměřením byla funerální keramika. Urny, květníky, figurální výzdoba náhrobků, kropenky, vázy atd. se lišily od hlavního směru výroby především materiálem. Základem byla vždy jemná kamenina, vypalovaná na vysoké teploty a metalické glazury, které byly mimořádně odolné škodlivým vlivům při umístění v exteriéru (hřbitovy). Někdy byly tvary kompletně převzaty z první kategorie a materiálem i dekorem přizpůsobeny funerálnímu využití.

Nejskromnější částí výroby byla stavební keramika a architektonické dekorace interiérů i exteriérů. Většinou zakázky, výroba v jednotlivých kusech, barevně glazované figurální reliéfy, kašny, velkoformátová figurální výzdoba interiérů i exteriérů, či dlaždice k obkladem fasády. Zajímavostí je, že kromě zakázek pro Liberec nebo Poděbrady jsou známé i realizace pro budovy v Belgii.

Foto z výstavy — V. Komasová

Nejznámější je však výroba keramických předmětů podle návrhů umělců z okruhu Artělu (Pavla Janáka, Vlastislava Hofmana, Rudolfa Stockara, Minky Podhajské, Jaroslava Horejce – nikoli však Heleny Johnové, ta si zajišťovala výrobu sama s autorským dokončením barevnými glazurami). Jedním dechem ale musím dodat, že tato část zahrnovala jen něco přes desetinu všech modelových čísel, byť jistě výtvarně nejzajímavějších, světově známých a tím tedy i tržně nejdražších. Janákova dóza „Krystal“ a stupňovité dózy v mnoha variantách tvarů i dekorů patří k příkladům světového kubismu. Od téhož autora pak jsou neméně slavné série konkávních a konvexních váz zdobených střídavě černými a bílými pruhy (nebo kombinací zlaté a bílé) a nápojové soubory s „cikcak dekorem“. Mimořádné a přímo esencí kubismu pak jsou některé vázy Vlastislava Hofmana. Také tyto zmíněné kousky keramiky se prodávají většinou ve spektakulárních částkách – desítky až stovky tisíc korun za keramickou vázu či dózu jsou běžné ceny na českém trhu s užitým uměním.

Kromě okruhu Artělu ale firma produkovala i práce mnoha jiných velkých umělců. Někdy šlo o návrhy přímo pro provedení v keramice, ale častěji v redukováných rozměrech zhotovené plastiky již realizovaného velkého díla například v bronzu či mramoru. Proti těmto finálním provedením však dávala keramika navíc možnost barevného provedení a výtvarníci to vítali – výsledek byl většinou zajímavý, dával sochám jinou dimenzi a současně naplňoval zčásti záměr firmy dodávat umělecky dobré moderní artefakty jako výzdobu příbytků středních a vyšších vrstev. Ke spolupracujícím umělcům kromě v Artělu zmíněných alespoň výčet jmen: František Bílek, Ladislav Beneš, Rudolf Čermák, Emanuel Kodet, Ladislav Kofránek, Josef Mařatka, Robert Frangeš Mihanovič, Karel Opatrný, Karel Petr, Vojtěch Sapík, Stanislav Sucharda, Ladislav Šaloun, Jan Štursa, Franta Uprka – většinou co jméno, to velikán českého umění.

Foto z vernisáže za účasti části kapely Spirituál Kvintet — V. Komasová

Figurální výroba často s autorsky nezjištěným původem navazovala na vídeňskou keramickou produkci kolem Powolnyho, Löfflera a jiných. Vlastní rukopis si firma i zde většinou udržela svéráznou barevností.

Vázy a dózy byly produkovány v obrovském množství variant, někdy najdeme předměty, které mají svůj vzor nebo alespoň inspiraci v belgické a francouzské secesi. Ale to byla v té době u výrobců umělecké keramiky běžná záležitost, přebírali zajímavé inspirace, někdy si doslova vykrádali nápady. A fungovalo to obousměrně – jsou příklady německých či francouzských keramik, přímo inspirovaných soškami a vázami Granitonu.

Vyráběny byly nápojové soubory mnoha variací, od kubistických Janákových s černým či zlatým „cikcak dekorem“, již zmíněné dříve, přes Stockarův šestiboký servis s četnými obměnami výzdoby, soubory Minky Podhajské velmi hravé – vždyť vykazují souvislosti s jejími návrhy hraček, až k běžným formám, odlišeným od produkce jiných firem jen dekorem. V sortimentu Granitonu najdeme i sady kořenek s velmi zajímavou výzdobou, doplněné jak bývalo zvykem o nástěnné kuchyňské hodiny s identickým dekorem.

Za upozornění stojí jednak provedení dekorů, jednak jejich variabilita. Firma Rydl a Thon – Graniton se nikdy nesnížila k dekoraci obtiskem, zcela zásadně byly všechny konečné úpravy výrobků malované a z toho plynuly všelijaké nepřesnosti, nedokonalosti, které ovšem dávají předmětu půvab ruční práce, tak odlišné od chladně působících strojových výrobků. A variabilita byla výrobním programem jistě i vynuceným trvalým bojem o odbyt zhotoveného. Na výstavě v Prácheňském muzeu byla například vystavena v jedenácti exemplářích vedle sebe

figurka sedící dámy v široké sukni ve vídeňském stylu, která ale nesla jedenáct různých výzdob! A vrcholem malířské dekorace byl „divoký“ květinový vzor v převažujících barvách trojzvuku modré, červené a žluté, který byl uplatňován doslova na všech předmětech. Samostatně podle reakcí mnoha návštěvníků někdy nepůsobil přitažlivě, u někoho vyvolal i problematický dojem nebo pocit nevkusu, ale vitríny plné váziček, talířů, dóziček a keramických postav s tímto jednotícím dekorem zaujaly prostě téměř každého a mnoho diváků nešetřilo výbuchy nadšení.

Zvláště pozoruhodné byly některé vystavené artefakty, které se stávaly středem pozornosti po obvyklých dotazech návštěvníků „který předmět je nejzajímavější, nejdražší?“. Opakovaně jsem upozorňoval na malou variantu světově proslavené Janákovy dózy Krystal a na dózu ve tvaru vajíčka malovanou „cikcak dekorem“, obě známé jen ve dvou exemplářích (všechny v soukromých sbírkách) a vrcholem expozice byl nenápadný květník opět podle Janákova návrhu, se svislými fazetami a nepříliš nápadnou tmavě modrou glazurou. Ten totiž byl dosud známý pouze z kresebných návrhů a fotografie v odborných časopisech před více než 100 lety a zde byl celosvětově poprvé vystaven „in natura“.

Výstavě v Prácheňském muzeu předcházela o rok dříve obdobná expozice v muzeu v Teplicích, která byla laiky i odborníky velmi dobře hodnocená. V Písku byl rozsah výstavy podstatně bohatší, návštěvníci viděli asi 500 předmětů v desítkách výstavních vitrín, komentované prohlídky byly slušně navštívené a kvůli výstavě přijížděli zájemci běžně z Prahy, ale často vážili cestu i z Moravy. Ano, je to tím, že firma Graniton nikdy nebyla představena v takovémto rozsahu, ve velmi reprezentativním průřezu výroby, který nemohou ukázat žádné státní sbírkotvorné instituce, ale pouze desítky let vytrvale a cílevědomě budovaná soukromá sbírka.

Je mou milou povinností na závěr znovu poděkovat manželům Tichotovým a Jiřímu Cerhovi (tedy nekompletnímu Spirituál kvintetu), kteří zkrášlili zahájení výstavy několika písničkami, vyšší moci, která zajistila na tuto vernisáž krásné počasí a všem zaměstnancům Prácheňského muzea, kteří se účastnili realizace s plným nasazením, a myslím, že je celá tato akce opravdu těšila.

Výběr z výstav

MARTINA MĚŘIČKOVÁ

V roce 2020 se podařilo uskutečnit pouze část naplánovaných projektů. Jarní výstavu s názvem Stopy Písku připravovalo Prácheňské muzeum ve spolupráci s externí kurátorkou Janou Budíkovou. Zde měl být představen kurátorský výběr z tvorby členů spolku Umělecké besedy a S.Č.U.G. Hollar, Z důvodů uzavření muzeí pro veřejnost byla výstava zrušena a přesunuta na rok 2021 na úkor plánované výstavy ze sbírek Prácheňského muzea. V období jarní karantény měla být v Malých výstavních síních představena i tvorba malířky a grafičky Milli Janatkové s názvem Hluboko v krajině. I tato výstava byla umístěna do plánu pro rok 2021. Výstavy konané v období podzimní karantény už však zůstaly uzavřené bez náhrady. A tak organizačně náročný výstavní projekt Asociace jihočeských výtvarníků INTERSALON byl pro veřejnost otevřen pouze 11 dní. Výstava s názvem Spolu, jejíž autory byli Valentin Horba, Davida Hugo Habermann a Josef Duspiva, byla prodloužena do konce roku, ovšem na úkor výstavy Plachty objevují svět kolegy Jaroslava Jířika. I přesto byla veřejnosti přístupna pouze 27 dní.

Na letní sezónu byla v Galerii naplánována reprezentativní expozice s názvem GRANITON, užitková a umělecká keramika 1907 – 1928 ze soukromých sbírek pana Jiřího Hořavy (viz text J. Hořavy Graniton – pozapomenutý fenomén doby).

Ke konci srpna byla slavnostně zahájena výstava Podobenství marnosti a naděje. Jejímiž autory byli dva malíři, Milan Novotný a Josef Záruba. Přestože malířský rukopis obou autorů je naprosto odlišný, jejich díla naopak v určitých námětových oblastech pozoruhodně souzní. Jiří Hlušíčka v úvodním slovu k zahájení výstavy o výtvarné tvorbě Milana Novotného napsal: „*Sklon k nadsázce je zřejmý jak ve skladbě a v tvarových pojetích jeho obrazů, tak i v jejich barevnosti. Vzal na sebe podobu malířské exprese a primitivizující tvarové deformace. Barevný rejstřík není příliš rozsáhlý, barevnosti někdy odpovídá výrazně zjednodušená kresba...*“ Obrazy Milana Novotného jsou svojí formální expresivností, až „surovostí“, pravým opakem k malbám Josefa Záruby. Ten ve své tvorbě bedlivě zachycuje viděnou realitu do nejmenších detailů. Josef Záruba je především sběratelem zážitků z běžného života. Ovšem realistické zobrazení posouvá do imaginárních významových rovin. Absolvoval 6 semestrů výtvarných dílen pro studenty a dospělé, které pořádala Národní galerie v Praze, pod vedením významných současných umělců. Autor tyto kurzy malířství komentoval: „*Malovat mne tam nenaučili, ale myslet ano. Už samotné prostředí velkých prosklených ateliérů vám dává možnost o věci přemýšlet jinak, než když tvoříte někde v koutě obývacího pokoje.*“

Vernisáž výstavy jednoho dne, zleva Jindřich Kurz a autor Jaroslav Joe Hübl, 10. září 2020

Foto: V. Komasová

Oldřich Jelínek, vernisáž výstavy Oldřich Jelínek - Znamý/neznamý, 2. září 2020

Foto: V. Komasová

Galerie Prácheňského muzea hostila na podzim roku 2020 putovní výstavu členů Asociace jihočeských výtvarníků, která každoročně organizuje mezinárodní přehlídku současného výtvarného umění s názvem INTERSALON. Pro letošní 24. ročník bylo vybráno téma Čas a rozměr obrazů stanoven na jednotný formát velikosti B2, tedy 50 x 70 cm. Inspirací pro zadání byl hodinový stroj, který je součástí stále expozice Prácheňského muzea a nachází se v předšálí Galerie. K účasti na píseckém INTERSALONU bylo vybráno více než čtyřicet autorů z Čech, Německa, Rakouska, Itálie, Rumunska a Moldávie. Z výtvarných disciplín se mohli návštěvníci těšit z opravdu pestrého výběru. Zastoupena byla malba, kresba, grafika, plastika, ale i design. Každoročně bývá INTERSALON doplněn o výstavní katalog.

Od konce listopadu byla v prostorách Rytířského sálu a Galerie k zhlédnutí výstava vynikajícího milevského rodáka Františka Doubka. Grafik, matematik, hudebník a typograf strávil většinu svého života v Písku, kde vyučoval na píseckém gymnáziu, dále působil jako zástupce ředitele na střední zdravotnické škole a od r. 1994 byl pedagogem na Soukromé střední výtvarné škole. V roce 2002 odešel do důchodu a realizoval některé rozsáhlé projekty jako např. kresbu erbů pro Ottovo nakladatelství v Praze. K jeho oblíbeným námětům patřila architektura, rád kreslil především jihočeská historická města. Výstava byla tvořena z velké části právě reprezentativními grafickými listy a kresbami českých i evropských měst. Typické pro Doubkovo vyobrazení městských motivů není zachycení reálného pohledu, ale vytvoření harmonické kompozice z městských dominant a symbolů města. Zastoupena byla též ilustrační a typografické práce autora. Dlouholetá spolupráce se spisovatelem Ladislavem Beranem dala vzniknout 20 kniž-

Vernisáž výstavy Podobenství marnosti a naděje, zleva Irena Mašíková, Martina Měřčková, Josef Záruba a Milan Novotný, 25. srpna 2020

Foto V. Komasová

ním titulům. Výstava se konala k příležitosti nedožitých 80. narozenin autora, které by oslavil v dubnu tohoto roku.

V Malých výstavních síních, byla v měsíci září uspořádána ve spolupráci s Galeríí výtvarného umění v Havlíčkově Brodě výstava Oldřich Jelínek- Znamý/neznamý. K vidění byl výběr z tvorby autora, nadaného talentem výtvarné zkratky, karikaturním viděním a nevýčerpatelným humorem. Na slavnostním zahájení výstavy byl přítomen autor se svojí chotí Milicou Pechánkovou Jelínkovou. Paní Milica působila na písecké filmové škole a iniciovala realizaci výstavy Oldřicha Jelínka v Prácheňském muzeu. Úvodní slovo výstavy pronesla ředitelka Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě Hana Nováková. Zmínila i spolupráci výtvarníka s předními československými časopisy: „*Již od studií mu byl nejbližší kreslený vtíp, komiks, ilustrace i užitá grafika. Jeho blízkým přítelem a spřízněným talentem byl Adolf Born, s nímž řadu let vytvářel doslova »tvůrčí duo«.* *Jejich karikatury, ilustrace a komiksy se brzy staly vyhledávané a byly důvodem bohaté spolupráce s knižními vydavatelskými a časopisy (ABC, Díkobraz, Plamen, Pionýr, Sluníčko, Čtyřlístek, Svět motorů, VTM, 100 + 1 atd.)*“. V Prácheňském muzeu byly k vidění práce z posledních čtyř desetiletí, jejichž podstatnou část strávil Oldřich Jelínek v Mnichově.

Valentin Horba je píseckému obcenstvu dobře znám z mnoha výstav. Jeho nezaměnitelný výtvarný rukopis si našel spoustu obdivovatelů. Do Malých výstavních síních pozval ke společné výstavě další dva výtvarníky, kováře Davida Hugo Habermanna a malíře Jozefa Duspiva. Výstavu nazvali jednoduše Spolu. Valentin Horba je rodák z Radomyšle u Strakonice a celý život zůstává

věrný svému rodnému Prácheňsku. Nejčastějšími motivy jeho obrazů jsou jihočeské chalupy a krajina, po které chodí andělé, oživlý sněhuláci a létají vzducholodě či drony. Právě tyto, leckdy humorné detaily jsou typické pro tvorbu tohoto autora. Josef Duspiva vyrůstal v Nekvasovech, v malé vesničce nedaleko Nepomuku. Už od dětského věku tíhnul k tužce, štětci a barvám. Zprvu k akvarelovým, později k temperovým, s jejichž pomocí ztvárňoval své klukovské vidění krajiny a lidí z bezprostředního okolí. Svůj výtvarný styl sám nazývá „posunutou realitou“. Inspiraci pro své obrazy nalézá v pošumavské krajině, ale i v tématice literární či duchovní. Nevyhýbá se ani ostatním tématům, jako jsou zátiší či malba figurální. David Hugo Habermann v současné době žije v Telči a tvoří v kovárně na Klátovci. Kovářské řemeslo se v rodině Habermannů dědilo už od dědečka Alfreda (1930 – 2008), který svého vnuka učil převážně kovotepectví. Otec Davida, Alfred Habermann jr. (*1953) pak byl mistrem odborného výcviku na Středním odborném učilišti v Jihlavě a právě u něj pak David Habermann uměleckou kovařinu vyučil. Ve své volné tvorbě pracuje s černou ocelí, v konečné úpravě často oživenou kontrastními pastelovými barvami. V duchu rodinné řemeslné tradice zpracovává materiál ručním kovááním.

V Chodbě knihovny byla ke zhlédnutí fotografická výstava píseckého autora Petra Efenberka. Pískové abstrakce, jak zněl i název výstavy, vytváří autor velmi úspornými prostředky až medi-tativním způsobem práce a hledáním forem náhodně vzniklých přesypáním písku přivezeným z italské pláže. Následně zachycuje tyto kompozice na fotoaparát a pomocí dalších úprav na počítači a značným zvětšením v tisku vytváří abstraktní fotografie. Expozice byla doplněna o videozáznam z procesu tvorby. V možnostech a omezeních daných fyzickým hendikepem si Petr Efenberk našel vlastní tvůrčí cestu a s velkým obdivem shledávám jeho výtvarné aktivity.

Podzimní výstava jednoho dne Jaroslava Joe Hübla se těšila velkému zájmu návštěvníků. Výstava Erotikum aneb erotická krása ve fotografii, byla mládeži nepřístupná. Autor si vždy přál vystavit soubor erotických fotografií na monotematicky zaměřené výstavě. A v roce svých 75 narozenin si touto drobnou výstavou svůj sen splnil. Fascinace ženami a hlavně jejich fyzickou krásou je jedním z fotografových základních témat a k vidění tak byly fotografie aktů a detailů ženského těla intimnějšího ladění.

Rok 2020 byl složitým ne jenom pro muzea a galerie. Omezování veřejného života se dotklo nás všech. Některých pouze v pocitu ztráty osobní svobody, jiní se v důsledku karantény dostali do závažných existenčních problémů. A však každá mince má dvě strany. Vládní opatření nám dali možnost být se svými blízkými, zkusit vzdělávat a vést vlastní děti a možnost v drobnostech pomáhat svému okolí. Snad se nám do příštích let podaří přenést tento pocit blízkosti, solidarity a sounáležitosti a vše zlé nechat za sebou.

Výstava Sudoměř 1420. Radikální husitské hnutí z pohledu historie a archeologie

JAROSLAV JIŘÍK

„V témže čase vyjednávali královští rozličnými způsoby a úskoky s těmi tábory, kteří se zavřeli v Plzni, skrze rozličné osoby o dohodě, ale ti nechtěli s nimi sjednati žádnou dohodu jakožto s nevěřícími a kacíři a protivníky pravdy. Přece vyhověvše radě některých mužů, poslaných k nim od Pražanů, sjednali konečně s královskými dohodu pod těmito podmínkami: Předně, aby v tom městě mělo přijímání z kalicha svobodu; dále, aby sami dostali plnou svobodu přestěhovati se s dětmi a ženami na Hradiště. K tomu se královští zavázali pod jistými pokutami, třebaž lživě. Neboť tajně oznámili mincmistrovi z Hor, řečenému Mikeš Divoký, panu Petrovi ze Šternberka a velmistrovi řádu svatého Jana Jeruzalémského ze Strakoníc a ostatním královským, shromážděným ve velikém množství jezdců v kraji Píseckém, až vyjdou Plzeňští a Táborští z Plzně, aby je na cestě nepřátelsky napadli ozbrojenou mocí a potřeji je; a to se i stalo.

Neboť když v den Zvěstování Panny Marie, což byl den 25. měsíce března, pan Břeněk ze Švihova, Valkoun z Adlaru a Jan Žižka s jinými bratřími, přívrženci přijímání z kalicha, se svými kněžími a zejména Václavem Korandou a Markoltem, kteří se zavřeli proti královským v městě Plzni, jak je výše připomenuto, míříce z Plzně na Hradiště, ustoupili panu Václavu z Leštna, podkomořímu království, z města Plzně pod podmínkami výše uvedenými, napadli je svrchujmenovaní královští lidé nepřátelsky mocnou rukou blízko Sudoměře u jednoho rybníka. Když se tedy strhla srážka a táboři se obklopili vozy, mnozí z obou stran padli a mnozí byli zraněni a mezi nimi byl pan Břeněk v čele bitevního šiku zabít.

Když konečně bojový zápas trval několik hodin, ustoupili královští okolo západu slunce z bojiště, zjavše třicet některých bratří, které dal mincmistr v poutech do Hor. Bratři však, zanechavše některé raněné ve vsích, dorazili na Hradiště a byli od bratří té hory s radostí uvítáni.“ (Převzato z edice z roku 1979 v překladu Františka Heřmanského)

Těmito slovy popisuje mistr Vavřinec z Březové ve své Husitské kronice památné události spojené s bitvou u Sudoměře dne 25. března 1420.

Výročí šesti set let od bitvy u Sudoměře bylo připomenuto výstavou věnovanou této události i působení radikálního husitského hnutí na Písecku v Malých výstavních síních muzea. Kurátor Jaroslav Jiřík připravil tuto výstavu ve spolupráci s Prof. PhDr. Petrem Čornejem, DrSc.,

Obr. 1 | Instalace výstavy o Sudoměři — Foto V. Komasová

Mgr. Petrem Žákovským, Ph.D. a Mgr. Janem Adámkem. Výstavu doprovázely krásné ilustrace Jiřího Petrůčka.

Na výstavě byly vedle samotných historických událostí představeny i nejnovější nálezy militarií, pocházející z rybníka Prostřední u Sudoměře, včetně unikátního plechového klobouku. Událostem, spojeným s bitvou, a militární kultuře tehdejších Čech byla věnována první místnost Malých výstavních síní.

Výstava byla pojata širěji a poskytla návštěvníkům možnost sledovat stopy husitských radikálů na Písecku i mimo sudoměřské kláně v druhé místnosti Malých výstavních síní. Postupně tak byly představeny i další události, jako vypálení píseckého a milevského kláštera a s ním spojeného města Milevska a tvrze na ostrově v Ostrovském rybníku u Branic, zmínka o adamitech u Bernartic či obléhání Zvíkova husity. Tam, kde jsou tyto události spojené i s archeologickými výzkumy, byly prezentovány i hmotné předměty (například unikátní gotický kalich z nálezů od Milevska, zapůjčený Milevským muzeem).

Obr. 2 na protější straně | Pavéza s motivem boje Davida a Goliáše — Foto V. Komasová

Obr. 3 | Jeden z unikátních gotických kalichů, nalezených u Milevska. — Foto M. Jánský

Výstavu dokreslovaly různé příklady dobových militarií i jejich kopií, které nám laskavě zapůjčila řada institucí. Za zmínku stojí především soubor zbrojí ze Žeravic z Vlastivědného muzea v Olomouci, dále originály i kopie zbraní a další artefakty z Vojenského historického ústavu, Husitského muzea v Táboře a Národního muzea. Mimořádnou záपůjčkou z Národního muzea byla dvojice unikátních dřevěných štítů, pavéz s motivy Davida a Goliáše a sv. Jiří, jejichž vystavení bylo zvláště náročné, vzhledem k požadavku zajištění stabilní teploty a vlhkosti.

Výstava se konala se od 1. 3. 2020 do 3. 5. 2020; respektive – měla se konat. V rámci výstavy byly připraveny rozličné doprovodné akce a program muzejních pedagogů. Po necelých 14 dnech i v případě této výstavy promluvila současná pandemie. Podařilo se však výstavu prodloužit v době po skončení opatření počínaje 12. květnem. Nakonec výstava trvala až do konce července 2020, takže množství návštěvníků (pro červenec dokonce rekordní) mělo přeci jen šanci výstavu shlédnout.

Sama se sebou. Marcela Vichrová, M. A. Malé výstavní síně 31. 7. — 30. 8. 2020

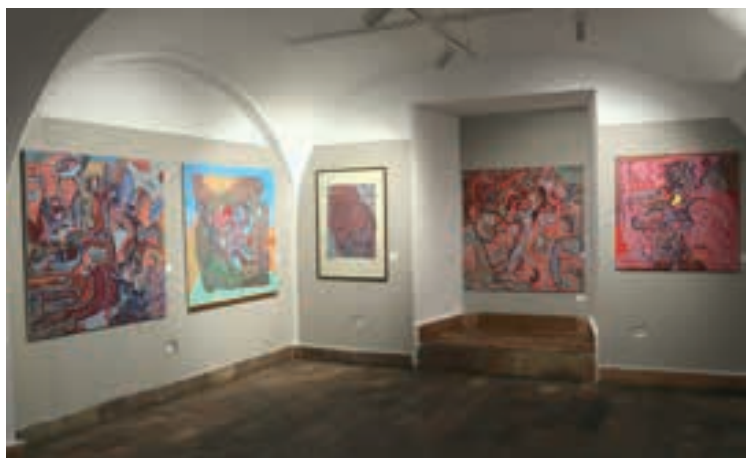
JAN KOTALÍK

Prácheňská rodačka (nar. ve Strakonicích), absolventka pražské VŠUP, pracuje v Národní galerii v Praze, kam dojíždí ze svého bydliště v Horoměřicích. Díky svému zaměstnání ví, že ne každý výtvarník má to štěstí dostat se v krátké době na výsluní právem i neprávem získaného obdivu široké odborné či laické veřejnosti. Vlastními životními zkušenostmi potvrzuje fakt, že ženy vyrovnávají svou přirozenou křehkost ve zdolávání těžkostí oproti silovému projevu mužů výraznější odolností a úporností snah. Autorka si tak přes běžné každodenní starosti dokáže stále hledat a nacházet cestu do světa malování podle svých představ. Neboť není sobec, pamatuje svým výtvarným projevem i na nás, hloučky lidí, kteří na výstavách hledají spíše klid, tichou vlídnost a úkryt před lomozícím světem.

Nahlížením napříč tvorbou Marcely Vichrové, jejíž zásadním výrazovým prostředkem je čára, zjišťujeme více či méně stálé návraty k tomu, co je jí nejvlastnější: složitě vypracováváním tvarům až absurdní mimiky (přece) lidských tváří, celým – jakoby mlčícím – postavám, skromně až minimalisticky pojatým dějům naznačujícím průlom do nesmělé dynamiky. Žádná gestická švihová kresebnost se nekoná – obdivujeme protřepanou až tvrdohlavou ornamentalistiku vrstvených čar s občasným barevným střídáním. Vytvořené někdy soustředné či nesoustředné tvary připomínají letokruhy zkamenělých dřevin. Místy se setkáváme s mile neohrabanou panoptikální strnulostí jedince nebo seskupení lidí (včetně dalších zobrazených tvorů a objektů).

Jako výjimečný vyčnívá soubor s jednoduchým názvem Pohádkář. Jde o kolekci prací barevně i kresebně jednodušších, hlavně obsahově odlišných od dalších obrazů. Marcela Vichrová zde nabízí možnost pokusit se dešifrovat naznačený lidský příběh – bezpochyby osobně hluboce prožitý.

Z průběhu procesu ztvárňování prošlé reality v obrázcích pociťujeme odevzdanost, lehký náznak melancholické opozice proti danosti – tedy identifikaci jí samé. Důležitými jsou pro autorku zvířata. Soužití se psy a kočkami je pro ni přirozenou součástí existence, proto jsou občas psi (případně kočičí) přátelé zcela zákonitě zahrnuti v jejím výtvarném světě. Odklon od civilizačního hřmění jí přináší jednoduchá témata, jež však vypracovává s odhodlanou pečlivostí a odpovědným smyslem pro finalizaci. Vlastní vyzrálý výraz není pro ní rutinou – neváhá osobitě komunikovat třeba i s dětským malováním.

Obrazy Marcely Vichrové v Malých výstavních síních Prácheňského muzea v Písku – srpen 2020.

—
Foto V. Komarová

Autorka Marcela Vichrová na vernisáži své výstavy 30. července 2020.

—
Foto V. Komarová

Marcela Vichrová je bezesporu ojedinělou tvůrkyní. Nevytváří podbízivá rozměrná díla nebo kresby pro účel „zarámované radosti“. Vystavovala na řadě míst u nás a v zahraničí, její obrazy vlastní řada milovníků umění. Vybudovala si určitou pozici mezi malíři a kreslíři jižních Čech, kam se občas ráda vrací. Čas od času dostává také možnost ilustrovat vybrané tituly knih. Jmenujme například „Pohádky ze šumavského podlesí“ od Josefa Křešničky (2012), „Karlín přístav“ Vratislava Brabence (1999) nebo „Propast a jiné povídky“ od L. N. Andrejeva (1996).

Rozloučení s orchestrionem

JAN KOUBA

Téměř každá cesta na Šumavu byla pro řadu Píseckých odjakživa spojena se zastávkou ve Zlešicích u Volyně. V tamním hostinci Pod zeleným hájem nejprve zdejší pan domácí Karel Kožený nalil pivo či malinovou limonádu, načež zamířil ke své „almare“. Ať na ní pustil Já jsem malý Mysliveček. Prší, prší nebo Našišato, vždycky to byla událost, na kterou se těšili děti i dospělí. Mezi léty 2016 až 2020 si tento zážitek mohli dopřávat návštěvníci Prácheňského muzea v Písku.

Řadu let poté, co se v hospodě dopily poslední püllitry, dozněly poslední tóny a zeleně natřené dveře hospody zavřely nadobro, se každý, kdo o legendárním stroji věděl, strachoval o jeho osud. Chátrající budova s vymláčenými okenicemi nevzbuzovala mnoho důvěry. Prácheňské muzeum tak zahájilo jednání o možnosti případného nákupu tohoto hudebního nástroje, aby mělo dohled nad jeho osudem. Současný majitel Karel Kožený nesouhlasil s navrženými nabídkami na odkup nástroje, muzeum tak přistoupilo na dlouhodobou (pětiletou) zápůjčku.

Když pak 20. listopadu roku 2015 zastavilo auto píseckých muzejníků u budovy bývalého hostince při hlavní silnici Strakonice – Vimperk – Strážný, bylo to akorát 100 let poté, co do tohoto pošumavského podniku zamířil jiný Písečák. Skříňový orchestrion zakoupil do své hospody roku 1915 za 4 200 korun Václav Zůcha, pradědeček současného majitele. Zprostředkovatelem nákupu byl tehdy Jan Huml, prodejce hudebních nástrojů z Písku. Ten s valníkem a koňmi 15. května 1915 zajistil přepravu stroje a jeho následné sestavení na místě. Dcera Václava Zůchy si vzala Karla Koženého (+ 1976), prvního z roku Kožených ve Zlešicích. On, a pak i jeho syn Karel (+ 2000), provozovali živnost až do samého konce 20. století. „Almara“, jak byl nástroj lidově nazýván, tak po téměř sto let dělala radost návštěvníkům zlešické provozovny a postupně se, díky specifickému prostředí, rázovitým šenkýřům a výhodné poloze hospody stojící přímo vedle hlavní silnice vedoucí z Čech na Šumavu, stala legendou. Vinou zdravotních problémů posledního hostinského Karla Koženého se však provoz hospody v roce 1998 zastavil.

Orchestriony byly na sklonku 19. a na začátku 20. století velmi obvyklou součástí tehdejších restaurací a hospod. Pošumavská „almara“ má kladívkový mechanismus, obsahuje piano a bicí sekci obsazenou velkým a malým bubnem, činelem a zvonkohrou. Je opatřena dvěma velkými válci s přibitými hřebíčky. V muzeu se po celých pět let točil pouze jeden z nich, druhý, mnohem více obehnaný z předchozích let, byl uložen ve spodní skříňce. Na každém z téměř metr dlouhých válců je zaznamenáno šest počátkem 20. století populárních písniček.

Fotografie z oficiálního přivítání orchestrionu v Písku 2. března 2016

Foto Václava Komarovy

Před instalací nástroje do muzejních expozic proběhly drobné konzervátorské a restaurační práce, kterých se zhostili jednak pracovníci muzea Petr Náděje a Jan Vondrášek, tak specialista na mechanické hrací strojky a zaměstnanec Severočeského muzea v Liberci Radek Janoušek. Ten zajistil i naladění orchestrionu. I když stáří nástroje přesáhlo sto let, byl mechanismus pořád ve velmi dobrém stavu, hlavně díky řádné péči zlešických majitelů, dlouholetému stabilnímu prostředí a rovněž kvalitnímu výrobnímu zpracování. Radek Janoušek pak napomohl i s odhalením pravého výrobce nástroje, jímž byla továrna na hudebniny Eduarda Diensta v Lipsku.

Na začátku roku 2016 byl nástroj nainstalován do expozice Písecký venkov v 19. století a od 1. března začal v hodinových intervalech (vždycky v půl) vyhrávat návštěvníkům. Ke spuštění mechanismu docházelo dříve vhozením mince, po změně měny se však k tomuto účelu zaku-
povaly u hospodského výčepu žetony. V muzeu se o spuštění stroje starali kustodi, kteří ho do chodu uváděli mechanicky páčkou. Všichni průvodci byli zaškoleni, aby o stroji mohli i krátce

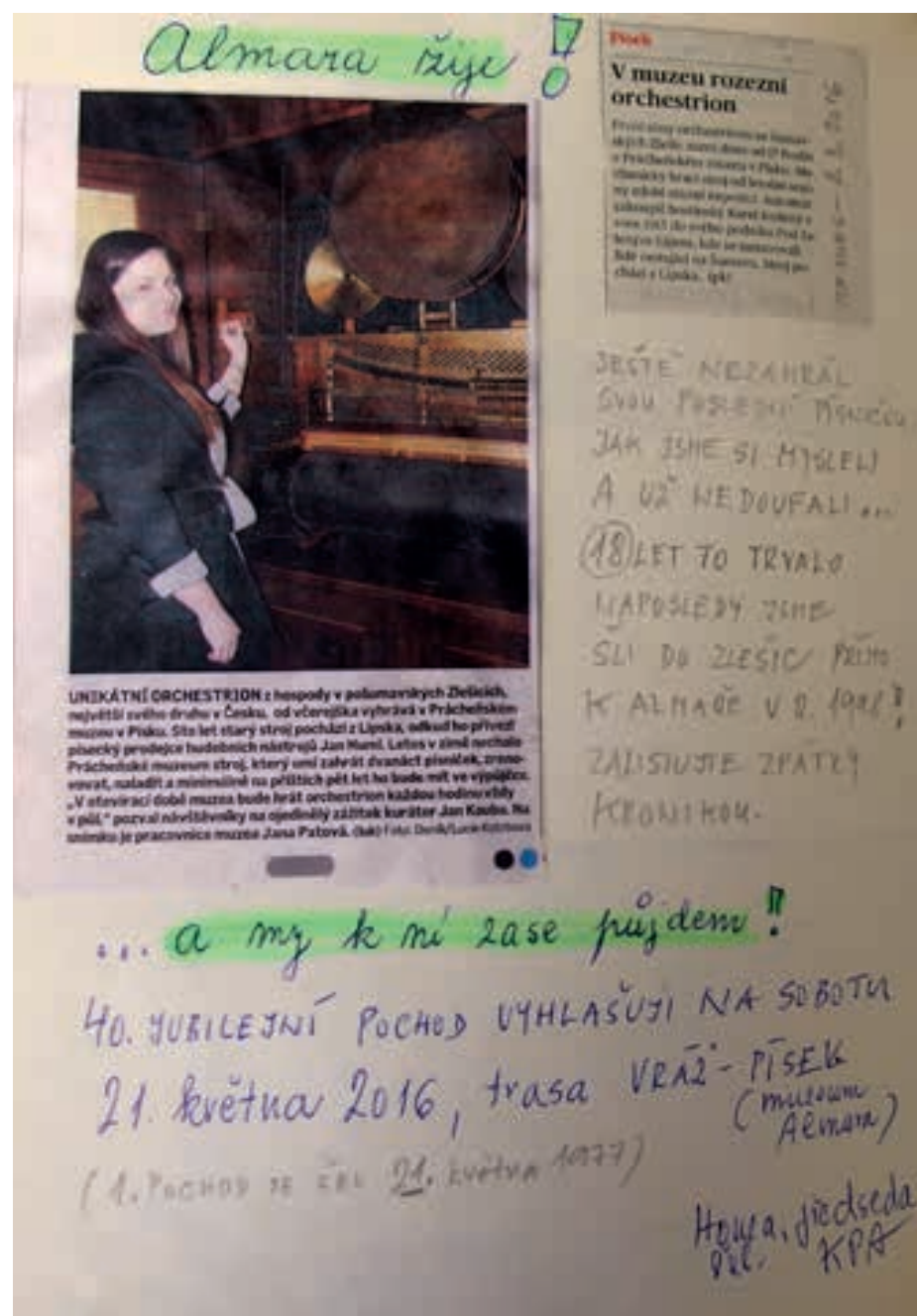

První majitel zlešického orchestrionu Václav Zücha,

Archiv Karel Kožený

povyprávět, o dotazy na v jižních Čechách jediný funkční a veřejně přístupný orchestrion nebyla nouze. O týden později uspořádali pracovníci muzea jeho řádné přivítání, konala se akce s neoficiálním názvem „První vyhrávání.“ Mimořádný návštěvnícký ohlas potvrdil očekávání, na zlešickou legendu řada Písečanů nezapomněla. Další „Setkání u orchestrionu“ se odehrálo 9. června. To se do Písku sjeli milovníci hracích strojů ze všech koutů republiky, mimo restaurátora Radka Janouška to byl třeba i Mgr. Petr Nekuza, vedoucí oddělení Dokumentace vědy a techniky v Technickém muzeu v Brně. Oba znalci pak návštěvníky seznamovali s historií automatofonů v Čechách i ve světě. Naopak spontánní akcí bylo setkání Klubu přátel almary. Skupina přátel se po letech sešla u stroje, k němuž konávala od roku 1977 až do uzavření hospody každoroční pochody z Českých Budějovic. Klub vedl i kroniku, do které v roce 2016 přibyl zápis s titulkem „Almara žije“.

Cenné byly i vzpomínky návštěvníků muzea na hostinec Pod zeleným hájem, na jeho hostinské a hlavně na orchestrion. K nejzajímavějším patřilo vyprávění, podle něhož prý kovové

Zápisek v kronice Klubu přátel almary v roce 2016

—
archiv Prácheňského muzea

lano, spojující mechanismus válce s osmdesátikilovým závažím, bylo součástí amerického džípu, který přijel do Zlešic na jaře roku 1945. Orchestrion na konci války nefungoval, tehdejší hospodský byl potrestán německými vojáky přerýznutím lana za údajné napomáhání partyzánům. Američtí hudby lační vojáci však neváhali, pomocí svého lana stroj opravili a dobití Zlešic oslavili hudbou. Historku podpořil i názor restaurátora Radka Janouška. Použité lanko shledal nepůvodním a k fungování na orchestrionech vyloženě nevhodné. A byla to právě tato součástka, která stála za jedinou nehodou spojenou s vystavením orchestrionu v expozici. V roce 2020 se totiž lanko přetrhlo a muselo být nahrazeno novým, k provozování stroje mnohem příhodnějším.

V polovině roku 2020 informoval majitel Karel Kožený, že nehodlá zápůjčku svého nástroje muzeu prodloužit. Důvodem je plán na znovuotevření hostince Pod zeleným hájem. Karel Kožený se do Zlešic přestěhoval, aktivně se pustil do rekonstrukce již značně zchátralého objektu a v průběhu roku 2021 zde plánuje otevřít malou provozovnu s občerstvením. Právě legendární stroj by pak měl být hlavní ozdobou podniku.

15. prosince se tak v Písku masívní klikou natáhlo závaží do výšky a za přihlížení řady kolegů se tóny z „almary“ rozběhly po píseckém hradu naposledy. A když melodie z Prodané nevěsty utichly, dali se pracovníci muzea spolu s dohlížejícím Karlem Koženým do práce. Jak muzejníci, tak všichni ti, kteří si pětileté písecké vyhrávání oblíbili, nyní doufají, že součástí cest na Šumavu bude znovu i hudebně — občerstvovací zastávka u „píseckého“ orchestrionu ve Zlešicích.

Obsah

ZPRÁVA O ČINNOSTI	
Úvodní slovo ředitele	7
Akvizice roku	13
Výstavy Prácheňského muzea	14
Přednášky Prácheňského muzea	16
Návštěvnost Prácheňského muzea	17
Centrální evidence sbírek	19
Oddělení společenskovedné	22
Archeologické oddělení	30
Knihovna a studovna	35
Oddělení přírodních věd	37
Ekonomické oddělení	41
Technické oddělení	44
Sekretariát, prezentace	45

HISTORIE	
Písečtí katoličtí exulanti let 1419—1420 a konfiskace jejich majetku Jan Adámek	49
Štětínský vévoda králem? K identifikaci postavy panovníka ve velkém sále píseckého hradu z roku 1479 Bogusław Czechowicz	83
Písecký Neptun. Příběh jedné sochy a kašny Jiří Pešta & Bohumír Bernášek	95
Příběh písecké rodiny Sattlerů Josef Motyka	141
Úkryty Miloše Blažka z konce doby německé okupace během druhé světové války na Písecku Jindřich Kurz	147
Medailér Karel Špánek a jeho písecká portrétní medaile Otakara Ševčíka Ondřej Kryštof Kolář	159
Za muzeum regionální a socialistické. Muzeum v Písku v době Pražského jara I Zdeněk Duda	163
Celostátní soutěž kresleného humoru Písek '68. Muzeum v Písku v době Pražského jara II Zdeněk Duda	173
Výstavní politika Oblastního muzea v Písku v roce 1968. Muzeum v Písku v době Pražského jara III Zdeněk Duda	181

ARCHEOLOGIE	
Svatá Anna u Oslova z pohledu archeologie. Hradiště (?) doby bronzové a dosud neznámý středověký objekt Daniel Hlášek & Jaroslav Jiřík	193
Drobné archeologické nálezy keramiky pravěkého a raně středověkého stáří na Písecku mezi léty 2014—2020 Tomáš Hiltcher & Jaroslav Jiřík	205

Několik archeologických lokalit na Písecku z roku 2020 Jiří Fröhlich	223
--	-----

PŘÍRODOVĚDA	
Nové nálezy zlatých nugetů z jižních Čech – problematika, výzkum a dosavadní poznatky Jaroslav Cícha	227
Výsledky 44. kroužkovací akce Acrocephalus v národní přírodní rezervaci Řežabinec, Řežabinecké tůň Jiří Šebestían	239

SBÍRKY	
Atlas of Cuyahoga county Ohio. Kontakty purkmistra Lukáše s clevelandskými Čechy z Písecka Bohumír Bernášek	245

MUZEJNÍ AKCE	
Psací stoly slavných Jiří Prášek	255
Graniton, pozapomenutý fenomén doby Jiří Hořava	259
Výběr z výstav Martina Měřičková	263
Výstava Sudoměř 1420. Radikální husitské hnutí z pohledu historie a archeologie Jaroslav Jiřík	267
Sama se sebou. Marcela Vichrová, M. A. Malé výstavní síně 31. 7. — 30. 8. 2020 Jan Kotalík	271
Rozloučení s orchestrionem Jan Kouba	273

PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM V PÍSKU V ROCE 2020

Předseda redakční rady: PhDr. Jiří Prášek

Editor: Mgr. Jan Adámek

Redakční rada: Mgr. Jan Adámek; Mgr. Jaroslav Jířík, Ph. D.; Mgr. Jan Kotalík

Za obsah příspěvků odpovídají jejich autoři.

Grafický návrh ročenky: Tiptop studio

Sazba a grafická úprava: Ing. Tomáš Droppa

Tisk a technická realizace: RAIN tiskárna s.r.o.

Vydalo Prácheňské muzeum v Písku v roce 2021 v nákladu 400 výtisků.

ISBN: 978-80-86193-75-5